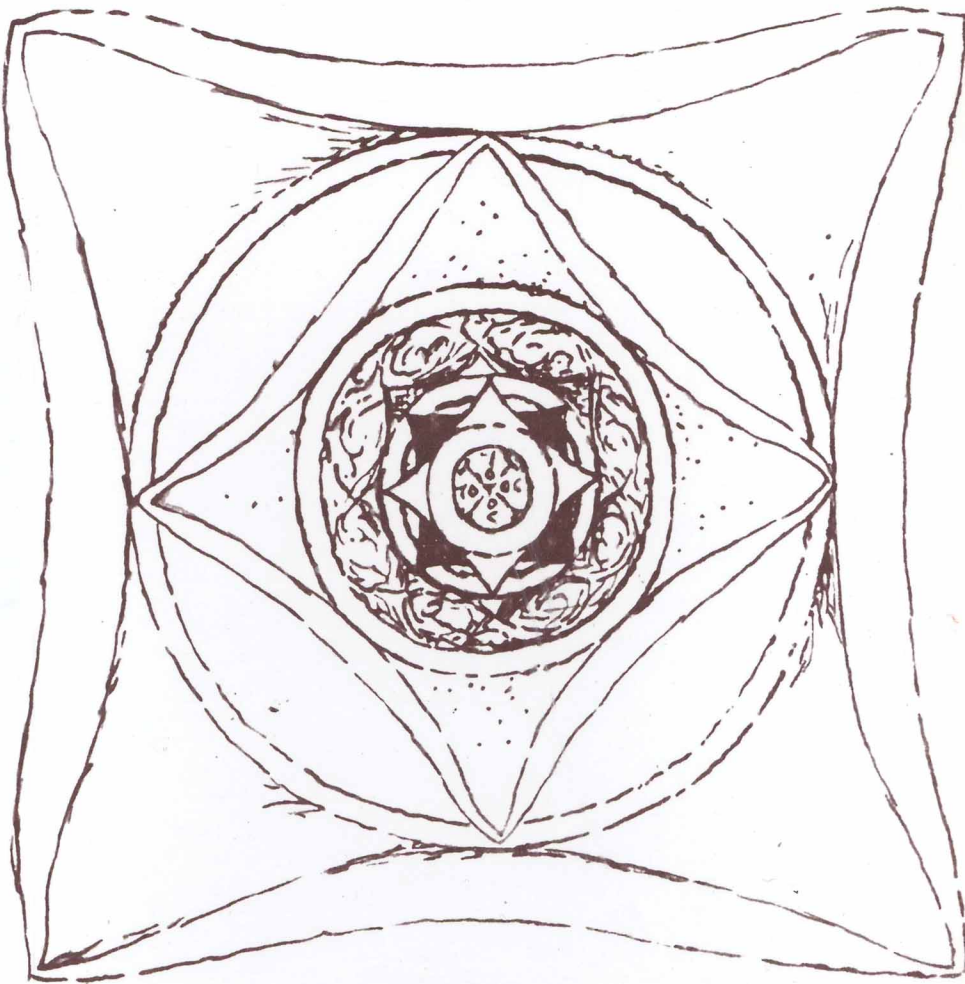




IOAN ALEXANDRU

IMNELE PUTNEI

EDITURA NICODIM CALIGRAFUL

IOAN ALEXANDRU

IMNELE
PUTNEI

Ediția a doua a *Imnelor Putnei* apare cu acordul familiei poetului Ioan Alexandru.

Ea reproduce întâia ediție, apărută la editura Cartea Românească, în 1985, și a fost îngrijită de monahul Ambrozie Gavrilă și Oana Georgiana Enăchescu, la Mănăstirea Putna, în cadrul Fundației „Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta”.

Prefața prezentei ediții este semnată de Dan C. Mihăilescu.

Însemnarea olografă reproduce dedicația de pe exemplarul dăruit Mănăstirii Putna de către Ioan Alexandru în 2 iulie 1985.



Publicație tipărită cu sprijinul Consiliului Județean Suceava, în cadrul Acordului de asociere între Județul Suceava, prin Consiliul Județean Suceava, Muzeul Național al Bucovinei, Centrul Cultural „Bucovina”, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, Comuna Putna, prin Consiliul local al comunei Putna, și Mănăstirea Putna, din cadrul Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, pentru organizarea și desfășurarea activităților de aniversare a 150 de ani de la Serbarea de la Putna.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ALEXANDRU, IOAN

Imnele Putnei / Ioan Alexandru. – Putna : Editura Nicodim Caligraful, 2021

ISBN 978-606-9082-04-1

821.135.1

IOAN ALEXANDRU

IMNELE PUTNEI

– ediția a doua –

Apare cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte CALINIC,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

Prefață de Dan C. MIHĂILESCU

Editura Nicodim Caligraful
Mănăstirea Putna, 2021

Coperta de *Paul Gherasim*

Închin această carte
MOLDOVEI
lui Ștefan cel Mare
și a lui
Daniil Sihastru

Depun astăzi 2 Iulie 1985
la frato înnoștat Putna ctitoria
lui Ștefan cel Mare și frate cu privilegiul
împlinirii unei puztății de vilenie
de cînd arde candelă neadorvîră
în această marea maică a neamului
Moldovez, întru exemplar al acestei
partie de lauda odura din înima
Transilvaniei Moldovei prin suverit,
șlehtorul Poposului Putnaș și în
istoria Poposului român

Ivan Alexandru

Putna 2 Iulie 1985

καὶ δῶσουσιν τὴν δόξαν
καὶ τὴν τιμὴν
τῶν ἐθνῶν
εἰς αὐτήν

ΑΠ. Ιωαννου 21, 26

Și vor aduce în ea
slava și cinstea neamurilor.

Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul 21, 26

O GEOGRAFIE A DUHOVNICIEI

– prefață la ediția a doua –

Nu vreau să încep prin a scandaliza pe cineva cu orice preț, dar, cinstit, nu-mi pot reprima convingerea că, într-un fel sau altul, într-o măsură mai mare sau mai mică, fiecare poet român, de la Coșbuc și Goga la Blaga, Bacovia și Arghezi, până la Nichita Stănescu și Mircea Cărtărescu, și-au definit esența și statura rostirii (de nu și anvergura biografică) prin raportare la Eminescu, eminescianitate, eminescianism. În cazul lui Ioan Alexandru, însă, această raportare a ajuns la incandescenta unei gemelariți prin identificare, pereche la rândul-i cu alte două identificări prin care marele poet al ortodoxiei noastre și-a descoperit *rostul* și și-a asumat *rolul* în istoria literaturii, și anume frăția cu Iisus Hristos și calitatea de mărturisitor al ființei istorico-naționale.

În cea mai cuprinzătoare, înțelegătoare și convingătoare exegeză a acestei opere, *Existența rituală. Despre poezia lui Ioan Alexandru* (carte publicată în 2020 la editura Școala Ardeleană), Ion Pop a avut fericita inspirație de a-și deschide comprehensiv simpateticul excurs prin dialogul cu autorul *Infernului discutabil*, publicat în nr. 5 din 1972 al revistei „Echinox”, din care se văd limpede continuitatea și omogenitatea, ca și tenacitatea și profunzimea convingerilor poetului. Sunt valabile și acum, la optzeci de ani de la nașterea sa. „Cred că e foarte important să existe aproape un cult al strămoșilor, cum au popoarele orientale, curate. În loc de a face caz de atâta patriotism teoretic, ar trebui cultivată datoria față de cei morți și duși. Așa făceau grecii, Homer bunăoară, când îi invocau pe cei pieriți. Ei întrețineau legăturile cu strămoșii, pe care tradiția orală le păstrează, legătura de la os la os, de la generație la generație”, spune acolo Ioan Alexandru.

Încă de la vârsta tulbure a studenției, când critica îl alipea tradiției Esenin-Labiș, Alexandru își asumase calitățile de *mărturisitor* și *înaintemergător*, identificându-se cu geografia, istoria și duhul locului. În al doilea rând, tot de atunci, înainte deci ca **Ion** să devină **Ioan**,

Alexandru credea că „orice poet trebuie să cugete de fapt cum poate fi angajat sacrul în existență. Ca Pindar, care avea un altar în curtea casei sale, cugetare poetică împletită cu viața simplă a oamenilor și lucrurilor. Sacralitatea e eternă. În ea se pătrunde mai ușor sau mai dificil. Astăzi, sacrul e ca un fluviu nemișcat peste neamuri”. Afirmații valabile și pentru „expresionismul țărănesc” din *Cum să vă spun și Viața deocamdată*, ca și pentru seria imnelor, și reiterate în fiecare pagină a eseurilor reunite în jurnalul de poet *Iubirea de patrie*, din 1978. Mai departe, la curiozitatea reporterului interesat de inevitabilii nori trimiși ca să încerce tăria credinței, tânărul poet, constant caracterizat ca „mesianic” și „misionar”, se aliază imediat tradițiilor cărturăriei transilvane și își vedește rostul existențial („echilibrarea mea ca om, depășind haosul”), verdictul fiind că poetul „e astfel un pedagog în cele sacre și eterne, un inițiator”.

Interviu, repet, **din 1972**, la un an de la tezele ceaușismului chinez-coreean din 1971, dar care poate figura și astăzi ca postfață a *Imnelor Putnei*.

Dincolo de păgânia insurgent dionisiacă a începuturilor, când *mythos*-ul elin propulsa panteist vitalismul vizionar, energetismul narcisiac al adolescenței, Alexandru a slujit fără fisură întreaga sa viață cultul patriei și-al poeziei ca năframă a Sfintei Veronica. A lucrat în spiritul acelei „alegoreze biblice” de care vorbea Ion Pop cu o formulă extrasă din E.R. Curtius, ori având în minte liturgia cosmică a lui Hans Urs von Balthasar, sau conceptul de creștinism cosmic atât de drag lui Mircea Eliade.

Revenind la asumările sale identificatoare, cred că se impune ca, la poetul imnelor, să vedem în alchimizarea lăuntrică a ortodoxiei românești nu adoptarea unei recuzite patriotice sau naționaliste, în linia Octavian Goga, Aron Cotruș, Nichifor Crainic, Adrian Păunescu, ci mai degrabă concilierea osmotică a Vechiului cu Noul Legământ, osmoză petrecută în *Vămile Pustiei*, mai cu seamă în „Ascensiune” și „Zbor curat”, textele care, cu deplină dreptate, l-au încântat și pe Ion Pop.

Mitografia satului natal și a spațiului transilvan, imnografia desfășurată sub falduri de aur și purpură bizantină împrejurul lui Brâncoveanu, Neagoe Basarab sau Ștefan cel Mare, sau al Hurezilor, Râmeților, Rohiei și Putnei, asocierea simbologiei creștine cu lelea Ana din Topa Deșartă, a operei lui Pârvu Mutu cu Glykon, șarpele tomitan cu plete de miel isusiak, împletirea corifeilor Școlii Ardelene cu Pindar, Efrem Sirul și Roman Melodul, ca și lecturile în palimpsest ale manuscriselor esseniene de la Marea Moartă cu Hölderlin, Heidegger și

Eminescu, toate acestea la un loc nu doar că Alexandru *le credea*, ori le simțea ca părți ale făpturii sale, ci el *știa* că totul și toate ERAU chiar astfel în el. El era Pindar atunci când ridica în vers fântânile, dealul, ci-mitirul, staulul, mieii, mânzul, crinii, garoafele, Triada sau pelicanul pe colină, ca și Hagia Sophia, ciobanul mioritic, desagii lui Șincai, ori când se ipostazia ca dascăl „apostolind pe sate”, îngenunchind în sanctuarul de cretă de la Niculițel. El era răzvrătit cu Avram Iancu și, mai ales, frate de suflet cu acel Eminescu care a scris *Rugăciune* și *Răsai asupra mea*.... Între acestea două și splendida *Lumină lină* ce deschide *Imnele bucuriei* nu este decât spațiul unei respirații.

Să luăm aminte că geografia duhovnicească a imnografiei lui Ioan Alexandru separă *Putna ca axis mundi*, în vreme ce volumele anterioare merg pe provincii. Prin urmare, avem imnele Maramureșului, Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei, dar nu și imnele Tismanei, Cuhei, Rohiei, Râmeților, Sihlei, Curtii de Argeș, deși, explicit ori simbolic, întreaga topografie creștin-ortodoxă este cuprinsă mereu adecvat în acest integrism mesianic. Putna, însă, înseamnă pentru Alexandru întâi de toate Eminescu și Ștefan, adică încă o dovadă a simbiozei dintre poezie și istorie, aceasta din urmă definită în conceptul de *Patrie* specific lui Ioan Alexandru, care cuprinde simbolic și în simbioză venerarea strămoșilor, valorile tradiționale, filtrul hristologic prin care se contemplă istoria și geografia, paralel cu sacra datorie a imnografului de a nu lăsa în afara edenului rostitor nici o fărâmbă din hronicul și natura patriei.

Să recitim, din această perspectivă, superbul poem epistolar „Către Eminescu” din *Imnele bucuriei*, curată mărturisire de credință și cuminecare frățească între cei doi poeți, Ștefan voievodul și Fiul Omului.

„De mult am vrut să-ți scriu, să te întreb
Dar socoteam că dintr-o altă ceară
M-au făurit pe dealul transilvan
Și altul mi-este fratele de țară
Moldova este sfântă îmi spuneam
Ștefan și Eminescu împreună
Eu, ardelean, cu suferința mea
Ce poate ea să știe și să spună?”

Ca la un nou descălecat, unul de creștinare lirică de această dată, maramureșeanul din stirpea lui Dragoș – altminteri sfios, smerit și dureros de conștient de vitregiile cu care istoria și geografia i-au încercat,

umilit și împluternicit seminția – se îndreaptă mândru acum, vestitor al
întropării Noului Eon:

„Eu vin dintre acești țărani
Păstor diac să dau adânc de știre
Că universu-ntreg a înflorit
Și toate sunt lumină și iubire.
Cu candela plăpândă mă arăt
Din Apuseni ieșit dintre morminte
Un crin în stânga și-o garioafă port
Urmă de clopotele sfinte
Transilvania, prea iubita mea
Fluturii plâng fără-ncetare
Și soarele-i mereu pe zare spânzurat
Lângă icoana vergurei fecioare
Din depărtări ce ți-aș putea dori?
Să fie numai mult vremuri frumoase
Și vom depune tineri în amurg
Un braț de crini în brațe la mireasă.”

Oare speculez eu excesiv dacă îmi îngădui să descifrez **însăși**
făptura Putnei în această mireasă spre care se îndreaptă cei doi poeți
întru așteptarea Mirelui?

Dan C. Mihăilescu

Putna este cea dintâi dintre ctitoriile sacre ale lui Ștefan cel Mare, zugrăvită pe dinafară și înăuntru.

Ea este modelul pentru întreaga Moldovă, tiparul înainte de a fi fost Mănăstirea Neamțu, Voronețul, Humorul, Sucevița, Moldovița, Dobrovățul, Stănileștii, Arbora, Căpriana și celelalte.

Aici la Putna s-a săvârșit cea dintâi frumusețe românească deplină, de măreția Bizanțului sau a Evului Mediu european, după Curtea de Argeș a Basarabilor, rămasă permanentă o jumătate de mileniu până la noi.

Locul întâlnirii conștiinței românești de-a lungul veacurilor cel mai mișcător pare a fi fost Putna, Rusalimul neamului nostru, cum o numește Eminescu.

Aici este mormântul voievodului celui sfânt și mare al întregului nostru trecut, Ștefan, de numele căruia nu s-au atins istorici români și streini decât cu cele mai nobile cuvinte.

În finalul cărții sale despre Ștefan cel Mare, istoricul neamului nostru, Nicolae Iorga, muștră pe scriitorii care nu s-au ridicat a-l cinsti pe Ștefan și epoca lui în dimensiunea spirituală, la nivelul poporului. În Moldova, oamenii de rând îi păstrează până astăzi chipul viu mai mult decât opera poezilor. Ca datorie am recitat și eu izvoarele, am cercetat tot ce se putea asupra epocii și am adâncit pe cât îmi stă în putință înțelesurile spirituale ale textelor fundamentale ale lumii ce se copiau, se tălmăceau, și din care trăia toată Moldova.

Aici era o vatră-universitate unde se studiau texte rămase până astăzi la catedrele Universităților lumii.

Poeții Franței și-au făcut datoria față de centrele naționale de spiritualitate precum Chartres, celebrată de Péguy sau Claudel, apoi se știe entuziasmul lui Dostoievski față de Optina strămutată în poemele sale.

Cartea de față, începută de fapt cu două decenii în urmă, la primul meu drum ca student ajuns acolo pe fânul clopotniței în care a dormit tânărul Eminescu, râvnește să umple un gol, dar și să rămână o mărturie, așa cum în Odele lui Pindar sunt păstrate peste milenii, Olimpia și Delfi, locurile sacre ale vechilor eleni cu puțință de a le admira adevărul sacralității.

Imnele cărții de față, ținând seama ele erminiile ctitoriilor mănăstirilor ce-și mai păstrează zugrăveala exterioară și interioară, refac dogmatic icoana Putnei distrusă în momentele centrale, se doresc Logosul acelor splendori de aur și azur dispărute pentru totdeauna. Stă în puterea izbăvitoare a Logosului iubirii resurecția, căci iubirii față de Logos îi datorez cartea de față.

Cât am reușit, cât arderea a fost lepădare de sine întru slujirea Logosului întrupat și în istoria neamului nostru, hotărî-vor vremile. Gândul a fost de a-mi fi făcut datoria, când Putna împlinește o jumătate de mileniu de existență în istoria poporului nostru.

PATRIE ROMÂNĂ

Carnea noastră ancestrală este această Patrie Română
Prin ea va trece focul transfigurării,
Prin această pulbere și țărână
Prin aceste oase, prin găvanele acestor orbite
De uraganele lacrimilor răscolite
N-avem alta numai una ți se dă și numai o dată
De pământ și trebuie s-o întorci înviată
Nu numai cu munții se ține de noi
Cu Dunărea și Chilia
Ci cu duhurile strămoșilor
Cu Învierea și cu veșnicia
Nu putem trece dincolo fără de ea
La Părinte
Fără Carpații de oseminte
Patria din carne mi se cere
Să-mi fie viețuirea-ntru Înviere

ÎNNOIREA PRAZNICULUI

Din an în an se înnoiau vechile sărbători
În restul vremii viețuire pe-afară
Acum în ziua opta pe la cântători
S-a lipit de noi a doua oară

Abia ajuns acasă în amurg
Mărturisirea celor întâmplare
Când atins-am pâinea să o frâng
Apăru prin ușile-ncuiate

Și sărbătoarea se dezlănțui
Cu milă și putere
Cosmosul să-l poată izbăvi
Fiece clipă ține de-nviere

Nu-s suferinți ce n-ar putea fi-nvinse
De fericiri în taină necuprinse
Și trup răscumpărând și rane
Să-mi corespundă sânge și icoane
În mormântul goalei căpățâne
Bucurați-vă: de trei ori spusu-ni-s-a
Din ceruri cu putere
Buna vestire Noaptea Nașterii
Zorii de Înviere
Evangheliile – pământul nu produce Harul,
Să-L primească, dezmărginitu-L-a, sanctuarul.

Cum să locuiesc eu în casă de gorun și piatră
Și sanctuarul să ne fie încă pe roți
Ne trebuie mai încăpătoare o vatră
Din când în când să ne strângă pe toți
Rugul încins pe vârful munților la stâne
Și el ne-a fost o vreme revelator
Trăiam în bunzi în peșteri de azi pe mâine
În așteptarea țapului ispășitor
Apoi din lâna oilor și pielea de vietăți argăsită
Am încropit umbra cortului chibot
Cu el pe umeri mușcați de vipere și ispită
Răscoleam pustia după Iahve Sabaot
Zarea focului de cort asimilată
Slava acestuia mistuită de sanctuar
Până ce-n carnea Mielului pe lemn imolată
Se preface cosmosul în altar
Acestui rost de veghe întru ispășire
Ziua sub nor și nopțile la torți
Ctitorim cetatea Mielului din iubire
Fără uși cu douăsprezece porți

MOLDOVA

Până la turle sus îmbrăcată fiecă ctitorie
În același mistuitor veșmânt
Cămașa Mirelui țesută dintr-un fir purpurie
Iubirea întrupată pe pământ
Arde Moldova-n straiile de nuntă
Pe umerele munților bătrâni
Și când roua zorilor se zvântă
Tulnicile sângere în stâni
Până la stele muiată fiecă mănăstire
Fiecă chilie și pridvor
În jertfa Mielului de ispășire
În raiul focului mistuitor

IMNUL PUTNEI LUI ȘTEFAN CEL MARE

Poporul s-a înmulțit, sanctuarele de lemn
Sunt prea strâmte la atâta năvală
Cu toate sărbătorile venim la pragul lor după
Pâinea noastră existențială
Trase pe jos pe roți de care catapetesmele
De la vale la munte.
Sau ținuite-n peșteri chivoatele în trunchi
De gorun la stânilor neștiute
Un mileniu și mai bine a trecut de când ținem
Altarul în inimă și vatră
A venit vremea să ne ridicăm cetatea
De scăpare din piatră
De la un râu la altul pământu-i amestecat cu
Sânge, podit cu oseminte
Avem și noi îndrăzneala de acum să spânzurăm
La ceruri bătaia clopotelor sfinte
Să stăm bine și stăm de o mie de ani
Luptându-ne în tăcere cu câți au venit
Dintre noi, peste noi, să ne lepădăm de-nviere
Sânge a curs îndestul, pământu-i semănat, Podul Înalt,
Războienii stau mărturie
Câți am rămas să ne întoarcem acasă la
Post și Liturghie
Să se zbicească dealurile, mlaștinile sângerei
Să se strângă
Bocetele în gura văduvelor bat clopotele într-o dungă
Toată floarea Moldovei trecută prin sabie
Din fiece tindă
Smulse fetele-n haremuri și ruinurile cetăților
Semănite cu ghindă

Luați pe sulii pruncii din pântecele maicii lor
Bătrânii îngenuncheați în juguri de vite
Până când din durere au strigat
Și suferințele ne-au fost la cer auzite
Că pentru fărădelegile noastre s-au dăruit peste noi
Puhoaiile străine
Să fim călcați în picioare să fie zdrobită
Slava deșartă din mine
Atâtea veacuri până ce rănilor noastre să se
Pătrundă de rănilor din mâne
Până ce smerita smerenie să gătească Moldova
De rugăciune
Acum ți-e vremea fiică gătește-te de nuntă
Se-aude cucu-n păduri și cărările dintre sate
Se zvântă.
Trebuie să ne pregătim de viitor din câtă stăpânim sărăcie
Cerească cetate să-și tragă sub fiecare altar temelie
Cum vuietul mării pe cel mai umil râu dinspre
Izvor se-ntreține
Clopotul Putnei odată pe an toată suflarea Moldovei
S-o atragă la sine.
Bătrâni și tineri cu pruncii de mână
Pe drumuri rele și bune
S-o pornească-ntr-acolo pe jos cu ofrande în străiți
În prag de rugăciune.
Alt loc de-ai strânge laolaltă pe toți de-un neam
Până acum s-a dovedit fără putere
Te duci deșert împovărat de griji și te-ntorci
Copleșit de Înviere.
Nu ți se cere decât bruma de credință
Să nu ți-o bage nimeni în seamă
Când o aduci prinos pe-o lacrimă pe-un colț
De năframă.
Totul atârna de taina inimii tale zdrobite și
Înfrântă
Să-ți fie calea întoarcerii binecuvântată și sfântă
Cu greu se poate urni acest pământ către originea
Sa divină
Când pustia viermuire dinspre coroană
Spre rădăcină.

Arhieriei veniți de cu seară își întind oasele
Pe patul de scândură în chilii
Până mâine
N-au pus pe buze de trei zile nimic decât
După apusul soarelui puțină aghiazmă și-o picătură
De pâine
Mulțimea în ogradă și pe dealuri sat lângă sat
Încep să nalțe sub cetine focuri
Până la miezul nopții cu-ngăduită hora
Și buciumele lumeștilor jocuri
Până monahii tineri de sub camilăfci și culioane
Zvonesc melosul bizantin în tropare și antifoane
Muierile cu prunci mai gingași sunt lăsate
Să-nnopteze în strănile crude în ctitorie
Bătrânilor pe cojoace lângă altar
Până în zori li se îngăduie trezia
Boii desjugați lângă râu dinspre Hotin ajunși
Cu carele-ncărcate
Ascultă clopotele-n amurg de lacrimile lor
Cutremurate

Toate curg râurile scad dealuri șesurile se ridică
Și munții cei veșnici rotocoalele vulturilor îi rod

Pălesc stele cei dragi abia strânși
La cină pentru o seară-mpreună
Și praporii la porți se și-ngrămădesc și lanțul s-a rupt
Și găleata se prăbușește în fântână
Unii din leagăn de-a dreptul
Într-un copârșeu tot atât de mic se strămută
Dus de o văduvă subțioară învelit c-un ștergar
Cu o prescură de post necrescută
Alții-s uitați prea mult numai piele și oase
Bolind în unghere să se descațe de-aici cât mai curând.
Este singura lor mângâiere
Să nu-i înspăimânte încremenesc cu fața la perete
Căci asta înseamnă infernul când începe totul să se repete
Și nu se-ntrezărește nici-un avânt nici-o puțință de
Ieșire. Timpul nu mai are consistență de vreme
Ce nu mai e devenire

Să rupă cercul, să plesnească, să se împrăştie
În pulbere şi ţărână
Extaza rănilor în agonia cărnii să se depună
Nu nemurirea o râvnesc rămânerea la nesfârşit
Pe aceste văi şi coline
Ci Învierea cu toate oceanele neputinţei mele
Prin lepădarea de sine
Astfel cugeta imnograful la Putna în zorii
Târnosirii
Când se ridicau porţile cele veşnice să intre
Împăratul măririi
Şi arhiereul lovea cu-un smoc de busuioc
În uşile sanctuarului zăvorâte
Şi poporul în genunchi auzea crăpând porţile
Infernului mohorâte

Şi când lovi cu crucea-n porţi a treia oară
Cohortele de demoni ieşeau din templu-afară
Şi în iuţea beznei-nainte de a fi văzute
Căută să pătrundă în inimile nehotărâte
Până molitvele basiliane pe buzele schimnice
Se-avântă
Ce-nspăimântătoare la poarta sanctuarului luptă
Pământu-i netocmit şi deşert şi apele
Înghiţite de întunericul cel mare
Până-mișcă Duhul columbă din înalt
Clocind peste vârtejurile cuibare
În simbol este faptă ceea ce se cuvântă
Apa sfinţită devine apă sfântă
Mâna uscată ochiul orb şi altă suferinţă
Unse cu mir se vindecă prin credinţă
Fiece gest sacerdotal este faptă întocmai
Căci în lucrare e stârmită dogma
Când cuvântul cere poporului să-ngenuncheze
Cereştile sunt invocate şi la noi să vieze
Nu începe lumea din nou când aidoma
Se cuvântă
Numai odată Logosul este revelaţie sfântă
Dar rostindu-I începutul, puterea Lui lucrătoare
Îşi extinde binefacerile fără împuţinare
Energile nu-şi pierd din puterea lor necreată

Ci-o sporesc pe cât în mai multe locuri a dat
 Să se-abată
 Cela ce-ai făcut să izbucnească în întuneric Lumină
 Vino și în acest deșert ajută-mă să-l prefac
 În grădină
 Nu să poruncești stâncilor în pâini să se prăvale
 Ci rana trudei mele să treacă-ntr-ale Tale
 Acest pământ al Moldovei să-l putem păstra
 Cât ni l-au lăsat părinții
 Trebuie să-l hotărnicim prin Cuvânt
 Să devină pământ al făgăduinței
 Odată-n an să ne strângem aici la Putna cu toți
 Laolaltă
 Să vedem cât am atras să rodească-n Moldova
 Din slava cealaltă
 Dacă unuia nu i-a rodit nimic și-altuia-i
 Sunt hambarele neîncăpătoare
 Aici se poate face schimbul fără-mpuținare
 Fiecare se-alege de-aici cu cea mai mare parte
 Dacă socoate lepădare de sine când împarte
 Ne trebuie un sanctuar central un Rusalim
 În care să ne vedem cu toții
 Nu numai cei îmbunătățiți și evlavioși
 Ci și scăpătații dintre noi și netoții
 Și celui căzut în desfrâu din slăbiciune sau
 În alte prihane
 Să-i fie-ngăduit în taină să-și agonisească
 Lacrimile de la icoane
 Ai fost împins la hoție de vicleșugul altuia
 Și la minciună să îndrăznească și el cu șapca
 Mototolită în mână
 Și fățarnicul să fie muștrat fără să-l bage
 Nimenea în seamă
 De smerenia cine știe cărui colț
 Înlăcrămat de năframă
 Și cea stearpă să prindă curaj
 Și văduva o nădăjduire
 Când se scaldă-n extaz la Maica Domnului în
 Privire
 Și orfanul ajuns pe jos cu bocanci străini
 În picioarele nimănuia
 Să știe anume că-i îngerul lui cel ce cântă acum

Nevăzut Aleluia
Și tinerii bărbați căzuți la Războieni la datorie
Să fie-un loc să-și vadă veștejita credincioasa soție
În strai de post cu patimile-n luptă
Căci nunta numai fost-a întreruptă
Și castitatea trupului nepângărită
Să-ngrașe raiul de unde-i izgonită
Și voievodul să se poată pierde-n mulțimea fără
Prihană
Neînjosind sceptrul ungere și coroană

Din cuvânt s-au făcut toate, laudele zi și noapte lucreze
Duhurile rele de pe-aceste pământuri să le-mpuțineze
Nu se alungă decât cu Cuvântul nu pot fi izgonite
Să se înece-n mare cu turma de porci
Din mințile rătăcite
Bune-s cânturile din fluiere și buciume la stâni
Și jocurile și tăcerea semănătorului
Nu-i deșartă
Dar unde-s doi sau trei cuvântul poate ctitori
Ceea ce nici porțile iadului nu-i dat să despartă
Ne trebuie murmure litanii altfel decât ale
Frunzișului de pădure
Să putem muta munții din loc cu
Credința energiilor din scripture
În vremuri de tihnă ori de urgie fiecă țară doarme
Sau pleacă la luptă
Aici cu glas tare clipă de clipă să se rumege
Psaltirea neîntreruptă
Pune-ți zăvoare pe porțile groase de gorun paznici
Pe metereze
Ce-i gata de-a intra-n războiul nevăzut,
Aici să cuteze
Celor ce vor să pătrundă dați-le ciomege
Zdravene în mână
Să lovească-n trunchiuri nesimțitoare de lemn
Fără-ncetare o săptămână
Nu le dați nici-un Cuvânt nici picătură de
Apă nici fărâmitură de pâine
Veți vedea cum avântul li se-ncovoie
Și se dezvlăguie de azi pe mâine

Își aduc aminte de fumul vetrei părinților
De nunta promisă
Și cei mai mulți fac cale-întoarsă
De la poarta ermetic închisă
Dar unii rămân primele două zile-i mai greu
A trece fără băgare de seamă
Apoi într-un amurg din turla de clopote
Ești întrebat cum te cheamă
Și ți se cere să-l dai și pe el să-l împrăștii
În toate zările să-l uiți și ți se spune frate
Și lacătele cad de pe porți și ești poftit în cetate
Unde râvna-i atât de dură slăvi de diamant
Făcând din dragostea fierbinte
Sări-vor țândări lespezile de pe morminte

Dintre aceste ziduri la lumina candeliei
Din zori până în miez de noapte
Pomeni-voi numele Tău cu laude de șapte ori
Câte șapte
Iar în pomelnicele de la vlădică și voievozi vii sau duși
La cel din urmă răzeș din țară
Între acești pereți spuși pe numele lor să nu rămână nimene
Pe dinafară
Zi de zi cu toții aici fiecare cu viața sa
În aceeași cosmică liturghie
Căci suntem un singur organism, mădulare unii
Altora sub creștetul pe cruce-n agonie
Cei pe care nu-i mai pomenește nimeni
Cei care au cea mai mare trebuință
Cei uitați și săraci și pe patul de suferință
Cele ce nasc văduvele și orfanii
Cei înecați și sfâșiați de fiară
Cei trecuți prin moarte năpraznică
Și cei ce înnebunesc departe de țară
Pentru cei legați de demoni prin vrăji
Și farmece pentru cei robiți
Pentru cei căzuți pe câmpurile de luptă
Apărându-și credința și sărăcia neamului sfântă
De holeră și ciumă să fim feriți de
Săgețile duhurilor surde
Ce se-ncuibă pretutindenea

În ceasul groazei nu se știe de unde
De bucurii ce pot să smintească
De avuții fără folos de necercetare și neștiință
Căci e-ngăduită-nvingerea judecății lui Dumnezeu
Prin suferință
Dacă te poți ruga și pentru prigonitori
Jertfa este și viață și moarte
De cerești nu mai este cine desparte
De focul mistuitor de mărturia cuvântului
Atingerea de Înviere schimbă fața pământului
Căci râvna casei Tale ne mistuie și mănâncă
Ocările celor ce Te ocăresc pe Tine cad mereu
Unde-i evlavie din poruncă
De sunt loviți cei ce nu se-mpotrivesc
Pentru că sunt ținuți prin credință de iubire
Dezlănțuie-se agonia întru ispășire
Dar acum ceas imnic înalt cuminecătură
În toate sanctuarele până la marea sură

Cât este îngăduit să-ți faci loc altfel
Decât pe calea neorânduiri altora
Logosul altfel a crescut între noi
Neatins de prihană ca jertfă curată
Doar pe lemn S-a înălțat suferind, a lăsat
Chipul Său printre stele să-și reverse
Mireasma. L-au văzut nevăzute puteri
Cu șase aripi doar atunci iertător
Întreg ispășind. Dar noi cum în
Preajma Lui jertfa să poată lucra
În istorie mai departe în acest loc
De asemeni

Nevăzutul cel mai greu de purtat
Mielul în veac este dat să-l stârneasă
Războiul într-acolo oștirile cele mari
La hotare de sus. Patria începe acolo
Ea să nu scadă în țării cum rămânem
În veci luptători. Cum de aici am intrat
În jugul cel greu al iubirii. Cum nu
Ne-am sustras de la calea cea strâmtă
Anevoiosul urcuș dinspre lume.
Prin ea cele cerești în inimă să rodească
În săptămâna cea mai grea pe pământ
Când cosmosul devine mormânt

Fost-am uns. Mirul pe frunte
S-a prelins. Mireasma culeasă

De pe fruntea-mi cu sudori amestecată
Cu sânge Martor să fiu suferințelor
Când crucea s-a atins de creștet
De buze și brațe și în sân pe umeri și
În piept picurată. Din Bizanț moștenirea
Trecu asupra acestor ținuturi Martor
Învierii să-i fiu an de an în hrisoave
Întocmai pecete s-atâră că de față
Am fost la golul mormânt cu poporul întreg
Io Ștefan slujitorul acestui pământ
Căci nu împărat nici rege uns
Sutașul ce L-a împuns dinspre el
Apoi diaconul Ștefan cel dintâi văzătorul
Cerului deschis și pe tron Mirele așezat
La dreapta Părintelui sfânt
El este. Port straie de la El martirul
Dintâi scump cumpărat din Bizanț
Și o lacrimă de osământ
În racle la Putna moaște. Sunt uns
Pentru veci. Să am de unde ieși
Unde mă întoarce după luptele
Celelalte cerute de veac

În numele Lui sabia n-am
Dreptul s-o scot dar celui
Ce-mpotriva neamului o va scoate întâi
Tună cuvânt sabie să-l întâmpine
Oștean de veghe la mormânt
Să nu fie giulgiul gol însângerat
Pângărit. Am drept a fi din râvnă
Iubitoare credinței mistuitoare
De sine ardere-sunt
Scut creștinătății întregi, Moldova
Este, fi-va, prin jertfă îngăduie-ne
Poartă

Să murim curat și ne iartă
Ni se dă prilej să murim pentru cruce Noi
Stând acasă în sărăcia noastră
O sfânt pământ fi-vom socotiți fiii

Fecioara în mantie de purpură albastră
Va apărea mamă din sat în sat
Noaptea și în zori la fiecă fereastră
Acum e prilej, fericitul, clipa kairos
Să irupă împărăția cerurilor
Să ne ajungă cât ne-am tânguit după
Ea din moși strămoși, cât ne-am
Răstignit cu turme și câini și clopote
Și mioare și lacrimi pe staurul
Strămt pe fluierul ciuruit catarg desfrunzit
Pe această șerpuitoare strungă
Aidoma să intrăm cot la cot
În crâncenă luptă nevăzutul
Război pe mai departe în tihnă să-l
Port, din cel văzut din jertfa în trup
Spiritul viu se înfruptă.
Nu lupii nu cosmosul înspăimântă acum
Cu stihii intrat în înfrățire
Desăvârși-vor curând ceasul împărătesc

Aprinsă candela din iubire
Osemintele strămoșilor sunt acolo
În păduri, în grădini trebuiesc
Scoase os cu os unse și aduse
Amestecate cu moaștele de acum.
Încă e săracă Moldova în altare
Prăpăstii și munți sunt atâtea

Avem o șansă în cosmos acum noi
Să pogorâm în morminte
Decapitate jupuite de vii
Pruncii săgetați în pânțele
Maicii lor moaște sfinte. Numai
Jumătăți de murmure și izbânzi
Imne de laudă și mulțumire
Este prilej și în Moldova să cuvânt
Din Dumnezeiască iubire
Să prindă zidurile mortar să nu se mai surpe
Să nu se tot clatine și scoboare în ruine
Să ajungi până la noi

Miresei până la subțiori până la turle
Să putem pătrunde noi la taina
Ritmului sfânt în armonia cerului
Înstelat să ardă-n inima mea
Logosul să-L frământ. Ce nu durează
Clipa nici anul nu cunună
La Războieni sanctuarul peste
Muntele de oseminte sfinte.
Cu adevărat moaște pe veci
L-am ridicat într-o săptămână
Căci era jertfa limpede nu eu
Lucram ci lacrimile voastre
Buzele murmurând ale pruncilor orfani
Purpurii cântecele curate la icoane în
Zori și în amurg ale maicilor văduve
Caste, și în grabă râvna sacră
Urcase în inimi, eram numai ritm și
Bătaie. Luceafărul întâia oară la noi așa
Lacrimile de foc își despoaie
Jucam în Cosmos hora străbună
Pe ranele Mirelui pe semilună
Lăsați-mă să-mi spun cântecul
Să-mi rostesc jalea și bucuria
Să-ți fiu glas Moldovă urcuș pe foc

Treizeci și șase de ziduri uriașe
Altare de foc jertfitoare
Ridicate într-o singură zi
N-am moșit la voi cereștile
Și la noi a început a bolborosi
Blidele și oalele și ulcioarele goale
Ale văduvelor uscate
S-au umplut de mireasmă de mir
Și de vin și lacrimi curate
Clipa nu trebuie pierdută
Frații mei nu ți se dă printre stele
Neamului prilej să-i înduri poporul
În carul de foc înjugat
Cu toată casa lui cu câte
I se știu și nu i se recunosc
Fapte și morminte, să poată

Între neamuri pe veci
Aprinde candela aducerii
Aminte. Nu e destul să
Rupi pruncilor ulei de la gură,
Câtă vreme trăsnetele printre
Nori nu au spânzurat
Să lași limpede tuturor să devină aură
Că pustia ne vrea mistuiți să ne curme
Sclavia pe veci ridicându-ne dintre
Cârțițe să umblăm fără urme
Să ni se arate câtă ascunsă vină zace
Când în jertfă vinul se preface
Să poată arde să spânzure-n altare
Candela de foc nemuritoare
Jertfă trebuie de mărturisire
Din loc în loc pe câte o mănăstire
Să ne devină mai întâi osândă
Pe cât de sacră, țara e de flămândă.

Nu stau pe noi veșmintele nu se așează
Cu purpuriu și crin și diamante
Și flori de palmier pe morminte
Sul de acantă să imiți e ușor
Dar floarea din pământ pustiu
Se usucă pe carnea umerelor
Mele, fără de cruce-i eunucă
Să-mi pot ridica o Putnă peste oasele
Mele când deveni-vor bătrâne
Îmi trebuie țara să sângere în ele
Din ruine din coastă din morminte
Din lacrimile pruncilor promise

Nu-i sat nu-i casă prin care
N-a trecut sabia flămândă
Nu-i ochi neplâns de-o
Junghiere curândă din Bucovina
Pân' la marea noastră străbună
Sfântul Gheorghe pe cal alb
Potcovit cu lacrimi calcă pe semilună
Fete-fecioare și tinere muieri și mame

Din haremuri n-o să mai vină acasă
Și atâția feciori cu tuleiul abia mijit
Li se îngroapă sub veac Moldova din oase
Dar noi cei rămași ne vom întoarce la pluguri
Pe văi și obcine și mănăstirile noi
E nevoie între sfinți zugrăviți
Sufletul meu, și de tine
Mamele noastre văduve tinere și bătrâne
Împăcate vor intra în războaie de lemn
În cătune și sate
Caligrafi și călugări și psaltii în mănăstirile
Sfinte să ferece Evanghelii să
Nu mai plece din țară și oseminte
Călugărițe și doamna noastră în cele trei zile
De post de peste săptămână
Să brodeze cu fir de aur în purpură
Cele ce-i dai să rămână
Cu sufletul curat împăcat cu desăvârșire
Să poată slăvile și peste Moldova fulgui
Să se pătrundă de isichie, fiecă făptură
De câtă este suferință
De Înviere pe cât va fi
Iubire.

Și iarăși de neistovita Logosului mărturisire
Toți cei vindecați nu și-au păstrat numai pentru ei bucuria
Alergând pe toate drumurile vesteau că s-a apropiat împărăția
Cât de puțin înzestrați după trup
Cât de neciopliți la vorbire
N-a fost cu puțință să poată fi opriți de la
Mărturisire.
Oamenii simpli pescari vameși și leproși
Desfrânați și prigonitorii
Dintre Iudei barbari și elini
Din temnițe și funiile spânzurătorii
Împărați apoi și geniile dăruiți după fire cu toate-nzestrările
Se lepădau de averi iubind pentru El sărăcia și defăimările
Unde nu mai era nădejde începu să prisosească Harul
Jertfa Logosului își dezlănțuie pe pământ sanctuarul

TESTAMENTUL LUI ȘTEFAN CEL MARE

Lui Iachint

Vorbe puține de la el ne dor
Bronzul clopotelor le mai știe
Poeți născuți în tânguirea lor
Pe limba lui se trag la veșnicie

Ștefan e mare pentru că-a fost smerit
Pe cât de mic se micșora întruna
De Dumnezeu să poată fi zărit
Una cu neamul pentru totdeauna

Pe câmpul Direptate fost-a uns
Din Rusalimuri mirurile-n nave
Să te știi de neamul tău pătruns
Ungerea-i de dincolo de slave

Să intri-n inima unui popor
Cea mai strâmtă poartă dintre toate
De nu ești jertfă-n lacrimile lor
Nu-i cum pătrunde în eternitate

Putna spune Ștefan că-i smerit
Vinul roșu răstignit în pâine

Că-n genunchi era nebiruit
Sub cupola sfintelor fărâme

N-a fost de nimenea îngenuncheat
Numai la ceruri pravila ne-o cere
Ca pulberea din care-ai fost luat
Să miroasă-n cosmos a-nviere

Nu și-a dat odihnă pe pământ
Până ce Moldova-n întregime
De cetăți și mănăstiri la rând
O închise dinspre tătarime

Unde-a fost sămânța unui schit
Un sihastru-n peștera de piatră
Clopote de-argint a slobozit
Peste țară aur să abată

În pomelnice unde a dat de-un domn
Pe jertfa rănilor din mână
Să-l strămute-n sanctuar din somn
De priveghi cu neamul să rămână

Iar că-avem și noi ceva mai sfânt
Decât munți pe zărilor albastre
Spânzură-ntre stele și pământ
Voronețul lacrimilor noastre

Cel din urmă legământ al lui
Până astăzi încă în putere
Să nu dați pământul nimănui
Căci prin el ținem de Înviere

Oricine va cere de la voi
Să vă lepădați de cele sfinte
Cât veți fi de prigoniți și goi
Ardă candelile pe morminte

De cumva vei îndrăzni să pleci
Dintre moșii tăi din țințirime
Neodihna vecilor de veci
Se va ține umbră după tine

Mai degrabă să primești să mori
Decât viețuire rușinoasă
Dintre morți e dat să te streкори
Stricăciunii Mielul nu ne lasă

Suferința-i sfântă pe pământ
Din iubire-i stingere de sine
Câtă vreme Logosul Cuvânt
În Carpați de-o lacrimă se ține

Câte-mpărății nu sunt năluci
Pustia le-a sorbit pe-o-nghițitură
C-au mâncat nădejdea de pe prunci
Și-au scuipat pe văduvă în gură

Un mileniu jumătate-i dus
Altele puhoaie o să vină
Dar Moldova noastră cea de sus
Peste cea telurică-i divină.

Eminescu bronz liniștitor
Lângă mormântul tău de priveghere
De-atâtea oseminte-ntr-un popor
Locu-i pregătit de Înviere.

RĂDĂUȚI

Și osemintele sunt avere
Tezaurul nostru cel sfânt
Trăim în preajma lor din Înviere
Secerăm și-n celălalt pământ

Erau în toată țara-mprăștiate
Ștefan aprinzând râvna în popor
În racle noi sub lespezi înflorate
A strâns la slujbă candelile lor

Înainte de-a ieși la luptă
Îngenunchea până-n zori de zi
La liturghia lor neîntreruptă
Să poată și învins nădăjdui

Și-apoi la-ntoarcerea acasă
La pruncuții și muierea lui
Să dobândească față luminoasă
Erau strămoșii mai întâi

NECROPOLĂ

Cu streșini uriașe cât o șură
Necropola de la Rădăuți a neamului meu mușatin
Cu munții și râurile de-un mileniu îndură
Cutremure și trăsnete din senin

Oricât a fost cu capul de piatră zdrobită
Cu morți cu tot smulsă și spulberată la vânt
Iar pulberea n-are în ce s-o înghită
Refăcută-n duh din cenușa de rând

Și mort șarpele împotriva otrăvirii se luptă
De-l invocă muribundul și din priviri
Fagurul de miere și din hoitul leului se înfruptă
Numai în soare hoitul să-l deșiri

Ce-i zămislit în duh nu se poate ascunde
Țărânile-s aluat la nesfârșit
Cu cât de focul jertfei se pătrunde
E Logosul în pâine răstignit

Precum sclipirile din diamante
Ale luminii sunt pe cât ale lor
Între jertfelnicul de-aici și cel fără de moarte
Sue-ntruna îngeri și popor

PODUL ÎNALT

Nu-ți scapi viața credința de ți-o lepezi
Ci pierzi eternitatea cu pași repezi
Sfinților li se scot ochii fecioarele din icoane
Sunt violate cu sulițe și iatagane.
N-am trâmbițat de luptă, clopotele dintr-odată
Din Cetatea Albă la Hotin începură să bată
Nu groaza se răspândește mai întâi ci bucuria
Să ne apărăm părintească liturghia
Să nu lăsăm pângărite sanctuarele sfinte
Să se dezică strămoșii de noi răsucindu-se în morminte
Pustia crește dinspre blesteme
Turmele orbesc fără de vreme
Molitvele scoală părul măciucă
Stejarii în picioare se usucă
La Podul Înalt ne-a cercetat biruința
Căci Moldova ne-o apără credința

RĂZBOIUL NEVĂZUT

Au fost și fi-vor peste noi războaie
Cel mai grozav și mai temut
De veșnicie pentru că despoaie
Este războiul nevăzut

Veacuri l-am dus și-l vom mai duce încă
Neașteptat dă buzna peste noi.
Când lacrimile noaptea mă mănâncă
Au început pruncuții mei război

Cutremurarea mea nu vă-nspăimânte
Din leagăne de veghe pruncii mei
Când crucea limbii-ncep să o frământa
Îngeri și tâlharii între ei.

S-o pângăre și s-o sfințească
S-o calce în picioare până-n zori
Dar sămânța fi-va să rodească
Oricâte ciuhe ajung spânzurători.

IMNUL LUI ȘTEFAN CEL MARE

Moldova s-a liniștit din toate părțile
De la Hotin până în Sciția mică
Din cincizeci de mănăstiri și schituri noi
De șapte ori pe zi la ceruri jertfa laudei se ridică
Din munți roată la stâni până în cele mai
Sărace unghere
La icoane ard neîntrerupt candelile de priveghere
Asta ne e smerenia fiii mei în neistovită puterea
Să ne lucrăm în taină și noi ca seminție
Învierea
O jumătate de veac am fost mai mult între cai
Și oștiri și scuturi
N-am avut vreme de vorbe-nțelepte din
Moi așternuturi
Eram tânăr când tatăl meu Petru a fost junghiat
La Reuseni la o nuntă
Am ridicat hram pe locul acela Prodromului Ioan
Pomenire sfântă
Uciagașul rudă cu noi s-a furișat în tronul cald
Al vrednicului meu părinte
Și umbla cu jungherul după vlăstarele lui
Să le pogoare tinerețile-n morminte
Atunci m-am ridicat la îndemnurile maicii mele
Îngropată de vie într-o mănăstire
Ca jertfă bineplăcută pentru neștiute alunecări
De ispășire
Spaima mirilor din noaptea acelei nunți
Ca o fantasmă o văd premergătoare nenumăratelor
Noastre lupte

AUTHENTICA

Flori Bălănescu (n. 1969) este istoric, cercetător științific la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului din București, publicistă și scriitoare. Editorul seriei de autor „Paul Goma” la Editura Ratio et Revelatio. A scris și editat mai multe cărți de istorie recentă și de memorialistică. Ultimele volume: *Paul Goma 80. Memorie și istorie a cotidianului*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2015; *Grup Canal '77. „Paraziții sociali” și Mișcarea Goma pentru drepturile omului. Studiu de caz*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2015; *România, 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*. vol. III. P-R, INST, București, 2016 (coautor).

FĂRĂ ÎNCHISOARE, AȘ FI FOST NIMIC

Neculai Popa

în DIALOG cu

Flori Bălănescu



Editura Ratio et Revelatio

Oradea

2016

Redactor: Otniel Vereș
Coperta: Ana Breiner
Prelucrare foto: Dumitru Ungureanu
DTP: Horia Șandor

Tipărit la Metropolis SRL Oradea
e-mail: metropolis@rdsor.ro

Copyright © 2016

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

POPA, NECULAI

**„Fără închisoare, aș fi fost nimic”: Neculai Popa în dialog cu Flori
Bălănescu / red. Otniel Vereș. - Oradea : Ratio et Revelatio, 2016**

ISBN 978-606-8680-42-2

I. Bălănescu, Flori

II. Vereș, Otniel (red.)

821.135.1-94

Coperta I: Coperta dosarului de anchetă, sursa: ACNSAS.

Coperta IV: Fotografia față-profil din dosarul de anchetă, martie 1951, sursa:
ACNSAS.

Editura Ratio et Revelatio, Oradea
str. Sofiei, nr. 3, Bihor, România, 410183
e-mail: office@ratioetrevelatio.com

www.ratioetrevelatio.com

Cuprins

Listă de abrevieri.....	7
Eliberare vs. damnare a memoriei.....	11
Dialog.....	37
(cu două paranteze):	
Toate drumurile refugiaților duc la Salzburg?.....	41
Cîte securități sînt în Securitate?	113
(și un capitol aparte)	
„... de atunci mi-a căzut cu tronc Basarabia”	265
În loc de încheiere	303
Anexe	305

Listă de abrevieri

(A)CNSAS – (Arhiva) Consiliul(ui) Național pentru Studierea Arhivelor Securității

ANIC – Arhivele Naționale Istorice Centrale

CC al PCR – Comitetul Central al Partidului Comunist Român

CIA – Central Intelligence Agency, Agenția de Informații Americană

CID – Centrul de Informatică și Documentare

CMR – Consiliul Mondial Român

CP – Cod Penal

CR – (deținut) contrarevoluționar

CRS – Comitetul Român din Salzburg

D – Decret/ Direcție (a Securității)

DGPCM – Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă

DGS(P) – Direcția Generală a Securității (Poporului)

DGS(S) – Direcția Generală a Securității (Statului)

DL – Decret-Lege

DP – Dosar penal/ Displaced Persons

DRP – Departamentul Românilor de Pretutindeni

DRS(S) – Direcția Regională a Securității (Statului)

DUI – Dosar de urmărire informativă

F – Formațiune

HCM – Hotărâre a Consiliului de Miniștri

IICCMER – Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului și

Memoria Exilului Românesc

INST – Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului

IMB-S – Inspectoratul Municipiului București-Securitate

IRO – International Refugee Organisation

î.c. – închisoare corecțională

KGB – Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti, Comitetul Securității

Statului din URSS

LA – Los Angeles

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

mg. – magistrat

m.s.(v.) – muncă silnică (pe viață)

MI6 – Military Intelligence, Section 6, Agenția de Informații Britanică

MSS – Ministerul Securității Statului

ONCE – Oficiul Național pentru Cultul Eroilor

ONU – Organizația Națiunilor Unite

S – Secret/ Supraveghere

SAIS – Serviciul American de Informații Secrete

SIG – Supraveghere Informativă Generală

SRT – SOVROMTRANSPORT

TM (T) B – Tribunalul Militar (Teritorial) București

UL – urmărire locală

UM – Unitate militară (Unitate de muncă, după caz)

UTM – Uniunea Tineretului Muncitoresc

*Familiei mele,
memoriei tuturor celor care și-au dat viața și libertatea
pentru eliberarea noastră, a tuturor.*

Neculai Popa

Eliberare vs. damnare a memoriei

„Tov. Dulgheru

S-a dat aviz favorabil

*În momentul sosirii în țară să dați dispoziții să fie arestat, cercetat și trimis în justiție pt. a primi maxim de pedeapsă ca trădător de patrie
21.III.951”¹*

Nicolae/ Neculai Popa (n. 21² iunie 1931, Galați) „cel fugit”³ s-a „întors”. Prima dată în 1951, a doua oară în 1990. De fiecare dată a plecat legal, de fiecare dată s-a întors legal. Se pare că doar rămânerea în Austria fusese „ilegală”. La prima întoarcere a ajuns direct în camerele de anchetă ale Securității. A doua oară s-a întors pentru a-și ajuta semenii care tocmai ieșeau traumatic din regimul pe care tânărul Neculai și-a imaginat că îl poate demola în 1951. Din 1990 revine mereu. Și de fiecare dată, se întoarce pentru a mărturisi în felul său despre credința în bine și în omenie.

După câteva angajări temporare și mai multe năzdrăvănii specifice vârstei, pe 4 martie 1949, Neculai s-a îmbarcat ca marină⁴ pe

¹ Dosar Penal (DP), vol. 2, f. 4. Dulgheru a fost în perioada 1948-1952 șeful Direcției a V-a Anchete (Cercetări Penale), șeful de cabinet al ministrului de Interne, Teohari Georgescu, avînd și funcție politică: membru al Direcției Organizatorice a CC al PMR (1949-1952).

² Potrivit certificatului de naștere, prenumele este Nicolae, iar ziua nașterii 21 iunie, însă în documente apar deseori prenumele Neculai și data nașterii pe 22 iunie, așa încît, cu timpul, N. Popa a ajuns să își spună și să semneze *Neculai Popa*, iar aniversarea să o sărbătorească în familie pe 22 iunie. Sînt alte două „însemne” ale renașterii, ale prefacerii sale în detenția politică.

³ Cf. Fișă biografică redactată de DRS Galați lui „POPA Z. NECULAI cel fugit”, DUI nr. 2421, f. 3.

⁴ DP, vol. 2, ff. 23-31, vezi și originalul olograf în continuare.

vasul pasager S.R.T. „Borcea”, la sfatul prietenului său, Platon Axente. În noiembrie 1947 se înscriesese în UTM, „prin intermediul Tov. LENUȚA CRISTEA pe care o cunoșteam căci locuia în apropierea mea”. Tot încercînd să se angajeze, din septembrie 1948 și pînă la începutul anului următor, „descurajat și întristat”, Neculai s-a hotărît să devină marinar. „Zilnic începînd din luna ianuarie 1949 și pînă pe data de 4 martie 1949 mă duceam zilnic la Agenția S.R.T. și rugam să mă îmbarce iar Tov. MASLEA și STOIAN îmi spuneau zilnic să mai aștept...”⁵. Repetarea cuvîntului „zilnic” indică retrăirea stării de necesitate, de urgență, resuscitată de presiunea anchetei. Lipsa de apetență pentru stabilitate într-un climat ideologic ce alimenta revolta a stimulat hotărîrea de a pleca din țară, în speranța că din afară se putea întreprinde mai ușor ceva împotriva regimului. Neculai își înghițise lacrimile neputinței, copil fiind, cînd trupele sovietice făceau ravagii în oraș, experimentase deja bătaia la Siguranță, cînd era elev, în timpul campaniei electorale din 1946. Rămînînd pe loc, tînărul înzestrat cu un potențial fantastic, dar fără modele în imediata apropiere, s-ar fi pierdut în magma comunistă de toate zilele. Așa cum afirmă înțeleptul de azi: pușcăria politică l-a salvat. Noul regim instalat în România după război nu constituia o opțiune valabilă de trai pentru un tînăr al cărui tată⁶ nu-și mai permisese să-i plătească taxele școlare, pe care noua politică economică le ridicase la cote astronomice. Acum se gîdea numai cum să ajungă în Occident.

Pe vasul „Borcea” a rămas aproximativ 15 zile, ca ajutor de punte, comandantul vasului fiind cpt. Chiriloiu. De aici a fost mutat pe vasul „Brîncoveanu”, care făcea cursa Brăila-Sulina, comandat de „un

⁵ Cf. *Declarație din 22 aprilie 1951*, în *ibidem*, ff. 70-81; la ff. 82-90 este varianta olografă.

⁶ În 1948, Zamfir Popa închiriasse un brevet de cîrciumă de la Neagu Anton și a ținut cîrciuma aproximativ un an. Ulterior s-a angajat ca paznic la Întreprinderea de Construcții „7 Noiembrie”. Mama, Maria Popa, „a strîns bani și a deschis o prăvălie cu zarzavaturi și așa a înaintat”; sora, Sofia Popa, căsătorită cu Vasile Theodoru (casier la fabrica de uleiuri vegetale „Prutul”), contabilă la aceeași fabrică, apoi la „Școala de electricitate din Galați”; fratele, Dumitru Popa, ucenic la fabrica „Brăteșul”; fratele cel mic, Vasile Popa, în 1950 a „intrat ucenic la Întreprinderile de Construcție «7 Noiembrie»”. Vestea aceasta am primit-o cînd eram în Salzburg”; „Bunica mea mama mamei mele avea cc. 68 ani. Cînd am plecat eu era servitoare la Școala primară nr. 6. Ea se numește Maria Dumitru. Nu face politică.”; cf. *Declarație din 22 aprilie 1951*, în *ibidem*, ff. 70-81.

oltean din Severin". Pe la sfârșitul lunii august i-a cerut șefului Cadrelor, tov. Maslea, să îl mute pe vasul „Tolin”, pentru că acolo avea prieteni. Dar șeful de la Cadre îl refuză, cu grijă părintească: „îmi spune că nu mă dă pe «Tolin» că acolo s-au format o ceată de golani și mă stric dar mi-a spus că el are grijă de băeți[i] buni și că eu am fost pus mai dinainte pe schema vasului «Cloșca» vas nou ce urma să lucreze în străinătate”. Tov. Maslea știa că majoritatea tinerilor care au ajuns cu vasul în străinătate „au fugit acolo”⁷. Însă tânărul Popa îi garantează verbal că el nu o va face.

Trei luni mai târziu, în altă declarație (18 iulie 1951), protagonistul acestei povești propune o variantă diferită pentru angajarea sa la Sovromtransport. Sau poate că nu este decît o parte din adevărul parțial declarat în aprilie. Îmbarcarea pe „Cloșca” pare să fi fost posibilă numai după ce tânărul dornic de aventură l-a „mituit” pe șeful Personalului, Stoian Nicolae, cu 15 litri de vin roșu, după care a fost îmbarcat pe 4 martie 1949. Vinul provenea, desigur, din cîrciuma tatălui, Zamfir Popa⁸.

Nu a trecut o lună încheiată și tânărul de 18 ani a fost mutat pe vasul S.R.T. „Brîncoveanu”, care avea curse pe sectorul Brăila-Sulina al Dunării. Pe acest vas l-a cunoscut pe șeful de echipaj (nostróm) Constantin Chelaru, „care de la început s-a purtat rău cu mine”. Răutatea acestuia s-a înmuiat după ce căpitanul vasului l-a numit pe Neculai șeful popotei și responsabil cu aprovizionarea alimentară. Declarația dată în anchetă la 28 martie 1951⁹ (patru zile de la arestare) conține și aspecte hilare, însă relevante pentru tabloul prozaic al epocii: „Nostromul s-a împrietenit în acest timp cu mine, căci el făcea contrabandă cu scrumbii, iar eu i le căram pe vapor și la Brăila le scoteam afară”. Prietenia de necesitate a durat cam trei săptămîni, apoi tânărul marinar, calificat la locul de muncă, a fost mutat pe remorcherul motor S.R.T. „Cloșca”, „motor nou ce urma să lucreze în străinătate”. Va ajunge cu acest vas pînă în Iugoslavia, Ungaria, Cehoslovacia și Austria. Că-

⁷ *Ibidem*.

⁸ Cf. Declarație din 18 iulie 1951, în *ibidem*, ff. 159-160 r-v, variantele olografă și dactilo.

⁹ *Ibidem*, ff. 23-31.

pitanul vaporului: Traian Antonescu, secund: Constantin Pătrulescu, nostrom... tot Constantin Chelaru. A ieșit prima oară din Galați spre lumea largă în seara zilei de 13 octombrie 1949, la ora 18.00.

Așa ajunge pe Dunăre de la Galați, Sulina, Tulcea, Isaccea, Brăila, Hîrșova, Cernavodă, Giurgiu, Turnu Măgurele, Zimnicea, Turnu Severin și Moldova Veche, pînă la Mohács, Budapesta, Szob, Comarno, Bratislava și Viena, ancorînd și în porturi ca Grădiște, Novisad ori Bezdan. La jumătatea lunii octombrie, echipajul pornește de la Galați spre Turnu-Severin, unde marinarii și secundul au înaintat o cerere de înlocuire a nostromului, a cărui nevastă era bucătăreasa vasului. Pe 20 noiembrie, vasul părăsește portul Moldova Nouă și intră în Iugoslavia. După cum consemnează declarația, toată lumea a sărit la contrabandă, văzîndu-se pe Dunărea *străină*. Neculai, secundul și marinarul Aurel Plutu au colindat prin Viena, pentru a vinde țigări. În cafeneaua „Aminger” sînt auziți de „un moș” vorbind românește, care-i întreabă cum mai e prin țară. Căpitanul vasului era o brută alcoolică. Deși în noaptea de Anul Nou și-a cerut iertare echipajului, a fost rîndul secundului să sară la bătaie. Învățat de acasă că nu e frumos, Neculai a sărit și el, dar ca să-i despartă, ceea ce i-a atras supărarea secundului (Constantin Pătrulescu).

Cursele Budapesta-Viena îi aduc marinarului 400 de forinți, un fond pe care îl investește în salam. Dar abilul comerciant nostrom îi fură marfa, motiv pentru care, „neavînd nici un ban, fiind desbrăcat, și certat, n-am mai vrut să mă întorc în țară și mi-am pus în gînd să fug de la vapor”. Cum undița fusese aruncată, Neculai se întoarce la cafeneaua din Viena, unde îi cere *moșului* Ștefan să îl ajute să fugă. Pe 27 ianuarie 1950, părăsește „fraudulos” teritoriul României (remorcherul „Cloșca”). Trecînd peste detalii, duminică dimineața, tînărul marinar, care era de gardă pe vas, deschide dulapul din cabina secundului și își recuperează livretul de marinar, părăsește vaporul și merge la cafenea, de unde împreună cu amintitul *moș* pleacă spre I.R.O., în Marokanogs. Americanii îl trimit inițial la „niște măicuțe”, unde primește o cutie de conserve, iar de acolo este trimis la Poliția Secretă Americană, în Porzelangasse. După o oră de conversație cu un ame-

rican care vorbea românește, este asigurat că va fi trecut în zona americană a Austriei. După ce marinarul este înmînat în siguranță, *moșul* recrutor se retrage, misiunea lui era îndeplinită. Este lăsat în lagăr la Sutergasse, unde rămîne cîteva zile. Mai este chemat pentru declarații de încă două ori, apoi, împreună cu alți refugiați (7-8 unguri, cehi), primește bilet de tren cu destinația Siemering și cu indicația să nu vorbească între ei, ci să încerce să facă pe necunoscuții.

În noaptea de 1 februarie 1950, refugiații sînt însoțiți de un neamț din Poliția Americană, a cărui misiune era să îi treacă din zona sovietică în cea americană. Din stația Siemering, echipajul merge o oră pe jos, trece linia de demarcație peste munți, ajungînd în altă stație de tren, de data aceasta în zona engleză. Călăuza le transmite că doritorii care au bani și interes pot ajunge în zona americană, la Salzburg. Aici e tentat să apuce spre Innsbruck, pentru a se înscrie în Legiunea Străină, dar se răzgîndește în ultima clipă¹⁰. Alături de doi unguri se încumetă cu trenul spre Salzburg, unde ajung fără probleme, în lagărul american. Aici primește două palme pentru că nu răspunde la o întrebare, pe care nu o înțelege. În fine, pentru șansa de a găsi ceva de lucru este sfătuit să meargă la Căminul Românesc din Elisabethstr 38, unde îi cunoaște pe Vasile Simian din Iași, pe Vasile Crețu, „român din Iugoslavia”, pe ing. Tului Bașiu, administratorul Căminului¹¹, ing. Mișu Giurea, care i-a dat 60 de șilingi și l-a sfătuit să se ferească deoarece la Salzburg mișună agenții comuniști, „să nu emigrez nici într-o țară, căci trebuie să vină un război și noi atunci vom face o armată și vom lupta contra rușilor și apoi ne vom întoarce în țară și vom fi miniștri și directori”.

Un aspect ce reiese subtil din declarații și de-a dreptul din mărturie este următorul: recrutorii români din Austria o duceau bine, locuiau și trăiau mai mult decît acceptabil, ținînd cont de greutățile postbelice generalizate, comparativ cu românii „agățați” pentru a deveni soldați ai eliberării țării. Deveniseră funcționari în slujba servicii-

¹⁰ Această informație este din altă Declarație dată la 22 aprilie 1951, cf. DP vol. 2, ff. 91-93, numai variantă dactilo, conținînd și întrebări ale anchetatorului.

¹¹ Mai exista un cămin românesc, numit „Caraman”.

lor de informații americane, fiind coordonați de Horia Sima, conducătorul a ceea ce, cu greu, se mai putea numi Mișcarea Legionară. Puși la adăpost de năpasta comunistă, trimiteau în țară carne de tun.

În timp, Neculai cunoaște mai mulți români: Puiu Traian – președintele Comitetului Român, pr. Florian Müller, familia Crișan, Gh. Birtaru, Stoian Neculai, Stoian Ion, Dănciulescu Ion, Popa C., Voina V., Popa T., Florescu V., Florea Pavlov, Pantea V., Cristea, Dumitru, Indrieș P., Cîlniceanu A., Toader, Neață S., Constantiniuc, Familia Rădulescu, Familia Papazian, Familia Gatej, Bărbulescu M., Sandu Marin, Croitoru, maiorul Florescu, dr. Fleșeriu, Naghirneac, ing. Petre Bogdan, Gheorghe Gh., ing. Golea Traian, dr. Golea Ion, Coman, Sterea, Gheorghiiță, Comaniță Veteani, Zimbalski, Ababei, Popa V., Cearli, cpt. Băilă, Familia Crăciun, Lia Constantinescu, Familia Maluss, Familia Dumitriu, Sturaru, Georgescu. Declarația din care aflăm aceste nume și datele parcurului România-Salzburg-Viena-România a fost dată la București (Uranus) în 28 martie 1951. Într-un efort de *captatio benevolentiae*, deținutul încheie cu o falsă declarație de căință:

„Rog Guvernul R.P.R. să-mi ierte greșeala pe care am făcut-o și-mi eau angajamentul să devin un bun ostaș al țării[,] să muncesc cât mai mult ca să pot recîștiga anul [pe] care l-am pierdut”¹².

Tînărul nu avea experiență de viață, cea subversivă lipsindu-i cu desăvîrșire. Învățarea cîtorva limbi din zonă (sîrbă, germană, maghiară) sau executarea cîtorva marșuri pentru creșterea capacității fizice de rezistență și unor manevre de orientare pe teren în condiții neprielnice nu l-au pregătit deloc pentru eventualitatea căderii în mâinile Securității¹³. Tînăr și încrezător în oameni, combustibilul său interior era asigurat de o dorință imensă de a face orice îi stătea în putere

¹² DP, vol. 2, ff 32-38 r-v, varianta olografă.

¹³ Despre grupul Săplăcan, parașutat în noaptea de 18/ 19 noiembrie 1951 deasupra munților Făgăraș, Mircea Tănase scrie: „Pregătirea precară pe care o urmaseră, amatorismul și lipsa unei motivații autentice pentru a-și îndeplini misiunea ce le fusese încredințată, au făcut ca acțiunea acestora să cadă în desuetitudine, iar ei să ajungă în mâinile Securității.” Cf. Mircea Tănase, *Eroi ai nimănui. Agenți parașutați în România în timpul și după cel de al Doilea Război Mondial*, Editura Militară, București, 2010, p. 284.

împotriva comunismului.

După această „pregătire”, nu lipsită de peripeții ca-n filme, tînărul se abate de la cele trei variante de plan de pătrundere în România (parașutat, trecere ilegală a frontierei cu acte false, trecere ilegală a frontierei cu călăuză) și decide să se „predea” Consulatului român de la Viena, pentru a intra legal în țară. Nici americanii, nici mai vîrstnicii români înfilniți în lagărul de refugiați nu l-au avertizat ce hram poartă angajații Consulatului. Șoferul Legației a *vărsat* imediat tot ce a aflat de la N. Popa, într-o conversație ca între *oameni simpli*: condițiile din Căminul românesc, despre oamenii de acolo. Mai mult, înainte de a pleca spre țară (vineri spre sîmbătă, 24 martie 1951, la ora 2 și jumătate), „a predat tov-șofer al Legației o scrisoare cu rugămintea de a o preda unei fete, explicînd acestuia cum ar putea să o găsească”¹⁴.

Încrederea se plătește și nici o faptă bună nu rămîne nepedepsi-tă, spun cîrcotașii. Toate informațiile au ajuns la Consulat (deci, la Securitate) pînă pe 22 martie, cu două zile înainte de a intra în România și de a fi arestat. În februarie 1951, Securitatea externă interceptase și trei scrisori, cu text sumar, trimise în țară: una către familie, celelalte către două femei (Gina și Maria). Probabil încercînd să deruteze atenția, scrie că se află în Berlin, deși erau clar trimise din Salzburg (ceea ce s-ar fi observat pe ștampila poștală), mai mult, în epistola către Maria adaugă: „Primește salutări din orașul Salzburg”¹⁵. Citim în aceste naivități de tînăr neglijența celor care se presupune că îl pregă-teau pentru lupta subversivă împotriva regimului comunist.

Toată povestirea are un aer de scenariu de spionaj. Ce alternativă avea un român „fugit” la sfîrșitul anilor 1940, începutul anilor 1950, dacă ajungea la Viena? Cum nu putea cere ajutor la sovietici, trebuia să își dea silința să ajungă într-una din zonele occidentale de ocupație. Mișu Giurea agăța „spioni” convinși că va izbucni un război între foștii aliați? Dezinforma la comandă? De ce au recurs americanii la tineri precum Neculai Popa, totalmente nepregătiți pentru munca de culegere de informații, fără experiență profesională, de viață și spe-

¹⁴ *Ibidem*, f. 21.

¹⁵ *Ibidem*, f. 22.

cifică: munca sub acoperire, subversivă? Sînt întrebări la care poate că răspunsurile se vor formula pe parcurs.

Pe măsură ce înaintăm în istoria conturată de mărturie și de dosarele întocmite de Securitate vom vedea că atributele de „spion”– „trădător” se estompează repede. Locul lor este ocupat de trăsăturile tot mai puternice ale deținutului revoltat, devenind cu fiecare zi de claustrare mai conștient de motivația reală a ajungerii sale în pușcăria politică, dar și de relevanța propriei conștiințe, așa cum s-a devoalat și consolidat în urma contactului cu cîteva figuri ce se subscriu unor norme caracterologice puternice. Nu în ultimul rînd, ca urmare a contactului (contondent) cu mașinăria represivă.

Singura certitudine pe care o avem o constituie victimele.

Sceneta comunistă (a trădării și atacului concertat al *imperialiștilor occidentali* asupra fragedei democrații populare) și scenariul americano-occidental (administrarea unui presupus plan pentru ajutarea popoarelor luate în stăpînire de ideologia comunistă) s-au potențat reciproc. Actorii din scenă au sfîrșit dramatic. Unii la pușcărie, alții executați. În numele Binelui Patriei, în care, din nefericire, numai victimele au crezut.

Sînt relevante în acest sens două rezoluții cu indicativul 833 puse pe un Referat din 18 iulie 1951 [ce] *Privește pe reținutul POPA NICULAE, cetăț[e]a n român, de naționalitate român, care a fugit din R.P.R. la 27 ianuarie 1950, pe colțul din stînga-sus:*

„27.7.951

Din cercetări rezultă că Popa Nicolae a dezertat de pe un vas al S.R.T. la data de 27.I.950 pe cînd se afla la Viena intrînd [în] serviciul de spionaj american din Salzburg. După ce a primit instructajul a cerut să fie repatriat legal prin legația R.P.R. din Viena. La 24.III.51 este arestat la punctul Curtici pe cînd venea în țară astfel că n-a avut posibilitatea să-și pună în aplicare planurile sale criminale. Serv. de spionaj american neavînd încredere că va scăpa nearestat. Probele din dosar sînt concludente pt care propun să fie deferit justiție[i] pt înaltă trădare.” s.s. indescifrabil

Dedesubt:

„25VII951

Din cercetar[e] rezultă că Popa Necula[i] dezerte[a]ză de pe vapor și [a] răma[s] în Austria este recrutat de servic[i]ul de spionaj american și t[r]im[i]s în RPR pentru ași îndepli[ni] misiu[ne]a pentru de [?] am propus de [?] în Justiție.” s.s. indescifrabil

Pe colțul din dreapta-sus:

„– Va fi trimis în justiție

– Se va urmări soluția dată

– Semnalare D. 7

s.s. indescifrabil

30.07.951”¹⁶

Soluția era dată de Lt. de Securitate Viliam/ Wiliam Mahler la finalul referatului pe care l-a redactat:

„proponem înaintarea numitului POPA NICULAE în fața instanței pentru a fi judecat și condamnat cerîndu[-]i-se aplicarea pedepsii maxime ca trădător de Patrie”¹⁷.

Legalitatea comunistă, una de tip original, nu se dezmințe nici prin felul în care emite mandate. Deși arestat în 24 martie 1951, mandatul de arestare (nr. 2450) a fost emis de Parchetul TMB la data de... 18 decembrie 1951¹⁸, în baza Sentinței nr. 1543/ 14 decembrie 1951 (în dosare apar mai multe date de redactare a Sentinței, în funcție de emitentul documentului, însă apare clar pe un extras: „Dată și cetită în ședință publică astăzi anul 1951, luna Decembrie ziua 14”¹⁹. Va fi eliberat pe 1 august 1964 de la Gherla, prin grațierea restului de pedeapsă, conform Decretului 411/ 1964 al Consiliului de Stat²⁰.

Lt. Mahler redactează și procesul-verbal la încheierea cercetă-

¹⁶ *Ibidem*, f. 163.

¹⁷ *Ibidem*, f. 168.

¹⁸ *Ibidem*, f. 73.

¹⁹ *Ibidem*, f. 74.

²⁰ *Ibidem*, f. 2.

rilor, în data de 19 iulie 1951, găsindu-l „vinovat de înaltă trădare, trecere frauduloasă a frontierei din Republica Populară Română în Austria zona americană și tentativă la comiterea crimei de spionaj în favoarea unei puteri imperialiste”²¹. „Popa Z. Nicolae din problema S.U.A.”²², așa cum menționează o adresă a DRS Galați către Secția „C” INTERN la 24 octombrie 1966, semnată de mr. Constantin Cepraga, a rămas toată viața legat de Statele Unite ale Americii, în ciuda realității că nu a făcut niciodată „spionaj” și nici nu și-a trădat țara.

După 1964 a fost urmărit în permanență, chiar dacă propunerea de luare în SIG a fost făcută la 15 decembrie 1972 de lt. George Apostoia și aprobată pe 30 ianuarie 1973, după ce, în prealabil, a fost verificat la CID și în evidențele Miliției Galați. Stagiul carceral este, desigur, principalul motiv al luării în supraveghere generală, precum și informațiile potrivit cărora socrul său era „fost legionar” și deținut, sau că după 1964 se mai întâlneau cu unii dintre foștii colegi de detenție. Astfel încât, pentru a se stabili „poziția prezentă” a celui urmărit, se propunea luarea sa în SIG prin dosarul de obiectiv nr. 756.

La 19 februarie 1973 a fost deschis DUI „Popescu”, a cărui închidere a fost aprobată la 8 iulie 1976, „prin neconfirmare”²³, deși nu a fost pusă în practică imediat. Munca informativă, filajul (nume de obiectiv: „Nicu”, „Pit”, „Pană”), interceptarea telefonică și a corespondenței nu au scos nimic suspect la iveală.

„Pe cale informativă s-a stabilit că POPA NICOLAE este o persoană liniștită, muncitoare și disciplinată, preocupată de bunul mers al procesului de producție. La locul de muncă nu vine în contact cu date sau documente cu caracter de secret de stat, nu se află în relații și nici nu manifestă interes pentru salariații care lucrează cu asemenea date și documente și nici pentru specialiștii străini care vin uneori în întreprindere”.

²¹ *Ibidem*, f. 169.

²² DUI nr. 2421, f. 156.

²³ Acesta și următoarele citate din *Raport cu propuneri de închidere a D.U.I. „POPESCU”*, în DUI nr. 2416, vol. 1, ff. 27-28 r-v.

Însă, pentru că purta corespondență cu Günther Volkmer din RFG, „cu care a fost în detenție, acesta din urmă fiind condamnat pentru activitate naționalist-șovină”, în limbaj securist: „continuarea relațiilor sale cu cetățeni străini”, mr. Pătru Morariu propunea luarea în supraveghere informativă în dosarul de obiectiv de către Serviciul 220, care avea în grijă întreținerea „Electrotehnica”. Tot aici urma să fie predat și materialul integral cu privire la N. Popa. În privința închiderii DUI nu a existat unanimitate. Deși mr. Pătru Morariu, care cunoștea cazul mai bine, făcuse propunerea cu mult înainte, se pare că un superior s-a opus. Apostila lui pe o Notă-sinteză în D.U.I. „POPESCU” a MAI – IMB Securitate, 314/ M.P. din 19 aprilie 1975, explică de ce, adresându-se superiorului său, Morariu:

„Tov. Lt.col. Drăghiceanu

- Nu sînt de acord cu închiderea acestui DUI
- Luați măsuri și actualizați cazul respectiv
- Să se întocmească un plan de măsuri ca în termen de cel mult 6 luni să ne putem pronunța asupra modalității închiderii
- Continuați contactul cu el și obțineți materiale în lumina discuției avute cu mine
- Prezentați planul pînă la 15.05.1975”²⁴ (semnătură indescifrabilă a unui Lt.col.)

Planul de măsuri a fost elaborat (principalele puncte fiind cele pe baza cărora s-a aprobat închiderea). Pe originalul olograf al Raportului în care mr. Pătru Morariu propunea închiderea DUI „Popescu”, redactat la 5 iulie 1976, tot el a lăsat o apostilă, pe 21 octombrie 1977:

„Astăzi 21-X-1977 s-a analizat modul de supraveghere desfășurat asupra lui «POPESCU», rezultînd următoarele:

- vom lua în continuare măsuri «S» asupra elem.
- dirijarea mai ofensivă a surselor «PREDESCU» și «ANDREI» ptr. a

²⁴ *Ibidem*, f. 33.

stabili poziția suspectului”.

Fila de dosar poartă și ștampila de microfilmare a dosarului, făcută pe 15 mai 1980 de UM 0660 București²⁵. Prezența ștampilei pe o filă din mijlocul actualului dosar și cifra de numerotare „1” tăiată cu o bară oblică în vederea renumerotării indică o metodologie de arhivare ce ne stimulează suspiciunea asupra bunei credințe și a legalității de care a uzat SRI în calitate de deținător al arhivei Securității atunci când a predat-o CNSAS.

Pe lângă încărcătura memorialistică, încercarea de față mai are o componentă ce nu reiese fățiș din structura cărții. Una din ipotezele de lucru, apărute și formulate de-a lungul multor ani de lecturi pe tema detenției politice din România comunistă, este demonstrată prin desfășurarea cazului de față. Este vorba de caracterul fantezist al tezei **trădării de țară** vs. lupta împotriva falsei legitimități a regimului comunist. În regimurile totalitare, în speță cel comunist, substanța și destinația conceptelor sînt substituite de melanjul discursului ideologic oficial. În România primilor ani postbelici, nici elita, nici plebea (în accepțiunea dată de Hannah Arendt) nu sînt orbite, vrăjite, drogate, nu cad pradă discursului comunist. Regimul își desfășoară veleitățile represive și concentraționare cu fiecare zi cîștigată în contul preluării puterii totale. Societatea trece printr-un experiment traumatizant din toate punctele de vedere: abuz – ilegalitate/ anticonstituționalitate – reforme false, derutante – arestări în valuri (ce vor da naștere la psihoză națională) – epurări – asasinate sumare ori sub acoperirea unor sentințe politice – exproprieri etc. etc.

Una din armele cele mai eficiente ale noului regim a fost Propaganda, avînd rolul de a defăima, caricaturiza, diaboliza, anihila, condamna vechiul regim, dar, mai ales, de a-și justifica politica și acțiunile, de a procura o legitimitate pe cît de falsă, pe atît de criminală. În cadrul propagandei oficiale comuniste un rol covîrșitor a avut *apărarea secretului de stat* – o speță complementară cu *apărarea cuceriri-*

²⁵ Cf. *Ibidem*, f. 70 r-v.

lor revoluționare/ apărarea patriei de complotiști interni sau externi/ trădători/ spioni. Sub această „acoperire” au fost închiși/ anihilați mulți indezirabili din mediul politic, economic și militar, tot astfel s-a purtat războiul mediatic cu „imperialiștii occidentali”.

Ar fi constituit americanii în 1948 o divizie a CIA pentru acțiuni subversive în țările comuniste sub conducerea lui Franck Wisner care să contravină totalmente principiilor pentru care participaseră în război? Aliindu-se cu foștii adversari împotriva foștilor aliați? Situația nu era neapărat paradoxală, ci obișnuită pe frontul politico-diplomatic din toate timpurile. Numit șef al OPC (Oficiul pentru Coordonare Politică), Wisner „condusese prima misiune a OSS-ului american (Oficiul pentru Operații Strategice) în România, în septembrie 1944-septembrie 1945, iar Robert Bishop fusese șeful contraspionajului acestui oficiu”²⁶. O mare parte a acțiunilor acestei divizii îi implica pe românii refugiați, care, la rîndul lor, în proporție covârșitoare erau legionari. Potrivit lui Mihail Enescu, consulul general al României în Germania, la sfîrșitul celui de al Doilea Război Mondial, „guvernul național” (Mihail Enescu, Dinu Paul, V. Iasinski, grl. Platon Chirnoagă, comandorul Eugen Băilă) a fost reținut și eliberat de autoritățile americane de ocupație din Germania, alături de o parte a membrilor Corpului Diplomatic din alte țări est-europene, pentru a se stabili dacă făceau parte din partide sau mișcări culpabile colectiv de „crime de război”, „crime contra umanității” sau „colaboraționism”²⁷. Românii au fost eliberați și exonați, singurele organizații care nu au făcut obiectul condamnărilor Tribunalului de la Nürnberg fiind Mișcarea Legionară și organizația bulgară „Strajnicii”. Dacă așa stau lucrurile, apelativele „mișcare fascistă” sau „mișcare nazistă” (două organizații condamnate de Tribunalul de la Nürnberg) sînt folosite abuziv pentru a de-

²⁶ Cf. Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 277.

²⁷ Potrivit mărturiei lui Mihail Enescu, reprodusă în Liviu Vălenaș, convorbiri cu Mircea Dimitriu, lucrare disponibilă la <http://www.scribub.com/istorie/MISCAREA-LEGIONARA-INTRE-ADEVA173101268.php> (accesată la 28 iulie 2016); în același loc este reprodus și Memorandumul redactat și semnat de consul, „document îndrumat de autoritățile americane din Austria către Comisia Instructorie de pe lîngă Tribunalul Internațional de la Nürnberg”.

semna „mișcarea legionară”. Cu toate acestea, propaganda sovietică (intrată în București odată cu ofițerii politici sovietici cocoțați pe tancurile „eliberatoare”) își mai consumă și azi gloria luptei împotriva „fasciștilor” români.

După un război de partea Uniunii Sovietice, Statele Unite încercau acum să slăbească ori să încetinească instalarea comunismului în Europa, mai degrabă să estompeze efectele fenomenului asupra propriei imagini și conștiințe, în urma acordului dat la împărțirea ei în „lagăre”. Războiul „rece” din Europa se desfășoară timp de trei ani pe fondul războiului fierbinte dintre Coreea de Nord și Coreea de Sud (1950-1953). În timp ce Uniunea Sovietică boicotează Consiliul de Securitate al ONU, Statele Unite se văd nevoite să intervină pentru echilibrarea balanței internaționale, la numai trei ani după semnarea tratatelor ultimei păci. Americanii și statele occidentale nu mai aveau nevoie de alt conflict armat, dar sovieticii participă practic la declanșarea războiului, prin pilotarea din umbră a Coreei de Nord (Kim Il Sung). Pierderile americane s-au ridicat la peste 30 000 de morți, în timp ce aproape 1 milion de chinezi și aproximativ 3 milioane de coreeni din întreaga Peninsulă au fost uciși, în special populație civilă.

Din oricare perspectivă privim, observăm două superputeri (fiecare din rațiuni și criterii diferite aspirînd la un atare statut), iar între ele o „Cortină de Fier”, cum bine o nimerise cel de al treilea actant principal (Marea Britanie), prin găselnița lui W. Churchill. După configurarea acestui desen de geometrie plană, trebuie să proiectăm universul uman. Istoria nu este ecuație (fie ea și complexă) de matematică. Factorul uman îi dă un conținut imprezvizibil, labirintic, inundă figurile geometrice cu sînge, nădejdi, promisiuni, trădări, carnagiu, nedreptate. Rezumabile în politică-diplomație-război-pace. Or, pacea din 1946-1947 a fost parcă mai lipsită de speranță decît oricare din istoria spațiului românesc.

În acest context, românii „fugari”, ca oameni liberi, au încercat să lupte după competențele și puterile lor, atît cît le permitea ajutorul american (sau francez, sau englez), pentru a elibera țara în care erau

captive rudele, prietenii lor, și tot ceea ce însemnau ei. Că nu a existat un plan militar de eliberare a Europei de comunism, în vreme ce tocmai se instala confortabil, este limpede. Este la îndemîna oricărui om să constate că nu poți începe alt război, după ce abia l-ai încheiat pe precedentul, din lipsă de resurse umane și materiale, iar acum, la mijlocul secolului care încheie al doilea mileniu, și din grijă sporită pentru menținerea confortului psihic al popoarelor învingătoare implicate în recenta conflagrație. Aliații obținuseră, în mare parte, ceea ce au intenționat: să elimine pericolul german. Chiar dacă pentru asta Statele Unite și Marea Britanie au contribuit la comunizarea Europei. Era prea tîrziu cînd au înțeles că, potrivit unei alte expresii a lui Churchill, au sacrificat „porcul cel slab”.

Președinții american și francez au căzut de acord că serviciile lor de informații trebuie să colaboreze pentru trimiterea unor voluntari români în țară. Serviciile engleze erau penetrate de cele sovietice, prin Philby, și sabotau fără să știe ce construiau ceilalți. Porcul gras fusese hrănit de război, în ciuda tuturor aparențelor din teren (distrugeri, morți etc.), și nu mai încăpea în coteț. Avea nevoie de spațiu vital, pentru a-și oxigena plămîinii obosiți de efortul de război, și de vasali ideologici pentru a-i secătui de resurse, în același preț cu instituirea unei guvernări de *respirație* transfrontalieră, care să-i asigure beneficiile postbelice pentru cît mai multă vreme. Cineva trebuia să-i hrănească trupele (de ocupație), încă foarte numeroase. Comunități naționale întregi, dislocate și deportate din zonele de ocupație, trebuiau să reconstruiască patria bolșevismului biruitor.

Occidentalii s-au trezit și era prea tîrziu. Deși erau la adăpost, pierduseră războiul tactic. Nu au văzut la timp că, pentru Europa, Uniunea Sovietică era o amenințare chiar mai mare decît Germania, care nu și-ar fi dezvoltat mașinăria de război fără indiferența și relaxarea lor de după 1919. Au pierdut și repriza diplomatică. De altfel, alternarea momentelor de fragilitate politică și diplomatică/ intervenție responsabilă este unul din lăitmotivele recurente ale Europei, din perspectiva construcției pe care statele membre au încercat să o pună pe picioare solide, după Primul Război Mondial. Idealismul pragmatic a

murit odată cu Conferința de Pace de la Versailles, cu eșecul propunerii în 14 puncte a președintelui american Woodrow Wilson (din care au fost adoptate doar 4, între care aplicarea principiului autodeterminării naționalităților și crearea unei Ligi a Națiunilor, pe baza principiului securității colective). Europa a eșuat încă din momentul victoriei, statuate prin pacea din 1919, prin ceea ce nu au reușit marile puteri învingătoare să consolideze. Liga (Societatea) Națiunilor s-a dovedit, în bună parte, doar un joc de societate, în care fiecare a acceptat formal norme, pe care nimeni nu le-a luat prea în serios.

Lucrurile teribile li se întâmplă popoarelor când diplomația și politica se relaxează, iar militarii trebuie să intre în scenă. Pe această lipsă de prevedere au crescut monștrii ideologici comunist și nazist. Mare parte din Europa a fost la un pas de a se pierde într-un spațiu anistoric. Tamponul dintre foștii aliați militari în al Doilea Război Mondial, deveniți pe timp de pace adversari ideologici, era suficient de mare. Cu toate acestea, a doua jumătate a secolului XX avea să fie o epocă a diversunii propagandistice duse la cote perverse, pe ambele maluri ale Cortinei, sau n-avea să fie deloc. Și a fost. Prețul de vieți și destine al războiului ideologic l-au plătit europenii din lagărul comunist, care-și pescuiesc azi memoria din oceanul evanescenței.

Strict omeneste, naivi sau nu, românii arondați Diviziei pentru acțiuni subversive a CIA nu puteau să rămână pasivi. Memoria acestor „Eroi ai nimănuî”, cum atât de nimerit și-a intitulat cartea Mircea Tănase²⁸, este recuperată destul de timid și fără convingere. Mileniul al treilea a debutat cu o delăsare îngrijorătoare față de memoria identitară, față de responsabilitate în general. Pe termen lung, propaganda comunistă pare că a făcut ravagii în structura noastră mentală, în vreme ce retorica drepturilor omului s-a tocit, lăsând în urma ei un copil hibrid. Din confruntarea „nevăzută” a celor două tabere s-au întemeiat discursul dublei măsurii, aclamarea nerușinată a drepturilor de către indivizi care încalcă drepturile și libertățile, s-au născut și au crescut ca în poveste discriminarea pozitivă și corectitudinea politică. Dată deoparte zgura diplomatică, se observă dedesubt zeci, sute de

²⁸ Mircea Tănase, *op. cit.*

milioane de victime ale, eufemistic exprimat, Istoriei.

*„Pe vremea aceea nu te întreba nimeni din ce partid ai făcut parte, ci dacă ești gata să lupți și să mori pentru țara asta”.
(Ion Gavrilă Ogoranu, luptător anticomunist)*

Procesul grupului de complotiști spioni și sabotori, judecat de Tribunalul Militar din București în perioada 27 octombrie – 2 noiembrie 1948, constituie în economia pseudojustiției românești paradigma lovirii dintr-un singur foc a elitei cosmopolitismului financiar și industrial din România, precum și a relațiilor stabile cu partenerii occidentali. Pentru a da o lovitură de moarte vechii orînduriri, cum se exprima propaganda oficială, era nevoie să fie decapitați simbolic și cât se poate de pragmatic stîlpii mediului de afaceri, mediu care interfera vrînd-nevrînd cu cel politic. Astfel, instituțiile represive fabrică un lot presărat și cu militari sau legionari, pentru a asigura efectul de bombă mediatică. Contradictorie doar la prima vedere, varianta scoasă pe piață era verosimilă și neadevărată în același timp. Acest nu mai puțin absurd conflict dintre realitate și ficțiune va asigura timp de 45 de ani discursului oficial o coerență împotriva firii. Alexandru Popp, Ion Bujoiu, Gheorghe Manu, Max Auschnitt („fugit peste hotare”), Nicolae Mărgineanu, Dimitrie Gheorghiu, Alexandru Balș, Horia Măcelariu, Gheorghe Bontilă, Nicolae Petrașcu, Eugen Teodorescu și Nistor Chioreanu au fost acuzați că

„au organizat și s-au pus în fruntea unui complot contra Statului, sprijinindu-se pe rămășițele reacțiunii din țară, care, după cum se știe, a fost doborâtă dar n-a fost distrusă; cu sprijinul și după directivele din afară ale serviciilor de spionaj ale unor țări imperialiste, au pregătit răsturnarea prin violență a regimului de democrație populară al României și reinstaurarea vechiului regim burghezo-moșieresc, atentînd în mod criminal la independența și suveranitatea Statului nostru, a Republicii Populare Române”²⁹.

²⁹ De văzut, in extenso, *Procesul grupului de complotiști, spioni și trădători (Textul complet*

„Acuzații mențineau legături de spionaj cu HENRI P. LEVERICH, prim consilier al legației americane din București, JOHN R. LOWELL, atașat militar american, DONALD G. DUNHAM, ROBERT SHEA și G. WAGHAM FERGUSON, secretari ai Legației americane[,] și cu CHARLES ROBINSON, consilier al legației engleze, WILLIAM WATSON, atașat comercial al aceleiași legații și cu colonelul englez BILL YOUNG”³⁰.

Odată confectionat acest precedent, restul proceselor de „trădare” vor veni cumva firesc, pe bandă. Este exemplul concret al lui Constantin Pandele³¹, fost director general în Ministerul de Finanțe, care, așteptându-se la arestare, a stat ascuns din ianuarie 1948 până în noiembrie 1954. Dosarul lui penal conține foarte multe documente în copie din dosarul lotului „marii trădări naționale” (lotul Popp-Bujoiu) în corelație cu care i s-a instrumentat rechizitoriul. A trecut printr-o anchetă grea, de lungă durată, fiind condamnat prin Sentința nr. 1035/ 1955 a TM(T)B la 15 ani de temniță grea pentru „crimă de înaltă trădare”, 8 ani de închisoare corecțională pentru redactare și deținere de publicații interzise.

După 1945, România a fost supusă economic și financiar unei spolieri organizate, sub acoperirea prevederilor Armistițiului. Cîțiva profesioniști din sistemul industrial-financiar au devenit neliniștiți, fiind clar că România își schimbase brusc traseul, spre economia planificată de tip sovietic. Dacă informările³² pe care Constantin Pandele, care avea funcția de director general al Mișcării Fondurilor din Ministerul de Finanțe³³, le oferea ocazional lui Alexandru Popp – di-

al desbaterilor care au avut loc în fața Tribunalului Militar din București de la 27 Octombrie la 2 Noembrie 1948), Editura de Stat, București, f.a., 264 p.

³⁰ Constatare din Referatul introductiv redactat de col. magistrat Dumitru Mociorniță, prim-procuror al TMB, în DP nr. 007111, vol. 2, f. 5.

³¹ Constantin Pandele (9 iulie 1904 – 16 iunie 1960, penitenciarul Văcărești).

³² Acestea erau copii după situații de serviciu: „notă asupra situației financiare actuale”, din 9 mai 1945, sau „monedă și buget (în marginea executării bugetului pe exercițiul 1947-1948)”, 30 mai 1947, cf. „Proces verbal de interogatoriu”, 28 decembrie 1954, desfășurat între orele 10.05-14.10, DP nr. 007111, vol. 1, f. 29 (v); 4 ore fără 5 minute pentru o pagină și cîteva rînduri bătute la mașină.

³³ Șeful lui, ministrul Alexandru Alexandrini, a fost condamnat prin Sentința nr. 108/ 12 februarie 1953 pentru „complicitate la crima de înaltă trădare presupusă de art. 121

rector general al Societății Reșița, îngrijorat ca și alții de orientarea politicii economice spre Moscova și de spolierea economică în baza Armistițiului, sînt denumite „spionaj”, trebuie să ne întrebăm cum poate fi definit patriotismul, prin raportare la politica de stat de după război.

Pandele era profesionist, bine pregătit și cu o perspectivă corectă asupra noului regim politic, în special asupra politicilor economice aplicate după război. Notițele din perioada în care a stat ascuns sînt importante pentru înțelegerea mecanismelor preluării puterii și a consolidării controlului. Pe lângă faptul că reprezenta vechiul regim, deci era dușman ideologic din start, prezenta și un potențial pericol dacă ar fi fost lăsat în libertate. Așa funcționa logica lipsită de rațiune a regimului represiv. Cea mai eficientă metodă de anihilare în acest caz este acuza de „trădare”.

Atît „reacțiunea internă”, cît și foștii mari aliați ai Uniunii Sovietice erau interesați ca mișcarea de rezistență, existentă în toate zonele țării, dar necoagulată într-un centru de comandă, să devină puternică. În fapt, s-a dovedit imposibil. Pe de o parte, în plan intern deoarece Securitatea a intrat în dispozitiv de urmărire și distrugere a oricărui grup susceptibil de „trădare”, pe lângă forțele de represiune beneficiind și de implicarea mai mult sau mai puțin benevolă a unora dintre localnici. Pe de altă parte, în plan extern, încercarea de a alimenta o mișcare de rezistență internă care să aibă șanse de răsturnare a regimului comunist s-a dovedit imposibilă. Nu doar din cauza eficienței aparatului represiv, și nici doar din cauza unor planuri occidentale care nu au ținut cont de informările asupra situației reale din România. Ci mai ales din cauza lipsei de șansă pur și simplu. Cei din grupurile „Jacques”, „Robert”, „Pascal”, „Fiii Patriei” au fost parașutați la moarte sigură. Occidentalii din serviciile de informații au mizat pe un *ce profit*, pe seama dorinței românilor de a-și elibera țara de comuniști, sperînd că spiritul lor de sacrificiu va avea rezultate. Fiind operațiuni

C.P., comb. cu art 184 C.P.” la „muncă silnică pe viață, 10 (zece) ani degradare civică și confiscarea averii personale, cu computarea prevenției de la 6 mai 1950”, cf. DP nr. 007111, vol. 3, ff. 9, 22, 25.

secrete, cetățenii occidentali nu ar fi avut ce să reproșeze guvernelor lor în caz de eșec, iar românii..., ei au aflat după câteva decenii detaliile afacerii „vin americanii!”. Deocamdată, în 1951, când Neculai Popa era tânăr și dornic să contribuie la surparea comunismului, promisiunea ajutorului occidental era una *reală*. Era singura. Frica de a cădea în gol, cu parașuta, l-a salvat însă de la execuția în Valea Piersicilor, altfel un peisaj idilic din incinta fostului fort militar Jilava.

Teritoriile nu se „eliberează” fără conflict armat. Frontul secret însă a făcut și el victime, iar după 45 de ani de comunism românii nu s-au liberat fără o „revoluție” sîngeroasă. În 2016 există încă zone de război în care oamenii sînt terorizați, înfometați, asasinați de guvernanți ilegiteime și fanatice, iar occidentalii se dovedesc *neputincioși*.

În toate cazurile din speța trădării/ spionajului sentințele aveau cel puțin un rol dublu, indiferent de vîrsta, competențele și activitatea victimei *împotriva regimului*: să alimenteze scenariul *patriei aflate în pericol* și să exercite o funcție pedagogică asupra celor încă liberi, ca exemplu care nu trebuie urmat. Sentința dată în cazul lui Neculai Popa, ținînd cont de vîrsta, trecutul și activitatea inexistentă, pare de neînțeles în zilele noastre, cînd beneficiem de un regim al libertăților. În 1951, fără să uităm contextul ideologic, o astfel de sentință, în cazul unui „anonim”, depășește pînă și cadrul funcției pedagogice, amintite mai sus. Ea ține de ceea ce nu poate fi explicat cu precizie, pentru că sistemul judiciar nu respectă decît formal codul penal, codul de procedură penală, legile și Constituția, sentințele fiind date la comandă politică. Coruptă de politic, justiția devine antijustiție și tot ce nu poate fi „justificat” se ascunde sub formula *inerțiile sistemului*.

Justiția populară postbelică s-a instituit în România dintr-un exces de uzurpare a legitimității. Prin răsturnare, uzurpatorii i-au judecat și condamnat pe indezirabili raportat la *noii zori ai umanității*. Printr-un simplu artificiu, victimele au pierdut dreptul de a beneficia de drepturile constituționale (Constituția a fost uzurpată la rîndul ei), istorice (istoria a fost rescrisă/ falsificată) și culturale (cultura a fost epurată). Din această perspectivă, orice individ care a încercat să

acționeze în virtutea unei legitimități reale avea să sfârșească sub glonț sau în pușcărie, pe viață ori cu condamnări grele. Este semnalul *marii reeducări naționale*, în epoca *marilor transformări sociale și politice*.

Ura, asasinatul, răzbunarea din răzunchii ideologici au fost combustibilul cuceririi puterii, al *legitimării* politice. Vechea Constituție a Regatului, suspendată în timpul războiului, îi încurcă teribil pe cotropitorii ideologici de la Moscova. Regele însuși „s-a pus pe linia fascistă”³⁴, avocații apărării invocă neconstituționalitatea legii în baza căreia Tribunalul Poporului îi judecă pe învinuiții de crime de război, pregătind terenul pentru alegerile din anul următor, chiar Tov. Luca (se) întreabă: „În privința alegerilor eu nu știu pe ce bază constituțională mergem noi?”

Pînă în 1948, efigiile Vechiului Regim cad una cîte una, sînt cei 4 ani în care societatea românească trece prin evenimente și răsturnări drastice. Anii în care „ivirea păcii”, cum atît de poetic se exprimă Ana Pauker, face ravagii, instaurează un război surd, controlat de partidul comunist și de agenții Moscovei. Tovarășa este deranjată și că țărăniștii încearcă „într-o serie de locuri să ridice capul”, că strigă „fără nici o jenă: Regele și Patria!” sau „Trăiască 10 mai românesc!”, că la Timișoara se aud strigăte incorecte față de momentul politic: „România liberă, fără Ruși!”. Românilor trebuia să le fie rușine că sînt români, pentru că îndrăzniseră să ridice arma împotriva *marelui popor de la răsărit*. *Reacțiunea* era puternică în 1945, iar „spiritul antisovietic” o realitate manifestă în sudul și în estul regatului, în comparație cu Ardealul (Ardealul de Nord „eliberat” de Armata Roșie și reintrat în administrație românească, „datorită” guvernării procomuniste!). Încep să fie pregătite listele cu legionari, măsurile împotriva „speculanților” țărani sînt deocamdată amîinate, pentru că, așa cum sesizează Ana Pauker, țărănimea este „cea mai importantă forță împotriva noastră”. Cuvintele-cheie sînt: (anti)fascism, arestare, criminali de război, trădare, dezbinare, lege electorală, epurare, moarte.

³⁴ Expresiile citate în acest paragraf dedicat contextului ideologic al preluării politice sînt din *Ședința Biroului Politic al CC al PCR din 14 mai 1945*, în ANIC, Fond CC al PCR – Cămară, dosar nr. 38/ 1945, ff. 2-19.

„Tov. LUCA: (...) Învățătorii fasciști trebuie arestați.

Tov. ANA: Le punem în vedere, 2-3 articole în gazetă și pe urmă arestați. (...)

Tov. MIRON: (...) În legătură cu epurația în întreprinderi nu s-a făcut nimic, nici un fel de epurație, decât cu rare excepții. De la 6 Martie noi am oprit orice măsură a muncitorilor de a da afară sau de [a] aresta elementele epurabile.

Tov. GHIȚĂ: Dar există o dispoziție care dă posibilitatea Ministerului de Interne să procedeze la arestarea lor.

Tov. TEOHARI: Asta există fără nici o lege. (...)

Tov. GHIȚĂ: Noi nu condiționăm arestarea legionarilor de o înțelegere prealabilă, tot ce a fost bandit trebuie arestat. (...)

Tov. BODNĂRAȘ: La faptele și momentele invocate aci în privința activității reacțiunii, vreau să adaug încă câteva cari sînt mai puțin vizibile decât cele invocate și cari tocmai de aceea sînt mai îngrijorătoare. (...)

Tov. GHIȚĂ: Trebuie demascați cei cari îi apără pe criminalii de război. Să-i facem urîți de public.

Tov. ANA: S-au obrăznicit pe urmă, nu? (...)

Tov. GHIȚĂ: Este neconstituțională legea cu condamnarea lor la moarte? Dar atitudinea lor criminală a fost constituțională?

Tov. ANA: Trebuie în timpul procesului să facem meetinguri și manifeste cari să ceară moartea lor.

Tov. MIRON: Un ziar de după masă publică lista apărării (...) Printre ei este și avocatul Petroniu Armin, care-i social-democrat, dar și criminal de război el însuși.

Tov. TEOHARI: Va fi arestat.

Tov. ANA: În «Timpul», pregătește un articol și bagă-l.

Tov. IOȘCA: Și prin Macovescu se poate și la «Universul». (...)

Tov. MIRON: Publicăm și demascăm pe avocați și oprim și prezentarea acestor martori. (...)

Tov. ANA: Lasă să se descopere toate jigodiile lor.

Tov. MIRON: Spune Pătrășcanu ca toți avocații apărării să fie împiedicați să pledeze.

Tov. GHIȚĂ: Fotografii noștri să-i fotografieze în momentele mai proaste; trebuie și caricaturi.

Tov. MIRON: În fabrici și în sate să înceapă adunări cu moțiuni împotriva lor. Și radio să fie folosit la maximum, să știe toată țara.

Tov. ANA: Și noi dăm toate mijloacele noastre pentru acest proces.

Tov. IOȘCA: Placarde cu crimele lor să le afișăm în orașe”.

Nu este un dialog dintr-o piesă de teatru, deși s-ar putea juca fără prea multe adaptări:

Tov. LUCA: Vasile Luca, membru în secretariatul CC al PCR/ PMR, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Finanțelor;

Tov. GHIȚĂ: Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al PCR/ PMR și Ministrul Comunicațiilor și Lucrărilor Publice;

Tov. ANA: Ana Pauker, secretar al CC al PCR/ PMR, din 1947 și Ministru de Externe;

Tov. TEOHARI: Teohari Georgescu, membru al Secretariatului, al Biroului Politic și al CC al PCR/ PMR, ministru de Interne;

Tov. BODNĂRAȘ: Emil Bodnăraș, membru al CC și al Biroului Politic al PCR/ PMR;

Tov. IOȘCA: Iosif Chișinevschi, membru în CC al PCR/ PMR, mai târziu va răspunde de Propagandă și Cultură;

Tov. MIRON: Miron Constantinescu, membru în CC al PCR/ PMR și redactor-șef al „Scînteii”.

La baza cărții stă un grupaj de mărturii în dialog, înregistrate la București în zilele de 28, 29, 30, 31 mai, 5 iunie 2012, 19 mai 2014 și 15 iunie 2016. La acestea s-au adăugat în timp prelucrările din dosarele întocmite de Securitate, un dosar penal (nr. 000118, trei volume) și două dosare de urmărire informativă (nr. 2421 – un volum, și nr. 2416 – două volume) pe numele lui Neculai Popa, precum și informații din alte dosare. Documentele au fost citate exact ca în original, cu rare îndreptări, operate după regulile redactării, acolo unde se simte nevoia intervenției pentru a asigura o lectură coerentă. Confirmările sau

completările din alte surse au fost semnalate, în general, în intervenții directe sau în note de subsol. Materialul astfel redactat a fost verificat împreună cu Dl Neculai Popa într-o serie de întâlniri de lucru din februarie-martie și iunie 2016, cât și prin completări sau nuanțări prilejuite de corespondența electronică și de convorbirile telefonice ulterioare.

Mulțumim tuturor celor care au arătat bunăvoință și implicare în acest proiect: fostul deținut politic Demostene Andronescu, ziaristele Lucia Beiu și Zina Cerchez, medicul fost deținut politic Emil Căpraru, medicul Răzvan Constantinescu, prof. fost deținut politic Nicholas Dima, pr. Sergiu Matei, istoricul Aliona Negoită, avocatul Mihai Nicolae, fostul deținut politic Marcel Petrișor, avocatul Alexandru Postică, medicul Daniela Rajka, fosta deținută politic, doamna Ileana Samoilă (între timp, plecată dintre noi), prof. Vasile Șoimaru, actrița Dana Tapalagă, ing. Valentin Țepordei, scriitorul Dumitru Ungureanu, scriitorul Alexandru Vakulovski. Totodată, mulțumirile noastre micuței Iuliana Leahovici și mamei acesteia, care și-au înfrînt sfiala, numai pentru a-și arăta bucuria și recunoștința față de binefăcătorul lor, prin ieșirea din anonimat în cartea de față.

Recunoștința noastră, Doamnei Ileana Popa, întregii familii, care a fost în permanență alături de Dl Neculai Popa: fiicelor, fiilor, nurorilor și ginerilor, precum și celor 18 nepoți, o adevărată familie *ecumenică*:

Micuței **Anina Terezia** (3 octombrie 1965-15 noiembrie 1965), prima copilă a familiei Popa, plecată la numai 6 săptămîni, invocată adesea de părinții ei, cu o durere care nu a pierit nici după 51 de ani. Cartea de față se datorează, dintr-o anumită perspectivă, și memoriei acestui copil nevinovat, născut la un an după ce tatăl său a fost eliberat din detenția politică, copil care a murit în împrejurări suspecte.

Maria, plecată prea curînd, căsătorită cu Tim Tallon, și copiilor ei:

Shawn Nicholas
Kaela Elena Marie

Mihai și Alison Popa:

Ana Teresa

Katrina Christina

Mathew John

Andrei și Tamara Popa:

Ariana Andreia

Bella Angelina Isabela

Radu și Sonia Popa:

Mateo Demetrius

Jozef Radu

Jakob Alexander

Victor și Annette Popa:

Miranda Love

Victoria Alexandra

Antonio Victor

Alina Sofia

Nicholas Cristofor

Ioana și Claudiu Pater:

Luca Mihai

Andrei Giani

Giana Elena.

Autorul-mărturisitor al cărții de față este o natură neliniștită. Anii de detenție politică au avut un efect de disciplinare a acestei neliniști, de canalizare a ei spre dobândirea unei conștiințe active în folosul celorlalți. Discuțiile noastre au fost întrerupte de multe apeluri telefonice, pe care nu a avut niciodată intenția de a le ignora. Cel mai adesea, aveau legătură cu vreo problemă ce trebuia neapărat rezolvată în Basarabia, acolo unde familia Popa și prietenii săi s-au impli-

cat direct în proiecte de recuperare și conservare a memoriei, sau cu vreun caz umanitar (un copil cu boala oaselor de sticlă are nevoie de spitalizare, altul nu are ce îmbrăca, un fost deținut politic nu are bani de medicamente etc. etc.); o înmormântare de „pușcăriaș”, o comemorare în Ținutul Herța și așa mai departe. Este un domn de 85 de ani fără stare, un cardiac sfidînd moartea în fiecare zi. Uneori creează impresia că „statul de vorbă” este o pierdere de vreme, deși este convins, pe de altă parte, că „lucrurile acestea trebuie cunoscute”.

Dacă parcurgînd cartea de față cititorii vor înțelege mai limpede cum au funcționat mecanismele represive ale sistemului comunist (Securitate, Procuratură, Justiție, Propagandă, regim penitenciar etc.), atunci ea își va fi atins menirea. Confuziile recurente întreținute de o mentalitate reeducată în deceniile comuniste, un discernămint precar pe toate palierele vieții sociale, politice și culturale, reaua credință și lipsa unui curriculum național articulat pe necesitatea stimulării apetenței pentru istorie, în general, și a dezvoltării competențelor în domeniul istoriei recente, în special, fac din spațiul românesc actual o junglă mentală și spirituală.

Discuția noastră reflectă agerimea și capacitatea martorului de a trece cu ușurință din istoria pe care a trăit-o în prezent, promițînd să țină cititorul în priză și să îl transforme în interlocutor. Pe de altă parte, dialogul adună detaliile istorice, așezîndu-le firesc în tablou (în acest imens Puzzle care este Istoria), cu toate nuanțele, tăriile, slăbiciunile, edulcorările și tragediile vieții, dar și cu „secvențele” care nu fac din oricine un martor implicat în experiențe exemplare.

Flori Bălănescu

*Cînd privesc cerurile – lucrarea mîinilor Tale –
luna și stelele pe care le-ai făcut, îmi zic:
Ce este omul, ca să Te gîndești la el?
Și fiul omului, ca să-l bagi în seamă?
(Psalmul 8)*

Flori Bălănescu: Domnule Neculai Popa, cum ați ajuns personaj într-o poveste desprinsă parcă dintr-un roman de ficțiune?

Neculai Popa: Sînt născut în iunie, m-au arestat în martie 1951¹, deci aveam aproape 20 de ani. Eu am fost judecat în noiembrie 1951, îmi amintesc data de 19 noiembrie, și aproape de Crăciun, eu parcă țin minte că a fost chiar în seara de Ajun a Crăciunului 1951, am fost chemat de grefier și mi-a dat să citesc. Am văzut că scrie 25 de ani și m-am bucurat!

F.B.: Venise sentința... De ce v-ați bucurat?

N.P.: Da, venise sentința... m-am bucurat pentru că am scăpat cu 25 de ani și nu m-au executat! Eram fericit, și fericit am venit înapoi în celulă... nici n-am citit sentința, am văzut 25 de ani de muncă silnică, și degradare civică...

F.B.: Aveați de unde muri²...

N.P.: Ei, ce conta, *aveam de unde muri*, da, da! Le-am spus colegilor. Eram la camera 9-12 din Jilava, compusă din patru camere – 9, 10, 11 și 12, stil vagon, se trecea din una în alta, încăperile nu aveau uși

¹ Conform primului mandat de arestare, a fost reținut pe 24 martie 1951, pe o perioadă de 5 zile, pînă la 29 martie; fiecare prelungire a perioadei de reținere este atestată de alte mandate: 29 martie, 29 aprilie, 29 mai, 29 iunie, cf. Dosar Penal, vol. 1, ff. 40-44, pentru ca la 16 august 1951 să fie emis un mandat de deținere pentru 30 de zile, cu executare în penitenciarul Jilava. (DP, vol. 1, f. 46)

² Trimitere la Ion Caraion, el însuși fost deținut politic: „Eram tineri, aveam de unde muri...” a intrat în uz, chiar dacă în cele mai multe cazuri nu i se cunoaște paternitatea.

între ele. Numai camera 9 avea ușă de acces spre culoar, la exterior. Deschizăturile dintre camere erau groase de un metru, așa erau pereții... masivi. Fostele ziduri de apărare ale fortului. La începutul lunii februarie 1952, după proces, s-a format un lot, care a fost transportat la Aiud. Noi nu știam unde. Era iarnă, era zăpadă, pe atunci Securitatea nu prea avea camioane și mașini să ne transporte. De la gară, am fost duși pe jos, în lanțuri, care din cauza zăpezii se încăreau, frecau direct pe pielea goală, pe os, ustura groaznic, durea, nu aveam ciorapi și nici bocanci înalți.

F.B.: Lanțurile se legau de picioare prin intermediul unor brățări late din oțel?

N.P.: Exact, era o brățară care se deschidea, intra pe picior și așa mai departe. Dar durea, durea... Am făcut în mai bine de o oră drumul acela, cam un km și jumătate. Țipau: „Mișcă! Nu te uita!”, eram cu capul în pământ. Trecătorii se uitau la noi, erau mulți țărani, care se închinau. „Nu te închina, ’tu-ți dumnezeii mă-tii!”

F.B.: Apostrofau și trecătorii?!

N.P.: Sigur, mai ales pe femei, care se opreau și își făceau cruce. Ele știau ce e cu noi, toți știau ce este Aiudul. La proces, în transportul spre Jilava, apoi la Aiud, am avut cu noi un cetățean – Constantin Broască³. La a doua încercare de a fugi din țară, prin Iugoslavia, fusese prins.

F.B.: Era frontierist.

N.P.: Frontierist, băgat și el în dubă pentru Aiud. Am făcut carantina împreună, eram vreo 16-17 inși, cu Sergiu Marinescu, dacă-ți spune ceva numele ăsta.

F.B.: Aurel Sergiu Marinescu, i-am redactat un volum sau două din *O contribuție la istoria exilului românesc*, la Editura Vremea.

N.P.: N-am stat mai mult de o săptămână în carantină, cu toate că trebuia să stăm mai mult. Țin minte că seara s-a deschis ușa: „Băi,

³ Constantin V. Broască, n. 1927, originar din satul Rahmanu, jud. Tulcea, condamnat în 1951 la 3 ani de închisoare corecțională pentru că „se pregătise să treacă frontiera și a fost prins de organele Securității”. A fost închis la Timișoara, Jilava, Galați, Aiud. Cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/B/B%2007.%20Brader%20-%20Bucva/Broasca%20Constantin%20V/> (accesat la 8 iulie 2016).

aici e Aiudul! Ați auzit de Maier? Eu sînt Maier! Vă veți aminti de mine și cînd veți ajunge-n iad!” Era rece, sarcastic. „Dacă aveți cuțite la voi, lame, ace scoateți-le și nu veți fi pedepsiți. Dar, dacă găsim la percheziție, pe care o facem acum – tovarășu’, vino aici, percheziție! – va fi vai de capul vostru!” N-au găsit absolut nimic. „Eu v-am spus că vă voi pedepsi, dar există și posibilități să vă arăt aprecierea și mulțumirea noastră!” Și ne-au adus o găleată de fasole, care fierbea, era veche, forfotea, fierbea, domne’, cu clăbuci! Și noi am tăbărit și am mîncat-o!

F.B.: Și nu ați avut probleme? A fost o „apreciere” în bătaie de joc, știau că sînteți lihnîți de foame... Vă mai amintiți prenumele, gradul sau orice altceva despre Maier⁴?

N.P.: Vaaai, vai! Da, da, am avut probleme! Nu îmi mai amintesc, însă erau doi frați Maier, gardieni amîndoi. După carantină ne-au izolat, ne-au băgat în camere ici-și-colo, și m-am nimerit în cameră cu Broască și cu un părinte ortodox din Bolintinul din Deal sau din Vale, Dumitrescu. Părintele avea un ochi badijonat – nu mai avea ochiul, i-l spărsese iapa. Dimineața vine caraliul și zice: „Băi, pentru că voi aveți condamnări mici, o să vă scot la făcut curățenie!”

Am spus deja că pe atunci nu erau mașini prea multe și cărau aproape totul cu caii și căruța. Era zăpadă amestecată cu bălegar. „Dacă sînteți serioși, vă hrănesc...”. Ne-a scos pe mine și pe Broască, nu l-a scos pe părintele, pentru că era chior. Nu s-a uitat să vadă ce condamnare am eu. M-ai întrebat mai devreme dacă fumam... Sigur, nu ne dădeau țigări, nici în Jilava nu erau țigări. Cînd m-au arestat fumam. Nu știu să se fi fumat chiștoace în Jilava, n-am văzut pe nimeni. Dar la Aiud am găsit chiștoace... pe care le ascundeam pe după țevi, le uscam și le fumam!

F.B.: Fiind închisoare de tranzit nu cred că se primeau pachete la Jilava, nu prea aveau de unde să fumeze. Doar dacă aruncau gardi-

⁴ Grigore Caraza, fost deținut politic, redă în cartea sa de memorii un dialog purtat între gardienii de pe etajele Aiudului, în 1950. Seara, la orele 19, cînd se schimba paza, cel de la parter – Pavel – îi striga pe cei de sus, întrebîndu-i cîți morți aveau în ziua respectivă pe celular. La etajul III era de pază Maier. (Grigore Caraza, *Aiud însîngerat*, Editura Conta, Piatra Neamț, 2010, p. 76)

enii chiștoace în curte. Cu ce le aprindeați?

N.P.: Foloseam pilitură din coada periutei de dinți, pe care o rădeam cu o fărmă de geam (aveam toți!), de ciob de sticlă, puneam praful ăsta într-un fitil improvizat din vată, smulsă din haine, și prin frecare se aprindea și puf-puf-puf trăgeam repede să aprindem țigara.

F.B.: Constat că e prima oară când m-am gândit cum își aprindea deținutul politic țigara, deși știam că nu avea acces la chibrituri și nici voie să dețină „foc”.

N.P.: La un moment dat, observăm că lipsesc chiștoace. Îl iau la întrebări pe Broască și el pe mine. „Băi, numai popa ni le-a luat, popa a fost mereu în celulă”. Fuma și el. Numai că el fuma de-a moaca. Și hotărîm să-i spunem. Îi zic: „Părinte, uită-te, noi constatăm că ne lipsesc țigări!” „Domnu’ Nicolae, doamne-fereste!” Am simțit că mă minte. Zic: „Părinte, ne-ai furat țigările!?” „Să-l f... în cur pe mă-sa domnu’ Nicolae, dacă le-am furat eu!” Și și-a făcut și cruce... Părintele mințea, dar avea și umorul sănătos al preoților de țară.

F.B.: Deci, popa era cam „păcătos”... Probabil pușini nu ar fi fost în închisoare.

N.P.: Nu poți să reproduci înjurătura...

[rîdem în hohote]

F.B.: De ce...? E autentic, e viu, reconstituie frust atmosfera dintr-un anumit moment.

N.P.: Așa s-a întîmplat, știu că e de rîs! Nu știu dacă poți să reproduci înjurătura... El avea o fată, Florica. Și mi-o promisese mie. Broască era un golan, era bășcălios, și-mi zice: „Mă, dobitocule, îți dă o vacă, pe Florica!” Făcea mereu bășcălie de mine pe subiectul ăsta. Așa s-a întîmplat cu țigările la Aiud.

Toate drumurile refugiaților duc la Salzburg?

F.B.: Dar să revenim, să o luăm de la început și să vedem de ce ați fost arestat.

N.P.: Căminul unde am stat era sub administrarea Vaticanului, care ne ajuta cu bani, cu mâncare. *Rumänische Vatikanische Mission*⁵ a construit clădirea și locuiam acolo.

F.B.: Erați elev, ce erați?

N.P.: Dacă vrei... eram elev... pentru că plecasem de acasă când eram elev. Rușii mă „crescuseră” împotriva lor, de când au intrat în țară. Habar n-aveam eu de doctrină a vreunui partid, habar nu aveam de legionarism. Îi văzusem pe legionari în 1940, când după cutremur împărțeau cozonaci și pături la oameni prin cartier, la Galați. Atîta știam despre ei, nu cunoșteam mai mult. De ce spun că rușii m-au cres-

⁵ Misiunea Catolică Română din Austria, sub conducerea Pr. Dr. Florian Müller, a colaborat îndeaproape cu Comitetul Român din Salzburg, care a luat ființă în iunie 1945 (președinte: Grigore Filiti, secretar: Marcel Ghinea; primul sediu: Hotelul „Bristol”, locuit de americani, care a pus la dispoziția tuturor comitetelor naționale din Europa ocupată, formate la Salzburg, încăperi pentru a funcționa); CRS a fost evacuat, împreună cu toate celelalte, în primăvara anului 1946, și a fost mutat prin grija unui german din România, Karl Grun, într-un adăpost în care locuiau refugiați sași și șvabi, rămînînd aici pînă în 1952. „Activitatea Comitetului Român din Salzburg s-a desfășurat în această primă etapă în trei direcții:

- să legalizeze situația refugiaților români, procurîndu-le acte de identitate și permis de reședință în Austria,

- să-i ajute a-și găsi o ocupație cît timp vor sta la Salzburg,

- să le ușureze emigrarea în alte țări din Europa sau peste Ocean.

Comitetul mai îndeplinea și o misiune de avangardă a exilului în lupta contra comunismului. Ferea pe refugiați să cadă în mîna agenților din țară, care începuseră să-și facă apariția, îndată după capitularea Germaniei, la Linz și la Salzburg”. În 1946, președinte al CRS a devenit ing. Iordan Caraivan, iar secretar Eustație Constantiniuc și casier Spiridon Neață. Elena Leonte, româncă născută în Statele Unite, a înlesnit legătura CRS cu Crucea Roșie Internațională și cu IRO, de la care au fost primite îmbrăcăminte, alimente și recomandări pe lîngă autoritățile austriece, în vederea obținerii actelor.

Vizita la CRS în toamna anului 1947 a Prof. Augustin Popa, național-țărănist cunoscut, însoțit de Miron Butariu, colaboratorul apropiat al lui A. Popa, arată că măcar în primii ani de funcționare, obiectivele CRS au fost cele menționate mai sus.

Din toamna anului 1949, conducerea interimară a Comitetului a fost luată de av. Puiu Traian, secretar fiind Spiridon Neață. În 1955, Traian Puiu a demisionat, președinția fiind obținută de Dr. Nicolae Marinescu, de la Innsbruck, secretar fiind Eustație Constantiniuc, membri în Comitet Spiridon Neață și Mircea Dimitriu, care a fost și ultimul președinte al CRS, dizolvat în 1957. (cf. Vasile Mailat, *Misiunea Catolică Română din Austria și Comitetul Român din Salzburg – Un capitol de istorie românească în exil*, Colecția „Omul Nou”, München, 1978.)

cut împotriva lor. În 1944, tata fiind concentrat, am reușit să ajungem, eu și mama, în Banat, pe lângă Timișoara, unde e o comună Ceacova. Dar ne-am întors pentru că începuseră să ne fure tot din casă, din curte. Aveam pe strada România Mare, unde locuiam, și o băcănie cu cârciumă de mahala. Cărau totul. Vedeam cum trec cirezile de vite, mii de vite, pe strada noastră largă, de mahala. Mii și mii de vite, cirezi nesfârșite, care plecau în URSS.

F.B.: Rechiziționate, confiscate...

N.P.: Confiscate, furate. Au violat o femeie de 70 de ani, lucru care m-a revoltat foarte mult. Pentru că țineam mult la bunica. Aveam 15 ani și pentru mine bunica era Dumnezeu. Mai mult țineam la bunica decât la părinți. Ei mă mai ciupeau, dar bunica îmi lua apărarea: „Să nu dați în băiatul meu!” Era bună. Își merita numele de Bună. Și pentru că rușii prădau de regulă noaptea, sau chiar români îmbrăcați în uniforme rusești, se pusese la fiecare colț de stradă o bucată de fier. Când apăreau rușii la furat se bătea toaca și toți ne refugiam acolo cu lopeți, cu tîrnăcoape, fiecare cu ce avea. Eram flăcăiandru și mă simțeam mîndru să fiu printre apărătorii bunicii. Toate astea m-au crescut împotriva rușilor.

A comuniștilor? Habar nu aveam. Încet-încet, am asimilat că în fond ăsta-i comunismul! Nu știam dacă mai sînt și alte state comuniste. Știam de Uniunea Sovietică. Așa încît, în noiembrie 1946, înainte de alegeri, am fost arestat. Aveam 16 ani. Ieșisem de la liceu, cu fetele, am făcut liceul Comercial, și niște agenți comuniști scriau cu negru: „Jos Maniu și Brătianu, călăii țăranilor din 1907!” M-a revoltat. Am dat geanta unei fete, am scos o cretă, am șters „călăii” și am scris „eroii”, „jos”-„sus”... a ieșit „Sus Maniu și Brătianu, eroii țăranilor din 1907!” M-au băgat într-o mașină neagră, m-au bătut bine, mi-au rupt un dinte din față. Era încă vechea Siguranță, dar m-au bătut românii, nu rușii. M-a scos tata cu ceva parale. Am fost în continuare la școală în 1946-1947. În 1948, cînd a fost stabilizarea monetară mi s-au pus taxe școlare imense de mii de lei, în condițiile în care un salariu bun pe atunci era 500. Am plecat de la școală, că nu puteam plăti banii ăștia. Atunci mi-am pus în gînd să fug, să plec din țară și să fac ceva, să lupt

împotriva comuniștilor.

F.B.: Înțeleg că revolta v-a motivat. Într-o autobiografie pe care am găsit-o în dosarul penal, nedată, consemnați că, după absolvirea primelor 5 clase, în 1947 ați întrerupt școala:

„...din cauza foamei și a secetei ce exista pe atunci. Am fost nevoit să mă duc în comuna Pechea jud. Covurlui muncind cu ziua pe bani și pe mîncare la un atelier de tăbăcărie. M-am întors în Galați în anul 1948 unde am așteptat aprobarea de a fi îmbarcat pe unul din vasele S.R.T. în calitate de asistent de punte împlinindu-mi dorința din mica mea copilărie de a deveni marinar fluvial sau maritim”⁶.

N.P.: Absolut! Eram revoltat, nu știam că există doctrine, eram un copil de mahala... Și mi-am pus în gînd să fug. N-am spus nimănui, nici măcar prietenei mele – Maria, frumoasa Maria, care mai trăiește și astăzi, n-am spus părinților. Am reușit să mă îmbarc pe un vas pe Dunăre. La început am lucrat pe la Sulina, Tulcea, Galați. Pînă la urmă, tot prin niște manevre și bani – era la început, cînd lucrurile se mai puteau aranja astfel – am reușit să mă îmbarc pe vasul „Horia, Cloșca și Crișan” ce trebuia să lucreze în apele de sus, însemnînd Turnu-Severin – Viena. Am ajuns la Turnu-Severin și Securitatea m-a respins. Am avut marele noroc că m-a garantat politicul vasului, căruia îi făceam actele, el era ofițer politic, dar nu știa să scrie. Mereu era în stare de ebrietate. Asta m-a salvat, m-a luat pe garanția lui: *Este un element bun, tovarășu’, garantez pentru el!*

F.B.: Nu știu dacă știți că ați mai primit o condamnare judiciară, în lipsă. Conform unei copii după Cazierul Judiciar, copie eliberată de Parchetul Tribunalului Covurlui, reiese că ați fost condamnat la 6 luni de închisoare prin c. (condamnare?) jud. (judiciară) nr. 6/1950 de către Tribunalul Maritim Galați, presupusă de art. 55-56 din D-L 40/1950, pentru „dezertare în apele străine”⁷.

N.P.: Hahaha! Cum dezertare? E prima oară cînd aud. Dar am

⁶ DP, vol. 1, f. 3.

⁷ *Ibidem*, f. 72.

fost angajat acolo, pe 4 martie 1949, de Navrom Galați. Poate așa au considerat după ce am părăsit vasul, la Viena, în 1950.

Ajunsesem de câteva ori la Viena, dar nu eram hotărât încă să plec. Nu căpătasem nicio legătură, nicio relație. În timp, am cunoscut un cetățean de 68-70 de ani, unu, Ștefan, pensionat, fost marinăr, căsătorit cu o nemțoaică. Mai venea pe la cafenea – la „Aminger” –, unde erau fete multe și își amintea de tinerețe. El m-a ajutat foarte mult, pentru că am convenit ziua și ora cînd ne vom întîlni.

Eram de gardă de noapte pe vas și pe la 5-6 dimineața, iarna, am intrat în cabină, mi-am luat lucrurile, pilotul era beat, el era ad-junctul căpitanului. Mi-am luat carnetul, am coborît pe mal și am fugit. Kilometri întregi. Și fugit am rămas. Aveam 19 ani. M-am întîlnit cu acest Ștefan. Nici el nu știa prea multe. Am trecut prin deznădejdi mari, pentru că încă era totul dezorganizat după război. Sigur, cel mai bine organizați erau americanii, am reușit să trec în zona americană a Vienei. Austria era împărțită în patru zone, dar și Viena era împărțită în patru. Ca să ies din Viena trebuia să trec prin zona sovietică. În sfîrșit, am ajuns la americani.

F.B.: Cum îl chema pe politicul vasului, mai știți?

N.P.: Se petrecea în 1950, nu îmi mai amintesc numele. Am stat în Salzergasse. Era un hotel foarte civilizât și după câteva nopți mi-a dat un ghid care m-a trecut prin zona sovietică și am ajuns într-o dimineață la Salzburg, în zona americană. Cît de încîntător e astăzi Salzburgul, fie și din poze, dacă nu ai fost! Atunci era plin de mizerii, gropi, dărîmături, fusese foarte afectat de război. În primele două zile am stat într-un lagăr de lîngă gară. Era infecție, se mînca din conserve de la gunoi, femeile dormeau cu bărbații, din interese sau din alte motive.

F.B.: Astăzi, rememorate, întîmplările se vîd altfel, dar îmi dau seama ce încercătură aveau atunci. Americanii v-au primit. În general, îi primeau pe cei din est care ajungeau în zona lor?

N.P.: Absolut, era perioada în care nu aveau restricții, le-au introdus mai tîrziu. Se stricase raportul dintre americani și ruși, nu mai erau relațiile din 1944, chiar 1945-1946.

F.B.: Avuseseră de câștigat un război și o făcuseră, acum își delimitau zonele de influență.

N.P.: În prima dimineață, m-am trezit și nu era niciun român. Erau cehi, unguri. Aveai nevoie, m-am uitat după o toaletă, ceva, și mi s-a spus: „Uite-acolo-n spate!” În drum, în câmp! În zăpadă, văzut de lume. Treceau trenuri. Am avut norocul că a doua zi m-a scos la o anchetă, un interogatoriu. Era un sas din România. Când am auzit românește, l-am auzit pe Dumnezeu. Nu puteam comunica absolut cu nimeni, nu știam o limbă! Știam: bună ziua și bună seara, dar uneori le încurcam. Și încep întrebările: de unde vin, pentru ce am plecat din România. I-am spus pe scurt istoria mea. I-am spus de la început că sînt foarte dezamăgit de mizeria și dezordinea de acolo. Și mă întrebă: „De ce nu locuiești la români?” „Sînt români aici?”, întreb. „Sigur, pe strada asta, puțin mai încolo, e căminul românesc!”, zice. Aoleu, când am auzit, m-am dus direct acolo, fără bagaje. Mergeam pe Elisabethstrasse și eram atent la detalii, ca să știu să mă întorc, dacă mă rătăcesc. Eram, cum să spun... imaginează-ți o fecioară singură într-o lume asaltată de toate relele. Nu știam ce se-nîmplă... Cam așa mă simțeam eu în lumea aceea necunoscută. N-ai idee ce înseamnă să nu poți să comunici. Ei nu puteau să-ți explice altfel decît o făceau, tu nu puteai să înțelegi ce-ți spun.

F.B.: Sentimentul pierderii în necunoscut.

N.P.: Exact. Nu puteai să spui: dă-mi să mănînc, ori: mă doare burta, nu pot să respir... Și ajung. Văd căminul românesc. Curat, bine amenajat. Scria la intrare: *Rumänische Vatikanische Mission*. Ce-o fi asta?, mă întrebam. Mai târziu am auzit: *American aid for Romanian in Austria*. Nu am înțeles, dau să plec, dar văd mai jos: *Căminul românesc Salzburg*. Bat la ușă, nimic. Intru pe un coridor ce se termina în formă de T. Pe peretele din capăt era portretul Papei, în dreapta nu zăresc nimic, în stînga era o ușă. Se auzea o melodie ușoară, clasică. Bat la ușă și aud: *Herein!!* Eu nu înțelegeam nimic. Tac, nu răspund. Bat mai încet. Și iar: *Herein!!* Ușa se deschide și apare un român, mă întreabă în germană, dau așa din umeri, mă întreabă: *Sînteți român?* Era Vasile Crețu din Uzdin, român din Iugoslavia. Am intrat, ne-am pupat. Eram

bucuros, un copil, aveam 19 ani. M-a dus la duș. Nu aveau duș la cămin acolo. Barăcile căminului erau construite pe un deal-mamelon care adăpostea oamenii din cartier, în caz de război, în caz de bombardament. Mi-a spus că acolo sînt români. Mi-a mai spus că trebuie să merg la CIA, pentru un interogatoriu. Să vadă cine sînt. Încă din a doua zi am rămas uimit că șeful CIA era maiorul Neagoe⁸, un român născut în Statele Unite, din părinți ardeleni, emigrați, știa puțin românește, cîteva cuvinte. De două ori m-am întîlnit cu el⁹. M-a întrebat ce vreau să fac. Iar eu, evident: să luptăm împotriva rușilor. A doua oară i-am spus la fel. Am întîlnit în cămin oameni despre care aveam să fiu interogat mult de tot și bătut în pușcărie. De exemplu, Traian Golea, Sandu Marin, Tuli Bașiu, Nelu Moldoveanu, îmi scapă acum

⁸ Datorz identificarea lui „Neagoe” Dlui Nicholas Dima, care mi-a furnizat numele oficial și complet, pe urma căruia am mers pentru a afla date. „George Daniel Neagoy (1916-2005). Agent CIA. L-a escortat pe Klaus Barbie, unul dintre cei mai duri SS-iști din Franța (i se spunea «Măcelarul din Lyon»), pe care l-a scos din Germania, fiind folosit ca agent de americani. A lucrat în Vietnam între 1960 și 1966, cînd s-a stabilit la Washington”. cf. Mircea Carp, *Aici Mircea Carp, să auzim numai de bine!*, Editura Polirom, Iași, 2013; potrivit unui anunț mortuar din „Washington Post”, din 25 ianuarie 2005, George D. Neagoy era „agent CIA pensionat”, născut în România, a crescut în Cleveland, unde avea un bar. În timpul celui de al Doilea Război Mondial a intrat în Contrainformațiile militare. După război, a făcut parte din escorta liderului Gestapo Klaus Barbie, pe care americanii îl vor folosi ca agent, misiune ce va deveni parte a „Operațiunii Ratline”, prin care americanii i-au mutat pe informatorii sovietici și pe defectorii diplomatici în adăposturi sigure. În 1983, Neagoe a afirmat pentru WP că Barbie a fost singurul nazist pe care l-au „luat”, pe care de altfel l-a escortat singur, ca și pe alți o duzină de sovietici, între 1950-1951. „Folosindu-și familiaritatea cu România, Dl Neagoy s-a alăturat CIA în 1951 pentru a ajuta disidenții politici să scape de regimul comunist”, a mai lucrat în Vietnam (1960-1966); căsătorit cu Angela Bădescu Neagoy, au avut împreună trei fete. Membru al Catedralei Ortodoxe Grecești Sf. Sofia din Washington, unde a făcut muncă voluntară. Vorbea engleză, română, germană, italiană, franceză și spaniolă. cf. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A34029-2005Jan24.html> (accesat la 30 iulie 2016); Neagoe a făcut parte în timpul războiului din US Army Counter Intelligence Corp (CIC), avînd misiunea de a asigura „scăparea” lui Klaus Barbie în Argentina. Alăturîndu-se CIC, apoi CIA, Barbie va deveni Klaus Altmann, și va fi implicat în mai multe lovituri, între care capturarea lui Che Guevara, în 1967. cf. Terry W. Drake, *Father Damien's Revenge*, Xlibris LLC, 2014, p. 219, disponibilă la <http://bookstore.xlibris.com/> (accesată la 30 iulie 2016).

⁹ Conform unei declarații din 3 aprilie 1951, dată la Uranus, l-a întîlnit o singură dată pe maiorul Neagoe: „Am auzit pe la cămin că maiorul NEAGOIE nu ar fi maior și numai sergent major și că l-au dat de gol colegii lui – americanii. El este un om înalt, solid, lat în spate, are burtă, chel în cap, șaten. Era îmbrăcat civil. Aceasta a fost prima și ultima dată cînd l-am văzut.” DP, vol. 2, ff. 39-40 (variantă dactilo și olografă)

o mulțime de nume¹⁰. Eram bătut că am legături cu legionarii. Dar eu am aflat târziu, în pușcărie, că erau legionari.

Practic, am fost băgat într-o școală de inițiere, personală. Nu cu mai mulți elevi. Trebuia să învăț cum se culeg informațiile în cazul în care ajung în țară. Aveau nevoie de informații, militare desigur, ce și cât puteam eu aduna la timpul acela.

F.B.: Dar erai un tânăr de 19 ani, aveai să împliniți 20 în pușcărie, necalificat în vreo muncă, fără relații în instituții, de unde ai fi putut culege asemenea informații? Aș vrea să avansez și o ipoteză, care sper să nu vă lezeze: din lectura declarațiilor pe care le-ai dat în anchetă – însă, ținând cont și de decizia bruscă de a vă întoarce în țară, în ciuda planului inițial – reiese că nu erai convins de sortii de izbîndă ai unei implicări în acțiuni „de spionaj”, cum își imaginau românii și americanii de la Salzburg, și după cum va exploata Securitatea ulterior, ci mai degrabă vă era dor de familie și de prieteni. Cred că, în realitate, mizînd pe sinceritate, v-ați jucat cu focul, ați crezut că puteți păcăli autoritățile să vă lase să vă construiți o viață acasă. Ori ați fi aplicat punctul c) al planului? Unde mă înșel? Într-o lungă declarație din 3 aprilie 1951 (nu e singura din acea zi) scrieți cum Giurea, Bărbulescu, Sandu Marin și Mailat v-au vorbit despre datoria de român față-n față cu regimul comunist:

„Toți acești patru domni au stat de vorbă cu mine și mi-au spus c-am avut noroc că i-am găsit pe ei, că ei sînt niște oameni buni și mari români, iar dacă am ceva nevoie pot să apelez la ei. După aceasta Dl Mailat (statură înaltă, lat în spate, păr castaniu, ochi mari, gură mare) a început să-mi spună despre lupta partizanilor în România și că zilnic mor cu sutele prin închisori. Apoi a spus că fiecare trebuie să așteptăm și să contribuim cu ceva la lupta contra comuniștilor, iar eu dacă mai sînt român și dacă mai curge în vinele mele sînge românesc, pot și eu[,] natural dacă vreau[,] să contribui cu ceva. Mi-a explicat că am mai multe șanse de a lupta și anume ca spion, ca parașutist, sau să plec în munți. Dar e mai bine spunea el ca să lupt ca spion și

¹⁰ Am reprodus în studiul introductiv numele, conform declarației din anchetă.

să culeg informații apoi să le transmit lor căci așa are efect mai bun și mai sigur”¹¹.

Aveați la dispoziție 15-20 de zile să le dați un răspuns, timp în care nu v-a presat nimeni, nu v-au întrebat nimic.

N.P.: Uite, declarația aia către consul, în care ceream să mă întorc acasă, aia nu e scrisă de mine, adică nu e compusă de mine. Nu e stilul meu, nici nu scrisesem vreodată astfel de scrisori. Am vrut să le câștig încrederea – chiar dacă aflu acum că eram deja condamnat de ministrul de Interne, înainte de a trece frontiera –, ca să ajung în țară. M-am temut de varianta cu parașutarea, nici varianta cu trecerea ilegală a frontierei nu mi se păruse sigură. Așa am crezut eu atunci, la nici 20 de ani, că e mai bine. Ajuns în țară aș fi încercat să pun în aplicare ce fusesem instruit. Dar nu mă instruiseră și în eventualitatea arestării. Aveam să aflu pe pielea mea ce înseamnă tortura fizică și teroarea psihică. Și morală. Nu știu ce și cât puteam culege eu în timpurile acelea... fără experiență militară. Misiunea era ca tot ce aflam să transmit dincolo.

„Natura informațiilor ce trebuiau [sic] să le culeg, se împart în 4 categorii:

- 1. Categoria militară*
- 2. Categoria politică*
- 3. Categoria economică*
- 4. Categoria socială*
- I.) Categoria militară cuprindea:*
 - a. Dispozitiv*
 - b. efectiv*
 - c. dotare*
 - d. instrucție.-*

A) În ceea ce privește primul subpunct adică dispozitive militare, acestea cuprindeau:

– numele regimentului

¹¹ Declarație din 3 aprilie 1951, DP, vol. 2, ff. 42-51/ 52-58 r-v (dactilo/ olograf).

– felul armei (adică infanterie, cavalerie, etc.)

– Numărul Oficiului Poștal

– Dacă tot regimentul se află în cazarmă sau este împărțit în mai multe locuri.

B) În ceea ce privește al doilea subpunct, adică efective militare cuprindea:

– Comandantul regimentului și numele acestuia.

– Statul Major, din cine se compune și conducerea erarhică.

– Birourile I.C.P. și comandantul acestora.

– Birourile administrative

– Numărul de oameni din întregul regiment.-

– Numărul Batalioanelor, companiilor, plutoanelor și a grupurilor (și fiecare din aceste unități din câți oameni se compune).-

– Despre grupele de cercetași, artilerie A.A. [antiaeriană], unități motorizate, serviciul T.F.F.

C) În ceea ce privește al treilea subpunct adică dotare cuprinde:

– Muniții, locul unde se află depozitate, felul depozitelor, felul muniției, tonajul și numărul, cum se efectuează transporturile acestora, felul în care sînt păzite.

– Armament, locul unde se află depozitate, felul armamentului, tonajul și numărul, semnul tactic, felul în care sînt păzite. Și armamentul la rîndul său se împarte în două categorii [sic] principale:

– Tunuri: lungimea țeavii, calibru, dacă are amortizor de flăcări sau nu, felul roților, cauciucate sau necauciucate.-

– Tancuri; lungimea, lățimea, lățimea șenilei, numărul roților mici și numărul roților mari, felul turelei și formatul ei, numărul gurilor de foc.

– calibrul lor, semnul tactic și numărul pe care îl poartă.

– Carburanți, locul depozitelor, felul depozitelor, terane sau subterane, capacitatea depozitelor, felul carburanților, modul cum se transportă, felul cum sînt păzite.

– Aprovizionare: numele comandantului cu aprovizionarea, felul proviziilor, de unde se face aprovizionarea, prin cine, și cum se plătește.-

– Echipament, locul depozitelor, felul echipamentelor depozitate, capacitatea depozitelor, numărul echipamentelor.

– Vehicule: locul garajelor, numărul lor, numărul vehiculelor, felul lor, adică automobile, autocamioane, ambulanțe, laboratoare, semnul tactic de pe vehicol, numărul.-

D) Punctul instrucție cuprinde:

- Aflarea punctului de instrucție;
- Felul terenului
- Numărul oamenilor care fac instrucția
- Perioadele de instrucție
- Felul instrucției
- Armamentul cu care se face instrucția
- Munițiile folosite
- Timpul de instrucție
- Timp liber
- Programul E.C.P.
- Hrana
- Starea morală a trupei
- Identificarea trupei

2. Categoria politică cuprindea:

- Locul și așezarea Județenei de Partid și a Județenei U.T.M.
- Numele, descrierea și biografia secretarului și a biroului.
- Felul cum sînt păzite
- Numărul membrilor de partid[,] ședințe și manifestații, discuții și

divergențe din timpul ședinței.-

- Marele [sic] evenimente politice

3. Categoria economică cuprindea:

- a) Istoric și Juridic
- b) Conducere și personal
- c) Căi de acces
- d) Clădiri
- e) Producție și capacitate
- f) Pază și siguranță
- g) Social

Din acestea[,] producție și capacitate și social se împarte în mai multe subpuncte, care sînt următoarele:

e) *Producție și capacitate*

- *Felul materialului intrat*
- *Localitatea de unde se procură*
- *Greutatea materialului și felul lui*
- *Felul cum se transportă*
- *Producția fabricii înainte de război*
- *Producția în timpul războiului*
- *Producția actuală*
- *Felul materialului fabricat*
- *Birourile de control*
- *Cum se expediază materialul fabricat*
- *Dacă este păzit sau nu*
- *Ce cantitate rămîne pe piața noastră*
- *Ce cantitate pleacă în URSS*
- *De cine se cumpără marfa, cum se face comanda, cum se plătește*
- *Dacă fabrica poate trece de la o producție la alta, adică de la producția*

de pace la producția de război.

g) *Social: Numărul lucrătorilor, categoriile de vîrste, numărul maiștrilor, numărul ucenicilor, numărul femeilor, numărul lucrătorilor calificați și necalificați, timpul d elucru, numărul schimburilor, dacă s-au înființat sau nu bande rulante, cum se răsplătește /sic/ muncitorii evidențiați, post de prim ajutor, cantine, concedii, salarii, asigurări sociale, îngrijirea mamei și a copilului.*

4. *Categoria socială cuprinde:*

- *Instituțiile de Stat*

De la instituțiile de Stat trebuia să culeg următoarele informațiuni:

– *Locul și așezarea, descrierea clădirii, numele, descrierea și biografia procurorului general, judecătorilor, asesorilor populari, avocaților și a funcționarilor de seamă, procesele care se judecă și felul condamnărilor.*

În decursul instructajului ce mi s-a făcut mi s-a atras atenția să culeg următoarele informații despre miliție și Securitate:

– *Locul și așezarea, descrierea clădirii, cum este păzită, fie telefonic, distanța măsurată în linie dreaptă din centrul orașului pînă la clădire, distanța măsurată din centrul orașului pe o stradă principală pînă la clădire,*

numele, descrierea și biografia comandantului și a celorlalți ofițeri de seamă și a celor oameni care bat și subcentrele. (...) informațiuni din domeniul aviației și marinei de război...:

– Locul și așezarea terenului, numele vechi și numele nou, cu ce este îngrădit, distanța măsurată în linie dreaptă din Centrul orașului pînă la teren, distanța măsurată din centrul orașului pe o șosea pînă la teren, ce instituții de seamă sau fabrici se află împrejurul terenului, căi de acces, cum sînt pázite, cum se poate pătrunde legal înăuntru, ce acte se cere /sic/, felul terenului, dacă are pistă asfaltată sau nu, aparate semnalizatoare de aterizare pentru zi sau noapte, stație de T.F.F., suprafața terenului, depozite de armament și benzină, clădiri, garaje și descrierea lor, capacitatea, numărul aparatelor existente, numărul sborurilor ce se fac zilnic, timpul de sbor, distanța parcursă, formația sborului.

Pentru a identifica un avion trebuiau luate următoarele puncte:

– Lungimea avionului, numărul și felul motoarelor unde sînt așezate, din cîte pale este compusă elicea, așezarea aripelor, felul și formatul lor, așezarea cabinei, guri de foc, numărul lor, numărul cozilor, felul fuselajului, felul ampenajului, așezarea antenei de radio, semnul și numărul de pe corp, numărul roților de aterizare și așezarea lor, felul în care se strîng rezervoare de benzină așezate sub corpul avionului, numărul lor, locul de așezare.

– Pentru Marină trebuia să culeg următoarele informații:

– Numele vasului, culoarea cu care e vopsit, naționalitatea lui, numărul punților, numărul catargelor și așezarea lor, numărul gurilor de foc și calibrul lor, tonaajul vasului, călcătura lui, armamentul existent pe bord, numărul acorilor /?/ și felul lor.

Am mai învățat în cursul instructajului, cum trebuie identificată o trupă în timpul marșului:

– Numărul vehiculelor, felul lor, semnul tactic și numărul de evidență, felul armamentului, locul de plecare și locul de destinație a trupei, numărul oamenilor, numărul ofițerilor pînă la gradul de căpitan, formația de marș, culoarea uniformei, culoarea benzii de la șapcă, culoarea epoletului, culoarea tiviturii, culoarea gradelor de pe epolet, felul, culoarea și tivitura petlițelor, culoarea vipușcei [sic] (...)”¹².

¹² Cf. Declarație din 11 iulie 1951 – a cita din aceeași zi?, DP, vol. 1, ff. 9-15 (ff. 16-22,

F.B.: Nu înțeleg rațiunea pentru care în primul volum al dosarului de anchetă apar declarațiile din lunile iunie-iulie, pentru ca declarațiile din prima parte a anchetei, cu puține excepții, să fie strecurate în volumul al doilea. După o declarație din 22 aprilie 1951¹³, redactată sub formă de proces-verbal de interogatoriu („Întrebare: Care a fost activitatea dumneata [sic] în acest lagăr și unde te-ai dus de aici? Răspuns: În lagăr nu am ținut contact cu nimeni, doar eșiam de 2 ori pe zi să cumpăr ceva de mâncare...”), urmează Declarația din 11 iulie 1951 (în care se vorbește, fără dialoguri, despre instructaj, din care am citat: ff. 9-15/16-22 r-v), apoi încă două Declarații din 11 iulie 1951, ff. 23-25/ 26-28 r-v și ff. 29-30/ 31-32 r-v, fără dialoguri, ambele citate deja; este rîndul unei Declarații redactate cu o zi înainte, pe 10 iulie 1951, ff. 33-35/ 36-38 r-v, cu dialoguri de data aceasta. La Viena, vă fusese luat un interogatoriu de un bărbat de aproximativ 40 de ani, originar din Brașov, probabil de „naționalitate germană”. În scrisoarea adresată consulului de la Viena, ați redat și întrebările pe care vi le-a adresat acest personaj:

- „1. Cine sînt, de unde sînt și ce meserie am.
2. Cine este comandantul și secundul vaporului și numele lor.
3. De ce am fugit din țară.
4. Cum e situația în țară.
5. Dacă este armată rusească în țară și unde sînt.
6. Ce uniformă poartă.
7. Ce fel de muniții și armament au.
8. Cîte vapoare românești și rusești sînt pe Dunăre. Și apoi m-a întrebat ce am făcut de cînd am mers la școală și pînă acum”¹⁴.

La Căminul Românesc din Salzburg i-ați cunoscut pe Vasile Crețu și Vasile Simian, pe ing. Tului Bașiu (administratorul Căminu-

variante olografă).

¹³ *Ibidem*, ff. 3-5/, ff. 6-8 r-v (dactilo/ olografă).

¹⁴ DP, vol. 2, ff. 8-10/ 11-13 r-v. Un fragment din această declarație, dactilo, se găsește și în DUI nr. 2416, vol. 1, ff. 24-26.

lui); ați rămas la Cămin 15 zile, la începutul lunii martie ați muncit la un țăran din localitatea Elixausen¹⁵; ați încetat lucrul, fiind chemat de Mișu Giurea și Vasile Mailat, care vă propun să lucrați pentru „serviciul de spionaj american”. Instrucțiunile au avut două perioade: 5 mai-23 august 1950 și ianuarie-martie 1951, ceva ce mai apare și în declarația lungă din 11 iulie (adică, de a doua zi), dar aici este un element în plus: în România ar fi urmat să vă recrutați tatăl; dacă refuza, atunci trebuia să încercați să îl recrutați pe un anume Nicolae Stoian, dacă nici cu acesta nu ar fi mers, „mă duceam la Canalul Dunărea Marea Neagră. Aici lucram îmi [sic] scoteam alte acte și când mi se perdea [sic] urma plecam și trăiam în alt oraș și culegeam informații” – cred că sînt invenții, în bună parte!

Într-un proces-verbal din 19 iunie 1951, lt. Viliam Mahler din DGSS constată la **încheierea cercetărilor**¹⁶ efectuate asupra lui Neculai Popa, „ce se face vinovat de înaltă trădare, trecere frauduloasă a frontierei din Republica Populară Română în Austria zona americană și tentativă la comiterea crimei de spionaj în favoarea unei puteri imperialiste”¹⁷, următoarele: s-a angajat ca marinar la 4 martie 1949 în urma unei cereri adresate Sovromtransport, și după ieșirea „în largul apelor internaționale a vasului” ajunge la Viena, e racolat de Ștefan, care îl convinge să rămînă „pentru că acolo se poate trăi mai ușor și îl va duce la americani și-l vor face ofițer”. Tînărul acceptă și „fuge” de pe teritoriul României (vasul „Cloșca”, teritoriu românesc, ancorat în portul Viena) pe 27 ianuarie 1950. Ajuns la S.A.I.S. („organul serviciului de spionaj american”), declară că a fugit din RPR „pentru că nu este de acord cu regimul de Democrație Populară și este împotriva acestuia «pentru că în R.P.R. se trăiește foarte prost și rău»”. Le povestește americanilor ce se întîmplă în România: „informațiile avînd caracter militar, politic, economic și privitoare la importul și

¹⁵ Districtul Salzburg-Umgebung, statul Salzburg, Austria.

¹⁶ Deci, cercetările se încheiaseră din iunie, dar în iulie deținutul încă mai dădea „declarații”, probabil șefii din Securitate erau nemulțumiți de cît și cum exploataseră adjuncții lor în aproape 3 luni de anchete.

¹⁷ Acesta și următoarele din DP, vol. 1, ff. 1-2.

exportul diferitelor mărfuri, în ceea ce privește domeniul comerțului nostru exterior”.

Să ne amintim că încă nu avea 20 de ani, abia se angajase ca marinar, nu avea competențe în niciun domeniu și nu deținea nicio funcție care să îi permită să cunoască „secrete” de interes strategic sau național. Pentru Securitate, întreaga Românie era un imens „secret de stat”. În continuare, „este ajutat de către aceștia să treacă **fraudulos** frontiera din zona Sovietică în zona Americană, ducându-se la Salzburg, unde ia contact cu organele S.A.I.S. și este predat de către aceștia grupului de legionari fugiți din R.P.R., cari lucrează pentru Serviciul de Spionaj American”. Sînt menționate, pe scurt, cererea de repatriere și întoarcerea în România, precum și faptul că toate acestea au fost aflate din declarațiile inculpatului.

Să observăm că Statele Unite ale Americii – campiona democrației, fosta aliată a Uniunii Sovietice împotriva nazismului – se folosește de „legionari” (asimilați ideologic taberei naziste) pentru a tulbura spiritele de partea cealaltă a Cortinei de Fier, adică în Lagărul Socialist. Dar oare cei care încercau în naivitatea lor să răstoarne comunismul abia instalat în România erau numai legionarii? Și dacă așa ar fi stat lucrurile – să admitem că majoritatea, nu toți, erau legionari – de ce i-au luat americanii la sînul lor? Pentru a le hrăni „misticismul” și „setea de crime” sau pentru că ei au fost cei mai determinați anticomuniști? Sînt întrebări asupra cărora istoricii și analiștii preferă să nu adăste, răspunsurile fiind dificile, și nu pentru că ar fi greu de formulat, ci pentru că nu sînt acceptate. Într-un asemenea context istoriografic și politic, filoxerat de prejudecăți istorice – hrănite și ele de noua legislație postdecembristă, calchiată pe mentalitatea construită cu rîvnă ideologică decenii în șir – este foarte ușor să îngropi oameni, destine, istorii, istoria. În școlile comuniste am învățat că tot ce nu era de folos Partidului și imaginii conducătorilor „iubiți”, tot ceea ce nu se asorta cu marxism-leninismul este automat vetust, rău, criminal, pentru că nu aveam voie să gîndim. Un criminal în numele comunismului/ internaționalismului nu ar trebui să fie mai scuzabil, mai legitimat decît un criminal în numele naționalismului. Un criminal

rămîne un criminal.

Una dintre grijile de căpătîi ale aparatului represiv a fost să vîneze și să inventeze legionari. Legionarismul a reprezentat principialul concurent ideologic al comunismului. Reprezentantii democrației românești (liberalii, țărăniștii, social-democrații) au putut fi anihilați cu ușurință. În tradiția lor nu aveau experiența ilegalității, a luptei subversive. Aceasta în ce privește latura strict pragmatică a „vînătorii”; din perspectivă ideologică, nazismul fusese condamnat în procesele de la Nürnberg (1945-1949), nașiștii cei mai importanți și din eșaloanele secundare (comandanți de lagăre, medici, judecători etc.) fuseseră condamnați, s-au instituit acum cîteva principii juridice, în legătură cu acuzațiile de genocid și de crime împotriva umanității. Efectele se vor vedea imediat și pe termen lung în legislația penală internațională.

Extrapolînd, Tribunalul Internațional de la Nürnberg a fost mai degrabă un Tribunal al Popoarelor Învîngătoare, nu foarte departe de Tribunalele Poporului din România, din anii vendetei staliniste. Prin judecarea criminalilor de război nașiști, procesele de la Nürnberg, planurile occidentale de măsuri ulterioare etc., Germania a fost denazificată. Prin instituirea comunismului în România (inclusiv prin activitatea pe bandă a Tribunalelor Poporului – simbol al Ideologiei Învîngătoare în jumătate de Europă), românii vor fi și ei „defascizați”. Însă „defascizarea” românilor nu a fost totuna cu denazificarea germanilor. Românii au fost deculturalizați, decapitați (au căzut cele mai luminate capete ale nației, din toate domeniile), lăsați fără coloana vertebrală, reeducați la scară națională. „Defascizarea” românilor a fost un pretext pentru anihilarea identității lor culturale și naționale.

Ceea ce a urmat după căderea regimului comunist nu a fost decomunizarea țării, ci, dimpotrivă, acoperirea rănilor și maladiilor cronice produse de comunism cu o democrație de formă. Rezultatul este că și în 2016 este liber (prin lege!) la vînarea de „legionari”, și nu este vorba de o mișcare sau organizație politică vie, funcțională, ci de umbrele trecutului. Sînt vîinate victimele regimului ideologic comunist, nu criminalii recunoscuți: X,Y,Z, membri sau presupuși membri

ai Mișcării Legionare înainte de război, ci orice om care a fost legionar, simpatizant sau etichetat ca atare. Legea de azi cauționează abuzurile și crimele comuniste de ieri. Discuția este amplă și întortocheată. Se adoptă adesea următoarea logică: *nu contează dacă nu a comis crime, dar a fost membru al unei organizații care a făcut crime. În orice regim politic ar fi fost judecați și condamnați.* Orice regim politic democratic te condamnă pentru crimă, dacă ai comis crimă. Comunismul a condamnat oameni și pentru ce se presupune că ar fi gândit, visat sau intenționat (chiar dacă nici intenția nu s-a putut dovedi). Regimul comunist a fost unul ilegitim, impus prin forță, cu ajutorul unui stat străin. Procesele în care au fost victime oameni nevinovați trebuiau anulate, de vreme ce regimul comunist din România a fost condamnat oficial în 2006 drept „ilegitim și criminal”. Dar efectele juridice nu au mai venit, deși au trecut peste 9 ani. În România postdecembristă (e nepotrivit să spunem postcomunistă fără a evidenția rezervele) lustrația nu a fost posibilă. Forțele care au preluat și au continuat să dețină frâiele țării după decembrie 1989 nu puteau să își lezeze propriile interese.

Vă temeți, domnule Popa, că ați putea fi etichetat astăzi, în 2016, ca legionar? În cele trei fișe matricole penale întocmite pe numele Dvs., și publicate pe site-ul IICCMER, la încadrarea politică, scrie: „apartenența politică la data arestării: neîncadrat [cu varianta în altă fișă: apolitic]; în trecut: legionar”¹⁸. Cum poate fi cineva legionar „în trecut” și apolitic în prezentul său de numai 19 ani? În care trecut anume puteați fi legionar și de ce erați apolitic tocmai când rîvneți să demolați cu naivitate adolescentină comunismul? Este și mai interesant că în fișa din dosarul de penitenciar, întocmită la Aiud¹⁹, scrie: *apolitic* la ambele rubrici, deși, ulterior, alt scris, de data aceasta cu creionul sau cu cerneală neagră, a adăugat „La data arestării”, în continuarea cuvîntului „apolitic” – „Legionar”, care este șters cu o linie mai apăsată, de aceeași culoare. Deci, ei știau foarte bine că nu erați le-

¹⁸ Cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/P/P%2011.%20Popa%20Ioan%20-%20Popelea/Popa%20Nicolae%20Zamfir/> (accesat la 21 ianuarie 2016).

¹⁹ DP, vol. 3, f. 1 v.

gionar. De altfel, într-o „Fișe [sic] personală” redactată de DRS Galați, la „Antecedente [politice]” scrie: „În trecut și prezent neîncadrat în nici o organizație politică”²⁰.

În cele trei fișe publicate de IICMER, la „originea socială: muncitorească”, „categoria socială: muncitorească”, și cu varianta „origine socială mic burgheză”. Originea muncitorească este păstrată și de fișa din penitenciarul Aiud. Ce mai contează că principiile muncitorești și cele burgheze se bat cap în cap în dialectica marxist-leninistă, atîta vreme cît rezultă un... legionar? Scopul scuza mijloacele.

N.P.: Toți oamenii care mă cunosc știu că tot ce am făcut a fost din sentimentele mele profund omenești și românești. Toate faptele mele sînt românești, nu legionare. Binele, sau frumosul, sau adevărul, pe rînd sau împreună, nu sînt ale unei ideologii. Ele fac parte din natura mea. Am cunoscut legionarii în închisoare. Ce ar trebui să fac? Să neg că am cunoscut oameni care au lăsat o amprentă fantastică asupra mea? Nu am întîlnit criminali în celulă, ci doar în camera de anchetă. Țsta este adevărul meu.

F.B.: Securitatea își dă arama pe față în ultima filă a obositoarei „declarații”, fiind încă în faza în care caută cea mai bună încadrare pentru o condamnare de impact și de durată, un motiv în plus pentru apărarea *patriei în pericol* de comploturile străine. Anchetatul, cum am arătat deja, ar fi spus că urma să își racoleze propriul tată ca spion; dacă ar fi refuzat, trebuia să încerce să îl racoleze pe Nicolae Stoian, dacă nici acesta nu accepta, trebuia să lucreze pe cont propriu... Esența declarației se află în ultimele paragrafe:

„...aproape de fiecare dată mi se făcea și instructaj politic, dezvoltînd la mine **simțămîntul naționalist-șovin și ura împotriva URSS și a evreilor, dîndu-mi o educație legionară**. Mi-au explicat că trebuie să lupt din toate puterile mele împotriva comuniștilor și a URSS, care a înrobit țara și a transformat România într-o stare [sic] mai grea decît pe timpul imperiului Turc.”

„Mi s-a vorbit despre **grupurile teroriste care luptă împotriva**

²⁰ DUI nr. 2421, f. 4.

regimului de democrație populară²¹, însă nu mi s-a spus locul precis unde se află acestea, doar atîta că ele sînt în munți. Instrucțaj politic de felul acesta mi s-a făcut mereu în timp ce eram instruit pentru a veni în R.P.R. cu misiunea de spionaj.”²²

Aveți noroc că „înalta trădare” (art. 190 CP) pentru care ați primit 25 de ani de muncă silnică nu intră sub incidența recente Legi nr. 217/ 2015, care stipulează că orice condamnare definitivă dată de orice instanță (din România sau din străinătate) pentru „genocid contra umanității” sau „crime de război” este valabilă, cu alte cuvinte, cine s-a mai umilit o dată cerîndu-și reabilitarea după 1965, bine a făcut!, acum stă liniștit. Sau a murit mai liniștit decît alții. Ceilalți au fost *decretați* criminali de Partidul-Securitate și se pare că așa trebuie să rămîină.

Cîte declarații – inegale ca dimensiuni, cu conținut diferit – poate da un anchetat într-o zi? În 12 ore maximum, dacă ținem cont de datarea de pe cîteva dintre acestea: 11 iulie 1951.

De ce era nevoie de atîtea declarații în iulie 1951, deși reiese dintr-un document al Securității că ancheta se încheiase cu o lună mai devreme? În timpul interogatoriilor, anchetatorul redacta procese-verbale de interogatoriu, de obicei completate pe formular-tip, în orice caz, respectînd un tipar al chestionării dinainte stabilit. Și pe care anchetatul le semna pe colțul fiecărei file.

Ce pregătire trebuie să aibă cineva pentru a reține un plan atît de stufos și, totuși, structurat, precum cel reprodus „din memorie?” (Nu am văzut astfel de situații nici măcar în filme.)

Expresiile „naționalist-șovin”/ „ura împotriva URSS”/ „ura împotriva evreilor”/ „grupuri teroriste”/ „regim de democrație populară” fac parte din trusoul de lemn al regimului, în niciun caz un om normal, cu atît mai mult adversar al comunismului, nu s-ar fi exprimat liber într-un asemenea fel; nu te poți referi la cei presupuși a fi în tabăra ta cu expresia „grup terorist”.

Am redat mai înainte un fragment dintr-o declarație a Dvs. din anchetă. Filele sînt scrise de mîină, semnate olograf, ca și copiile dacti-

²¹ Sublinierile îmi aparțin.

²² Cf. Declarație din 11 iulie 1951 – DP, vol. 1, f. 15 (ff. 16-22, varianta olografă).

lografiate. Cum de ați ținut minte detaliile acestea? Vă amintiți să le fi scris în timpul anchetei?

N.P.: Nu îmi amintesc sub nicio formă! Probabil că atunci, fiind tânăr, dornic să lupt – credeam eu! –, am învățat ca pe poezie, dar e cam mult... totuși, nu sînt versuri... Poate mi-au pus ceva sub ochi și am transcris. Nu mai știu. Uneori parcă visez și nu știu dacă acele lucruri mi s-au întîmplat cu adevărat. Am avut o pușcărie lungă și a trecut multă vreme de atunci.

F.B.: Să vedem ce „informații” furnizaserăți deja americanilor. Niște lucruri la îndemîna și vederea oricui, în niciun caz secrete militare sau de stat: unde e situată Cazarma 8 Cavalerie, Artilerie și Motorizată („locuită numai de ruși și nu știu numărul lor, am mai spus că am văzut tancuri, tunuri mari și mici la cazărmi”); unde se află Miliția și Securitatea din Galați, Județeană P.M.R. și U.T.M.; numele secretarului U.T.M. (Gogu Iordache); „că în România situația este foarte rea, că nu se găsește de mîncare, că toate sînt pe cartelă, am mai arătat că starea de spirit a oamenilor din România nu este prea bună, că numai comuniștii trăesc bine. Le-am mai spus și locul unde se află diferitele fabrici în Galați”, „arătîndu-le totodată unde se află Agenția, magazia de materiale, Miliția portului și cazarma marinei militare”; prezența în portul Galați a două vase de război, distrugătorul Mărășești și submarinul «Delfinul», aflate în reparație; „numărul vaselor de comerț românesc și sovietice, văzute de mine pe Dunăre, și numărul lor”; locul și poziția școlilor, a instituțiilor și spitalelor din Galați; despre „importul și exportul diferitelor mărfuri și unde se efectuează ele. Am mai arătat și controlul pe care îl face Miliția în portul Tr. Severin”.

„Am mai declarat că lumea așteaptă sau crede (nu-mi aduc precis aminte dacă am spus așteaptă sau crede) că va fi război.

Am mai fost întrebat că ce fel de filme rulează, la care eu am răspuns că am văzut filme sovietice, franțuzești și altele.

În general acestea sînt informațiile pe care eu le-am dat la S.A.I.S. de bună voie”²³.

²³ Declarație din 11 iulie 1951, DP vol. 1, ff. 31-32 (varianta olografă).

Fiind originar din Galați, crescut acolo, știați lucruri pe care le știa orice gălățean sau observator aflat pe un vas de pe Dunăre, iar ambasadele occidentale de la București știau deja sau puteau afla oricând. Rapoartele despre „starea de spirit a populației” sînt combustibilul de întreținere al oricărui serviciu de informații din lume. Insistența anchetatorilor asupra activității de „spionaj” (nu poți face spionaj ca român, pe teritoriul țării tale, înainte de a fi fost racolat de vreun serviciu, adică înainte de 1950, așa cum nu ai făcut nici după intrarea în țară) a fost numai pretextul pentru o încadrare sigură la condamnare mare și pentru a storce informații despre românii dinafară implicați în operațiunile americane. Cel mai mult îi interesa pe anchetatori ce cred chiar americanii despre ce se petrece în România, regimul comunist fiind obsedat de imagine, dar și care sînt așteptările românilor din această perspectivă. Or, știm că starea lor de spirit a fost mulți ani captivă sintagmei „Vin americanii!”. O altă preocupare obsesivă a Securității a constituit-o activitatea emigrației, așa cum reiese încă de la începutul cazului Dvs. Într-o adresă către „D.A” (Direcția Anchetate?), din 31 martie 1951, se menționează:

„ar fi de folos și interogarea sa de către noi, acesta cunoscînd multe amănunte din viața emigrației românești din Salzburg”²⁴.

Este, oricît de paradoxal, un cerc vicios întreținut cu bună știință de părțile implicate, inconștient, de românii care așteptau cu spaimă și emoție venirea americanilor pentru a fi salvați de comunism. Toți arestații, condamnații și asasinații în numele „venirii americanilor” (cei retrași în rezistența armată, parașutații, artizanii manifestelor anonime ș.a.) sînt victime colaterale ale politicii de „coexistență pașnică”, această găselniță politico-diplomatică instalată periodic între Blocuri. Tot o găselniță s-a dovedit și „Noul război” sugerat de Churchill în 1946 prin fulminantul discurs rostit la Fulton, cînd a emis o expresie ce a făcut carieră istorică și diplomatică – arătînd cu degetul spre sovietici, care au trasat o Cortină de Fier, coborînd de la Stettin, în Marea

²⁴ DP, vol. 2, f. 20.

Baltică, și continuând pînă la Trieste, în Marea Adriatică.

Nu întîmplător am marcat fraza de mai sus. Pentru cine cunoaște metodele și tehnica de obținere a informațiilor practicate de lucrătorii Securității, e limpede că paranteza se datorează insistențelor – și acesta este un eufemism – anchetatorilor, în condițiile în care anchetatul nu vrea să renunțe și la ultima fărîmă de autonomie. *A crede și a aștepta* sînt două verbe care în context pot separa două viziuni, două planuri, două stări.

Cum din documentele Securității, aflate în dosarele celor anchetați, nu reiese niciodată că au fost folosite metode brutale de interogatoriu, nu îmi rămîne decît să vă întreb dacă ați fost bătut, torturat fizic, psihic, moral.

N.P.: Dar, cum, nu o dată... probabil că după ce mi l-au băgat pe Ștefănescu în celulă au încetat și bătăile, ori s-au mai subțiat, pentru că atunci am picat moralicește. Mi-am dat seama că, prin el, le spuseseam deja tot. Nu mai avea rost să neg.

Prima variantă a fost să fiu parașutat. Am făcut și cîteva sărituri, deși îmi era o frică... Dar trebuia să sar, mă împingeau! A doua propunere era să trec prin Ungaria. Am luat lecții de limba maghiară luni de zile. A treia variantă era să trec cu acte false. Legenda era că sînt un marinar care a rămas pentru a repara vasul și acum veneam de la Viena acasă. Am mers pe varianta aceasta, dar adaptată. La Arad, la Curtici, mi s-au cerut actele. Eram mai mulți în compartiment. După un timp au venit grănicerii înapoi și m-au invitat pînă în birou. Și-acolo mi-au pus cătușele.

„În rîndul acestor nemernici se desfășoară o activitate intensă pe această linie. Mulți din ei ajung la legațiile imperialiste, mulți din ei sînt antrenați la legațiile imperialiste. Ambasadele lor, aici și în afară, duc o activitate foarte serioasă pe linia obținerii de informații despre întreprinderile noastre, despre puterea și capacitatea lor, despre utilajul nostru, despre noile construcții, planurile problemelor militare și toate atribuțiile ce intră în cadrul spionajului.

Ei nu se mulțumesc numai cu atît și au aruncat în țara noastră și parașutiști. Aceștia duc muncă pentru întărirea bandelor existente în unele

părți ale țării, pentru întărirea acestor bande care duc o activitate intensă împotriva măsurilor luate de guvern, în același timp produc acte de diversiune, de sabotaj prin tăierea de fire telefonice.

Aceștia desfășoară activitate pentru a veni ziua așteptată, nu știu pe ce zi contează ei. Ei fac în acest scop zilnic antrenări, pentru a pune în practică din nou scopurile lor mârșave.

Legionarii desfășoară activitate.

Sioniștii desfășoară activitate.

Oriunde există o manifestare dușmănoasă, oriunde există un caz de sabotaj, oriunde există un incendiu, un act de diversiune, acolo trebuie să fie mîna organizațiilor legionare, mîna organizațiilor sioniste, mîna elementelor sectante și de tot soiul acestora, care aparțin agenturii americane din țara noastră, care se ascund sub așazisa libertate a cultului, desfășurînd astfel, începînd cu zvonurile și pînă la activitate de spionaj, acțiuni dușmănoase împotriva noastră.

Ei nu mai pot să activeze cum activau înainte, din cauza faptului că au fost loviți de noi și uneori destul de serios, și de aceea ei duc o activitate conspirativă, duc activitate subterană, duc activitate ilegală”²⁵.

F.B.: Am reprodus aceste rînduri care-i aparțin lui Alexandru Drăghici, ministrul de Interne, pentru a ilustra cît de extinsă era ura tovărășească, prelucrată în întîlniri periodice cu șefii de regionale ale Securității sau cu directorii diverselor departamente.

Din dosarul penal aflăm că v-ați prezentat la Consulatul român pentru repatriere. De altfel, există în dosar și fotocopia certificatului de repatriere. Sînt mai multe acte emise de Securitate din care reiese că ați intrat legal în România. Există documente care susțin contactarea Consulatului român, cererea către consulul României este în dosar, scrisă și de mîină, și dactilografiată. Oricum, ei nu v-au crezut.

Conform uneia dintre declarațiile din anchetă (11 iulie 1951), pe

²⁵ Cf. Ședința de lucru din ziua de 11 februarie 1953 cu directorii regionali pentru analizarea modului cum a fost aplicat ordinul tov. ministru Drăghici cu privire la agentura informativă și Hotărîrea C.C. al P.M.R. cu privire la arestările abuzive, în SECURITATEA. Structurii cadre, obiective și metode, Vol. I (1948-1967), documente inedite din arhivele secrete ale comunismului, Editura Enciclopedică, București, pp. 307-336.

1 martie 1951 v-ați hotărât să vă întoarceți acasă, cu acte legale, prin Consulat. La I.R.O. v-ați întâlnit cu Victor Voina, căruia i s-a părut suspectă prezența Dvs. acolo, așa încât l-a anunțat pe Vasile Mailat, „care mi-a trimis o scrisoare prin VICTOR VOINA să mă prezint pe ziua de 12 martie la Bărbulescu acasă pentru că are să-mi comunice ceva foarte urgent”. Fiind prezent și Mișu Giurea, le-ați spus că vreți să plecați „pentru că nu am venit aici să stau și sînt hotărât să pun în aplicare practic tot ceea ce am învățat în timpul cît am stat cu ei. Atunci ei mi-au spus că de ce nu mai aștept cîteva săptămîni, pentru că voi putea pleca în alte condițiuni mai bune ca acestea, dar așa voi fi arestat, voi fi bătut și eu știu multe lucruri despre ei și atunci mulți oameni vor suferi de pe urma mea.” Cu avînt tineresc, neștiind ce înseamnă ancheta la Securitate, i-ați asigurat „că dacă voi fi arestat și bătut, sînt hotărât să nu spun nimic din ceea ce știu”²⁶.

Însă, în volumul al doilea al dosarului de anchetă descoperim într-o declarație din 10 iunie 1951 (a treia, diferită, din acea zi!) o altă variantă narativă, premergătoare momentului întâlnirii cu Vasile Mailat. Emigrarea în Australia ar fi fost o diversiune pentru ca grupul Mailat să nu afle că aveți de gînd să vă întoarceți, de fapt, prin repatriere, în România?! Însă acesta a aflat de la V. Voina și ați fost convocat la întâlnirea despre care am scris deja.

„Atunci mi-am dat seama că a aflat despre emigrarea mea, și m-am hotărât să mă duc și să-i spun adevărul. Luni 12 martie, la ora 9 dimineața, m-am dus la dl Bărbulescu, acolo era și M. Giurea și le-am spus motivul pentru care am făcut trucul cu Australia, și că am fost la Consulatul Rus, și m-am interesat de plecarea în România. Le-am spus că aici nu mai vreau să stau și vreau să plec cît mai repede în România, căci eu nu am venit în Austria să stau ci am venit să lupt pentru țara mea. Atunci ei îmi spun că de ce nu mai stau căci peste cîteva săptămîni puteam să plec în alte condițiuni mai bune ca acestea, dar așa voi fi arestat, voi fi bătut și eu știu multe lucruri și atunci mulți oameni vor suferi după urma mea. Eu m-am încăpățînat și am spus că cu orice risc plec în

²⁶ DUI, vol. 1, f. 15.

țară și nu voi spune nimic..."²⁷.

Unele pasaje din aceste declarații sînt identice sau aproape identice. În cea din urmă apar trei elemente noi: convingerea Dvs. că dacă vă întoarceți legal veți fi arestat, dar nu veți primi mai mult de 6 luni; „trucul cu Australia”; Consulatul Rus. Certă este hotărîrea de a nu mai aștepta punerea în aplicare a unuia dintre planurile româno-americanilor, ci întoarcerea pe cont propriu. Doza de neștiință și de naivitate era pe măsura necesității întoarcerii. Din aceeași Notă deducem și că șoferul Consulatului a făcut tot ce trebuia (după cum a fost, desigur, instruit) pentru a vă cîștiga încrederea: în ultima noapte înainte de plecare ați dormit în casa lui, v-a dus la restaurant, e de înțeles că i-ați încredințat scrisoarea pentru fata pe care ați fost tentat să o urmați în Australia. Odată realizată familiarizarea cu „Dl Ionescu”, ați discutat prietenește... Ideea cu „trucul Australia” este reluată într-o declarație ulterioară²⁸, din 18 iunie 1951, însă cu lux de amănunte. Depistăm și aici detalii insignifiante la prima vedere, care nu par să se încadreze într-un scenariu plauzibil, precum acesta:

„Eu i-am asigurat că chiar dacă mă bate nu voi spune nimic și atunci Bărbulescu a fost de acord spunînd că dacă am făcut-o am făcut-o apoi a spus că ajuns în țară am să fiu închis 2-3 săptămîni pentru cercetări apoi o să-mi dea drumul și atunci am să pot să lucrez”²⁹.

Greu de crezut că Bărbulescu ar fi crezut așa ceva. Cea mai probabilă explicație decurge din resemnarea expresiei *dacă ai făcut-o, ai făcut-o...* în traducere: nu mai e nimic de făcut pentru tine, motiv pentru care încerca să nu vă sperie. Cu atît mai mult, această împrejurare resuscită întrebarea noastră de la începutul cărții: Oare nu era obligatoriu să fiți instruit în cazul arestării și anchetării de către Securitate?

²⁷ DP, vol. 2, Declarație din 10 iunie 1951 (a treia), ff. 114-119, varianta dactilo.; ff. 120-127 r-v varianta olografă.

²⁸ Pe 20 iunie, narațiunea este reluată în altă declarație, cf. DP vol. 2, ff. 133-137 (dactilo), ff. 138-143 r-v (olografă).

²⁹ *Ibidem*, Declarație din 18 iunie 1951, ff. 127-132 r-v, varianta olografă.

Uimirea sporește cînd în varianta dactilografiată a acestei Declarații fraza de mai sus este reformulată și completată astfel, față de originalul semnat de deținut pe fiecare pagină:

„Atunci Bărbulescu mi-a spus că nu voi păți nimica, ci numai voi fi arestat 2-3 săptămîni, *pentru a da informațiile necesare că în definitiv comuniștii au oameni aici și se știe tot*”³⁰.

Mai sînt și alte nepotriviri de „redactare”, precum: în loc de Consulatul Rus (variantele olografă) – Consulatul Sovietic (variantele dactilografiată).

Cît considerați că le-ați spus în timpul anchetelor, în sensul de cît de important? Erați conștient că există pericolul să fie arestați și alți oameni în urma anchetei Dvs.? Aveți știre că a fost arestat careva?

N.P.: Nici nu aveam cum, pentru că eu nu știam decît românii aflați deja în Austria. Iar în țară, înainte să plec, nu avusesem niciun fel de legătură cu nimeni, eram, de altfel, mult prea tînăr.

F.B.: Neputînd să vă convingă să mai rămîneți, Vasile Mailat, Mircea Bărbulescu și Mișu Giurea, cu care v-ați văzut la hotelul „John”, pe 14 martie 1951, v-au instruit următoarele:

„...cerneala nu este recomandabil ca să o iau cu mine, pentru că este periculos în caz că voi fi percheziționat, dar cînd voi ajunge în țară și voi fi liber să scriu o scrisoare pe adresa:

«GHEORGHE IONESCU – Căminul Rom.

Elisabethstr 38 – Salzburg

Austria.» din care ei vor înțelege că totul este bine și că nu mi s-a întîmplat nimic. Scrisoarea pe care urma să o trimit trebuia să aibe data subliniată, iar în cazul că data nu este subliniată vor înțelege că am fost forțat să scriu această scrisoare și nu o vor lua în considerare. În urma acestei scrisori eu urmam să primesc o altă scrisoare obișnuită de la cineva din țară și trebuia să înțeleg că ei au primit scrisoarea mea și atunci va veni cineva la mine cu parola «O iubesc pe Maria» la care eu trebuia să răspund «Bine, foarte bine, poftim

³⁰ DP vol. 2, Declarație din 18 iunie 1951, f. 134 din varianta dactilo.

înăuntru» și acest om îmi va da instrucțiuni în continuare. Mi-au spus că voi primi și bani din țară pe adresa mamei și a bunicii mele”³¹.

Și declarația își continuă firul: drumul cu trenul spre Viena, prin Linz (deși sfatul fusese via Siemering, deoarece la Linz controlul sovietic era acerb), întâlnirea în cafeneaua „Aminger” cu bătrînul Ștefan, care vă roagă să nu vă întoarceți: „o să fac pușcărie, că o să mor de foame”, în cele din urmă bătrînul cedează rugăminților și vă conduce la Consulat, unde sînteți primit după jumătate de oră de așteptare. Dați o declarație autobiografică în care cereți să fiți repatriat, document pe care l-am citat deja. Certificatul de repatriere a fost gata pe 23 martie 1951, arestarea a avut loc a doua zi, la intrarea în țară, din Ungaria.

Trebuie să spunem că deși veți cădea pradă șiretlicurilor anchetatorilor – a se vedea episodul de la Uranus, cu informatorul din celulă –, atunci cînd ați înțeles care e planul lor, v-ați repliat strategic refuzînd să scrieți o scrisoare la Viena, conform planului celor care vă instruiseră, dar în avantajul Securității.

O telegramă trimisă de la Viena, pe 23 martie 1951, ajunsă la Securitate a doua zi, orele 14.00, spune:

„Astăzi 23 Vineri seara plecare și mîne sosește la frontiera noastră marinarul POP [sic] (cîrmă) NICOLAE conform instrucțiunilor M.A.E.

Necesar ca voi să cercetați acest caz.

Noi vă trimitem declarația și actele lui”³².

Un superior a adăugat de mîna pentru Indicativul „V.3 – Individul se află la Curtici, măsuri de a fi adus la DGSS”, semnătură indescifrabilă, data 24.3.951. Sub altă semnătură indescifrabilă se află scris de-a curmezișul, cu creion colorat verde: „D 8 FF Urgent”³³ 24 III 951”. La data respectivă, Direcția a VIII-a se ocupa de „Cadre”³⁴, fi-

³¹ DUI, vol. 1, f. 16.

³² DP, vol. 2, f. 14.

³³ Subliniat cu trei linii.

³⁴ Cf. SECURITATEA. *Structuri/ cadre, obiective și metode*, Vol. I (1948-1967), *documente inedite din arhivele secrete ale comunismului*, loc. cit.

ind condusă de Vladimir Mazuru³⁵. Operațiunea Securității a fost bine gândită și pusă în practică. În aceeași zi de 23 martie 1951, la ora 19.00, sub nr. 834/404115, DGSS (care abia peste 7 zile își va schimba, oficial, prin decret, denumirea din DGSP în DGSS, Decretul nr. 50/ 30 martie 1951) trimite DRS Oradea o notă telefonică în care ordonă Securității orădene să ia legătura cu „organele maghiare de frontieră”, de la care aveau să îl primească pe Neculai Popa și care „va fi trimis de îndată la D.G.S.S., sub sigură pază”³⁶. Nota telefonică a fost transmisă de lt. I. Osiac, primită de lt. Weiss. O apostilă din 27 martie, lăsată pe document, cu stiloul, de un căpitan (îl deducem din următorul document: Giuglan), arată că acțiunile Securității nu erau picate din senin, ci organizate din timp:

„27-III-1951, f.f. important, va fi anchetat imediat și se va anunța și D I³⁷ pentru a trimite un delegat care să asiste la anchetă”³⁸. Astfel, în urma ordinului telefonic dat de cpt. Giuglan, în ziua de 24 martie 1951, orele 19⁴⁵, DRS Arad l-a „înaintat” Bucureștiului pe Neculai Popa, care fusese arestat în aceeași zi, la orele 18⁰⁰ de „organele grănicerești de la punctul de frontieră CURTICI, în momentul când trecea granița cu forme legale venind din VIENA orașul.... SALZBURG”. Reținutul a fost predat „delegatului nostru Sergent Major de Securitate KUCSE-LATA ADALBERT”. Aradul cerea confirmare de primire. O mînă a adăugat „Anexăm certificatul de Repatriere nr. 124”³⁹. Documentul este

³⁵ Generalul Mazuru va deveni subiectul nemulțumirii ministrului de Interne, Alexandru Drăghici, în legătură cu lipsa lui de implicare în depistarea și prinderea parașutiștilor „aruncați” pe raza localității Plopșoru din Oltenia. „Nimeni nu i-a căutat și la Craiova, unde am avut fapte concrete, am trimis o echipă centrală ca să ajute regiunea Craiova la descoperirea acestor bandiți. Această echipă a lucrat sub conducerea tov. Mazuru, însă tovarășul a lucrat așa de prost, că a rezultat cu scăparea bandiților.”, spune Drăghici, care a vituperat într-un stil muncitoresc, dar citînd și din Stalin, împotriva mai multor regionale ale Securității; cf. *Ședința de lucru din ziua de 11 februarie 1953 cu directorii regionali pentru analizarea modului cum a fost aplicat ordinul tov. ministru Drăghici cu privire la agentura informativă și Hotărîrea C.C. al P.M.R. cu privire la arestările abuzive*, în *Securitatea*, vol. 1, pp. 307-336.

³⁶ DP, vol. 2, f. 15.

³⁷ La data respectivă, Direcția I Informații interne – director col. Gavril Birtaş, director adjunct lt.-col. Andrei Gluvaciou, cf. *Securitatea*, vol. 1.

³⁸ DP, vol. 2, f. 15.

³⁹ *Ibidem*, f. 16.

semnat de maior de Securitate Raceu Dumitru și de Lt.mj. de Securitate Halpern Lazăr. Procesul verbal de depunere și percheziție corporală completat în Arad poartă data 25 martie 1951, ora 12³⁰, iar cel de la București: 27 martie 1951, ora 8¹⁵. Un al doilea proces-verbal de depunere și percheziție corporală a fost încheiat la București a doua zi, ora 10³⁰, ceea ce indică schimbarea locului de detenție, cel mai probabil: Uranus.

Așa cum am arătat deja, arestarea fusese ordonată înainte de reîntoarcerea Dvs. în țară. Și fusese hotărâtă la cel mai înalt nivel, încă o dovadă că lucrurile nu au fost lăsate în voia rutinei lucrătorilor din aparatul represiv, așa cum se sugerează, nu de puține ori.

La 15 martie 1951, după ce v-ați prezentat pentru cererea de repatriere, Consulatul român din Viena informa Bucureștiul că sînteți dezertat de pe vasul românesc „Cloșca” și v-ați prezentat la ei, sosit din Salzburg, „fugind dintr-un lot înscris la IRO⁴⁰ pentru emigrare în Australia”. Consulatul aștepta instrucțiuni. Pe acest petic de hîrtie a fost dată *sentința*, la 21 martie 1951, cu trei zile înainte de intrarea în țară și cu 8 luni înainte de proces. De reținut că Mihail (Mișu) Dulgheru (Moise Dulberger), cel căruia îi este adresată apostila de pe documentul citat în mottoul de la începutul cărții, a fost între 1948 și 1952 șeful Direcției Cercetări Penale (Anchete). Pe baza acestei scurte informări, a doua zi, 16 martie 1951, Direcția Afacerilor Consulare din cadrul MAI se adresa ministrului adjunct de Interne, Gheorghe Pintilie, rugînd să le fie comunicată hotărîrea acestuia. Documentul este semnat de directoarea Elena Georgescu și de adjuncta ei, Clara Turcu⁴¹. Pe 19 martie, Reprezentanța română de la Viena (pe antet:

⁴⁰ International Refugee Organization (IRO) a fost înființată la 20 aprilie 1946 ca urmare a valurilor de refugiați creați de al Doilea Război Mondial. Constituția IRO a fost adoptată de Adunarea ONU la 15 decembrie același an, guvernele semnatare recunoscînd că refugiații autentici și persoanele dislocate (DP – displaced persons) constituie o problemă urgentă, cu caracter internațional. cf. http://avalon.law.yale.edu/20th_century/decad053.asp (accesat la 19.11.2015); Disputele dintre sovietici și occidentali au făcut ca IRO să funcționeze numai în zonele controlate de armatele de ocupație occidentale. 26 de țări au devenit membre ale IRO, iar din bugetul anual de 155 de milioane de dolari, Statele Unite ale Americii suportau 40%. Primul director general al organizației a fost William Hallam Tuck, urmat de Donald Kingsley la 31 iulie 1949. IRO a funcționat 5 ani.

⁴¹ DP, vol. 2, f. 5.

Représentation politique de la République Populaire Roumaine) se adresează MAE, directorului Cabinetului, cu un raport, cerut prin telegramă diplomatică, în care este reluată povestea. Un detaliu interesant este următorul:

„Numitul manifestă în prezent o atitudine de teamă de a nu fi prins de autoritățile americane și regretă că a dezertat de pe vas. Întrucît numitul este venit ilegal la Viena, din zona americană din Austria și deoarece a declarat la Poliția din Salzburg, la organele I.R.O. și la serviciul american de informații unde a fost anchetat că este «refugiat politic», în cazul unui răspuns favorabil din partea Dvs. asupra reîntoarcerii sale în țară, prevedem greutăți în ceea ce privește obținerea vizei de eșire din Austria.

În acest sens am luat legătură cu reprezentantul comisiei de repatrie[r] i sovietice, care în urma discuției avute ne-a comunicat că îl poate introduce într-un transport de repatriați sovietici pînă la Budapesta, fără a fi supus controlului vamal, la eșire din Austria”⁴².

Toate actele, atît cele americane, cît și cele emise de austrieci se aflau deja în posesia Consulatului, în timp ce erați pe unul din șlepurile S.R.T. din portul Viena. Semnează: ministru Al. Șteflea și al II-lea secretar de Legație, E. Butnaru.

N.P.: Cine ne-a trădat, am aflat mai tîrziu, de la un român care m-a instruit pe mine, Mișu Giurea... În 1992, m-am întîlnit la Hamilton, în Canada, cu Traian Golea (Dumnezeu să-l ierte!), cu care am fost la Salzburg, și cu un cetățean înalt, cărunt. Dau mîna cu Traian Golea, cu care eram în corespondență, dau mîna și cu celălalt. Golea întreabă: „Îl cunoști?”. Acela zice: „Nu”. Golea spune: „E puștiul!” „Vai de mine...”. Era Giurea. Ne-am îmbrățișat. Am stat toți trei în noaptea aceea la un hotel și așa am aflat că pe noi ne-a turnat – inclusiv pe toți parașutiștii – lordul Philby, care era agent sovietic.

F.B.: Era agent dublu MI6-KGB. Deci vă așteptau cu lista și cu fotografiile la frontieră. Numai că Dvs. ați intrat legal în România...

N.P.: Absolut cu tot. Cu planuri, cu tot.

⁴² *Ibidem*, ff. 6-7.

F.B.: Nu ați apucat să faceți nimic pentru CIA.

N.P.: Nu doar eu, nimeni!

F.B.: Tot grupul Golea-Samoilă și ceilalți parașutiști au fost dați de Philby?

N.P.: Tot, tot ce-a plecat în țară, noi, românii, am fost turnați de colonelul Philby, care a murit cu grad de general în Rusia sovietică. Așa se scrie istoria.

F.B.: Cazul Dvs. se prefigurează deja ca scenariu de film.

N.P.: Am învățat că în condiții anormale oamenii se poartă anormal. Nu poți să judeci anormalul după normal... Au fost cazuri și cazuri. Radu Gyr, de exemplu, n-a turnat pe nimeni.

F.B.: Dar s-a apucat să scrie la „Glasul Patriei”.

N.P.: S-au folosit de Radu Gyr. Radu Gyr a făcut politica partidului!

F.B.: Și Nichifor Crainic...

N.P.: Nichifor Crainic a fost un om slab, Gyr a fost un om tare la închisoare, a ieșit și n-a turnat pe nimeni. Dar a făcut jocul lor. Fără să vrea. Mai târziu și-a dat seama. Gyr a avut un regim alimentar de excepție, medicație de excepție și, la un moment dat, costumat bine, cu ochelari a vizitat întreaga țară.

F.B.: Da, pe mai mulți i-au dus să vadă marile realizări...

N.P.: Gyr a fost la Operă, a fost la Ateneu... și dup-aia, l-au dezbrăcat, l-au dus înapoi în Aiud în fața a 5000 de legionari care spuneau „nu” reeducării: „Povestește ce ai văzut! Să nu minți, că vei avea de a face cu noi!”

F.B.: Puțini dintre cei din Aiud au rezistat, toți sînt victime... Demostene Andronescu spune că foști colegi de detenție i-au reproșat faptul de a fi scris și despre căderile omenești ale unora ca Gyr, în *Reeducarea de la Aiud*. Explicația sa îmi pare utilă nouă tuturor, cu atît mai mult pentru că vine de la un om trecut pe acolo. Acolo unde oamenii au fost aduși în stare de a se „sinucide moral”, cum spune Ion Caraion, un „damnat”, căruia îi cunoaștem povestea penitenciară și ce a făcut după... este unul din cazurile tragice. Andronescu explică de ce Gyr s-a sinucis moral: era om, a cedat presiunilor de tot felul, mai ales

șantajului, crezînd că astfel va salva viețile a mii de deținuți, inoculîndu-se că este responsabil pentru generațiile de tineri „fanatizați” și cu ajutorul lui, care acum trebuiau recuperati pentru societatea socialistă, însă nu puteau fi eliberați în orice condiții, ci reeducați, ca să nu mai existe posibilitatea de a face probleme regimului.

Col. Crăciun, vechilul de la Aiud al sistemului represiv, le-a recitat cu satisfacție deținuților cîteva versuri ale lui Gyr: „*Nu ești înfrînt atunci cînd sîngeri,/ Nici cînd în lacrimi ochii ți-s:/ Adevăratele înfrîngerii/ Sînt renunțările la vis*”. Pentru ca apoi să le dea să circule din mîna în mîna scrisoarea „de despărțire” a lui Gyr, prin care se desolidariza „complet și pentru totdeauna de legionarism”⁴³.

Să revenim la punctul de trecere de la Curtici.

N.P.: De aici m-au dus la închisoarea Arad. A fost singura noapte cînd am plîns. Eram deja conștient că de acum înainte... Nu voiam să mor.

Aveam vreo 15-16 ani cînd m-am îndrăgostit de o fată frumoasă – și-acum e frumoasă –, dar nu ne gîndeam la altceva, nici eu, ca băiat, decît să ne ținem de mîna. Am plîns toată noaptea, m-am gîndit la ea și am visat-o. În noaptea aceea am plîns. Nu m-au întrebat nimic despre motivele pentru care sînt aici. De-a doua zi m-au urcat în tren, de la Arad, cu ochelari pe nas, cu doi securiști, dacă unul mergea la veceu, celălalt stătea lîngă mine. Nu aveam voie să discut cu nimeni din tren. M-au dus la Interne, unde am stat vreo două zile. Acolo, tot scurt, un inventar⁴⁴ și o anchetă – de unde vii, fiul lui cutare, ce limbi vorbești. Am spus – română, germană, sîrbește. Am învățat mult sîrbește, am prins-o așa, pac!, limba sîrbă pentru mine a fost... În schimb, rusește nu pot să schimb o vorbă.

F.B.: Deci, v-au făcut percheziția corporală și fișa personală...

N.P.: Am înțeles că am fost dus de acolo la Uranus. Era închisoare a Securității, de anchetă, pentru spionaj. Și-au început anchetele. M-au bătut, mai mult un bulgar.

⁴³ Demostene Andronescu, *Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii și versuri din închisoare*, Editura Christiana, București, 2009, p. 72.

⁴⁴ Percheziție corporală.

F.B.: Da, era închisoare militară și centru de anchetă al SSI. Vă mai aduceți aminte numele anchetatorilor?

N.P.: Nu-mi mai aduc aminte... Eu am stat singur, toată ancheta am mers singur, nu am de unde ști numele lor. Cu o excepție.

Într-o zi, când mă întorc de la anchetă, plin de sînge pe față găsesc în celulă un cetățean, inspector al fostei Siguranțe, care se numea Ștefănescu⁴⁵. Dau mîna cu el, eu eram vai și-amar... „Ce-ai pățit domnule?” „Uite, ... dar nu le spun nimic!” „Să nu le spui, futu-le muma-n cur, să nu scoți o vorbă!” „Nu le spun”. Și, încet, încet, îi spun lui. Aici a fost marea greșală. Ai mei nu m-au pregătit...

F.B.: Pentru cazul în care erai prins.

N.P.: Nu, nu... și nu cred că n-au știut ce se va întîmpla!

F.B.: Din declarații reiese în ce a constat pregătirea Dvs.: lecții de limba sîrbă, în camera ing. Bașiu, de la Căminul Românesc. Atunci când vă plictiseați, făceați plimbări. În al doilea loc în care luați lecții, în Weitwört Nussdorf, „am făcut o adevărată capodoperă cu învățatul. Dimineața și pînă seara nu făceam altceva decît învățam cuvinte și gramatica, iar apoi conversam încontinuu”⁴⁶. Următorul loc de cazare: restaurantul Fröhlich din Salzburg, unde învățarea limbii sîrbe a

⁴⁵ Probabil era un *informator de profesie*, tot despre un Ștefănescu de la Uranus, dar în 1959, amintește și fostul deținut politic Alexandru Mihalcea în ultima carte, *Căldu și victimă*, Ex Ponto, Constanța, 2015, p. 69: „Anchetă de noapte. Ține-te tare, a apucat să încurajeze bătrînul companion de celulă Valeriu Ștefănescu, închis de pe vremea lui Antonescu”. Potrivit fișelor penale, Valeriu Ștefănescu (n. 24 septembrie 1908, Focșani) era licențiat în Litere, fost chestor de poliție la Brașov, considerat legionar, are 10 file de fișă matricolă, din care reiese că a fost închis la Jilava, Codlea, Ocnele Mari, Gherla, Aiud, cîteva UM, fiind condamnat administrativ de cîteva ori, fie la 24, fie la 36 de luni, pentru ca în 1959 să fie condamnat la 22 de ani de muncă silnică pentru „uneltire”. Desele „ieșiri” și „intrări” din penitenciare denotă traseul de informator din rețeaua penitenciară. Pe una dintre fișe există o însemnare interesantă la rubrica „antecedente penale”: „9 ani. Rebeliune 1941”. Dacă ținem cont că fișa a fost completată în 1950, atunci înseamnă că era închis de 9 ani. Pe 13 iunie 1951, anul care ne interesează pe noi, are o ieșire din Jilava către penitenciarul Ocnele Mari. Este limpede că fusese transferat la București, cîndva înainte de 13 iunie, special pentru a fi folosit ca informator. A murit în penitenciarul Aiud, pe 9 mai 1960. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/S/S%2013.%20Stavar%20-%20Sterpu/Stefanescu%20Valeriu%20A/> (accesat la 14 iulie 2016)

⁴⁶ Acesta și următoarele citate din Declarația din 4 aprilie 1951, în DUI vol. 1, ff. 18-23; reluate într-o declarație redactată sub formă de proces-verbal de interogatoriu (cu întrebări/răspunsuri) din 10 iulie 1951, cf. DP vol. 2, ff. 144-146 (dactilo).

trecut în plan secund, în favoarea exercițiilor de scriere cu cerneală simpatică, a cărei rețetă de preparare urma să o primiți înainte de plecarea în țară (conform planului inițial). Întors în România, prima misiune ar fi fost să ajungeți la o destinație anume din Timișoara, unde ați fi rămas o lună. Comunicarea s-ar fi făcut în scris, iar informațiile trebuiau să aibă legătură cu armata sovietică. După expirarea termenului de ședere, înainte de întoarcerea în Austria, trebuia să-l învățați pe contactul din Timișoara să folosească scrierea cu cerneală simpatică. După alt stagiul de pregătire, ați fi primit o misiune mai importantă. Alte tipuri de exerciții de pregătire pe care le-ați făcut, sub supravegherea lui Bărbulescu:

„1. De strecurare ca nimeni să nu mă vadă și să nu mă audă. (El stătea într-un loc la o distanță de cca. 200 m. de mine și eu trebuia să mă târăsc pînă la el, fără ca să mă vadă și auzi. Aceasta era greu că niciodată nu reușeam să ies tocmai bine.

2. De răbdare (stăteam cîte 4-6 ore într-un loc ascuns și nu mă mișcam deloc și nici nu fumam vre-o țigare, ca să mă învăț, căci spunea el se poate ca să stau pe graniță cîteva ore ascuns, pînă cînd om putea trece granița.) Apoi mai spunea ca să-l urmez orbește pe acel care mă trece granița, căci e un om sigur.

3. De orientare. Plecam noaptea cu el pe cîmp și nu mergeam pe șosele ci mă uitam pe hartă și trebuia să merg pe niște poteci, pînă ajungeam la un punct fixat. Apoi plecam noaptea și cu busola mă orientam. Îmi alegeam un punct pe hartă și trebuia să merg după busolă direct peste lanuri la acest punct.

Apoi mai făceam exerciții noaptea de mers cu picioarele goale pe calea ferată.

Aceste exerciții le-am făcut în continuu, căci spunea că de la Vîrșeț trebuie să merg în picioarele goale pe calea ferată pînă la Timișoara.

Apoi mi-a dat să învăț stațiunile de graniță: Vîrșeț, Stamora Moravița, Jebel, Timișoara, că spunea că în cazul cînd nu găsește pe nimeni care să mă treacă în România, atunci trebuie să trec singur”.

Călăuza pentru trecerea în Iugoslavia era un contrabandist care nu își divulgă punctele de trecere, tot ce știau „americani” era direcția:

spre orașul Marilov. Dacă în România nu ați fi avut niciun act, în Iugoslavia ați fi fost lipsit de riscuri, deoarece primeați o legitimație. O afirmație din această declarație este hilară: ați fost sfătuit să faceți pe mutul și pe surdul dacă erați prins în România, pînă fugeați din închisoare și ajungeați la Timișoara. Fie românii de la Viena erau dezinformați în legătură cu metodologia și mecanismele Securității, fie încercau să vă liniștească și încurajeze, în calitate de candidat la acțiunea de salvagardare a patriei (sic). După cum știm, întreaga lor „operațiune” a stat de la început sub semnele improvizației. Statele occidentale și SUA nu aveau de gînd să intre în alt război, de data aceasta împotriva fostei lor aliate: URSS⁴⁷.

De plictiseală, din iunie și pînă la 23 august 1950 ați învățat germană. De la 1 ianuarie și pînă la 6 martie 1951 au urmat lecțiile de maghiară cu prof. David Liuba, prieten cu Mailat. Dar vi s-a părut mai grea decît sîrba. Grupul operațional avea om la frontiera ungară, dar nu avea călăuză la cea română. Drept urmare, trebuia să vă descurcați singur, „trebuia să învăț regiunea graniței, pe unde treceam pe de rost”. A mai trebuit să învățați și două adrese: Anton Steierhagen Schetzahanssiedeung M. 2. Salzburg și Ana Pohn, Lenzind 22 – Posthenzima Ob. Öst.

În vederea parcurgerii distanței de la graniță pînă la Timișoara, pe jos, în perioada februarie-martie ați făcut și cîteva marșuri de pregătire de rezistență, fiecare de aproximativ 50 km.

„Ca tot românul anticomunist, și eu i-am așteptat pe Americani (am povestit cum, la Gherla, pe Zarcă, în 1958, pîndeam prin găurile obloanelor dinspre Someș apariția Flotei a VI-a...); ca basarabean am un motiv în plus

⁴⁷ George Bălașu, directorul publicației „Cuvîntul românesc” din Canada, „fugit” din România în 1950, după ce s-a ascuns un an, fiind căutat de Securitate: „În Italia, natural, trecerea unei frontiere însemna încă o dată perioada de trei luni de zile de închisoare [făcuse închisoare 3 luni mai întîi în Iugoslavia]. După trei luni de zile de închisoare voiau să ne trimită în lagărul de refugiați. Eu, personal, refuzam acest lucru, fiindcă eu aveam ideea că în Vest există o armată pregătită, care ar fi gata să acționeze în România. Și ceream, personal ceream: «Nu, eu nu vreau să emigrez, vreau să merg în armata națională!» «Care armată națională?», spuneau ei. Și bine-înțeles că după o perioadă oarecare, mi-am dat seama că sunt ridicol și am acceptat ca să emigrez.”, cf. <http://www.curierulromanesc.net/CR98-3GB.html> (accesat la 12 iulie 2016).

de a fi supărat pe ei: nu au recunoscut răpirea Basarabiei de către Ruși, nu au acceptat, la Europa liberă, o măcar sub-secție”⁴⁸.

F.B.: Deci, v-ați confesat informatorului...

N.P.: A doua zi când mă întorc de la veceu găsesc celula goală și el dispăruse. Sînt chemat la anchetă: „Spune deschis, ne-ai mințit pentru totdeauna!” M-au bătut atunci cu picioarele, cu...

F.B.: Ce le-ați spus la primele anchete?

N.P.: Am încercat să nu spun nimic, dar după episodul cu Ștefănescu... și atunci am recunoscut tot. Am avut un moment, nu știu, nu de slăbiciune, de mine voiam să scap, să uit, să nu mai exist, să fug de mine, să mă omor pe mine, n-am acuma termen... Dacă mi se cerea să spun că aș fi vrut să fac nu știu ce crimă, să-l omor pe Stalin, orice declaram, orice, orice!

F.B.: Se pare că „la americani”, în Salzburg, nu v-a fost prea ușor. Este o discrepanță greu de înțeles între ceea ce mă așteptam să descopăr și ceea ce s-a întîmplat, dacă mă gîndesc la pregătirea specială pe care o sugerează termenul „spion”. Americanii din lagăr vă puneau la muncă și vă înjurau, românii de pe lîngă americani încercau să vă controleze și vă aplicau restricții. Nu e de mirare că nu prea înțelegeați ce vor și la un moment dat ați vrut să plecați în Franța, lăsîndu-vă convinși de un anume *domn Bogdan*. Era serviciul de informații francez, secondat de o altă tabără românească, „nelegionară”? Cine să fi fost acest Bogdan? Concurența? Pentru că reacția lui Giurea a fost una supărată, amenințătoare („mi-a spus să nu fac una ca aceasta căci înseamnă că în fața lui nu mai sînt om și mă dă afară de la cămin”⁴⁹). Putea fi chiar un agent al regimului de la București, care încerca să afle în ce ape vă scăldați:

„Pentru ca să mă trimită în Franța Dl. Bogdan a spus că să dau o autobiografie a mea și de-a tatălui căci acolo sînt niște experți și trebuie să mă cunoască și pe mine și pe tata, altfel nu capăt bursă. Despre chestia asta eu

⁴⁸ Paul Goma, *Jurnal VII*. 1999. 2000, p. 199.

⁴⁹ DP, vol. 2, cf. Declarație din 28 martie 1951 (ff. 23-31/ 32-38 r-v).

i-am spus lui Vasile Simian iar el a spus lui Ing. Giurea și acesta a venit la mine foarte enervat și mi-a spus să nu fac una ca aceasta căci înseamnă că în fața lui nu mai sînt om și mă dă afară de la cămin. Mai m-am întîlnit de cîteva ori cu Dl. Bogdan și întotdeauna căutam să-l ocolesc. Cam prin luna august am început să lucrez la zidărie la niște construcții americane, cîștigînd circa 600-700 șilingi pe lună. Am lucrat aici pînă în noiembrie apoi am intrat la americani și lucram la bucătărie la Truscot-Glasenbach. Aici spălăm farfuriile, spălăm pe jos și făceam ghetete cu cremă la soldați. Mîncare nu primeam, dar tot mai furam și mîncam. Acolo am mai lucrat cu un român Dănciulescu Ion din Arad. Viața aici era foarte rea, căci americanii ne înjurau, și ne puneau la munci grele, muncind de la ora 6 dimineața pînă la 9-10 seara. (...) Pe data de 14 martie dimineața mă cheamă Consulul Australian la el, îmi dă ca să citesc în limba germană un contract. Atunci, eu am cetit și acolo scria că trebuie să lucrez doi ani neconținut pe pămîntul Australian și că nu pot să iau nici o avere în caz că vreau să plec și în caz că Australia intră în război, trebuie să intru în armată. Atunci eu am semnat [și] am spus că mă supun contractului și am plecat înapoi în lagăr”⁵⁰.

Ce v-a făcut să vă hotărîți să plecați în Australia, în ciuda înțelegerii cu româno-americanii? Doar sentimentele pentru fata cunoscută în lagăr, care pleca împreună cu familia pe îndepărtatul continent? Vă simțeați încercuit la Salzburg și voiați să scăpați și de americani, și de comuniști? Cu toate acestea, ce v-a făcut să vă re-răzgîndiți? În Viena, l-ați reîntîlnit pe Ștefan, v-a avertizat că în România veți fi arestat, și i-ați răspuns:

„Eu i-am spus cît de rău o duceam în Salzburg și i-am spus că vreau să mă întorc în țară, apoi l-am rugat că dacă știe să-mi dea adresa consulatului român. El a început să mă certe, spunînd că am înnebunit și că am dat de prea mult bine în Austria, și că dacă mă întorc în țară ori mă așteaptă spînzurătoarea ori munca silnică pe viață. Iar eu am spus că mai bine să mor pe pămîntul meu decît să mor pentru americani în Coreea”⁵¹.

⁵⁰ *Ibidem*, ff. 28-29.

⁵¹ *Ibidem*, f. 30.

N.P.: Dumnezeu știe cine era Bogdan și ce va fi fost în sufletul meu atunci. Era, desigur, un zbucium de nedescris. Fugisem de pe vasul românesc la Viena, căutam salvarea, scăparea de *bucuriile de acasă*, și nu înțelegeam prea bine ce se dorește de la mine, deși doream să contribui cumva la izgonirea comuniștilor. Sigur că acum pare o naivitate, dar atunci nu era așa. Atunci eram încredințați că „vin americanii”. Eram prea tânăr și fără nici o direcție sau îndrumare spirituală. Aveam să le aflu în închisoare. Pușcăria politică m-a salvat de la o viață în derizoriu. Este cumva paradoxal, din cauza comunismului fugisem, și, iată, datorită suferinței provocate de comunism aveam să capăt conștiință de sine. Nu am ajuns în Australia... parcă era prea departe de tot ce aș fi putut însemna eu.

F.B.: Cel mai probabil, v-ați ținut tare în primele zile de anchetă, începînd din 5 aprilie deja găsim „mărturisiri”, ceea ce înseamnă că deținutul-agent de serviciu tranzitase deja celula Dvs. Mai interesant este însă că într-o notă internă din 31 mai 1951, ofițerul care o redactează fără să o semneze (indicativul este 833) se declară sceptic în privința sincerității celui anchetat:

„există o serie de contraziceri și anume aceea că nu se poate concepe că a fugit de sub auspiciile serviciului de spionaj american, se prezintă la acelaș om care l-a îndemnat pe el să rămînă acolo și care l-a pus la dispoziția americanilor.

În timp ce pregătește fuga, se întâlnește cu șefii lui, care nu-i fac nimica, doar îl înjură.

Toate acestea apar suspecte în fața noastră și credem că aceasta ar putea fi o nouă metodă de a trimite spioni în R.P.R. pe această cale oficială de repatriere.

Pentru a se stabili adevărul în acest caz, s-au folosit metodele de anchetă de care dispunem, însă nu s-a ajuns la nici un rezultat pozitiv, fapt care ne determină să propunem ordonarea aplicării unei **metode de anchetă mai severe asupra acuzatului**⁵².

⁵² DP vol. 2, ff. 94-96.

Din dosarele Securității nu reiese niciodată că deținuții au fost torturați. Aici avem de a face cu o recunoaștere indirectă. Însă data Notei interne mai relevă un aspect: documentul este ori o ciornă „rătăcită” prin dosar, ori, pur și simplu, o hîrtie de acoperire postfactum. La 31 mai, nu doar că deținutul povestise în anchetă tot ce știa, dar își făcuse și stagiul de tortură (bătăi crunte, cu mult sînge, dinți rupți, umiliri, jigniri etc.) – marcînd faza inițială a anchetei, în care subiectul și-a consumat rapid doza de împotrivire (arestat pe 24 martie, în jur de 5 aprilie apare deja prima declarație în care povestește despre „activitatea de spion”); în faza a doua și cea mai lungă, cea de du-te-vino, de insistențe, de reluări ale declarațiilor în care vorbește cu mici excepții despre aceleași lucruri, se petrece „înțeleptirea”, datorată întâlnirii cu agentul-deținut Valeriu Ștefănescu. Cînd îi este limpede că falsul coleg de celulă informase despre confesiunile sale, i se prăbușește motivația pentru rezistență. Însă, abia acum anchetatorii își intră serios în rutina specifică, încercînd să scoată de la cel supus anchetei mai mult decît făcuse, mai mult decît știa. Pentru că rolul anchetei, între altele, era de a depista cît mai multe „comploturi”, cît mai mulți „dușmani” interni și externi, comploturi închipuite și dușmani inventați, în cazul de față pornind de la o intenție niciodată materializată.

O serie de tineri încrezători în lupta împotriva comunismului au fost victime ale unui fals proiect de intervenție occidentală, de conflict între „lagărele” ideologice. Dacă în cazul celor intrați legal și ilegal în România, scenariul s-a dovedit un coșmar soldat cu arestarea, anchetarea dură, ani grei de pușcărie, în cazul celor parașutați scenariul cu efecte și scene à la Hollywood s-a sfîrșit tragic. Parașutații au fost condamnați la moarte și executați. De ce să fi fost „trădarea de patrie” mai gravă în cazul lor? Doar pentru că avioanele lansînd oameni în noapte sugerează o imagine de conflict armat, de război? În definitiv, totul se reduce matematic la: cerneală simpatică niciodată folosită/ aparatură de transmisie defectă (incompletă). Poate că e vorba, în realitate, despre efectul special pe care a contat aparatul propagandistic pentru a înspăimînta populația, dînd exemple intens mediatizate. În adevăr, un „spion” fotografiat la reconstituire în echi-

pament de parașutist, eventual lîngă un avion, cu tot felul de obiecte specifice operațiunilor de emisie-recepție etc., este mult mai credibil, fotografic vorbind, în postura de „trădător”, decît simplul portret al unui tip care a intrat legal în țară. Atunci cînd regimul nu are dușmani reali îi inventează.

„ (...) Tov. Gheorghiu-Dej informează (...):

În legătură cu parașutiștii, majoritatea legionari, aruncați din avion în țara noastră de agențiile de spionaj americane, engleze etc., descoperiți și arestați în ultimul an, Biroul Politic apreciază că este vorba de un succes important al organelor de securitate care au colaborat și au fost sprijinite de populație.

Biroul Politic consideră că trebuie să se treacă de îndată la organizarea procesului, că trebuie condamnați toți cei parașutați, precum și unii dintre cei ce i-au găzduit și ajutat, la pedeapsa capitală, iar parașutistul care s-a predat singur, să fie condamnat numai la închisoare pentru cîțiva ani. Pedepsele să fie astfel date încît pe de o parte să intre frica în acei care mai sînt pregătiți a fi trimiși ca parașutiști în țara noastră, știind ce soartă îi așteaptă, iar pe de altă parte să se știe că acei ce îndrăznesc să găzduiască sau să ajute sub orice formă, pe cei parașutați, în îndeplinirea misiunii lor criminale, împărtășesc aceeași soartă ca și parașutiștii.

Condamnarea mai ușoară a parașutistului care s-a predat singur, să fie deasemenea un îndemn și pentru alții care sînt parașutați și în acelaș timp să provoace neîncrederea organelor de spionaj ale imperialiștilor în elementele ce le recrutează spre a fi trimise în țara noastră.

Biroul Politic consideră necesar să se ia toate măsurile ca procesul parașutiștilor să fie cunoscut atît în țară de către populație, cît și în țările imperialiste”⁵³.

N.P.: Ca să vezi, domnule!! Ce bine că m-am temut să sar cu parașuta. Altfel, eram oale și ulcele acum!

⁵³ ANIC, Fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 47/1953, ff. 3-4. „Materiale strict secrete”, OPIS Ședința Biroului Politic al C.C. – P.M.R. din 2 sept. 1953, Protocol nr. 18 al ședinței Ședinței Biroului Politic al CC al PMR din 2 sept. 1953, integral la ff. 1-9.

Țin minte că pe 3 august 1951⁵⁴ m-a dus la Jilava. Cu puține formalități acolo, m-a trecut prin porți și m-a dus la camera 9-12. Eu am ajuns la 10, pe ciment, jos. Pe prici se urcau după cum aveau vechimea.

F.B.: La șerpărie ați ajuns Dvs.!

N.P.: La șerpărie, pe ciment! Era august, îmi convenea! Și era lîngă fereastră, iar îmi convenea.

În prima cameră, în fiecare seară, cineva, un mare povestitor, că se găsea întotdeauna, pentru că erau intelectuali, povestea ceva. Dintr-un roman sau film, trecea seara mai repede. La rînd era căpitanul Pantazi. L-am cunoscut după, afară, liber, am lucrat împreună. Era fiul generalului Pantazi. Țin minte că povestea din *Cei trei mușchetari*. Măi, avea un talent... Trec de camera 10, la camera 11 era Iorgu Vîntu Trene, fiul ministrului de Finanțe⁵⁵, liberal. De-acolo, vedeam la camera 12 doi inși care se rugau în genunchi. „Ah, legionari!” Chiar așa era, legionarii erau diferiți, se comportau diferit, nu intrau în preocupările celor mulți. Nu discutasem cu ei încă. I-am văzut de cîteva ori făcînd mătânii, rugîndu-se acolo. Am făcut cunoștință cu ei, toți erau din 1941. I-am cunoscut pe Romeo Pușcașu și pe Vasile Iacovlev, așa ceva... român din Bulgaria, care a venit la studii aici și a intrat în Mișcarea Legionară.

Au început să mă intereseze legionarii pentru că erau altfel decît ceilalți. Nu-i auzai înjurîndu-se, nu-i auzai înjurînd pe alții, nu intrau în preocupările celulei, în bîrfa celulei, pentru că eram ca un must care fierbea acolo, un must puturos care fierbea continuu, caracterele se împungeau, se loveau, cultura era diferită, oameni cu preocupări diferite trebuiau să se comporte la un moment dat ca și cum sînt zero, toți să aibă o singură preocupare. Iadul pe pămînt era acolo! Legionarii pluteau, erau deasupra. Odată, trebuia tăiată o pîine, trebuia împărțită în opt, la opt persoane, dimineața, sau în 16, și triumghiurile alea nu puteau fi tăiate exact, deci erau 8 bucăți cantitativ diferite, era

⁵⁴ Cf. Mandatului de deținere nr. 10 683, semnat de lt. mj. de justiție Nicolae Simionescu, deținerea la închisoarea militară Jilava a fost dispusă începînd cu 16 august 1951, pînă la 15 septembrie 1951. DP, vol. 1, f. 46.

⁵⁵ Gheorghe Vîntu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne în guvernele Gheorghe Tătărescu (24 noiembrie 1939 – 10 mai 1940; 1 mai – 3 iulie 1940).

vorba de grame... Și-atunci, se făcuse o echipă de opt persoane care în fiecare zi se ocupa de treaba asta... cel care a luat azi prima felie de pâine mîne rămînea ultimul. Cînd le venea rîndul legionarilor o luau pe cea mai mică. Și erau mai flămînzi, ăștia erau din 1941.

F.B.: Erau mai pregătiți spiritual pentru pușcărie.

N.P.: Categori, asta am înțeles-o eu... cînd? [un gest echivalent cu: mai tîrziu]. Întîmplarea face ca după ce sînt condamnat... ah, să nu uit, să nu uit o pățanie de la Jilava... sînt sculat într-o zi la ora 3 dimineța, știind că a doua zi voi fi judecat. Am fost duși la baie toți acei care urmam să fim judecați, am cunoscut o serie de oameni⁵⁶... Și aduc scule să te bărbierești, și haine să te îmbraci, cine avea haine, haine curate!

F.B.: Cine n-avea haine ce făcea?

N.P.: Zeghe curate! Pîinea pentru ziua respectivă și ceva mîncare – slănină.

F.B.: Rația de hrană rece...

N.P.: Și la un moment dat, era un bănățan în șalvari, mari, știi că aveau pantalonii ăia...

F.B.: Izmene de pînză...

N.P.: Și zice: „N-am zis nimic la anchetă. Să recunosc acumă?” Spun: „Nu cred că-i bine...”. Dar el se tot ținea de mine: „Dar dacă recunosc? Eu mă gîndesc să mă folosesc de copiii mei!” Zic: „Dar ce sînt ei acumă?” „Păi, au fost primari pe timpul legionarilor!” Ei, acum începusem eu să fiu îngrijorat... „Măi, bădie nu scoate o vorbă, îi nenorocești și te-afunzi și mai mult!” În timpul acesta vine la mine un coleg de celulă care se judeca și el în aceeași zi, maiorul Adamiade, și discută și el cu moșul, că atunci cînd i se dă ultimul cuvînt să spună: „Trăiască Republica Populară Română!” Omul era trăit pe timpurile vechi. Am fost judecat cu el, dar nu în același lot.

F.B.: Unul după altul...

N.P.: Dar am stat în aceeași boxă, cu el și cu lotul Curții de Casație, îmi scapă acum numele, dar îmi aduc aminte... Țiu minte

⁵⁶ Securitatea a înaintat dosarul TMB, conform Nr. 40 4371, spre judecare, la 1 august 1951, în notă menționîndu-se că este încarcerat la Jilava. DP, vol. 1, f. 45.

că lotul Curții de Casație a avut ca avocat pe Teodoreanu. Ionel Teodoreanu, avocatul, că erau doi frați, care a murit înecat în zăpadă, în 1953⁵⁷. Era avocatul comuniștilor. Mie mi-au dat din oficiu un avocat care se numea Crăcea, care a cerut clemență, nu m-a acuzat cu nimic. De regulă, ei acuzau: să se dea pedeapsa maximă etc. Și vine și rîndul bădiei. Procurorii au cerut achitarea, judecătorii discutau dacă să-l achite. Iar el: „Vreau să vă spun și eu ceva! Trăiască România Mare”! 15 ani i-au dat!!!

F.B.: A sfidat Curtea!, demonstrînd că, de fapt, e „dușman al poporului”...

N.P.: Lui i-au dat sentința pe loc! Dar el săracu era nevinovat, nea Ion Ogrija, Dumnezeu să-l ierte, a murit la Aiud! Cum vedea vre-un caraliu prin fabrică: „Dom șef, cînd vin americanii?” Îl băteau, îl chinuiau. Era obsedat, el nu putea realiza că face o greșeală, că e bătut pentru acea greșeală, că era bătut pentru că aceia erau antiamericani, că e rău să-i aștepți pe americani... Săracu, Dumnezeu să-l ierte!

F.B.: Am fost cam dezlînați. A fost înfometarea deținuților unul dintre principalii factori ai exterminării?

N.P.: Cînd vorbești despre foame nu e numai ce toți am trăit, am simțit, am suportat în viața de închisoare. Era un fenomen care ne domina pe toți. La Aiud, săracul Broască mîncă ploșnițele de pe pereți... A făcut 3 ani de pușcărie. Mi-a dat și mie una, am pus-o pe limbă și am scuipat. Dumnezeuule!

Îmi amintesc, prof. Mărgineanu, cu care eram la Gherla, expunea o temă, o teză, din cei 70-80, vreo 20-30 eram atenți la ce spunea acolo și la un moment dat toți se uită mirați unul la altul... vorbea despre mîncare. Practic, natura a dominat intelectul. Ca să-ți dai seama ce înseamnă foamea, un om de talia lui Mărgineanu s-a pierdut la un moment dat și a început să vorbească despre mîncare.

F.B.: Pentru că îi era foame sau ca despre un act cultural?

N.P.: Îi era foame! Dar foamea poate fi și de altă natură...

Cînd am intrat în Jilava, ți-am spus despre cpt. Pantazi că era povestitorul serii și la un moment dat povestește faza în care se văd

⁵⁷ 3 februarie 1954.

chiloții madamei Bonacieux... e o scenă în *Cei trei mușchetari*... tuturor celor tineri le curgeau balele, tremurau! Era viața din noi, imaginea-ză-ți că era tot *foame*, care s-a accentuat mai mult de-a lungul anilor...

Foamea i-a dominat pe toți, pentru mine cele mai puternice versuri ale lui Crainic și Gyr sînt despre foame. Noaptea am fi mîncat și guzgani numai să simțim îndeustularea. Foamea nu a durat o zi sau un an, ci ani, și ani, și ani! A fost ceva greu, ceva insuportabil, Dumnezeu știe cum am suportat! Din cauza foamei, mulți au *căzut* de-a lungul timpului, nu vorbim de unii dintre cei mai mari oameni ai detenției, cum ar fi Crainic, ci de mulți, mulți care au cedat. Nu e cazul lui Gyr, de exemplu, nici nu putea să toarne, ce să toarne? Dar a acceptat să iasă afară și să scrie la un ziar care pleca în străinătate⁵⁸. Ca să se spună: „Uite domne, pînă și Gyr...!”.

F.B.: Pînă și Gyr a cedat și laudă regimul... Pînă la urmă, înfometarea extermina nu doar sănătatea trupului, dar și ființa morală.

N.P.: Ființa morală! Caracterele oamenilor!

F.B.: Am vorbit foarte liber, despre anchetă...

N.P.: Da, a început..., am fost dus de la Interne la Uranus. Cred că era Uranus, din povestirile altora. Alături era o școală, în timpul zilei auzeam un cîntec: „Joacă, joacă băiete/ că sala e plină de fete!” Erau voci de copii, nu de adulți. Țin minte, foarte interesant, că ne-au bătut ferestrele în cuie, în obloane de lemn, ca să nu mai auzim nici sunetele acelea. Și era vară!

F.B.: Să nu aveți niciun fel de bucurie, nici aer, nici lumină.

N.P.: Da, era o mare bucurie... Aveam un sergent, unul înalt, slab, care m-a prins încercînd să văd copiii. M-a înjurat: *Ibi tvoju mati* (иби твою мать)... cum ar veni *futu-te-n cur pe mă-ta*⁵⁹. Mai tîrziu am făcut legătura între înjurătura acestui sărman om și tendința

⁵⁸ Revista destinată propagandei pentru românii din străinătate: „Glasul Patriei”, „organ al Comitetului român pentru repatriere, apare la 10 decembrie 1955 la Berlin (Berlinul de Est)...”; pe lângă Radu Gyr și Nichifor Crainic, au mai colaborat Constantin Noica, Șerban Cioculescu, Dumitru Stăniloae, C.C. Giurescu, P.P. Panaitescu, Henriette Yvonne Stahl, Ion Vinea, Romulus Dianu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Al. O. Teodoreanu, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Virgil Cîndea și alții. Cf. Ana Selezan, *Glasul Patriei, un cimitir al elefanților în comunism*, Editura Vremea, București, 2012.

⁵⁹ În original: „S-o f... pe mă-ta!” (traducerea oferită de Alexandru Vakulovski).

noastră de totdeauna de a ne conforma la tot ce este rău din partea dușmanului. El putea să mă înjure în românește, dar la modă era să te înjure într-o limbă străină, era limba rusă... sub germani ne înjurau nemțește: *...noch einmal*. Avem tendința aceasta de a repeta ce este mai urât, mai murdar din partea celui care te calcă și te ține sub teroare și lacăt. Interesant e că era un om simplu.

F.B.: Și era român.

N.P.: Și era român! Poate e nativ în noi să luăm de la adversari tot ce este rău și să-l folosim, să-l introducem în vocabular. Pentru el era un act de ridicare, prin care se făcea mai înalt decât era...

F.B.: Vă arăta cât sînteți de mic, de neînsemnat...

N.P.: Da, uite cine ești tu și cine sîntem noi!

F.B.: Ați reacționat?

N.P.: Nu. La început n-au fost ei prea strașnici cu mine, văzînd că totuși eu insist pe a glumi...

F.B.: Cînd au început bătăile?

N.P.: Bătăile aș putea spune că au început la cîteva zile, așa, palme. Veneau cu tot felul de probleme: *cu cine te-ai întîlnit, cu cine te-ai dus în...* Am stat la Salzburg, în cămin, cu Traian Golea, care a murit în Florida, fratele lui Ion Golea, parașutat și executat, pe care l-am cunoscut, în aprilie venise din Italia, cu Puiu Traian. Și au început bătăile.

F.B.: Ați recunoscut că i-ați cunoscut?

N.P.: Pe unii, da, pe alții nu. Nu știu de ce. Eu nu am fost tare în anchetă, recunosc.

F.B.: Pînă să ajungeți la Viena, apoi la Salzburg, nu avuseserăți muncă subversivă, nu știați cum să reacționați în caz că sînteți prins, ați spus că nici în lagăr nu v-au făcut americanii instructaj în acest sens. Aveați numai o dorință oarecum irațională de a scăpa de ruși.

N.P.: Rușii au fost cauza principală a evadării mele, a plecării mele din țară. Absolut nicio experiență subversivă nu am avut. Dacă stau bine să mă gîndesc, n-am fost deloc pregătit pentru ce a urmat, cu toate că m-au pregătit Mișu Giurea, Sandu Marin, Mircea Bărbulescu, dar niciunul nu m-a pregătit pentru ancheta din închisoare. Nu-mi amintesc ca vreunul dintre ei să-mi spună despre bătăi.

F.B.: Despre diversivările anchetatorilor...

N.P.: Am fost ca o pasăre aruncată în gura răpitorului.

F.B.: Nu știi dacă spre fericirea sau nefericirea Dvs. Au fost oameni care avuseseră activitate subversivă și erau pregătiți când au ajuns în închisoare. N-aveți nicio vină că nu știți cum să reacționați.

N.P.: Este adevărat, dar nu vreau să fac din asta o acuză la adresa americanilor. Sigur că acum, cunoscându-te și stînd de vorbă despre lucruri pe care nu le-am disecat cu nimeni, mai mult ca niciodată, gîndindu-mă la ce a fost, cum a fost, cred că, într-adevăr, a existat dorința din partea autorităților americane – la Salzburg era maiorul Neagoe! – de a-i trimite-n țară pe potențialii luptători anticomuniști. Fiecare își primea darul lui... Prin februarie-martie 1950 l-am cunoscut pe Mailat, șeful grupului care se ocupa de tot. Stătea într-o casă luxoasă, undeva în Salzburg, m-am dus, m-am prezentat, a fost un mic interogatoriu. Încă mai erau cartele, dar el trăia foarte bine, pe masă avea platou cu struguri, la patru ani după terminarea războiului. Eu am apucat cartela la Salzburg!

Am uitat să spun un lucru. Eram cu Vasile Crețu, în perioada incipientă, trebuia să trec prin Iugoslavia, și învățam limba sîrbă cu el, era un student din comuna Uzdin, din Banatul sîrbesc. Era cetățean sîrb, dar român. Locuiam cu el, dormeam în același pat, făcusem progrese mari cu limba sîrbă, mi-o însușeam ca prin miracol, era ușor, foarte ușor, și într-o seară... noi pe la ora 9-10 seara mergeam în cameră, stăteam într-un motel mic, în Elixhausen, Sandu Marin ne plătea mîncarea și cazarea cît timp locuiam acolo, mai venea Mircea Bărbulescu. Și, deodată auzim pe scări *scîrț, scîrț, scîrț* și încearcă să deschidă ușa. Știam că acolo se întîmplaseră încă două cazuri, comuniștii veneau și furau. Am vrut să sărim pe geam, dar avea gratii. Au încercat de vreo două-trei ori să deschidă ușa, n-au reușit, cu chei. Când am crezut că nu mai sînt, că au plecat, am deschis ușa, ușor-ușor pe scări, și fugi!

Și am fugit pe linia de cale ferată pînă la Salzburg, la Mailat acasă. Eram la el acasă atunci a doua oară, și-i spun cum s-a întîmplat. Au anunțat poliția, s-au dus acolo. Cică erau doi sași, care știau

și românește, și au fost arestați. În seara aceea veniseră să locuiască întâmplător acolo. Cu alte cuvinte, ar fi fost o tentativă de furt... noi stăteam de 3-4 săptămîni acolo. Proprietăreasa era o femeie la 50-55 de ani, avea o fiică de vreo 25 de ani, nu știu cum au dibuit ăștia... Noi nu am crezut că a fost vorba de hoție.

Ancheta... în jur de 1 aprilie am ajuns la ei, la Uranus. În prima săptămîină mai multe palme și pumni, a durat pînă vara, cu bătaii, cu schingiuri. Cel mai mult mă temeam și suportam foarte greu cînd îmi puneau un făcăleț printre mîinile și picioarele legate⁶⁰, un cearceaf sau un prosop pe față, ca să nu vezi... nu știai cînd și cu ce te lovesc, cine dă, și la tălpi, și la fund, dar cele mai multe lovituri erau la cap, cu picioarele, cînd ajungeai jos îți dădeau cu bocancul. Asta era bătaia cea mai grea. M-au bătut la tălpi, dar fără încălțăminte, și mi-a murit osul de la degetul mare și... vai de noi! Mi-au rupt dinții, eram știrb cînd am ajuns la proces. Pînă cînd, ți-am spus, intrînd în celulă, am găsit pe un cetățean de vreo 45 de ani, fără dinți, se vedea că e deținut, neîngrijit, nebărbierit. „Ce-ai pățit?” Îi spun cine sînt, și el: „Nu le spune nimic futu-le muma-n cur de animale comuniste! Să nu le spui nimic că uite și pe mine mă țin din '47 aicea... Da' ce s-a-ntîmplat?” Și... îi spun ce s-a întîmplat... Repet, am mai povestit asta.

F.B.: Nu le-ai spus lor, dar i-ai spus lui... v-a lucrat psihologic, avea studii superioare, fusese chestor.

N.P.: Da, da... sigur că i-am spus lui, el era cu mine, era cel care mă compătimea. Au fost cazuri foarte frecvente, marea majoritate au fost trași de limbă, aproape toți au căzut.

F.B.: Nu este vina victimei că nu știe cum să paseze...

N.P.: Nu, dar ei și-au făcut meseria și era o meserie *bună*, mai ales cînd loveau, cînd băteau, cînd schingiuiu.

Am spus că într-o dimineață m-au dus la proces, parcă pe 9 noiembrie, parcă mi-amintesc... Am spus pățania cu Moș Ion Ogrija, care a strigat Trăiască România Mare!, era, sărmanul, nevinovat, era nevinovat de tot, un om simplu. Mie mi-au alocat ca avocat din oficiu pe

⁶⁰ Bătaia pe rangă.

Ion Crăcea, conform actelor. S-a purtat frumos, să știi, față de ce știu din procesele altora, a cerut să mi se acorde circumstanțe atenuante. Nu s-a purtat ca Ionel Teodoreanu, care i-a acuzat pe deținuți. Eu am fost judecat în aceeași zi, în aceeași boxă cu grupul Liciu de la Înalta Curte de Casație⁶¹. Grupul Liciu!

F.B.: Lotul...

N.P.: Da, și Ionel Teodoreanu i-a acuzat, eram acolo! „Se fac vinovați de articolul cutare, din decretul cutare...”, tot arăta articole care îi încadrau pentru „faptele” lor. Am mers în dubă, la un moment dat, am simțit... eram lipiți!, prea era pufoasă, deci, am fost piept în piept cu o femeie! Pe care am văzut-o când ne-am dat jos din dubă. A existat în București un mare magazin, o băcănie – „Ducu și Boghici”, și ea era fata unuia dintre ei. După aceea am aflat că fusese băgată într-un proces cu Legația Franței, era studentă în anul IV la matematică, din câte știu a fost executată, așa știu, așa am aflat, m-am interesat de ea, era una mititică, slăbuță. Da... săraca de ea, și țin minte că în momentul în care am coborât din dubă ne-au dus în... era camera în care le-a băgat pe ele. Noi, ca să intrăm în camera noastră, trebuia să trecem prin camera lor. La Tribunal, la Secția a II-a. Și, când să trec, mi-a aruncat un cartof copt. Am mai auzit despre ea doar că a fost ucisă, a fost executată.

F.B.: Ce gest impresionant în context. Dacă a fost în lot cu magistratul Alexandru Liciu, înseamnă că a fost condamnată pentru „crimă de înaltă trădare”. El a fost executat la Jilava, în februarie 1952.

N.P.: Da, frumos! Foarte frumos! O putea costa viața, o băteau pînă o omorau...

F.B.: Acolo, la tribunal, n-ar fi bătut-o, trebuia să fie „prezentabilă” în boxă, nu cumva să se vadă că regimul democrat-popular

⁶¹ Magistratul Alexandru Liciu (n. 1884), arestat în 1951, condamnat la moarte pentru „crimă de înaltă trădare” prin Sentința nr. 170/1951 a TMB și executat la 28 februarie 1952, în penitenciarul Jilava. cf. [http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/L/L%2002.%20Leabu%20-%20Lubotici/Liciu%20Alexandru/\(accesat la 31 mai 2016\)](http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/L/L%2002.%20Leabu%20-%20Lubotici/Liciu%20Alexandru/(accesat%20la%2031%20mai%202016).sofia.sa,germaine,n.21septembrie1888,franta,profesoara;arestat%20pe%206%20iulie%201950,condamnata%20la%2010%20ani%20temni%C5%A7a%20pentru%20%22leg%C4%83turi%20cu%20Lega%C5%A7ia%20englez%C4%83%22;a%20murit%20pe%206%20iunie%201958,în%20penitenciarul%20Miercurea%20Ciuc.). Soția sa, Germaine, n. 21 septembrie 1888, Franța, profesoară; arestată pe 6 iulie 1950, condamnată la 10 ani temniță grea pentru „legături cu Legația engleză”; a murit pe 6 iunie 1958, în penitenciarul Miercurea Ciuc.

folosește ca armă împotriva dușmanului de moarte violența. Oricum, se pare că avea soarta pecetluită, dacă a fost executată.

N.P.: Au mai fost niște măicuțe catolice, care mi-au aruncat niște pîine, tot la proces. Am împărțit-o... Erau și ele tot pentru proces, duse în altă instanță, nu le cunosc, nu mai ții minte. Erau toate fete tinere, îmbrăcate călugărițe, cu inima curată.

Nu îmi amintesc dacă am avut ultimul cuvînt și ce am spus. Eu nu îmi amintesc, nu m-am gîndit niciodată să verific lucrul acesta.

„S-a dat apoi cuvîntul Procurorului Militar, care în rechizitoriul său analizează faptele în mod amănunțit și arată că inculpatul a părăsit vasul, trecînd în zona americană din Austria, unde dă relațiunile arătate în acte și urmînd o școală de spionaj primește o parolă, repatriindu-se în țară pt. a face spionaj și cere cond. Apărarea prin avocatul său din oficiu Crăcea arată că faptele sînt așa cum se arată în acte, inculp. fiind tînăr a fost influențat de promisiunile lui Ștefan, omul din serviciul imperialiștilor, însă el a vrut să vie în țară, fără a face spionaj, este tînăr, infract. primar și merită circ. atenuante. După ce apărarea a avut ultimul cuvînt, Președintele a întreat pe învinuit dacă mai are ceva de adăugat în apărare și după răspunsul său negativ a declarat desbaterile închise, iar Tribunalul a amînat pronunțarea la 14. XII. PKPP. spre a delibera asupra culpabilității și aplicațiunii pedepsei”⁶².

F.B.: Cred că nici nu vi s-a dat dreptul la cuvînt, dar s-a consemnat că nu aveți nimic de spus. Foarte convenabil! Procesul era gata hotărît, a fost fără martori, iar sentința o indicase ministrul de Interne înainte de întoarcerea Dvs. în țară. Aveau de „deliberat” dacă să vă lase condamnat pe viață ori să vă arate un strop de clemență, dîndu-vă „numai” 25 de ani de muncă silnică.

N.P.: Exact! Cum am spus, nu îmi amintesc să fi avut ultimul cuvînt!

Aș putea spune că m-am născut din nou, m-am trezit din murdăria anchetei cînd am cunoscut alți deținuți. Cînd i-am cunoscut pe legionari și am văzut că sînt alți oameni. Ei erau pregătiți pentru jertfă,

⁶² DP, vol. 1, f. 61 v.

ei erau pregătiți pentru suferință, era a doua viață a lor. Nu îi interesa dacă mai stau, dacă mai pleacă. M-au ajutat să mă trezesc.

F.B.: În zilele noastre e greu să se înțeleagă acest lucru, altfel simplu. Lumea de azi judecă totul prin prisma prejudecăților, a deformărilor din școală (nu doar din cea comunistă), a mediatizării și impunerii unor variante corect-politice de interpretare. Din aceste interpretări parcă lipsește mereu omul, cu tot ce poate însemna el, o calitate care nu îi este refuzată comunistului/ liberalului/ țărănistului etc. Adică o privire asupra acestui om considerat *legionar*, în contextul istoric și politic în care a trăit și, mai ales, a suferit. Paradoxal, legionarii, acuzați și vînați, și deseori vinovați pentru extremism, misticism, crime, au contribuit – nu toți, desigur, dar este o trăsătură care îi definește – la supraviețuirea morală a altor deținuți, apolitici sau simpatizanți ori membri în trecut ai altor partide, împiedicînd astfel o cădere totală în *tabula rasa* ideologiei comuniste, înecarea în proiectul total al reeducării la scară extinsă. Este o situație greu de explicat și, mai ales, de acceptat. Sînd de vorbă cu mai mulți foști deținuți sau cu urmași ai lor nu de puține ori am avut impresia că îi îndatorează prea mult o vecinătate pe care nu își permit să o recunoască. Este o povară pentru toată lumea: de a fi fost legionar (sau numai etichetat astfel, și aceste cazuri sînt chiar mai complicate) și de a fi fost beneficiarul unor apropieri omenești în pușcăriile comuniste, atingeri pe care nu toți mai sînt dispuși să le recunoască. Mai intervin și orgoliile politice: țărăniștii consideră că ei au fost cei mai dîrzi rezistenți în pușcării etc. etc.

N.P.: Eu atît spun: în pușcăria politică, predominant, exemplul a fost dat de legionari. Ne convine sau nu. Că unii, în scurta guvernare legionară au comis abuzuri și crime? Da, este adevărat! Dar fiecare om trebuie judecat pentru ce a făcut el, nu pentru ce au făcut alții. Am întîlnit primii legionari la Jilava. Era Vasile Jeravlev, român din Bulgaria, era Romeo Pușcașu.

F.B.: Cîți erați în cameră? Erau camerele acelea mari de la 9-12?

N.P.: Cred că da... Zeci eram, nu era aer, era greu de tot, greu de tot. Cînd am plecat de acolo, în ianuarie sau februarie 1952, era cald în

cameră, afară era zăpadă și în cameră era cald fără încălzire!, aer îmbâcsit de la zeci de respirații, erau bătrînii care nu ajungeau la tinetă și se scăpau pe ei, și trebuia – pentru tine! – să-i cureți. Pe jos era ciment. Cîte respirații bolnave și chinuite, atîtea suflete lipsite de nădejde.

F.B.: Am sărit de la una la alta, ne-am plimbat prin cîteva închisori prin care ați trecut, dar nu am rămas în niciuna prea mult... Pînă la urmă, în care dintre închisori ați fost deținut mai mult? În Aiud?

N.P.: În Aiud! Din '52 pînă în '57. După greva cea mare de la Aiud, eram în Zarcă atunci, eram în celulă cu Gligor Cantemir, Nae Nicolau, îmi scapă numele unui ofițer, foarte bun camarad, cu ei am făcut greva foamei, cu ei am fost în lanțuri, împotriva oricărui drept internațional. Țiu minte că – mă ierți – trebuia să „ieșim” afară, ne ștergeam unul pe altul la fund cu papură (cu papură l-am șters pe Cantemir, care a strigat „mă doare!”), mi se pare că aveam papură pe jos, în Zarcă, unde nu aveam paturi, aveam rogojină. Am încetat greva pentru că mureau oamenii, fiind epuizați de regimul de înfometare din închisoare. S-a reintrat în rutina vieții de pușcărie.

Și acuma îmi plăcea să mă bat cu ei, să-i provoc pe caralii. Viața din închisoare o trăiam la un moment dat ca pe o aventură. Eu așa am trăit-o.

F.B.: O aventură de 14 ani, cam lungă.

N.P.: Cam lungă, dar care, cum să spun, la un moment dat... sigur că vedeam libertatea, toți visam, și eu visam, visam că vin americanii...

F.B.: La un moment dat mi-ați spus despre o fază cu Ion Baurceanu în zarcă, la Aiud, în timpul grevei foamei, cînd a fost hrănit artificial.

N.P.: Ne-au lăsat mai liberi în timpul grevei foamei, mai puteam vorbi la ferestre, eu eram la o fereastră, tu la cealaltă și așa am aflat că lui Baurceanu, din neglijență sau nu știu de ce, i-au băgat furtunul în plămîni. Ne legau de mîini dacă nu voiam să fim hrăniți. A început să tușească, să se sufoce. În fine, s-a infectat, a fost salvat ca prin miracol. Era un țărănist, mare așa, la etajul 1, în zarcă, prieten cu Baurceanu, un bătrîn ziarist care avea ziarul „Țărănistul de Cluj” și ăsta îl întreba:

„Ce ți-a dat de mîncare Ionică?” Și el îi răspundea: „Friptură cu carne, domnule doctor!” Era doctor *in jure*. Am aflat mai tîrziu că Baurceanu a fost șef de lot al socrului meu.

F.B.: Al lui Balea!

Mai era o mică poveste pe care mi-ați spus-o, despre Mitică Groza și Gabriel Bălănescu.

N.P.: Da..., Bălănescu era un om răutăcios...

F.B.: N-are nicio legătură cu mine, nu? [rîdem]

N.P.: L-am revăzut pe Bălănescu la Romeo Pușcașu unde locuia cînd veneam pe aici... eram cu el în celulă și cu Mitică Groza, la Aiud, la etajul 2, pe partea lungă a T-ului, undeva pe dreapta. Eram patru în cameră, cu două paturi suprapuse, locul liber era de doi metri pătrați, pe unde reușeam să ne strecurăm și să ne plimbăm, trei pași într-o parte, trei pași în cealaltă. Mitică Groza ori stătea în picioare, ori agățat de pat, că n-avea voie să se întindă. Și cînd treceai pe interval te loveai de Groza, dacă nu erai atent. Cel puțin eu eram atent să nu-l lovesc. Dar cînd treceam, Bălănescu îmi dădea cîte un ghiont pe sub coaste, pentru că-l protejam pe Groza, care era un om tăcut, un om fin, se adresa cu „domniile voastre”, inclusiv cu gardienii, parcă era din altă lume. Ăstălalt parcă era cu bîta...

F.B.: Poate că pe Gabriel Bălănescu îl enerva tocmai această lipsă de adecvare la realitate a lui Groza.

N.P.: Uite că nu m-am gîndit la aspectul ăsta...

F.B.: Nu ați avut pe parcursul detenției sentimentul că, totuși, americanii nu mai vin?

N.P.: Eram convinși, din '58. În '59, cînd era foamea, nenorocirea de la Pitești, unde am stat cu preoți greco-catolici, episcopii lor, eram convinși toți, și ei erau de părere că închisoarea ne e mormîntul tuturor. Am stat cu – Dumnezeu să-l ierte! – Cardinalul Todea, care a dat dezlegare unui mason...

F.B.: Dezlegare pentru ce?

N.P.: Prin spovadă, pentru toate păcatele, ăsta nu s-a spovedit și totuși i-a dat dezlegare. Era un om cult, Consulul Popovici, era cetățean român și cetățean francez, cu o combinație, căsătorit în Ro-

mânia. Și fiul său, care mi-a fost prieten în închisoare, Boutmy de Katzman, s-a purtat ca un erou.

F.B.: Vă amintiți de medicii oficiali ai închisorilor?

N.P.: Nu-mi amintesc decât de Ranca, la Aiud. Doctorul Topa, fost ministru al Sănătății în nu știu care guvern democrat, nu comunist, un om minunat... dar era deținut, lucra în infirmerie. Am mai avut la Dej o doctoriță, era oficială, una micuță și durdulie. Era femeie, domne! Avea grad de căpitan, că era angajata MAI. Nu prea aveam medici oficiali! Cu excepția închisorii Dej, unde am avut-o pe această... parcă, dacă nu mă înșel, pe doctorița Nicolau. E doctora care mi-a scos un dinte, s-a urcat pe mine, nu am simțit durerea, am fost interzis. Toată gura i-o dădeam dacă ar fi vrut! [rîdem]

Da, Ranca era medicul închisorii Aiud – oficial, Topa era deținut, tot la Aiud. Închisoarea avea un spital mic, o infirmerie, unde erau duși deținuții bolnavi, se mai făceau și operații. Țiu minte c-am fost internat în perioada revoluției din Ungaria pentru a fi operat la intestinul gros, aveam necazurile mele, s-a întâmplat revoluția din Ungaria, ne-au scos afară... acolo l-am întâlnit pe Radu Gyr, la infirmerie, era într-o stare de boală continuă, nu știu cât de grav era atunci...

F.B.: La Gherla cine îngrijea deținuții? Era vreun medic-deținut?

N.P.: Eu nu cunosc, n-am avut de-a face. La Pitești l-am avut pe cel de la care am sustras albastru de metil, era un turc, îmi scapă numele, era oficial, un sanitar, îi plăcea să-i spui domnu' doctor, altfel se supăra, nici măcar tehnician nu era. Dacă nu-i spuneai *domnule doctor* te dădea afară. Mai era la Aiud un sergent-major sanitar, infirmier, care dorea să devină tehnician. De la el am aflat vorba următoare: „grea e medicina asta, degeaba învață soacră-mea că tot nu-mi intră-n cap!”

F.B.: Umor de caralii! Cum îl chema?

N.P.: Nu mai țin minte!

F.B.: De coloniile de muncă n-ați avut parte.

N.P.: Niciodată, pentru că am avut condamnare mare, nu am fost în nicio colonie de muncă, pe unde am lucrat a fost numai în fa-

brică, înăuntru⁶³.

F.B.: Pe informatorii din camerele prin care ați trecut îi știți?

N.P.: Nu prea-i știam informatorii din cameră...

F.B.: Nu ajungeați să îi cunoașteți cu timpul?

N.P.: Nu, pentru că eram schimbați la două-trei luni, cu alții, cu alții, ca să nu ne legăm între noi. Sigur că unii fuseseră depistați. Dar ai citit în dosarul meu tot felul de declarații din incinta închisorii, în care sînt incriminat că am făcut, că am zis, că am înjurat guvernul, și ei (administrația) „cumpărau” chestiile acestea. Cred că este o declarație de la Dej în care se spune că se urmărește înființarea unei echipe de deținuți politici care să catolicizeze Rusia! Dădea asta în anchetă și anchetatorul... *pentru informații propun ca Popa Nicolae să fie mutat...* Sau Lucica Șanta, fata care ne-a turnat și pe mine, și pe soțul ei, la un moment dat face o acuză, declară *erau mîndri că sînt adepții unor cîntece legionare!* O spunea ca pe o învinuire.

F.B.: Chiar era din perspectivă ideologică. Ați avut mult regim de carceră?

N.P.: Am făcut multă, am făcut multă, peste 50 de zile... avocatul Mihai Nicolae, care a studiat tot dosarul meu, a avut o pledoarie fantastică, la procesul din 2009⁶⁴ cînd am dat statul român în judecată. Demostene Andronescu a fost martor, a vorbit despre foame, despre bătaii...

F.B.: În Adeverința-caracterizare completată în ziua liberării (1 august 1964) în penitenciarul Gherla scrie: „Conținutul *caracterizării a*

⁶³ Potrivit *Fișelor de zile muncite*, „data intrării în muncă” la Formațiunea 0606 Gherla este 06.08.1963, deși munca este pontată începînd din septembrie, pînă în decembrie, cu un total de 88 de zile (30/31/30/27), la categoria a III-a de muncă; a continuat din ianuarie 1964, la aceeași categorie, cu un număr de 91 de zile în primele trei luni ale anului (31/29/31); reîntrearea în muncă s-a produs la 1 aprilie 1964, pînă în iulie, inclusiv (30/31/30/31). După cum se observă, cu puține excepții, deținutul a lucrat în fiecare zi a lunii, inclusiv sîmbăta și duminica. DP vol. 3, ff. 11r-v-12r-v.

⁶⁴ „Am cerut despăgubiri pt. prejudiciul moral suferit prin condamnari penale în baza Leg. 221/2009. Am cistigat 500.000 euro, cu concluziile favorabile ale doamnei... procuror. (Tribunalul Bucuresti, Sectia a V-a civila, dosar nr. 48224/3/2009)... Intre timp au dat un nou act normativ care facea ferfelita legea. Statul a facut apel, iar Curtea de apel a respins totul. Asa s-a intimplat cu toate actiunile promovate in baza legii mentionate.”, cf. e-mail primit de la DI Mihai Nicolae, 25 mai 2016.

fost pedepsit cu 55 zile de izolare"⁶⁵.

Cu ce vă mai petreceați timpul în închisoare?

N.P.: De exemplu, la Dej, unde stăteam în cameră cu trei generali: Marinescu – Gică Contra, Rosin⁶⁶, Dumitrescu – Ankara, care a murit în brațele mele, ing. Muha, un prof... era maghiar, în fiecare seară, cum venea rîndul, dacă nu renunțai – că puteai să renunți –, cineva umplea golul o oră-două cu amintiri despre o excursie, o călătorie făcută sau despre o carte... am stat cu frații Boilă și cu Nicu Balotă. Balotă era cel care zilnic vorbea, știa să vorbească frumos, făcea tot felul de analize, de la el am auzit prima oară de Thomas Mann, de scriitori americani, era o plăcere să-l ascuți. Nu eram mulți în cameră, vreo 10-12. La Aiud era un mare vorbitor, călugărul Dancu, un mare om de litere, legionar, care mai târziu s-a comportat urît...

F.B.: Adică în libertate?

N.P.: În închisoare și în libertate, încă de cînd eram cu el în celulă... era turnător.

Părintele Mihoc, care era un om de mare credință, ortodox, ca și Dancu. Sigur că majoritatea erau ortodocși. Față de preoții catolici, ortodocșii au dominat numeric, dar n-am auzit și cred că nimeni n-a auzit, nu poate spune despre un preot catolic că s-a compromis în închisoare sau că l-a turnat pe fratele lui sau pe altcineva. Deseori ne-am întrebat de ce, tot români sînt și unii, și alții.

⁶⁵ Primele două cuvinte fac parte din documentul tipizat, sublinierea fiind în original, restul e completat de mîină, fiind marcat de noi pentru a se distinge; cf. DP vol. 3, f. 3.

⁶⁶ Gheorghe Rozin (27 iulie 1888, Fălticeni – 16 ianuarie 1961, penitenciarul Văcărești), general de corp de armată, arestat pe 19 aprilie 1948, condamnat prin Sentința nr. 779/1949 a TMB la 20 de ani de temniță grea pentru „crimă de înaltă trădare”, pentru că „am stat de vorbă cu delegați [i] mis.[iunii] americane”. Detenție la Jilava, Aiud, Pitești, Văcărești, Dej. A avut o pregătire de excepție, fiind absolvent al Școlii de ofițeri de artilerie, geniu și marină (1907-1909), al Academiei Tehnice din Charlottenburg (1910-1912), al Școlii de Tragere a Artileriei din Jüterborg (1912-1913), al Școlii Superioare de Război din Berlin (1913-1914, anul I) și al Școlii Superioare de Război (1919), al cărei șef de promoție a fost. A luptat în ambele războaie mondiale, în timpul celui de al II-lea îndeplinind funcțiile de comandant al Corpului 4 Armată pe Frontul de est (1943-1944), comandant al Trupelor de Tancuri și Auto-Mecanizate (1944-1945). cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/R/R%2003.%20Rosa%20-%20Rytir/Rozin%20Gheorghe/> și http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Gheorghe_Rozin (accesate la 19 iulie 2016).

Mi-am amintit acum, brusc: la Aiud am mai cunoscut un legionar care a stat ascuns 2 ani în clopotnița din sat, undeva în Oltenia, a murit în închisoare prin 1957 sau 1958; tot acolo, am cunoscut pe un anume Rigea, un macedonean, era închis pe Teu, era din 1941, a murit prin nordul Americii, și era de o moralitate de invidiat, un taciturn...

„Capul plecat sabia îl scuipă.

Taina e spaima: și secretul... e decretul.

Cine seamănă promisiuni, culege angajamente.

Un nebun aruncă o piatră-n lac și zece generații nu reușesc să o facă rentabilă”⁶⁷.

În timpul detenției de la Jilava încă nu știam nimic de Pitești, de teroarea de la Pitești, dar am realizat că deținuții mai vechi, mai maturi, știau câte ceva. Se face o coadă din deținuții de la Reduit, câteva sute, trebuia să declari celor de la București datele personale, studiile – dacă ești elev sau student. Eram la coadă. Și vine maiorul de jandarmi Adamiade, care era un om la 40-50 de ani, și spune: „Puștiule, fii atent, să nu te dai student sau elev. Orice!” Coadă mergea greu. Întreb: de ce? „Dă-te muncitor!” Aoleu, păi ce muncitor? „Strungar, ceva...”. Dacă mă întreba ceva legat de meserie, habar nu aveam... Tot întrebând, Adamiade îmi spune: „Dacă te dai elev sau student te duce la Pitești”. Da’ ce-i la Pitești? „Îți spun eu altă dată!” Am ajuns în fața anchetei și acolo m-am fîstîcit și am spus – funcționar. Și m-au trimis la Aiud! La „funcționari și intelectuali”!

F.B.: Cînd se întîmpla asta, în ce an?

N.P.: În 1951.

F.B.: Cred că e vorba de un an mai tîrziu, în vara lui 1951 erați încă în anchetă, nu avusese loc procesul, nu puteați fi la Aiud. Deci, în vara anului 1952 ei încă mai recrutau pentru reeducare...?

⁶⁷ Ion D. Sîrbu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, vol. 1, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005, pp. 17-18.

N.P.: Cred că ai dreptate, 1952... începuse să se desăileze Piteștiul și să se însăileze Gherla!

F.B.: Erau deja la Gherla din 1951.

N.P.: Erau, da, începuse.

F.B.: Ați scăpat de Gherla, ați ajuns la Aiud...

N.P.: Da. Nu știu dacă ați înregistrat scena de la Aiud cu Maier... și cu țiğările...

F.B.: Am înregistrat tot.

N.P.: Țin minte că am fost dus în fața unei comisii care stabilea dacă sînt apt de muncă pentru mină – Cavnic, Baia Sprie... sau Aiud. Comisia asta era în corpul de gardă de la intrarea în fabrică. Am dat toate datele, cîți ani am, tot. Era un doctor, ticălos, îmi scapă numele. Și mă pune să fac niște flotări. N-am mai putut să mă ridic, eram slăbit. Mi-a dat un picior, m-a lovit chiar unde nu trebuie, unde e foarte dureros. Am căzut în genunchi, încet-încet m-am ridicat și m-au băgat la forje.

F.B.: Cine v-a lovit, medicul?

N.P.: Da, el⁶⁸... Am fost dus la muncă, la forje, cu o echipă de oameni cărora le datorez viața – doctorul Nicolau lucra la forje, doctorul Apostol tot la forje, în echipa în care am fost eu, Vasile Hopulele – țăran din Gura Humorului, și eu. Din bătăile noastre cu ciocanul se înroșea șina de fier și se topea. Le datorez mult oamenilor acestora pentru că am învățat de la ei amarul, nu am învățat meserie, dar am învățat omenie, și cinste, și dăruire, ceea ce afară n-aveam de unde.

(Fac o paranteză – în Salzburg mă încurcasem și cu o fată, săsoaică din România. Țin mine, Doamne!, în 1950, de Sf. Nicolae mi-a făcut cadou o bicicletă Steier, bicicletă bună, nouă. Era o fată frumoasă, foarte frumoasă, dorea să plec cu ea în Australia, nimeni nu știa că eu lucram la altceva.)

Era vară, iulie-august, cînd ușile se deschid la forje – erau 7-8

⁶⁸ În anii 1950, au fost medici la Aiud: Ranca, Gheorghe Șerban și Victor Bogățeanu; cel din urmă, spune un martor, ar fi fost maior de Securitate, descriindu-l ca pe „o bestie care a determinat moartea cîtorva deținuți prin refuzul de a acorda îngrijire medicală”, apud Andrei Muraru (coord.), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, Editura Polirom, Iași, 2008, pp. 83-84.

echipe de forjari... Tare mă tem că nu e întâmplător că aproape toți forjiștii erau medici! Ca să-și bată joc de ei, să-i umilească! Doctorul Nicolau era un medic... [face un gest echivalent cu: nemaipomenit]! Cine nu știe de doctorul Nicolau? A deschis ochiul unui deținut cu o tablă ascuțită bine, bine, bine, era dintr-un cap de conservă, și fiert în apă, și i-a deschis ochiul ca să poată să-i scoată șpanul... Și omul a trăit.

F.B.: Cui? A improvizat o mică intervenție chirurgicală pe viu...

N.P.: Nu mai știi cum se numea. Și văd că ușa se deschide și apare un cetățean înalt cu o tablă de gât: „Refuz lucrul!”, lanțuri de mâini și de picioare! Întreb pe drul Nicolau ce e cu el. La tăcerea doctorului, reacția mea a fost că am aruncat ciocanul și am strigat: Refuz și eu lucrul!

Cred că era Gogu, un căpitan de aviație... pot afla... M-au băgat în lanțuri, și de ele m-au apucat, de mâini și de picioare, aruncându-mă în carceră, pe Teu⁶⁹, pe celular, la parter. Carcera era atît de mică, de îngustă, că nu puteai... [să te miști]. Îți lăseau o tinetă înăuntru, dar carcera era atît de mică încît nu puteai să stai pe vine sau pe fund, ci pe capul tinetei. Îmi dădeau un sfert de pîine și apă.

Cred că mi-am amintit, era Mihai Dionisie... Am vrut imediat să fiu solidar cu el, așa că am ajuns în lanțuri și eu, într-o celulă foarte mică, nu puteam sta pe vine, trebuia să stau în picioare. Nu tu tinetă, nimic... După zile în șir de tortură, m-au mutat în celulă cu părintele Guțiu, care a devenit episcop de Cluj. Eram atît de murdar, încît m-a spălat cu rația de apă din celulă. M-a îngrijit, că ajunsesem un cadavru pe verticală. În fiecare zi mă scoteau la anchetă. Cred că am fost la un moment dat patru în celulă: Mihai Dionisie din Galați, pr. Guțiu, Gane – un funcționar, și cu mine.

F.B.: Primeați pîine în fiecare zi? Ați fost închis cîteva zile acolo sau o perioadă mai lungă?

N.P.: În fiecare zi. Pîine și apă. 16 zile. În fiecare zi veneau la mine și mă anchetau. „Cine te-a învățat, legionarii?”... ei cădeau mereu victimă... La un moment dat vine cpt. Dorobanțu, asta era în noiembrie 1952. „Bă, Truman s-a dus în pizda mă-sii! Avem noi ac și de

⁶⁹ Penitenciarul Aiud este construit în forma literei T.

cojocul lui Eisenhower, aicea mori!"

Am stat vreo 16 nopți acolo, spunînd mereu „nu, nu!”, și după 16-17 zile mi-am pierdut cunoștința. Cred că m-au scos de acolo și m-am trezit la Neagra. Cum intri în celular pe stînga, cobori. Neagra era la subsol, fără geamuri, fără absolut nimic.

F.B.: Deci, după ce ați leșinat, v-ați trezit la Neagra...

N.P.: M-au dus la Neagra. Și nu puteam să stau în picioare. Erau fecale și urină pe jos, nu exista veceu. Dormeau oamenii cum puteau.

F.B.: Neagra era mai mare decît carcera de dincolo? Erați mai mulți?

N.P.: Ah, era o cameră! Erau, dar nu mai țiu minte cîți. Eram inconștient, cădeam pe jos, „domne, ziceau, acesta se îneacă”... După insistențe, m-au scos afară. A durat un timp pînă m-au tras. În fața ușii, de pe celălalt perete, s-a revărsat lumină din afară. Așa am văzut că erau niște belciuge mari în perete. Și am aflat că acolo erau omorîți legionarii cu parul pe timpul lui Antonescu.

F.B.: Acolo, la Neagra, erau legați în belciuge?

N.P.: Da, și bătuți pînă cînd... Și asta nu o făcea un guvern comunist... nu un rus, ci un mare patriot român, Dumnezeu să-l ierte! Și mă bagă în cameră cu Romeo Pușcașu, ăla care stătea în mătănii și care îmi dădea pîinea de la gură. M-a scos la fabrică din nou. Eu nu am spus că vreau să lucrez, eram slăbit, după 16 zile de carceră, ci ei au vrut să mă chinuiască. Eu n-am scos niciodată profil de calitate, dar nu pentru că nu voiam, ci pentru că nu știam, nu cunoșteam. Primeam jumătate de kg de pîine pe zi în fabrică și mîncarea respectivă.

A fost pentru prima dată cînd am stat cu legionari: era Pușcașu, era un plutonier-major de jandarmi, învinuit pentru crime de război – fusese prin Transnistria sau nu știu unde, erau mulți din aceștia, eram eu, nu mai știu care era al patrulea. Cîteva luni bune am stat cu Pușcașu în celulă. Niciodată nu a vorbit despre mișcarea legionară, niciodată n-a încercat ca să mă cîștige! Eu așteptam să mă provoace, deja începusem să mă emancipez, mai repede decît dacă aș fi rămas afară. Vedeam oameni politici, miniștri, generali, începusem să deslușesc cîte ceva și, curios, că Pușcașu nu a venit niciodată la mine

să îmi vorbească „întîmplător” despre mișcarea legionară. Eu voiam! La un moment dat m-am gîndit că, deși acolo era plin de legionari, deci de cine se temea?, probabil se temea de mine!

Începe 1953⁷⁰, anul Festivalului Internațional al Tineretului, cînd la Aiud se declanșează marea foamă. Ne dădeau un sfert de pîine pe zi, dar restul era apă chioară, lucram la forje sau la munci grele, dar chiar dacă nu erau munci grele, erau norme mari, pe care trebuia să le faci. Dacă nu le făceai, nu-ți dădeau mîncarea! Nu că nu te băga la celulă, că erau oameni care preferau să stea în celulă, să moară de foamă, erau și din aceștia. Te țineau acolo, trebuia să faci norma! Într-un fel, te obligau. Îmi amintesc, nu o dată, de exemplu cînd lucram de la 6 la ora 10 noaptea, muncă continuă, aceeași mîncare. Cădeau unii din picioare, așteptînd să intre în fabrică, îi luau cu targa, nu mureau. Leșinau, epuizați de foamă. Nu știu ce s-a întîmplat, cred că nu mai aveau nevoie de aceeași producție, au micșorat numărul celor din fabrică. Eu, care eram mai tînăr, sînt băgat și eu la celulă. Am o amintire, dacă vrei, plăcută... Stăteam 17 inși într-o cameră de 2 pe 4. Dormeam toți pe o dungă. Din două în două ore făcea de serviciu cîte unu și dădea deșteptarea...

F.B.: Vă întorceați la comandă... paturi suprapuse?

N.P.: Nu, toți eram pe jos! Era vara lui '53, era cald, atunci au fost prinși parașutiștii. Ușa se deschide și vine milițianul și îl întreabă pe Gal, profesorul de istorie Gal, care a murit acolo, român bucovinean, Dumnezeu să-l ierte!: „Uite, bă, tu ai lucrat în fabrică și ai 25 de lei – era trimis de la grefă –, ce vrei să-ți cumpăr?” Au convenit să-i cumpere pîine și marmeladă. Oh, cum am așteptat... O gură de pîine dacă primeam, ah, era o îmbucătură, era un vis! Vine la un moment dat cu pîine și marmeladă, toți așteptau... văd cum taie acolo 17 porții și dă fiecăruia. Am mîncat. A ajuns și la lt. Constantinescu. Avea 25 de ani cînd a fost condamnat, în '52. Făcea parte din trupele de Securitate, care luptau împotriva bandiților din munți, și-a trecut cu plutonul de

⁷⁰ Deținutul „a prestat de la 1 martie 1952 pînă la 1 octombrie 1953 inclusiv un număr de 488 (patrusuteoptzecișiopt) zile de muncă după cum se constată din foaia personală de pontaj. Norma: 100%”, cf. DP vol. 3, f. 42.

partea bandiților.

F.B.: Unde asta?

N.P.: În Vrancea. Era un tip frumos, cu mustață neagră, glumeț. Toată lumea zicea „dom' profesor, vă rog...”, e jena aceasta de teatru, de circumstanță, la care el, Constantinescu: „dom' profesor, eu nu fac ca ăștia, eu iau! Dacă-mi dați din toată inima, eu iau, să vă fac plăcere, dar dacă-mi dați cu gândul că să vă refuz, eu oricum iau!” Gal a luat-o ca pe o glumă bună.

Glumă cu pâinea, din '53...

Eram în cameră cu Sașa Eliade⁷¹, locotenent în 1940-41, când s-au retras din Basarabia. De la el am știut, dinainte de a-l citi pe Goma, am știut toate atrocitățile pe care evreii comuniști – pentru că au fost și evrei comuniști, trebuie să admitem – le-au făcut: i-au jignit, i-au umilit, i-au scuipat, i-au maltratat, le-au tăiat hainele, au fost cazuri când le-au tăiat organele genitale, barbarii de felul acestora. Eram cu el în cameră, în luna noiembrie, dacă nu mă înșel, 8 noiembrie, ziua de Sf. Mihail și Gavril, era ora 10 sau 11, mîncam pâine cu marmeladă, luase cartela, eu nu aveam cartelă că nu făceam norma. Ușa se deschide și apare cpt. Dorobanțu, toți ne-am ridicat în picioare, trebuia să spunem: „Să trăiți, domnule comandant!” Și vine la mine: „Ce faci păpușico? Ia, îmbracă-te, mergem la film!” *Păpușico*, textual, cuvîntul lui mi-a intrat în creier. Mă știa de la greva pe care am făcut-o, am fost unic atunci! Ies afară, cu hainele-n cap, caralii erau acolo, în pîslari, de-asta nu i-am auzit pe niciunul. M-au dus și m-au așezat jos, lîngă intrarea de la Neagra. Eram închis la etajul 2. Aduce pe altul, încă unul... Comunicaui prin semne. Șușoteam între noi și cumva se înfiripă zvonul că ne execută. Aveam o cruciuliță, pe care mi-o făcuse

⁷¹ Alexandru V. Eliade (n. 1914, Sorocea), sublocotenent în rezervă, contingentul 1936, student în anul 5 la Politehnică la data arestării, fără antecedente penale; arestat pe 30 iulie 1949, condamnat de TMB prin Sentința nr. 1248/1949 pentru „înalță trădare” la muncă silnică pe viață, comutată în 25 de ani de muncă silnică; „Descrierea pe scurt a faptului: A dat informații la un agent german că trupele sovietice se află la Galați”; detenție la Jilava, Aiud, Pitești, Dej, Gherla; grațiat de restul pedepsei la 17 aprilie 1964, conform D. 176/ 1964. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/E/E%2001.%20Eana%20-%20Ezner/Eliade%20Alexandru%20V/> (accesat la 23 august 2016)

Pușcașu din dinte de capră...

F.B.: Găsit în gamelă?

N.P.: Ne dădeau mâncare cu căpățîni de capră... Pușcașu l-a găsit și mi-a făcut cruciuliță! Am înghițit cruciulița aia ca Dumnezeu să mă apere, să mă mîntuiască! [rîde!] Așa-l înțelegeam eu pe Cristos atunci!

F.B.: Ați înghițit-o!

N.P.: Am înghițit-o! Am omis un lucru important. În 1953, prin aprilie parcă, aproape de Paști, sînt băgat la Neagra. Sînt dus într-un birou, nu vine nimeni, văd pe masă niște reviste, le iau, erau sexi, cu femei, *urlam*... Eu am pătimit mult pe chestia asta, mult de tot.

F.B.: Dar nu credeți că revistele fuseseră lăsate intenționat acolo și Dvs. singur, ca să aveți acces la ele? Ce fel de reviste erau? Că românești nu puteau fi pe vremea aceea, cu tematică erotică.

N.P.: Păi da, normal că intenționat, și erau franțuzești, atît de frumoase... Ei știau. Și-odată intră unul, se recomandă maiorul Holinșher. Avea 38-40 de ani. „Dacă vrei, noi te ducem într-o vilă, te asigur, îți aducem familia de Paști, să ciocnești un ou, să bei un pahar de vin, pe cine vrei din fetele ăstea, sau altele, vin și stai cu ele, dacă vrei să ai un anturaj de fete pot să stea cu tine continuu, dacă accepți să scrii în străinătate, la Viena, ce-ți spunem noi, ei îți vor răspunde și noi corespondăm prin tine cu ei”. Spionaj. Zic: „Asta nu!” La data aceea voiam să fiu ca legionarii, neînțelegînd nimic din ale lor. Eu credeam că bravînd înseamnă a fi legionar. Și parcă așteptam o astfel de ocazie ca să bravez, și Dumnezeu parcă m-a binecuvîntat și mi-a dat această ocazie ca să spun uite cine sînt eu, uite ce-am făcut eu!

Și-am spus: NU. M-au dus înapoi și am povestit, uite-așa, și așa... Bravo puștiule, toți m-au felicitat... Dar eu eram atît de mare: „sînt legionar”.

F.B.: Vă spuneți în sinea Dvs...

N.P.: Și, revin, de acolo, de la ușa celularului ne scotea cîte unu, cîte doi, nu se auzea nicio împușcătură, dispăreau. Marea majoritate erau legionari. Unul spune, „probabil că ne omoară cum l-au omorît pe Căpitan...”.

F.B.: Prin strangulare...

N.P.: Prin strangulare, da. Au format o cameră din cei recrutați în noaptea aceea. Ca să aflăm în scurt timp, prin Morse și alte mijloace, că legionarii au dat foc la fabrică și cei izolați în noaptea aceea sînt învinuiți că l-au sfătuit pe Nicu Popa, care era un îngîmfat și un prost, care a făcut jocul legionarilor, să dea foc la fabrică. Pe mine, adică.

F.B.: Ăsta era scenariul!?

N.P.: Ăsta era scenariul! Se auzea de anchete din afară, dar dintre noi să fie scos cineva la anchetă, nici vorbă. Și în noaptea de Crăciun, Victor Medrea, șeful protocolului legionar în perioada 1940-1941, care avea o memorie fantastică, era un povestitor cu punct și virgulă, parcă citea, era fantastic!, noi, tinerii aveam interesul să-l exploatăm, și Victor Medrea ne povestește cum a fost Crăciunul la Președinția Consiliului de Miniștri pe vremea guvernării lor. Mîncare, băutură, nimic important. Era noaptea de Crăciun, ne-am culcat, pernă ne era gamela, a doua zi dimineța la ora 5, pac-pac, ușa se deschide, „toată lumea jos, dezbrăcați-vă, fața la perete!”

F.B.: Percheziție!

N.P.: Percheziție! Măi, era un frig afară, era iarna lui 1953/54, cînd, se spune, că era atît de mare zăpada în București că tramvaiele circulau prin tunel sau ca să treci dintr-un bloc în altul făceai tunel.

Fac o paranteză. Ne-a scos la plimbare într-o zi și zăpada era pînă la genunchi. Mai din glumă, mai nu știu cum, milițienii ne-au obligat să mergem prin zăpadă, iar noi aveam bocancii pe piciorul gol. Însă a meritat, pentru că am aflat de la ei că în București tramvaiele circulau prin tuneluri săpate în zăpadă, atît de mare era. Și între blocuri se ajungea la fel. Tot atunci ne-a parvenit știrea că Ionel Teodoreanu a murit înecat în zăpadă. Rețin asta pentru că a fost avocatul lotului Curtii de Casație, care s-a judecat în aceeași zi cu mine.

Și începe: „cum te cheamă, cum te cheamă, cum te cheamă...”. „Cine a citit aseară cartea? Scoateți cartea!” Pe cuvîntul meu, jur!

F.B.: Ei credeau că a citit cineva dintr-o carte...

N.P.: Da. Erau amatori! Nea Victor Medrea, sigur, fusese șef de protocol, dar era un om de cancanuri. Mi-l amintesc, fac iar o parante-

ză. Era prin anii 1970, înainte de a pleca eu, când mă întâlnesc cu el pe str. Brezoianu, vizavi de Gambrinus, pe bd. Gheorghe Gheorghiu-Dej, cum era înainte, care vine de la rondou, de sus, de la Intercontinental și merge pînă la Kogălniceanu, bd. 6 Martie sau Gheorghiu-Dej. Și mă întâlnesc cu el, zgomotos: „Bă, puștiule, dă-i în pizda mă-sii de comuniști!” Avea aparat de radio cu el: „Aici Radio Europa Liberă...”. Zic, ăsta-i nebun! Era și „ciripitoare” ...

Grigore Caraza povestește o scenă similară, tot de la Aiud:

„Și a început maestrul să vorbească. În poziția în care ne aflam în momentul cînd acesta a deschis gura, așa am rămas, nimeni nu s-a mișcat. Cuvințele lui ieșeau ca dintr-o sursă de basm, dintr-un izvor de lumină, coborau parcă pe căi lactee, astrale, pe raze de luceferi. Toți din încăperea îl ascultam fascinați. Mă întreb și astăzi, cum a pus Dumnezeu atîta har în acest om și de ce o așa ilustră personalitate a trebuit să fie aruncată într-una dintre hrubele, temnițele murdare ale comunismului? (...)

Deodată, zăvoarele au sunat surd iar ușa a fost izbită de perete. În prag – un Maier [erau doi gardieni cu același nume, frați], care s-a îndreptat cu repeziciune înspre maestrul nostru, apostrofîndu-l:

– Crainic! Dă-mi cartea!

– Ce carte, domnule șef?

– Crainic, dă-mi cartea, spun! Nu stau eu de două ore în dosul ușii și te ascult?!!

– N-am nici o carte, domnule șef!

Atunci au intervenit cîțiva dintre oropsiții celei, încercînd să-i explice gardianului îngrămădit la mine:

– Domnule șef, dar este Nichifor Crainic! N-a citit. A vorbit!

A stat gardianul uitîndu-se lung, meditănd – dacă i se poate atribui această calitate unei ființe ca el, apoi, întorcîndu-se pentru a părăsi celula, i-a zis:

– Băăăi, Crainic, băi! Băga-te-aș în p... mă-tii, da’ deștept mai ești!”⁷²

Dar să revin, pînă la urmă zice caraliul: „Tu ai citit!” „Nu am

⁷² Grigore Caraza, *Aiud însîngerat*, Editura Conta, Piatra Neamț, 2010, p. 93.

citit, domnule!” „Ia, repetă!” Și începe nea Victor... „Ăsta e tovarășu căpitan!”, zice caraliul. Și ne ia și ne izolează câte unu în cameră. În ziua de Crăciun! Sus, la etajul 3, pe partea de nord era cel mai frig. Ne-au scos și ferestrele. Au lăsat numai salteaua cu pătură. Era un friiig! În fiecare zi primeam un sfert de pâine și apă; conform regulamentului apa trebuia să fie fierbinte, băubilă, dar ne-o dădeau rece, împinsă cu piciorul. Erau doi sau trei milițieni, n-aveau voie să vină câte unul. Când o împingea, o parte se vărsa...

F.B.: Și devenea gheață...

N.P.: O găseai a doua zi gheață. Credeam că murim acolo. Eram singurul nelegionar printre ei, eram în cercul lor! Ne bagă câte unul în celulă, cum ți-am spus, și începe ancheta. De ce-am dat foc, cine m-a învățat... Nu e adevărat domne, Doamne-fereste!

F.B.: Dar fabrica luase într-adevăr foc? Aveau nevoie de un „complot legionar” la Aiud?

N.P.: Începuse un mic foc, pe care l-au stins imediat, și lucrul a reînceput, s-a lucrat a doua zi. Dar toți legionarii au fost scoși din fabrică.

F.B.: Au căutat un pretext.

N.P.: Un pretext. Eu eram acum călăul care a dat foc la fabrică!

F.B.: *Gheorghi Dimitrov!*

N.P.: Da, da, da! Binănțeles că totul a fost un fals, pînă cînd unul dintre noi – Gogu Ispas, ăsta era frizerul lui Horia Sima, și care a făcut 12 ani de pușcărie pentru că l-a bărbierit pe Sima... anomalii care numai în comunism se fac... Nea Gogu Ispas, de Vinerea Mare, strigă la fereastră, noi eram câte unul în celulă: „Fraților, aici Gogu Ispas, să nu credeți ce-a spus politicul, nu voi recunoaște nimic, mă bate Dumnezeu, nu pot să fac lucrul ăsta!” L-au scos, în două zile l-au omorît în bățai și a căzut procesul cu incendierea fabricii, motiv pentru care legionarii nu mai aveau dreptul să lucreze în fabrică.

La Aiud l-am cunoscut și pe Crainic, după încercarea de evadare a lui Spulbatu și Șirianu⁷³, în 1953, pe toți cei din fabrică ne-au pus

⁷³ Spulbatu – ziarist, Șirianu (originar din Siria) și Greceanu – pilot de avion, un nume sonor în lumea deținuților politici, erou de război, au hotărît să evadeze pe 21 decem-

în lanțuri de mâini și de picioare, și lucram așa, avînd aceeași normă. La ieșirea din fabrică, unde făceam la stînga spre celular, ni se dădea mîncarea. Trebuia să mîncăm în pas alergător, legați în lanțuri, în așa fel încît făcînd colțul spre celular trebuia să ne ferim de gardienii care stăteau pe vine și își aruncau bîtele peste picioarele noastre, ca să ne împiedice și să cădem. Eu, fiind tînăr, prindeam momentul și saream în aer, și atunci bîta se oprea în cineva, de obicei în bătrîni, care erau vai de capul lor. Și atunci, ne-am gîndit, cei tineri, să facem cu rîndul, să încasăm lovitura peste fluierul piciorului, așa încît să îi ferim pe bătrîni, pe care îi băgam la mijloc.

Ajungînd în fața celularului trebuia să predăm gamelele, pe care le goleam în acest traseu de aproximativ 100 de metri, legați de mâini și de picioare, și, ca supliment, ferindu-ne de bîte. Să mîncînci în marș, în pas alergător... Conveniserăm ca pe cei trei-patru deținuți care recoltau gamelele de la noi, și care nu erau în lanțuri, să îi scuipăm în față. Unul dintre aceștia era Crainic. Iar eu eram unul dintre cei care îl scuipau cu ardoare, cu scîrbă, pentru că nu puteam înțelege cum de un om ale cărui poezii mă hrăniseră sufletește poate fi atît de slab, acceptînd să se umilească pentru un blid de mîncare în plus.

Trecuseră anii, și în 1968 eram cu unul dintre copii în Cișmigiu și l-am zărit pe Crainic cu nepoțica lui, pe alea dinspre strada⁷⁴ din spatele liceului „Gheorghe Lazăr”. Mă apropii, mă recomand, spun că ne-am cunoscut la Aiud, i-am cerut iertare pentru comportamentul meu față de el. S-a uitat la mine și a spus: *Bine, dragule, bine...* Apoi, nu l-am mai văzut niciodată.

Tot la Aiud, pînă în 1953 cînd am fost băgat în celular, l-am cunoscut în fabrică pe prof. Cioculescu⁷⁵, era universitar, știu că a murit

brie 1952, de ziua lui Stalin. Primii doi au reușit să evadeze, după ce Șirianu l-a lovit mortal în cap pe cpt. Marcel Tăutu, care s-a opus imobilizării, Greceanu a căzut de pe scara ce urma să-i aducă libertatea. Evadații au fost prinși după 24 de ore. Șirianu a fost condamnat la moarte și executat prin împușcare pe malul Mureșului, de către gardianul Barabaș, Spulbatu la muncă silnică pe viață, Greceanu la 25 de ani de muncă silnică. Cf. *ibidem*, pp. 103-106.

⁷⁴ Bulevardul Schitu Măgureanu.

⁷⁵ Radu Cioculescu (1901, Tr. Severin-1961, penitenciarul Dej); arestat pe 16 august 1949, condamnat prin Sentința nr. 1067/1950 din 26.VII.1950 a TMB la 15 ani de mun-

afară. Altceva nu îmi amintesc. Neculai Iunian, cred că era fiul lui Grigore Iunian, a fost cu mine în celulă, era detestat de unii colegi. Cucu Ionescu, la fel, în aceeași celulă, prieten bun cu Ion Gociu, cumnatul meu. Cucu era pilot, a fost antrenorul regal al regelui Mihai, pe care l-a învățat să zboare.

F.B.: Am descoperit în DUI al lui Gociu câteva materiale foarte interesante, aş spune chiar importante: declarații, note informative, din care se poate reconstrui o zi de celulă la Dej, cu profilurile celor care supraviețuiau aici. În camera 48, alături de cei pomeniți de către *oia neagră* a celelei, apăreți și Dvs. Excedat de răul tratament la care îl supuneau colegii, Grigore Paraschivoiu a ales să dea declarații din proprie inițiativă și în nume propriu, mizînd pe „empatia” administrației penitenciarului. Documentul este destul de mare, însă foarte util pentru corelările umane, mentale și comportamentale, pe fondul detenției politice și al contextului ideologic mai larg, unanimitatea anticomunistă a celelei, așteptările și speranțele deținuților, legate, desigur, de „Vin americanii!”:

„DECLARAȚIE”⁷⁶

Subsemnatul deținut PARASCHIVOIU I. GRIGORE din penitenciarul Dej condamnat la 20 ani M.S. pentru crimă de înaltă trădare, prin prezenta declar următoarele:

Fiind în camera nr. 48, deținuții DANIL A. CANTEMIR, IUNIAN Gr.

că silnică pentru „complicitate la trădare”, „a făcut parte dintr[-]o organizație su[b]versivă”; cf. Decretului nr. 544/14.01.1954, i s-a anulat amenda de 4000 lei; detenție în penitenciarele Aiud, Ocnele Mari, Pitești, Văcărești, Dej. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/C/C%2004.%20Chortec%20-%20Ciuceanu/Ciuculescu%20N%20Radu/> (accesat la 20 aprilie 2016); potrivit nepotului său de frate, „S-a stins, în urma reșutei unui cancer de colon, operat cu un an mai înainte de chirurgul Petrescu, și el deținut politic.”, Barbu Ciuculescu, „Un caracter care a sfidat destinul”, în http://www.romlit.ro/un_caracter_care_a_sfidat_destinul (accesat la 20 aprilie 2016).

⁷⁶ DUI nr. 016740 (Ioan Gociu), ff. 9-10.

NECULAI⁷⁷, ENESCU MIHAI CUCU, GACIU IOAN⁷⁸, CRISTEA ATANASIU și alții acum cam zece zile în urmă ascultau o conferință a lui IUNIAN Gr. NECULAI în limba franceză, pe care au terminat-o cu «vivat MIȘEL ROA de la grand ROMANI». Subsemnatul i-am făcut atenți să nu mai discute asemenea chestiuni care pot fi auzite de către administrație. Atunci ei au început să-mi zică că ce mă privește pe mine ce discută ei și să-mi văd de treabă. Eu le-am spus că asemenea discuții au repercursiuni [sic] și asupra mea, că dacă ar fi numai asupra lor nu *mar* interesa pe mine. Și din vorbă în vorbă eu i-am amenințat că am să-i raportez și cu aceasta mi-am aprins paie în cap, toți au început să mă îngrădească.

În seara zilei de 14 martie a.c. fiind bolnav de mai multe zile de o colită întrerupsesem tratamentul de P.A.S.⁷⁹ și Hidrazită, am dorit să iau și eu o jumătate de căniță de ceai pe care îl mențineau ei de la moartea lui CIOCU-LESCU, dar cum împotriva mea începuse, deținutul DANIL A. CANTEMIR, ca șef de cameră împreună cu IUNIAN NECULAI *sau* sfătuit și nu l-am mai primit pt. că eram eu bolnav, iar când au fost ei tot timpul *lau* luat. Atunci eu le-am spus, după cum voi mă tratați pe mine și încă nu *vam* făcut nici un rău, de acum înainte și eu am să mă port la fel și de azi înainte orice veți face în cameră o să vă raportez că faceți lecții de limba engleză, franceză, că faceți rugăciuni. Atunci ei au pornit cu un val de insulte asupra mea/ este drept că am înjurat *dat* nu la adresa lui CANTEMIR/. A doua zi dis de dimineața prin toate colțurile șopoteli și bîrfeli la adresa mea.

Eu atunci când am văzut am raportat d-lui plut.șed [șef] de secție, care *ma* scos la raportul domnului sublocotenent căruia i-am raportat cazul. După circa 15 minute după ce am intrat în cameră deținuții DANIL A. CANTEMIR, ORLEANUL MIHAI și ANDREEVICI VICTOR *sau* așezat pe patul de lângă ușa lui DANIL CANTEMIR și au început să discute. Ce au discutat eu nu știu,

⁷⁷ n. 1908, condamnat în 1951 la 10 de muncă silnică pentru „înaltă trădare” („a dat informații inf. economice legației Suiedia” [sic]), avocat. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/I/I%2005.%20Isa%20-%20Izvoranu/Iunian%20Nicolae/> (accesat la 11 iunie 2016).

⁷⁸ Este vorba de Ioan Gociu.

⁷⁹ PAS = Acidul paraamino-salicilic, medicament esențial în tratarea tuberculozei; Izoniazida = H.I.N. – hidrazida acidului izonicotinic este cel mai utilizat medicament din categoria celor esențiale, folosit în combaterea infecției cu bacilul Koch (tuberculoza sau TBC).

atît că s-a deschis ușa și domnul Plut. a discutat ceva cu ei, iar pe urmă *ma* scos pe mine afară ca să-i spun cum îi chema și că chiar dînsul i-a auzit că vorbeau într-o limbă străină.

După masa de amiază s-au adunat în fundul camerei pe patul lui GACIU și *a* lui IUNIAN și au început să discute cum să raporteze ei administrației că eu sînt nebun și că eu îl învăț pe FASCU⁸⁰ să facă prostii. FASCU vine la mine și îmi spune că uite ce spun că pe mine d-ta mă înveț să fac prostii și uite ce se discută acolo în fund pe socoteala noastră. Imediat mi-am făcut drum în fundul camerei și l-am auzit pe dl. IUNIAN căruia îi mai zic și președinte că trebuie să ne unim cu toții și să-i scoatem pe nebunii din camera aceasta.

În cameră se duc mereu discuții de la un timp în limba engleză, se învață cîtece englezești, se fac lecții de limba engleză și germană. La lecțiile de engleză iau parte următorii: CUCU MIHAI ENESCU, GACIU IOAN, POPA NECULAI, DANIL A. CANTEMIR, ANDREEVICI și alții.

Lecția de limba germană o ia numai DANIL A. CANTEMIR.

Acum în urmă circa cu patru săptămîni dintr-o contrazicere între IUNIAN NECULAI și ORLEANU MIHAI – discuția a fost în limba franceză – IUNIAN a vrut ca să-l bată pe ORLEANU înjurîndu-l acum în românește și făcîndu-l criminal, acuzîndu-l de asasinat, după cum reieșea că discutau probleme cu caracter politic.

IUNIAN GR. NECULAI la fel din diferite discuții a vrut să-l mai bată pe LECA SERGIU, discuții în franțuzește. Știu atît că LECA îi spunea că este un încult. Discuția a fost că unul iubește pe francezi și altul pe englezi.

Ceartă aprigă a fost între IUNIAN și SOLOCULU nepotul lui ACHILE și altul *a* lui TRAIAN.

Discuția a pornit că întotdeauna în limba franceză și s-a terminat cu amenințări în limba română, plus înjurăturile de rigoare ale lui IUNIAN.

Acum două zile în urmă în timpul lui 12 deținuți IUNIAN Gr. NECULAI vorbea de data aceasta în românește depre situația din Franța, căci cu

⁸⁰ Ioan Fescu (n. 1922), condamnat în 1957 pentru „spionaj” la 25 de ani de muncă silnică; detenție la Cluj, Gherla, Jilava, Pitești, Dej (transferat aici la 6 iunie 1960), Văcărești (8 septembrie 1961), Dej (17 noiembrie 1961), Gherla (18 ianuarie 1963), eliberat pe 29 iulie 1964, conform Decretului 411/1964. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/F/F%2001.%20Fabian%20-%20Fezes/Fescu%20Ioan/P1370934.JPG> (accesat la 11 iunie 2016).

venirea lui DE GAULE la putere, Franța se va redeștepta și va ieși din mocirla în care zace și că acesta a luat măsuri severe contra comuniștilor și că cetățenii care au dreptul să aleagă trebuie să fie de patru generații în Franța, nu ca pînă acum cînd oricine putea să capete cetățenia franceză și pe urmă se făceau comuniști. Nu mai rețin bine ce a mai spus, dar probabil o făcea dinadins ca să aud eu.

În camera 48 se formase a doua biserică, cu multe rugăciuni către bunul dumnezeu.

Astăzi venind de jos de la raport deținutul DANIL A. CANTEMIR a ținut camerei o cuvîntare, prin care spunea că a fost la dl. Cpt.comandant și că a reușit să-l convingă pe dînsul, că în cameră nu se fac nici un fel de discuții în limbi străine și că i-a raportat că eu am mințit ceea ce l-a convins pe dl.Cpt., iar cît privește despre el și ORLEANU MIHAI că probabil nu vor fi pedepsiți că și acolo eu am mințit. Atunci eu i-am spus că nu am nici o legătură cu această chestie, că nu i-am raportat eu că dl. plut.șef de secție *ia* auzit. Atunci ENESCU MIHAI CUCU, IUNIAN, GACIU și alții au început să mă înjure și s-au repezit la mine ca să mă bată, făcîndu-mă canalie, bestie și altele. Am bătut la ușă, a venit dl. sergent șef de secție și i-am raportat, dînsul l-a adus pe dl. plut. of de serviciu și în fața dînsului GACIU IOAN *ma* amenințat, iar CUCU a început să nege că nu a vrut să mă bată, dar pînă la urmă a recunoscut. A început să nege că nu-i adevărat și că eu mint, mințind că eu l-am schimbat pe dl. sergent major POP de pe secție și multe altele și că eu i-am raportat pe toți domnii șefi de secție la Dvs., plus că am băgat acum, cînd mi s-a luat o declarație, pe niște oameni pe care eu am avut necaz, – cum s-ar numi eu bag la pușcărie pe cine vreau.

Într-o discuție mai demult avută cu deținutul IUNIAN i-am povestit cazul meu și pentru ce am luat 20 ani. El mi-a răspuns că sînt *fraer* și nu am știut să mă apăr, el a făcut cu mult mai mult și a luat numai 10 ani. Iar azi i-a săltat inima de bucurie că mi s-a respins recursul și că am să execut acești ani că sînt vinovat.

În cameră s-au luat încă dinainte toate măsurile toți neagă că nu [sic] sînt vinovați, chiar preoții, iar preotului DUMITRAȘ cînd i-am zis să jure că eu mint și că în cameră nu se face nici engleză nici franceză în fața domnului ofițer de serviciu o dădea din colț în colț – încă o dată tot ce au urzit ei se

destramă. Deținutul IUNIAN GR. NECULAI înjură în tot timpul pe membrii partidului său care au trecut astăzi la comuniști de exemplu pe deputatul MAT ALEXANDRU, de la care am aflat că a fost în partidul său și că *la* părăsit. Acest MAT este din comuna mea natală și chiar vecin.

Am uitat că era să se mai bată și LECA SERGIU cu ORLEANU MIHAI, tot pentru discuții contradictorii a vederilor lor politice. Mă acuză că la Pitești eram omul administrației și că le făceam zile fripte, – nu este adevărat, administrația în ultimul timp știa că eu nu reprezint nici un pericol și că nu port ură contra regimului și nici asupra cadrelor și întradevăr nimeni nu avea nimic cu mine.

Dar ei nu spun că pînă mi-am dat seama că ei mă învață la rele, eram să mă fac unealta lor.

Se mai discută despre Flota a 7-a Americană, care cînd îi în Pacific cînd în Mediterană sau Atlantic și baloane americane care fotografiază URSS.

Aceasta îmi este declarația pe care o dau și o semnez propriu.

Dej, la 23 martie 1961.

deținut ss. GRIGORE PARASCHIVOIU”

O să vă rog să îmi spuneți dacă vă amintiți de acest coleg și de tensiunile din interiorul camerei 48, la care face referire. Tot dintr-o notă informativă din dosarul lui Gociu aflăm că l-ați rugat, împreună cu Gociu, Andrei Koller și Iunian, pe Ioan Vidolman, „înfocat naționalist”, să vă „facă cîte un comision afară cînd se va elibera”⁸¹. Informatorul „Marin” nu a aflat în ce consta comisionul. Presupun că l-ați rugat să anunțe familia despre situația Dvs., așa se proceda cînd era eliberat un coleg de celulă. Se întîmpla la începutul anului 1961 și Vidolman nu era sigur că va fi eliberat sau transferat într-un lagăr de muncă forțată. Măsurile propuse de lt.major Victor Costea presupuneau împiedicarea („preîntîmpinarea”) stabilirii legăturii între cel eliberat și familiile celor încă aflați în detenție. Cum era de așteptat, Securitatea considera că e vorba de vreun scenariu „dușmănos” ce ținea regimul. Vă mai amintiți ceva?

N.P.: Păi, uite ce îmi amintesc eu despre camera 48 de la Dej...

⁸¹ DUI nr. 016740 (Ioan Gociu), f. 12.

pe lângă că făceam parte din grupul care lua lecții de engleză, eu eram dintre cei care se rugau. Preotul Dumitraș⁸² era greco-catolic, celibatar, i se spunea Micul Francisc de Assisi, era tebecist și bolnav de inimă, un om foarte religios, a fost internat după eliberare la spitalul Colțea, unde lucra soacra mea, unde l-am vizitat și după un timp am aflat de la soacra mea că a murit. Tot în celula asta era și prof. Mărgineanu, care ținea conferințe și parcă ți-am spus deja că uneori fără să își dea seama aluneca în discursuri despre mîncare. Era o cameră mare, cu vreo 60 de suflete și cu o singură tinetă. Ți dai seama cum era să stea la coadă zeci de personae, fiecare cu urgența sa, iar prioritate aveau bătrînii, nu din alte motive, ci pentru că era interesul nostru să îi lăsăm deoarece nu se mai puteau ține. Uneori se scăpau pe jos, vara era un miros pestilențial, sufocant. Mai erau preoții greco-catolici Rotaru și Tătaru, pr. romano-catolic maghiar Iacob Antal, viitorul episcop de Alba Iulia după eliberare. Era și Vili Moldoveanu tot aici. Eu am stat mult în camera aceasta, alții au mai plecat ori au sosit. Cred că nu îmi amintesc prea multe despre cele semnalate în declarația respectivă pentru că mă retrăgeam împreună cu alți vreo 12 într-un colț, unde ne rugam, aveam discuțiile noastre, medităm... în grupul nostru era și Florică Șanta.

În camera 48 eram atunci cînd am fost chemat la camera de anchetă de către un maior, care a încercat, cum am mai spus, să mă convingă să devin omul lor. După ce am divulgat colegilor de cameră și întregii închisori că s-a încercat coruperea mea, am fost izolat și mutat singur. Șanta a încercat să ia legătura cu mine prin niște bilete scrise pe coji de săpun ascunse la wc. Prins, a fost bătut pînă i s-a descărcat *cartușiera*. Aruncat în cameră, a fost luat și spălat de grl. Gică Contra, unul dintre admiratorii lui Șanta. Am povestit cum am fost prins rugîndu-mă și gardianul a fost șocat să afle că izolarea este o fericire pentru mine, așa încît m-a dus înapoi la 48 ca să sufăr din nou.

⁸² Gheorghe M. Dumitraș (1923, Bolești, jud. Bacău), preot, necăsătorit, apolitic, fără antecedente penale; arestat pe 18 ianuarie 1951, condamnat de TMB prin Sentința nr. 104/1952 la 25 ani de muncă silnică pentru „crimă de înaltă trădare”; detenție la Jilava, Baia Sprie, Pitești, Dej. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/D/D%2006.%20Dumitra%20-%20Dumitrescu/Dumitras%20Gheorghe%20R/> (accesat la 23 august 2016)

„– Dar sînt nevinovat, am zis eu.
– Mai ales nevinovații nu scapă”⁸³.

Cîte securități sînt în Securitate?

Potrivit datării documentelor din DUI nr. 2421, acesta pare să fie primul deschis pe numele lui Neculai Popa, cu toate că nu conține datele de recunoaștere specifice. Plt. de Securitate E. Blum cere (și obține) la 27 septembrie 1951, cînd N. Popa era deja arestat!, deschiderea unui dosar de verificare a relațiilor cu familia, „precum și acțiunile și manifestările familiei sale”. Singura mențiune oarecum lămuritoare este la fila 1, într-o notă internă tîrzie, din 13 aprilie 1960, din care aflăm că la 5 noiembrie 1951 Regionala MAI Galați, Serviciul III, a deschis „dosar de U.L.” pentru a depista dacă are corespondență cu familia „sau cu alte elemente, deoarece era fugit peste graniță în Austria-Viena”. Nota conține mai multe inexactități, la data aceea fiind deja arestat, precum că ar fi fost trimis în România „pe cale legală” în 1954 (!). La 2 iulie 1953, MSS ordona, sub semnătura lt. col. Szabo Eugen și a mr. I. Holingher, MSS Reg. Galați să facă investigații în legătură cu părinții, cei doi frați și cu sora celui căutat. O fișă biografică redactată de DRS Galați ne-ar putea oferi un titlu alternativ pentru cartea de față: „**POPA Z. NECULAI** cel fugit/”⁸⁴. În continuare, fișa redă așa-zise informații de strînsură, bîrfe, presupuneri⁸⁵, la mai bine de doi ani

⁸³ Florin Constantin Pavlovici, *Tortura pe înțelesul tuturor*, Fundația Academia Civică, București, 2012, p. 10.

⁸⁴ DUI nr. 2421, f. 3.

⁸⁵ „de profesie navigator, necăsătorit, origina socială - mic burgheză, avere nu posedă, studii posedă 6 clase liceul comercial, serviciul militar nesatisfăcut, judecat s-au [sic] condamnat nu a fost.”; nu a avut antecedente politice, „înainte de 23 August 1944, nu a fost încadrat în nici o organizație politică. În prezent membru U.T.M. la data de 20 Octombrie 1949, fiind cu vasul în portul Viena-Austria, avînd anumite obiecte de valoare, care intenționa de a le trece în mod fraudulos în R.P.R. pentru care fapt a avut un conflict cu căpitanul vasului, fapt ce la [sic] determinat să părăsească vasul, neștiinduse [sic] nimic de el pînă în prezent de la data dispariției lui.”; „dispărut peste graniță, corespondență cu familia s-au [sic] prietenii lui nu poartă”; „Caracterizare: Element necinstit, fire violentă”. cf. *ibidem*.

după ce subiectul neprofesionistei investigații fusese arestat și se știa cam totul despre el. Adică, o parte a Securității știa. Regionalele par să se piardă în inerție.

De fișă personală beneficiază și tatăl, Popa Zamfir, n. 21.01.1906 în Galați – Covurlui, fiul lui Tudorache și al Tudoriței, căsătorit cu Maria (Dumitriu), comerciant, „actualmente” încadrat la Întreprinderea I.R.C. Galați – responsabil cu cantina, **origine socială mic-burgheză**, ca avere un imobil, studii 4 clase primare, serviciul militar satisfăcut la C.T. Covurlui, nu a fost judecat sau condamnat, neîncadrat în formațiune politică, în trecut sau în prezent; „element liniștit, nestabilindu-se pînă în prezent că ar avea manifestări ostile regimului”; caracterizare:

„element nervos [parcă era unul liniștit!!], ca vicii este cunoscut că este afemeiat [sic] fiind în bune relații cu bucătăreasa cantinei de unde lucrează și dînsul, deși [!] este căsătorit, avînd neplăceri după aceea în familie”.

Fișa personală a sorei: Teodoru Sofia (17.08.1926), 8 clase Liceul Industrial [Comercial], „fiind Bacaloriată Comercială”, căsătorită cu funcționarul Vasile Teodoru, funcționar. Angajată la fabrica „Prutul”, din 24 iulie 1949, „conform instrucțiunilor a fost transferată la Întreprinderea I.R.E. Galați unde lucrează și în prezent avînd o dezvoltată capacitate în munca pe care o prestează zi de zi”. Nu a făcut niciun fel de politică, în prezent membră UTM, nu are activitate dușmănoasă, dimpotrivă, „participă la toate ședințele care are loc [sic] luînd parte la discuțiile care are loc [sic]”. „Caracterizare: Este liniștită, sinceră și fără vicii”⁸⁶.

Muncind de zor, dar fără spor, o altă regională, DRSS Craiova trimite prin curier la 5 septembrie 1952 către DRSS Galați o adresă cerînd identificarea lui Neculai Popa, „În prezent susnumitul se află în zona de ocupație”, menționînd și că are dosar „în cadrul acestei Direcțiuni Regionale”. Adresa e semnată de col. de Securitate Iosif Kalousek și de slt. Iulian Rogobete. Trei zile mai tîrziu, o rezoluție

⁸⁶ *Ibidem*, f. 6.

dă ordin: „??? vezi dacă a fugit de când și de unde”⁸⁷. Nu putem să nu repetăm, pentru a sublinia stupidenia situației: în septembrie 1952, Neculai Popa era arestat de un an și jumătate...

DGSS Galați răspunde, tot prin curier, la 12 septembrie 1952, sub semnătura maiorului Izsak Adalbert și a lt.mj. Matulea Constantin, că N. Popa e cunoscut la ei cu „dosar de urmărire locală”. DRSS Craiova revine la 3 martie 1953 cerînd să i se răspundă la o adresă din 19 decembrie 1952 „pentru a clasa lucrarea”. Adresa citată comunica Galațiului că dosarul aflat la Craiova conținea două file, regionala cunoscînd că este marinar pe vasul SRT „Cloșca”, că trimite acest dosar DGSS Galați și că așteaptă confirmarea de primire. Confirmarea de primire a venit printr-o adresă expedită în... 4 mai 1953⁸⁸.

Un exemplu de cît de bine comunicau regionalele și direcțiile Securității între ele și cu DGSS: la 11 aprilie 1953, MSS către DGSS Galați:

„Dispuneți să ni se înainteze de urgență material informativ (scrisori, declarații) din care să rezulte că cel în cauză este fugit în străinătate, semnalele și fotografia acestuia. Menționăm că fără materialul mai sus solicitat, susnumitul nu va putea fi pus în urmărire pe țară”⁸⁹. Semnează lt.col. de Securitate P. Aranici și lt.mj. Florea E.

Este de necrezut că pare să nu fi știut nimeni din Securitate că urmăritul este deja condamnat, de parcă nu Securitatea îl reținuse și anchetase, nu de la vîrfurile Ministerului venise ordinul de reținere și condamnare la pedeapsa maximă! Într-un final, află și Ministerul Securității că Neculai Popa este încarcerat la Aiud, informație dedusă din notele informative obținute de Securitatea locală! Așadar, tot UL a dat rezultate, pe fondul unei abulii generalizate, în ciuda faptului că „obiectivul” nu era plasat *local*, ci în cu totul altă regiune a țării și a hărții penitenciare.

⁸⁷ *Ibidem*, f. 8.

⁸⁸ *Ibidem*, ff. 9-10

⁸⁹ *Ibidem*, f. 12

„Din acțiunea informativă dirijată, rezultă că susnumitul a fost arestat și în prezent se află încarcerat în penitenciarul Aiud. Alăturat vă înaintăm trei note informative, din care rezultă că tatăl celui în cauză anume POPA ZAM-FIR, într-o discuție avută cu informatorul nostru, arată că POPA NICULAE a trimis o scrisoare de la penitenciarul Aiud în cursul lunii februarie prin care cere ca familia lui să-i trimită haine groase și alimente.

Rugăm verificați cele semnalate și comunicați rezultatul, pentru a lua măsurile necesare de clasarea dosarului sau de obținerea materialului cerut de dvs. pentru a fi dat în urmărire pe țară”⁹⁰. (mr. de Securitate Izsak Adalbert, lt. mj. de Securitate Matulea Constantin)

Pe 15 septembrie 1953, MSS dă termen de 10 zile Galațiului să răspundă la Ordinul nr. 381/ 106401 din... 11 aprilie! Două zile mai târziu, răspunsul e același ca în primăvară: din urmărirea informativă a reieșit că N. Popa este închis, că acțiunea informativă pe lângă familie a confirmat acest aspect.

Date despre urmărit încep să apară și de la alte regionale sau servicii ale Securității ori sînt trimise către acestea. Încet-încet, se adună hîrțiile. Cu un an înainte de arestare, la 15 aprilie 1950, DRSP Craiova trimite către Serviciul Județean de Securitate Turnu-Severin o notă informativă potrivit căreia „La revizia ce s-a făcut în portul Tr. Severin la 9 martie a.c. vasul SRT «CLOȘCA» s-a găsit lipsă de la bord marinarul POPA Z. NICOLAE născut în 1931 în Galați. Susnumitul a părăsit vasul la 30 ianuarie 1950 în timp ce vasul intra în portul Viena”⁹¹. De ce Craiova nu a informat și Galațiul rămîne o întrebare în suspans. La 20 aprilie 1950, Serviciul Județean de Securitate a Poporului Turnu-Severin către DRSP Craiova confirmă și adaugă că ei nu îi pot face dosar personal deoarece a fost angajat de Agenția Regională SRT Galați. La data respectivă vasul „Cloșca” se găsea în portul Galați, în reparație.

Așadar, Securitatea Galați stă prost la capitolul vigilență. Dar și la capitolul investigații. La 21.01.1951, dintr-o altă adresă în care DGSS

⁹⁰ *Ibidem*, f. 14.

⁹¹ *Ibidem*, f. 17.

cere, la ordinul col. G. Birtaş, fotografia lui Popa, aflăm din rezoluția scrisă pe document că o fotografie se putea obține prin Biroul Regional Fluvial. La rîndul lui, mr. Izsak Adalbert de la Galați cere la 26.01.1951 Bir. Reg. de Transporturi Navale Galați „să dispuneți măsuri pentru procurarea unei fotografii care se poate obține de la cadrele S.R.T. [Palatul Navigației] pentru numitul POPA Z. NICOLAE...”⁹².

La 28.12.1951, DRSS Galați informa Centrala că a trimis un raport despre 11 dosare de urmărire informativă, la poziția 6 fiind vorba despre Neculai Popa, însă nu obținuse, încă, o fotografie și semnalele acestuia. La sfîrșitul anului 1951, Neculai primise condamnarea, era la Jilava, iar Securitatea din Galați, cu toată mașinăria ei informativă, deși îi supraveghea familia, nu obținuse o fotografie a acestuia... Să nu fi avut familia nici o fotografie în care să apară și fiul Nicolae? Greu de crezut pentru o familie trăitoare în oraș, fie și în 1950! Să presupunem așadar că nu existau fotografii care să fi imortalizat chipul celui căutat.

În februarie 1952, Regionala Galați, sub semnătura lt. Ioan Ghintuială, reconfirmă că ei nu au nicio fotografie și că trebuie întrebat la Turnu-Severin. Securitatea se învîrtește în cerc. Un superior scrie pe manșeta stîngă o rezoluție către indicativul 321: „21-II-952/ 321 Se va interveni la Regiunea București”⁹³. Situația devine tot mai stresantă cînd, la 22 februarie 1952, DGSS Regiunea Galați cere fotografia DGSS Regiunea Gorj! Care răspunde la 21 aprilie 1952 că a luat legătura cu Biroul Naval de Securitate Tr.-Severin, și „s-a stabilit că susnumitul nu posedă dosar și nici alte documente la arhiva Căpităniei Portului Tr. Severin. Dosarul se poate găsi la Căpitănia Portului Galați”⁹⁴.

Cercul viciilor și neputințelor Securității se închide iar. Tur-retur Galați-Turnu Severin! N. Popa era în pușcărie de un an, iar diversele Direcții și Birouri ale Securității se străduiau (nu cu multă convingere și profesionalism) să facă rost de o fotografie pentru a-l identifica! Iară e greu de crezut că Securitatea locală, care îl avea deja în urmărire, nu

⁹² *Ibidem*, f. 20.

⁹³ *Ibidem*, f. 22.

⁹⁴ *Ibidem*, ff. 23-24.

știa că se poate obține o fotografie prin intermediul agenturii.

O Notă informativă olografă, din 1 decembrie 1952, ne arată că informatorul are discuții zilnice, așadar, este ori coleg de serviciu cu tatăl celui căutat, ori vecin apropiat, ori prieten sau membru al familiei: nu discută despre „război și regim”, iar despre fiul său „care e în străinătate nu are nici un răspuns și că nu știe dacă mai trăiește”⁹⁵. Presupunem că Zamfir Popa se ferea de acest informator, de vreme ce, cu o lună înainte, pe 9 noiembrie 1952, se spovedise altui agent, căruia îi spune contrariul și, de data aceasta, adevărul: primise „aseară” o scrisoare de la fiul său, „de la Aiud, unde este închis. L-a considerat mort pînă în prezent. I-a cerut îmbrăcăminte și de ale mîncării. A obținut aprobarea pentru care a trebuit să se ducă la partid pentru a trimite în seara aceasta pe un băiat al său – cele necesare (...) S-a bucurat mult cînd a aflat că este în țară. Ar dori să știe despre el”⁹⁶. Trei săptămîni mai tîrziu, cînd vorbea cu celălalt informator spunînd că nu știe nimic de fiul său, de fapt, știa că e în pușcărie. Nu avea încredere în el (supoziție care îl indică pe agent drept coleg de serviciu, mai mult, superior pe linie de partid?). Îi era rușine să afle lumea că fiul era închis? Poate și una, și alta.

Confesiunea față de celălalt agent („FRUNZĂ”) îl indică pe acesta drept o persoană apropiată, de încredere. În altă notă informativă, din 25.XI.1952, „Frunză” reproduce spusele lui Zamfir Popa: „mi-a spus că este văzut rău de partid și că de mult era să fie ridicat dar are vechime în cîmpul muncii. În general, el nu poate fi văzut bine prin faptul că a fost subofițer și că a avut prăvălie. Despre fiul său din Germania [?] îi e dor de el și că nu are nici o [?]”⁹⁷. Pe 25 noiembrie 1952 nu știe nimic, dar pe 9 noiembrie îi spusese că e la Aiud? Cu o zi înainte, în altă Notă „Frunză” surprinde starea de sîcîială a lui Zamfir Popa:

„des este chemat la Securitate. Nu mi-a spus pentru ce este chemat – că are necazurile lui – să nu-l mai întreb. Are mari dificultăți că a fost negustor și

⁹⁵ *Ibidem*, f. 29.

⁹⁶ *Ibidem*, f. 30 r-v.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 31.

nu înțelege de ce se țin de capul lui. Când nu are nimic la activul său. În timpul războiului a fost la Timișoara magazioner și cu retragerea nemților a împușcat un neamț. Din care cauză a avut mult de lucru cu ei la retragere – a căutat să-l împuște și salvarea lui a fost tot de la un șvab bănățean care l-a ascuns”⁹⁸.

Informațiile trec în ficțiune când „Frunză” reproduce discuțiile cu Tov. Ștefănescu (coleg de birou cu Popa): „Popa și așa este aranjat prin faptul că are un băiat în America și că a primit vești de la el, dar să caut să nu-i spun căci el mi-a spus să nu vorbesc la nimeni”⁹⁹.

Pentru completarea portretului tatălui, prolificul „Frunză” dă raportul la 28 august 1952: la manifestația de 23 August, Zamfir Popa s-a comportat corespunzător („a depus intens pentru pavoazare și mobilizarea personalului la manifestație”); în timpul foametei din 1948 (!?), Z.P. cumpăra cereale, le măcina, le vindea prin prăvălia sa, venind astfel în sprijinul populației. A avut și o observație în timpul unei discuții despre căruțași, despre care informatorul credea că „încurcă mult transporturile”: „nu mult o să mai câștige și ei – căci în curînd ăștia o să aibă grijă să-i aducă la 7 lei pe zi”¹⁰⁰.

Pe lângă informații despre N. Popa, puține și contradictorii, informatorii reușesc să furnizeze și datele unor secvențe sociale, umane, politice, retransmițînd discuțiile cu cei urmăriți. La 14 august 1952, „Frunză” informează că Zamfir Popa nu știe nimic despre fiul său, aflat „în Germania”, în schimb, în calitate de administrator al Cantinei SRL (?) vizita des piețele, ceea ce îi prilejuiește o opinie în legătură cu colectările făcute de stat:

„asupra colectărilor – că sînt dispozițiuni ca toată recolta să fie predată statului și că țăranii au ordin a nu mai vinde nimic. Asupra pieței – pe care o vizitează zilnic în cadrul atribuțiunilor sale – nu se găsește aproape nimic și că lumea face coadă la toate produsele și în general – are o atitudine șovăitoare îndoielnică”¹⁰¹.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 32.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 33.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 34.

Ultima frază mi-a rămas nedescifrată, omul nu grafiază literele corect și complet, în plus, scrie cu stiloul, cerneala fiind întinată în hîrtie.

O relatare despre mamă găsim de data aceasta într-o notă semnată „Rotărescu”, dactilografiată (cu litere șterse), din 6 august 1952. Pare să fie o agentă, vecină de cartier. Soțul dnei Popa lucrează la „Cantina I.R.C. Galați”, iar „băiatul ei a fugit în Germania la Salzgung [!] – a primit poștă de la el pînă acum 4 luni – el *ia* scris că a urmat școala și a eșit inginer – *ia* mai spus că nu o să mai scrie ca nu cumva să aibă neplăceri. (...) în urmă cu 6 luni atunci îmi spunea că are supărări că nu știe unde este băiatul ei I[-]a închis și nu știe nimic de el, iar acum în ultimul timp adică la 6 august cînd a [??] să-mi spună același lucru că băiatul ei este închis, am luat-o altfel – *ia* spune D-na POPA noi doar ne cunoaștem cum se poate ca băiatul D-tale să fie atît timp închis că doar a fost un băiat cuminte – să fie atîta timp închis și mai la urma urmei ce vîrstă are ce ar fi putut el să facă politică. D-le Rotărescu [!] uite cum stă [!] lucrurile D-tale pot să-ți spun că doar o să rămînă între noi – nu am făcut acest svon în cartier ca să nu se știe adevărul băiatului meu a intrat la vapor ca un om de serviciu, adică să curețe chiar și closete că ăsta a fost visul lui să plece din țară, și a fost primit – și cînd a ajuns în Germania a luat-o din loc ăsta este adevărul – băiatul meu a fost un copil deștept, uite fata mea este contabilă șef la I.R.C. și pentru că băiatul meu a avut firmă, uite cum îi dăunează și ei și îi este foarte greu – mai bine este de el – el acum este fericit – vezi ca nu cumva să mai știe și alcineva [!] de afacerea asta – eu ți-am spus-o numai D-tale pentru că ești om serios. Eu am avut grijă ca toate scrisorile primite să fie arse.

Informator
Rotărescu”¹⁰²

Aberația continuă. Se împliniseră 2 ani de cînd era arestat, cînd, la 24 aprilie 1953 lt. de Securitate Costică Gheorghiu cere într-un referat să se aprobe punerea sub urmărire a lui Zamfir Popa, tatăl, pe motiv că trebuie urmărită corespondența acestuia cu fiul său, „care în

¹⁰² *Ibidem*, f. 35.

prezent se află în orașul Wena [!] țara Austria”¹⁰³.

Familia se descurca greu, așa cum reiese dintr-o scrisoare interceptată de Securitate a sorei sale, alintată Țuțu¹⁰⁴, către Neculai, alintat de familie cu apelativul Liță. Țuțu i-a scris (și se pare că nu era prima oară) lui Liță, la 8 februarie 1949.

„COPIE:

Galați, 8 II.1949

Adresa expeditorului:

ZAMFIR POPA Str. Dumitru

Marinescu Nr. 35 Galați

România.

Dragă LIȚĂ,

În aceiași zi, în care ți-am scris eu am venit cu scrisoarea la tata, ca să-i pot bucura și pe ei.

Toți aici sîntem sănătoși, însă sînt supărați că nu le mai dă vin, și trebuie să închidem prăvălia, însă Dumnezeu îi mare, și are să le ajute.

După cum am vorbit azi cu soția Dlui ALEXE cred că în cel mai tîrziu o lună ai să vii acasă.

Caută să te îmbraci, să vii la Galați ca o păpușă toată lumea să te admire.

Nu risipi banii care se cîștigă foarte greu, și fă-te băiat bun, și cuminte.

Te dorim cu toții, și te așteptăm să vii cît mai curînd.

Sărutări de la toți din casă.

ȚUȚU

P.S. Să știi că atît tata cît și eu ți-am mai scris, însă la Budapesta în Ungaria, și cred că nu ai primit fiind plecat la [de!?] acolo.

ȚUȚU”¹⁰⁵

Agentul care semnează „Informator, Nr. 5” confirmă la 9 aprilie 1952 că familia Popa o duce greu, prăvălia le-a fost luată de o coopera-

¹⁰³ *Ibidem*, f. 36.

¹⁰⁴ Vasile era alintat Leancă, iar Dumitru: Trucă.

¹⁰⁵ DUI 2421, f. 37

tivă. De Nicolae mama lui nu știe nimic, dar mai are doi fii: Dumitru și Vasile, și o fiică (Sofia); tatăl, Zamfir, are un salariu de 540 de lei, la cantina I.R.C. Mai mult, la 12 iulie 1952, „Frunză”, care a vorbit cu Zamfir, informează că acesta e speriat din cauza cercetărilor pe care le face Securitatea prin vecini și că se așteaptă (așa se zvonește) să fie dați afară din slujbe „toți foștii negustori și ofițerii din serviciile pe care le ocupă”; „și la I.R.C. se vor face mari purificări”¹⁰⁶.

Folclorul zvonistic continuă: „Nr. 5” informează că pe 28 mai 1952 a stat de vorbă cu dna Popa („**am făcut informații** în strada Dtru Marinescu nr. 35 A”), care i-a spus că fiul ei cel mare avea certuri cu comandantul vasului „Cloșca”, „pe motiv că comandantul făcea comerț cu ciorapi nailon și cîte alte mărfuri, și că într-o noapte cînd făcea de serviciu pe vas în Portul Sasburg din Germania [!], fiul său ar fi fost aruncat de către comandant în mare. După cîtva timp, agenția Română *ia* trimis acasă 2 valize grele ale fiului său spunîndu-i că a dispărut și că nu are nici o cunoștință despre el”¹⁰⁷. Este un scenariu al mamei pentru a-l acoperi, crezînd că îl protejează? Mîna hazardului?

Și în vreme ce diversele direcții regionale ale Securității se străduiau să îl depisteze pe Neculai Popa, acesta era, după cum am văzut, arestat, anchetat și gata condamnat, adică era profund „familiarizat” cu Securitatea și sistemul penitenciar. Mai mult, imensa vînzoleală de birou, de mutat hîrtii dintr-o parte în alta, lipsită de rezultate, denotă, pînă la urmă, dezorganizare crasă și lipsă de eficiență, inclusiv în privința administrării Agenturii. Așa cum declară anchetatul la 22 aprilie 1951 (într-o altă declarație din aceeași zi, alta decît cea deja citată)¹⁰⁸, aflat la Salzburg, trimisese în țară mai multe scrisori: trei scrisori către Gina Dinu din comuna Cuca, două pentru Milica Rășcanu, una către Anica Grigoriu, cinci-șase către Mărioara Gheorghită, surorii sale cam două-trei scrisori, pe adresa fabricii „Fleming”, una-două fratelui său, pe adresa fabricii „Brateșul”, și acasă, adică părinților, cam șapte-opt.

Cunoaștem teroarea instituită de poliția politică în anii 1950. Ne

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 39.

¹⁰⁷ Informarea a fost transmisă abia la 19 iunie 1952, cf. *ibidem*, f. 40.

¹⁰⁸ Cf. Declarație din 22 aprilie, DP vol. 2, ff. 82-90 r-v, varianta olografă.

întrebăm ce cote ar fi atins represiunea la nivel național, dacă Securitatea ar fi fost organizată și eficientă ca la carte.

Pe 30 septembrie 1966, fiind „identificat” în București, deși avea domiciliul în Galați, MAI – Direcția a II-a cere DRS Galați să îi fie transferat tot materialul privindu-l pe deținutul CR Nicolae Popa „în cadrul dosarului de problemă 310 a indicativului 212, lt.maj. MILEA T”¹⁰⁹.

O furtună între câteva regionale și birouri ale Securității, care mai răbufnește uneori și spre centru, fără niciun orizont, fără niciun rezultat, pînă la urmă, fără niciun rost. Obiectul căutărilor era la *scuteală* de multă vreme, gata identificat, arestat, anchetat și fără dinți, condamnat, încarcerat. Retrospectiv, perspectiva asupra Securității este diferită de opinia majoritară. Am mai formulat-o, poate cu alte cuvinte: în totală contradicție cu eficiența în rău a acestei instituții represive de la sfîrșitul anilor 1940 – începutul anilor 1950, mașinăria ei a fost una funcționînd în ciuda lipsei de profesionalism, de viziune și de structurare operațională. Carburantul principal l-au constituit ura ideologică, analfabetismul și sfertodocismul majorității lucrătorilor, avînd ca numitor comun o rațiune (ca să o numim cumva) cinică și inumană: decît să scape un „vinovaț”, mai bine să aruncăm în pușcărie zeci de mii de nevinovați. În acest sens înțelegem cuvintele fostului deținut politic Florin Constantin Pavlovici. Dacă cei „vinovați” se presupune că aveau mai multă experiență politică/ subversivă etc., deci ar fi putut să mai și „scape”, nevinovații nu aveau nici un fel de strategie și de experiență în confruntarea cu ancheta. Am folosit ghilimelele pentru a indica un alt aspect contestat de mulți oameni cu opinie: între vinovați, majoritatea erau culpabili doar pentru dreptul lor legitim de a se opune și de a lupta împotriva regimului politic ilegal instalat. Ceea ce într-un regim democratic se poate întîmpla accidental sau din motive nedrepte, dar supuse în permanență atenției publice, în regimurile totalitare a devenit marcă ideologică: *Mai ales nevinovații nu scapă*.

„Se caută vinovații printre inocenți. Tot forînd într-un trecut mai îndepărtat, dinainte de comunism, poate dăm de vreun culpabil mai prezentabil (...). Spre a sugera cea mai absurdă dintre ipoteze: nu comunismul e

¹⁰⁹ DUI 2421, f. 140.

responsabil de păcatele și deruta actuală. S-au comis doar câteva erori. Și, pe acolo unde a fost aplicat, ceva victime. Nu cine știe ce. Doar vreo sută de milioane. Pe cînd interbelicul, să vedeți Dvs., interbelicul! Plin numai de fasciști”¹¹⁰.

F.B.: Ieri am rămas la scenariul cu focul din fabrică și cu încercarea de a-i acuza pe legionari...

N.P.: Nu a fost încercare, a fost o motivație de a arăta celorlalți deținuți de ce legionarii nu mai pot lucra în fabrică, că sînt sabotori și au dat foc la fabrică, deci sînt un pericol pentru producție, pentru stat, pentru tot...

F.B.: Un pericol *în nuce*...

N.P.: Da, adu-ți aminte ce se striga în 1990: „Vin legionarii...!” Au încercat chiar să facă un proces cu condamnări mari. Un țărănist, îmi scapă numele, un macedonean, trebuia să fie martor al acuzării și el n-a mai răspuns la comenzi, l-au chinuit, am auzit că a murit... am uitat numele lui.

F.B.: Așa cum nu a vrut să mai răspundă Gogu Ispas.

N.P.: Tot procesul a căzut, plus Gogu Ispas¹¹¹, care a plătit cu viața, curajos. Pentru mine, oamenii aceștia schimbă istoria – Ispas a schimbat istoria, destinul unor oameni, destinul unor evenimente! Ar fi apărut în ziare că, uite, legionarii... În istoria creștină se spune că au murit cam 300 000 de creștini aruncați ca hrană animalelor. Mulți dintre aceștia erau oameni cu păcatele lor, cu crimele lor, cu adulterele

¹¹⁰ Monica Lovinescu, *Diagonale*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 278.

¹¹¹ Am descoperit un fost deținut politic ale cărui date se potrivesc: Dumitru D. Ispas (n. 25 martie 1924, Pitești), care fusese frizer, arestat în 1949 și condamnat de TMB pentru „org. fasc. uneltire”, „activitate legionară grup Politech. Buc.”, cf. art. 209 CP, la 20 de ani de muncă silnică; a fost transferat de mai multe ori, inclusiv pentru suplimente de anchetă (de exemplu, transferarea la UM 0123/ H la 12 aprilie 1957, înainte de a fi transferat la Aiud, pe 27 aprilie 1957, unde fusese adus cu un an înainte, însă nu era prima oară aici, mai fusese și în 1953, și probabil are legătură cu incendiul din fabrică); nu reiese din fișa matricolă decesul, ci grațierea la 18 aprilie 1964, pe baza D. nr. 176/1964; a fost închis la Pitești, Gherla, Codlea, Aiud. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/I/I%2005.%20Isa%20-%20Izvoranu/Ispas%20Dumitru%20I/> (accesat la 6 iulie 2016).

lor... au murit sfinți, prin actul de credință și prin alegere, pentru că, spre exemplu, Sfântul Dumitru, care a fost ofițer, a ales să moară decât să renunțe la Cristos. Era un om cu demnitate.

F.B.: Cu atât mai mult, vrei să spunei că în detenție sacrificiul îi apropie pe oameni de mîntuire – prin alegerea lor conștientă?

N.P.: Da! Iată, încă un plan al comuniștilor dejucat la Aiud de Gogu Ispas, un necunoscut...

Viața merge înainte, din acel moment la Aiud nu am mai lucrat, ne-au izolat, și m-am trezit la un moment dat luat și dus la Zarcă. Eu nu am fost legionar, dar eram socotit de ei ca făcînd parte din grupul neastîmpăraților. Așa că, împreună cu liderii din celular, am fost și eu dus la Zarcă. Am stat cu Nelu Moldoveanu din Arad, Gligor Cantemir din Pîncota-Arad, cu un ofițer legionar, nu știu cum îl chema. Cu ei am trăit două evenimente acolo: greva generală de la Aiud și asasinarea lui Ion Popa, parcă îmi amintesc, a fost împușcat, îl cunosc. Era un om masiv, dacă nu mă înșel era din Cîmpia Turzii, acolo a fost un puternic centru legionar, condamnat la muncă silnică pe viață, era închis din 1941. Ceruse medicație, nu-i dădeau sau era foarte slabă, avea ulcer, probabil cancer, dureri mari, într-o zi, fiind scos la plimbare, s-a aruncat în gardul de sîrmă. O rafală de mitralieră l-a retezat. Sigur, toată lumea a fost șocată, revoltată... se urla, se spărgeau ușile... a fost o răbufnire a tuturor oamenilor, era insuportabil.

F.B.: Cînd a fost împușcat? În ce an se întîmpla? Este același scenariu ca al morții medicului Ion Simionescu la Peninsula, în 1951, care nu a mai suportat teroarea fizică și psihică în care îl țineau brigăzile de reeducatori.

N.P.: Cred că în '56, că după aceea, ca o consecință a asasinării lui Popa T. Ion¹¹², a venit greva.

¹¹² Cîtîndu-l pe Traian Popescu, *Experimentul Pitești*, Editura Criterion, București, 2005, pp. 100-103, în volumul *Din temnițe spre sinaxare*, la p. 72, este redată scena morții lui Popa T. Ion: „Un episod dramatic este descris de Traian Popescu și amintit și de părintele Grebenea, și de părintele Justin Pîrvu. Popa T. Ioan era un deținut ce acuza de mai multă vreme dureri cauzate de o ciroză avansată. Deși făcuse demersuri pentru a fi tratat, i se refuzase ajutorul de către conducere. Profitînd de plimbarea de o jumătate de oră, ce se făcea pe atunci la Aiud, s-a desprins de grup și s-a îndreptat spre sîrma ghimpată. Ignorînd sîrma ce-i străpungea carnea, el a sărit peste acest gard. Dincolo

F.B.: Da, greva foamei a fost, parcă, la începutul anului 1957...

„Declarație

Subsemnatul deținut Popa Z. Nicolaie (...) declar:

«Greva foamei»

pentru următoarele motive:

1. Legătură cu familia: scrisoare, pachet, vorbitor (deținuți condamnați după aceeași lege, cu același articol în alte penitenciare au legătură cu familia)
2. Dreptul la cultură și cult: cărți, caiete, biblie (unde să ne putem însemna gândurile sub cenzura biroului politic)
3. asistență medicală (medici deținuți care să consulte și să pună diagnostic. Medicamente)
4. Obloanele să fie luate (sîntem lipsiți de aer și de lumină)
5. Internarea în case de sănătate a tuturor demenților (Sașa, Țoțea, Vucu etc.
și a T.B.C.[-iștilor] precum și a tuturor gravilor bolnavi)
6. Plimbare (Facem plimbare săptămînal cel mult 100 minute. Dumini-ca și în ziua de baie nu sîntem scoși la plimbare)
7. Mîncare (Pe ziua de 23 april 1956 mi s-a spus de către Dl colonel Co-ler Ștefan¹¹³, comandantul acestui penitenciar, că avem dreptul la 2400 calorii zilnice¹¹⁴. Nu primim decît maxim 1600 calorii. Turtoiu este cu multă tărîță și

de sîrma ghimpată se afla o fișie și, după aceasta, gardul închisorii înalt de 2,5 metri. Deținuții strigau către santinela care-l somase: Nu trage, că e bolnav! «Pentru el viața nu mai era suportabilă, dar nu încerca să și-o curme cu propria mîină, iar firul de păianjen care-l mai ținea legat de ea nu-l mai putea salva. Dumnezeu era în acele clipe singurul martor al gîndirii, al stării de conștiință și al psihicului acestui disperat ce își dorea tre-cerea pragului acestei lumi spre cea veșnică... Popa T. Ioan deschide larg mîinile spre cer oferindu-și pieptul spre ostaș și spre ferestrele celularului. Acesta este un vuiet, iar gardianul stă consternat. Aproape că nici nu se mai aude pocnetul singurului cartuș ce se înfige direct în inima lui Popa, care cade răpus, pe cămașa albă înflorind instan-taneu o pată de sînge, liniștind un suflet zbuciumat»". cf. www.sfantul-panteleimon.org/docs/Din-Temnite-spre-Sinaxare.doc (accesat la 7 mai 2016).

¹¹³ Col. Ștefan Koller a fost comandant la Aiud între 1953 și 1958, fiind precedat de cpt. Nicolae Dorobanțu (1950-1953) și succedat de col. Gheorghe Crăciun (1958-1964).

¹¹⁴ Norma legală era de 2400 calorii/ zi/ deținut; dacă deținuții primeau mai puțin, erau încălcate art. 54 și următoarele din *Regulamentul cu privire la hrana deținuților*. Cf. „Raport informativ privind încălcarea dispozițiilor legale în unele locuri de deținere și de executare a pedepselor”, emis de Procuratura Generală la 22.03.1955, semnat de prim-loctiitorul procurorului general al RPR, Vuza G. George Pavel, în ANIC, Fond

necopt.

8. Cer să se dea jos lanțurile (Pe ziua de 30 martie 1957 după a doua zi de grevă, nu mi s-a dat hîrtie pentru declarație, și atunci am cerut la fereastră să vină procurorul. În loc să fim puși în legalitate, ni s-au scos paturile, am fost lăsați să dormim pe saltea iar multora dintre noi li s-au bătut lanțuri de mîni și picioare)

9. Muncă. Să fiu scos la lucru. Mi s-a spus de către Dl. col. Coler că nu merit să lucrez pentru că am dat foc la fabrică. La această dată eram izolat.

Deținut

Popa Z. Nicolaie

Aiud 31 martie 1957¹¹⁵

„Declarație

Subsemnatul (...), azi 7 aprilie 1957 renunț la greva foamei socotind că Ministerul Afacerilor Interne s-a sesizat de protestul făcut și că va extinde aplicarea regulamentului și asupra penitenciarului Aiud, care pînă acum a fost pus în afara regulamentului¹¹⁶.

De ce erați atît de convins că în alte penitenciare se respecta regulamentul? Sau era o tactică de persuadare pe care ați aplicat-o, crezînd că astfel veți avea cîștig de cauză? Nu se răbda la fel de foame în alte penitenciare? Administrația nu era la fel de abuzivă?

N.P.: Păi, trebuia să sperăm măcar că regulamentul se aplică pe undeva, Dumnezeu știe ce credeam eu atunci că se întîmplă în alte pușcării, dar trebuia să încercăm cumva să îi determinăm să se poarte mai omeneste cu noi. Ei așteptau într-un fel să se întîmple acest lucru... i-au izolat pe legionari, dar nu și-au dat seama că greva a pornit din Zarcă, apoi s-a extins.

CC al PCR – Secția Administrativ-Politică, dos. nr. 46/1955, f. 6. A se vedea, pe larg, și o lucrare redactată de noi, George Pavel Vuza, *Însemnările unui procuror. Procuratura văzută din interior*, Editura Vremea, București, 2008.

¹¹⁵ DP vol. 3, f. 41 r-v, document olograf.

¹¹⁶ *Ibidem*, f. 40.

F.B.: Adică, în ciuda oricărui regim de izolare, greva a izbucnit tocmai din miezul celei mai dure izolări, din Zarcă?!

N.P.: Da. Ne legaseră de mâini și de picioare, nu știu de ce au făcut asta, e ilegal complet, e împotriva dreptului internațional, mai ales că nu mîncasem de cîteva zile, a patra sau a cincea zi au început să ne hrănească artificial. Cu lapte, cu ouă... ni le băgau pe gît. Ni s-au luat cîteva declarații legate de grevă, pe care ei le scriau și noi trebuia să le semnăm.

Mă bucur că ai reprodus această declarație în care justific de ce fac grevă: vrem soare, vrem aer, vrem pîine, am cerut asistența preoților, libertatea de cult, le prevedea și constituția... După vreo 8 zile greva s-a stins, oamenii au cedat, nu doream să ducem greva la nesfîrșit. La un moment dat, în Zarcă, la etajul 1 – singurul etaj, plus parter, unde eram, s-a pus la vot, și eram mîndru că sînt și eu consultat, chiar dacă nu eram legionar. Toți au fost consultați, se transmitea prin morse, prin alte coduri, am știut că majoritatea vor grevă, apoi că nu vor să renunțe.

F.B.: Deci, deținuții s-au consultat și înainte să înceapă greva și dacă să îi pună capăt?

N.P.: Da, da, aveam mijloace de comunicare, „ei” nu și-au dat seama. La un moment dat – eu nu am apucat asta, dar la un moment dat au fost plantoanele, care erau tot legionari. Și care erau oamenii administrației, dar în același timp făceau și jocul nostru. Le dădeau lor ceea ce trebuia să le dea – sau spuneau: „domn profesor, trebuie să vă denunț, ce să spun despre Dvs., ca eu să-mi păzesc osul, iar Dvs...”, ăsta a fost Luca Damaschin¹¹⁷, a fost planton, pe care l-au descoperit și

¹¹⁷În „Raportul colonelului Crăciun către Ministerul de Interne la încheierea reeducării”, acesta prezintă un amalgam de date privitoare nu doar la perioada propriu-zisă a reeducării tîrzii, cunoscută sub diverse denumiri, precum nonviolentă, prin autoanaliză, sau chiar „Reeducarea lui Crăciun” (v. Nicolae Purcărea, *Urlă haita... Pitești, Canal, Gherla, Jilava, Aiud*, Fundația Sfinții Închisorilor, p. 239), ci amestecă perioadele, din lipsă de argumente pentru ce s-a întîmplat la Aiud cu cîțiva ani înainte de eliberările din 1962/1963-1964. Astfel, după cum am văzut deja pînă acum din rememorările dlui Popa, multe evenimente, de fapt, majoritatea, au avut loc pînă în 1958-1960: greve, încercări de evadare, înscenări ale administrației. Dar col. Crăciun formulează fraze ambigue, care converg întotdeauna concludiv către reeducare: „La Aiud, pe lîngă platonarea producției în perioada cît au lucrat în fabrică, și-au făcut comandament de gar-

l-au executat... L-au dus la Securitate, i-au înscenat un proces și l-au executat.

F.B.: Era informatorul administrației...

N.P.: Dar în același timp era informatorul nostru!

F.B.: Se sacrifică în deplină cunoștință...

N.P.: Da, da! E lămurit¹¹⁸. După grevă ne-au împrăștiat, m-au dus la Secția I sau la a II-a, cea care este vizavi de celular. Într-o zi a venit o comisie, se știa că vor veni la Aiud zile grele, se primise dispoziție de la Pătrașcu, care era tot în Zarcă, dar eu nu am stat cu el...

F.B.: Nicolae Petrașcu?

nizoană sub conducerea legionarilor Ilie Nicolescu, Ghica Alexandru, Petrovici, Călin Aurel; au organizat ajutorul legionar pentru șefi ca: Nicolae Petrașcu, Nistor Chioreanu, Radu Mironovici și alții; au plasat organelor noastre agenți dirijați de ei, în persoana lui Luca Damaschin, Paleacu Nicolae, Coniac Constantin etc.; au organizat o evadare a trei legionari, cu care ocazie unul a fost omorât pe motiv că s-a opus evadării; au incendiat fabrica; au făcut planuri pentru guvernarea «de viitor» împreună cu țărâniștii, liberalii și alții; din rîndul cadrelor a cîștigat pe plutonier Filimon Teodor, pe tehniciana farmacistă Fodor Maria, pe serg. maj. Olaru Romulus, pe serg. maj. Alexe Emanuil, pe plutonier Hoca Iosif și alții.”, reprodus în Demostene Andronescu, *Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii și versuri din închisoare*, Editura Christiana, București, 2009, pp. 224-225, Raportul integral la pp. 216-246. Cum putea funcționa un „comandament de garnizoană” între deținuți cu un regim penitenciar atît de drastic? Dar „ajutorul legionar” ce putea să însemne, dincolo de forma ideologică totalmente lipsită de pericolozitatea conținutului ideologic pe care comuniștii i-au atribuit-o? Că unui deținuț își luau bucățica de pîine sau de turtoi de la gură pentru a spori aportul caloric necesar întremării unora foarte bolnavi dintre ei? „Agenții dirijați”, dacă au existat și au fost dubli, așa cum spune N.P. că a fost Damaschin, ce rol jucau, dacă nu de a încerca să facă viața mai ușoară tovarășilor de pușcărie, deținuți, ca și ei? Evadarea a fost organizată numai de către cei care au evadat, numiți deja de către noi, iar cel mort a fost lovit (a murit înainte să intre pe ușa infirmeriei) pentru că a început să țipe cînd și-a dat seama că e vorba de o încercare de evadare. După cum am arătat, a fost omorât și un membru al administrației, dar Crăciun nu amintește de el. Poate că ar fi pus într-o lumină nefavorabilă forțele de supraveghere. Cu incendiul am văzut cum a fost. O înscenare menită a-i culpabiliza pe „legionari”. „Planurile” cu liberalii, țărâniștii și alții denotă nu comploturi antistatale (este de-a dreptul hilar), ci pericolul comun: comunismul, identificat și resimțit de toți deținuții, indiferent de culoarea politică.

¹¹⁸ Punct de vedere susținut și de alți deținuți (Nicolae Purcărea, Ioan Bărbuș etc.). În *Fenomenul Pitești*, Virgil Ierunca spune: „La Suceava era penitenciar în așteptarea judecării, sau închisoare disciplinară cu celule individuale pentru cei care, în alte închisori, se dovediseră irecuperabili. (Aici a murit cel mai eroic «turnător» din România, Luca Damaschin. Doi ani simulase a fi informatorul colonelului Koller, pentru a salva de la moarte – dîndu-le suplimente de mîncare în calitate de planton –, cît mai mulți deținuți de la Aiud. Descoperit, el a fost transferat, disciplinar, la Suceava.” (Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, Editura Humanitas, București, p. 36)

N.P.: Da, Nicolae Petrașcu: „Cine poate scăpa, fie că e legionar, fie că nu, să încerce să scape de aici...”. Într-o zi a venit Dorobanțu, m-a scuipat, m-a bătut, de frică am declarat că sînt legionar.

F.B.: Asta în fața comisiei? Nu ați vrut să fiți și un strop imberb, să vă dați mare, cum se spune?

N.P.: Ba da, absolut! Sigur că ei s-au consultat și după cîtva timp m-au scos și au făcut lotul Gherla. Am fost dus la Gherla, în lotul de nelegionari. După aceea am aflat chestia cu legionarii: era o problemă... au băgat 500 de legionari și au rezultat 5000. Nu s-au așteptat. Sigur, nu știu care au fost cifrele, dar asta era proporția. La marea împărțea din 1957 i-au scos pe legionari de peste tot și au format Aiudul strict de legionari. În fabrică lucrau nelegionarii la momentul acela, cu *codițe*, cu turnători, cum era cineva descoperit drept legionar, cum era scos... erau destui care turnau. Ce spun n-aș vrea să se știe [sic]: țărăniștii îi turnau pe legionari, asta a fost în vara lui 1957... îi turnau și erau băgați imediat, duși înapoi în celule, dacă vrei, din slăbiciune, din nesimpatii etc.

F.B.: Vă amintiți dacă în iunie 1957, deci, după grevă, ați scris o cerere de recurs în supraveghere?

N.P.: În 1957? Eu? Recurs în supraveghere? Exclus!

F.B.: Este o expresie des întâlnită în discursul mediatic. Sintagma ca atare a fost introdusă tocmai în anul 1957, prin Decretul nr. 471¹¹⁹, fiind un înlocuitor pentru „recurs în interesul legii”. Va fi înlocuită și aceasta cu „recurs extraordinar”, prin Decretul nr. 27/ 1973.

¹¹⁹ „Doctrina vremii definea recursul în supraveghere ca fiind o cale extraordinară de atac prin care procurorul general al Republicii Populare Române sesizează Tribunalul Suprem în vederea examinării unor hotărîri definitive în cadrul procedurii de supraveghere. Scopul declarat al recursului în supraveghere era acela de exercitare a dreptului de supraveghere asupra activității judiciare privitor la hotărîrile judecătorești definitive, ale oricărei instanțe ordinare sau speciale. Doctrina juridică atribuia acestei căi extraordinare de atac caracterele unei instituții de «tip socialist» cu scopul de a contribui la consolidarea și asigurarea legalității populare prin desființarea acelor hotărîri ale oricărei instanțe judecătorești, ordinare sau specială, hotărîri care erau apreciate ca fiind netemeinice sau nelegale. De asemenea, această cale de atac era considerată mijlocul prin care atât fostul Tribunal Suprem al RPR cît și Procurorul general al RPR își exercitau, în condițiile legii, sarcina trasată în Constituție, respectiv de a supraveghea activitatea judiciară a tuturor instanțelor judecătorești”. cf. http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200634/recjurid063_48F.pdf (accesat la 28 martie 2016).

Cererea de recurs este înaintată la 26 iunie 1957 de MAI – Unitatea 0622 Aiud, către DGPCM – Serviciul Evidență și adresată Procuraturii Generale, semnată de comandantul unității și de referentul șef. Prin Serviciul de Reclamații și Sesizări, Procuratura a răspuns la 5 decembrie 1957:

„Vă rugăm a comunica deținutului Popa Z. Niculae că în urma verificărilor făcute s-a constatat că nu este cazul a se introduce recurs în supraveghere în favoarea sa, sentința fiind legală și temeinică”¹²⁰. O apostilă cu creionul certifică la 18 noiembrie 1957 că ați fost transferat la Gherla. Se pare că prima cerere de recurs, cu nr. 17238, a fost transmisă de MAI – F. 0622 Aiud către Tribunalul Militar Secția a II-a București la 29 octombrie 1955¹²¹, adică la o lună după adoptarea Decretului 421/ 24 septembrie 1955 pentru grațierea unor pedepse și amnistiarea unor infracțiuni, prin care, potrivit lui Iuliu Crăcană, „au fost grațiați în întregime cei condamnați la pedepse privative de libertate pînă la 10 ani, inclusiv pentru săvîrșirea de crime de război prevăzute de Legea nr. 291/ 18 august 1947 și Decretul nr. 207/ 20 august 1948, precum și o mare parte a celor cu peste 10 ani”¹²².

Se conturează posibilitatea ca DGP să fi primit ordin de la Minister că trebuie să ceară astfel de recursuri pentru a întări „legalitatea socialistă”. Chiar dacă se știa din start că nu vor avea câștig de cauză decît cele fără miză (mai ales în cazul „bandiților” care se țineau tari, ca Dvs.), scopul era sugestia de respect pentru lege. Fuseserăți „iertat” la proces de prima pedeapsă, cea de 8 ani de închisoare corecțională pentru „trecere frauduloasă a frontierei”. Justiția comunistă, prin semnătura unui lt.mj de justiție, își exercită din plin cinismul într-o apostilă pusă pe cererea de recurs din 1955, referindu-se la această pedeapsă, astfel: „care delict este amnistiat conf. art. 6 d. 421/ 955. Mai

¹²⁰ DP vol. 3, ff. 36, 38.

¹²¹ Nedumeririle nu se termină aici: mai există în dosar o cerere de recurs înaintată de Aiud către TM Secția a II-a București, cu nr. 18640/ 26 X 1954. cf. *ibidem*, f. 66.

¹²² Iuliu Crăcană, *Dreptul în slujba puterii. Justiția în regimul comunist din România, 1944-1958*, INST, București, 2015, p. 104.

este condamnat la 25 ani muncă silnică pentru crima de înaltă trădare, care pedeapsă se execută fiind exceptat de la D. 421/955”¹²³. Procuratura RPR și-a arătat mărinimia, iertându-vă a doua oară pentru același „delict”. Se pare că „trădarea” nu făcea obiectul acestui decret¹²⁴.

N.P.: Dumnezeu știe ce le trecea lor prin minte, în orice caz, nimic bun pentru noi.

¹²³ DP vol. 3, f. 57.

¹²⁴ „DECRET nr. 421 din 24 septembrie 1955 pentru grațierea unor pedepse și amnistierea unor infracțiuni

EMITENT: MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ

PUBLICAT: BULETINUL OFICIAL nr. 27 din 24 septembrie 1955

ART. 1 Se grațiază în întregime cei condamnați la pedepse privative de libertate pînă la zece ani inclusiv, pentru săvîrșirea de crime de război, împotriva păcii și umanității, prevăzute de Legea nr. 312/1945, Legea nr. 291/1947 și Decretul nr. 207/1948.

Cei condamnați la pedepse mai mari de zece ani se grațiază în întregime dacă au participat la războiul antihitlerist în zona de operații.

De asemenea, se grațiază în întregime cei condamnați la pedepse mai mari de zece ani dacă nu au săvîrșit din proprie inițiativă omoruri.

ART. 2 Celor condamnați pentru infracțiunile prevăzute de art. 1 alin. 1, la pedepse mai mari de zece ani, li se reduc pedepsele la jumătate.

ART. 3 Cei care au fost membri ai guvernelor fasciste în perioada de la 6 septembrie 1940 - 23 August 1944, nu beneficiază de prevederile art. 1 și 2 din prezentul decret.

ART. 4 Se grațiază în întregime cei condamnați la pedepse privative de libertate pînă la cinci ani inclusiv, pentru infracțiunile contra statului, prevăzute de art. 184-196 inclusiv Cod penal; art. 198-203 inclusiv Cod penal; art. 207-227 inclusiv Cod penal; art. 229-235 inclusiv Cod penal; art. 258-262 inclusiv Cod penal; art. 320-326 inclusiv Cod penal; art. 330 și 331 Cod penal.

În cauzele în curs de judecată privitoare la infracțiunile prevăzute în alineatul precedent, săvîrșite pînă la data prezentului decret, instanțele vor dispune neexecutarea sentinței în cazul cînd vor aplica pedepse pînă la cinci ani privațiune de libertate.

ART. 5 Se grațiază în întregime, indiferent de durata pedepsei, cei care săvîrșind infracțiunile prevăzute la art. 4, erau la data comiterii faptelor cetățeni străini.

ART. 6 Se amnistiază infracțiunile prevăzute de art. 197 Cod penal; art. 267 și 268 Cod penal; art. 315-319 inclusiv Cod penal; art. 327 Cod penal; art. 327 bis Cod penal; art. 328 și 329 Cod penal; art. 332 Cod penal; art. 335 și 336 Cod penal și cele prevăzute de Legea nr. 91/1946, de Legea nr. 190/1947, de Decretul nr. 163/1950, de Decretul nr. 205/1954 și de Legile nr. 284/1947 și nr. 285/1947.

ART. 7 Favorizatorii, tănuitorii, precum și toți ceilalți participanți, inclusiv cei care au omis a denunța, beneficiază de prevederile prezentului decret în aceeași măsură ca și autorii.

ART. 8 În aplicarea prezentului decret pedeapsa muncă silnică pe viață va fi socotită două zeci și cinci de ani.

ART. 9 Se abrogă Legea nr. 291/1947, completată prin Decretul nr. 207/1948 cu modificările ulterioare.”, disponibilă la <http://www.monitoruljuridic.ro/act/decret-nr-421-din-24-septembrie-1955-pentru-gratierea-unor-pedepse-si-amnistiarea-unor-infracțiuni-emitent-marea-adunare-nationala-publicat-21461.html> (accesat la 5 aprilie 2016).

F.B.: Mîncătoriile politice continuau în pușcărie?

N.P.: Da! Era dureros că te vindeau dușmanului comun! Nu-și dădeau seama...

F.B.: Mai ales că, politic vorbind, țărăniștii și legionarii avuseseră și un pact electoral în 1937, deci mai avuseseră scopuri comune, ar fi trebuit să fie ca „frații” acum, aduși de comunism în aceeași barcă. Sau poate că au fost doar cazuri izolate.

N.P.: Probabil pentru niște avantaje...

La Gherla eram într-o cameră mare 40-50 de persoane, cameră cu ferestrele spre cimitir, dar aveau obloane, nu aveam voie să privim. Însă, cu acul, cu un ciob, făceam loc, care nu era vizibil cu ochiul liber. Țin minte că Mircea Popescu și Marinică Popescu – frați, băieți buni – au prins o legătură cu o fată de dincolo de cimitir, era o nebunie! Erau anii, vîrsta. Prin Morse, noaptea, vorbeau cu ea, prin găuricile alea, băteau linie și punct punînd și ridicînd degetul pe găurica de mărirea vîrfului de cui, prin care trecea lumina. Noaptea era posibil acest sistem. Am aflat cînd s-au retras rușii, cînd s-a făcut pactul dintre Dej și Hrușciiov, noi am știut tot de la fătucia aia. A fost prinsă, săraca, și condamnată la 15 ani!

F.B.: Povestea fetei de la Gherla mai este amintită și în alte memorii de detenție.

N.P.: Da. Am multe amintiri de la Gherla. Se făceau tot felul de controale. Era prin '57 sau '58 cînd încercam să îmi găsesc o rațiune și o justificare a prezenței mele în închisoare, pe care să le însoțesc de anumite calități, pe anumite trepte pe care omul trebuie să ajungă. Înțelegeam atunci că ce se întîmplă cu mine, ceea ce se întîmplă cu noi este pentru Dumnezeu, pentru neam, pentru țară. Promovam credința, pentru că așa înțelegeam eu atunci: apropierea de Dumnezeu te ajută să rezști încercărilor răului, și pentru asta eram criticat de mulți dintre țărăniști, mai ales la Gherla. Influențat de spiritul legionar, aveam un anumit program de rugăciune, acatiste, meditații, se făcea o spovedanie în masă, la cinci minute după stingere, celor care voiau să se spovedească, pentru a-și ușura sufletul de păcate, preotul le dădea dezlegare în masă.

F.B.: Se spovedeau cu voce tare? Bănuiesc că în camerele cu mulți deținuți, pe lângă preot era și măcar un informator...

N.P.: Nu, totul se producea în tăcere; spovedirea ținea oamenii în tărie, să-și justifice foamea și chinurile la care eram supuși. Percheziții se făceau destul de des și odată se găsesc în salteaua unui moșneag, de-abia îl tîram noi pînă la veceu, cîteva piese dintr-o garnitură de șah. Făcute din miez de pîine, săpun și altele, și moșul e scos pentru a fi bătut. Moșul a început să plîngă, „nu-i al meu”. „Mă, al cui e?”, a întrebat milițianul. Nimeni nu a vrut să-l asume, așa că m-am oferit eu. În sfîrșit, m-au bătut...!! Asta am făcut de mai multe ori. Erau niște fricoși, dar eu eram atît de fericit că pot să sufăr, era o nebunie! Și chiar sufeream pentru Cristos, pentru că salvam un individ. Începuseră să ne aducă foarfecă de tăiat unghiile, pînă atunci mușcam din degete cu dinții, eram tineri, îi spălam bine pe bătrîni și le toceam și lor...

F.B.: Le tăiați unghiile cu dinții?

N.P.: Păi, ce să faci? În papuci, în ce era încălțat, avea gheare, de ani!

F.B.: Aaa, și la picioare?

N.P.: Păi, e vorba de picioare! Ne-au dat o foarfecă pentru toată celula, de 80. Cum patul meu era în unghiul de după ușă, milițianul nu mă vedea. Și ușa se deschide și întreabă „Ce faci mă acolo?” Acum, mă gîndeam: dacă îi răspund, mă acuză că îi răspund obraznic și imediat mă înșfacă, și îi arăt așa [semnul foarfecii din degete]... „Futu-te n cur pă mă-ta, adică în halul ăsta ești, nici nu te sinchisești... dă-te jos!” Bătaie! [rîdem]

F.B.: V-a bătut că n-ați vorbit!

N.P.: Că n-am vorbit! L-am insultat, mă dau deștept, îi răspund prin semne, sînt șmecher... Nu știai cum să-i potolești ca să le previi instinctele sălbatice. Așa s-a întîmplat...

În '58 se face închisoarea de înaltă trădare, de spionaj. La Gherla eram amestecați: țărăniști, organizații, liberali; țin minte că am stat cu un țărănist care făcea și desfăcea guverne și m-a rugat să fac și eu parte dintr-un guvern. Și am refuzat [rîde], îmi dădeam seama de penibilul situației, și era matur, om de 45-50 de ani, dar rupt de realitate.

Mă trezesc singur, nu știu cum, de ce, într-o cameră mare, cu două ferestre mari, la parter, trebuia să mă ducă undeva, nu-mi amintesc. Era primăvară, mi-era foame, o să-ți spun un lucru pe care nu poți să-l spui aici... am suferit de foame și de, de...

F.B.: ...și din cauza energiei tinereții, erotice, neconsumate. Trebuie să spunem, toate țin de ființa omenească și de modurile în care a fost chinuită.

N.P.: Da, urlam în mine... Țin minte ca și-acum – lucrul acesta sigur că nu poți să-l spui...

F.B.: Am scris în textele mele despre femeile deținute care nu mai aveau ciclul menstrual, trebuie să spunem, să vorbim despre motive, despre cauze și efecte... au loc tot felul de complicații în organism, atât la femei, cât și la bărbați, care lasă și urme psihice, și morale. Sînt lucruri ce țin de intimitate, dar firești¹²⁵.

N.P.: [La Gherla] ...mi-era o foameeee, a intrat un șoarece. Ferestrele, pe care puteam să le deschid dinăuntru, aveau gratii pe dinafară. A venit, prima oară a fugit, avea o găurice acolo, a revenit și am început să vorbesc cu el. Dar în timp ce vorbeam cu el parcă mi se mărea foamea. M-am apropiat de el și mi s-a făcut milă. Pe cuvînt, avea niște ochi frumoși! Negri și frumoși! Și mi-a fost milă de el. Și-am

¹²⁵ Medicul Alexandru Maier descrie urmările presiunii psihice și emoționale din timpul anchetei abordînd stilul direct, pe care nu îl întâlnim în segmentul memorialisticii de detenție, ai cărei autori sînt, îndeobște, oameni care nu dețin mecanismele exprimării esopice și pe care pudoarea îi împiedică să vorbească despre lucruri atît de intime: „Și toată energia ți se consumă în acest efort de autoapărare. Dar cînd constăți că totul s-a terminat, toată energia trebuie să ți-o canalizezi în altă direcție. E un simptom pe care l-am constatat atunci și de multe ori m-a preocupat. Merită descris nu doar pentru a fi înregistrat de posteritate, ci ca o curiozitate medicală. (...) După terminarea anchetei, în prima seară, după stingere, am adormit adînc. Și-n toiul nopții m-am trezit brusc, surprins de o poluție abundentă. Nu știam cum să mă mai șterg cu batista. Pe moment, am avut o senzație ciudată: de rușine amestecată cu satisfacție, urmată de o stare de moleșală benefică atît trupului, cît și psihicului. M-am autoliniștit zicîndu-mi că e o erecție normală, după atîta stres. Te bucuri să scapi de ceva și pînă atunci nu-mi imaginasem că te poți bucura de propria-ți bucurie. Am adormit din nou, dar iar m-am trezit cuprins de o stare de surescitare, de o senzație neplăcută pe burtă, care, odată trecut momentul de jenă, devine benefică, firească oricărui bărbat sănătos și normal. Mă șterg din nou, adorm iarăși și fenomenul s-a mai repetat de cîteva ori pe parcursul nopții. (...) Tot ce se acumulase rău în mine își găsisese supapa de evacuare, eram alt om, ar fi stupid să susțin că deja eram un tip fericit, dar ceva se schimbase în mine”. Alexandru Maier, *Am fost medic la Gherla (Dreptul la adevăr)*, Editura Vremea, București, 2009, pp. 54-55.

început să plîng...

Dacă tot ai amintit de Maier... mă atacă în cartea lui. Nu am înțeles de ce e așa de pornit, nu aveam nimic cu el.

F.B.: Da, am citit. Întortocheate sînt cărările sufletului omenesc! Vă categorisește „gușter”, „verde”, deși ar fi fost „avertizat” de un legionar (Ion Ianulide), că grupul „verzilor”, care se rugau în colțul celei, se vor lega de el... dacă nu va participa la slujba de Paște, pe care ați fi ținut-o în 1958 la Gherla! Ceva nu merge în tabloul acesta. Folosește termenul „verzi” cu dispreț, dar pe Ianulide ar fi fost logic să nu îl disprețuiască, de vreme ce demonstrează că acesta a fost arestat de regimul Antonescu nevinovat, dintr-o nefericită coincidență: ca student, s-a pomenit fără să își dea seama, în mijlocul unei întruniri legionare!!?

Îl deranja că un deținut simplu îi spovedea și împărtășea pe ceilalți. Din punctul meu de vedere, principalele probleme sînt legate de inexactitatea unor detalii care pot fi verificate: ați fi fost recrutat „de serviciile de spionaj ale R.F.G., trimis la o școală specială de pe lîngă München”, transportat în Grecia cu „un avion special”, de acolo adus și parașutat deasupra României, „dar a fost prins în aceeași zi”. După această aventură, ați rămas „convins că toți cei parașutați atunci în România nu erau decît niște momeli pentru ademenirea Securității, căci adevărații spioni nu erau prinși niciodată, zicea el. Ei erau doar cei sacrificați”. Or, se știe că Ianulide chiar a fost legionar, în vreme ce Dvs. nu ați avut nicio legătură cu *problema legionară* pînă să întîlniți legionari în pușcărie. Dacă astfel de confuzii și exagerări sînt colportate de către oameni care au fost *acolo*, care au trăit în acei ani de nebunie ideologică, nu trebuie să ne mai mirăm cum și de ce prinde azi propaganda antilegionară în absența legionarilor. Cu cît cititorii zilelor noastre se mulțumesc mai mult cu propaganda din spațiul mediatic/internetic și nu cu studiul serios, cu atît confuziile substituie realitatea.

N.P.: Mai interesant este că nu îmi amintesc de acest domn, din detenție, poate tocmai pentru că stăteam cuminte în grupul meu de rugăciune și meditație...

Am spus și repet: Cînd am plecat pe vapor eram un copil, care

habar nu avea de doctrine politice, în 1940-1941 aveam 8-9 ani, deci, nu aveam memoria guvernării legionare, cînd am deschis ochii, cum se spune, și am început să înțeleg oarecum viața, i-am deschis în plină expansiune comunistă. Care era vina mea? Că ajuns în închisoare, așa cum am ajuns, am fost emoționat de întîlnirea cu legionarii? Evident, cu unii dintre ei, nu generalizez. Ar trebui să mint, să inventez? Da, legionarii din celulele prin care am trecut erau cei mai cumpăniți, cu trăirea cea mai puternică, erau exemple de moralitate. Asta e!

Să-mi cer iertare, și față de cine?, că am fost atins de întîlnirea cu preoții și episcopii catolici și greco-catolici? Să mint? Ar mai lipsi acum, din cauza împrejurării că am fost atît de amestecați în carcera politică, să fie acuzați la grămadă, toți, inclusiv preoții greco-catolici, de legionarism! Asta e obsesia lumii actuale! Dar asta să fie problema lumii noastre?

„Ce înseamnă vigilența? Vigilența e o calitate deosebită a comuniștilor, a elementelor revoluționare fără de partid, care se exprimă în priceperea demascării dușmanului de clasă oricum s-ar masca, oricît de șiret și de experimentat în afaceri murdare și oricît de abil de a scăpa de ochii noștri ar fi... orice neglijență în păstrarea secretului de partid și de stat... constituie o trădare a partidului și statului nostru democrat popular”¹²⁶.

N.P.: S-a format un lot Pitești. Și-am fost duși la Pitești toți cei învinuiți de „înaltă trădare” și de „spionaj”.

F.B.: Asta către sfîrșitul anilor 1950?

N.P.: Da, 1958.

F.B.: Securitatea avea un depozit pentru „înaltă trădare” la Pitești.

N.P.: Era toată închisoarea pentru „înaltă trădare”! Aici am stat la început cu episcopul Ioan Ploscaru de Lugoj, cu Ion Fasco – subofițer SS din Banat, Ion Fotescu, care era director comercial la So-

¹²⁶ Iosif Chișinevski în *Ședința cu activul C.C. al P.M.R., în legătură cu problema vigilenței politice, revoluționare, din ziua de 3 septembrie 1953*, în ANIC, Fond C.C. al P.C.R. – Căncelarie, dosar nr. 48/ 1953, f. 2.

cietatea „Astra Română”, cum era înainte, și cu Nicolae Balotă. Fasco era un sas, făcuse parte din SS, prizonier la ruși, dar pentru că era cetățean român rușii l-au trimis în România, unde a fost imediat închis. Era poreclit Iogan Ioganovici Fasco.

F.B.: Balotă, scriitorul.

N.P.: Turnător după aceea. Îmi amintesc despre el... de două ori m-am întâlnit cu el pe stradă și de fiecare dată eram cu copiii mei: o dată pe Calea Victoriei, la o cofetărie, în față, stătea la masă cu nu știu cine, și eu m-am dus la el, în prostia mea, să îl salut. S-a sculat și a plecat de la masă; a doua oară l-am întâlnit în stație la Văcărești, în libertate, după ce îl văzusem de multe ori la televizor și mi-am dat seama...

F.B.: Asta după 1990...

N.P.: Nu, înainte! Acum [după 1990] ne-am întâlnit, că mi-a cerut să-i amintesc niște... voia să scrie... e un mare, cum să spun... un bun orator, se infiltrează ușor într-o temă și o dezvoltă... presupuneam că pentru a apărea la televizor sigur a făcut un compromis... N-am știut că a făcut compromisuri mai mari, el a intrat în închisoare cu frații Boilă. Amintindu-mi de Balotă, am uitat greva de la Gherla.

F.B.: Păi, mi-am notat eu să vă întreb, despre evenimentele de la Gherla...

N.P.: Nimic nu-ți scapă! Deci, nu bănuiam că a păcătuțit atât de mult, a făcut și el destule...

F.B.: Dar a făcut păcatul din închisoare sau după?

N.P.: El este acuzat de frații Boilă că din închisoare a fost slab¹²⁷,

¹²⁷ Într-un „Top 5 cei mai scârboși informatori”, publicat de Neculai Constantin Munteanu pe site-ul www.europalibera.org, preluat de site-ul www.revista22.ro, Nicolae Balotă ocupă locul 2. Este, desigur, un „top” subiectiv, ceea ce nu face mai puțin credibile detaliile descoperite în dosarele CNSAS. Un punct de vedere diametral opus, deși presupunem că au fost citite aceleași dosare, de ambele părți, propune Gabriel Andreescu, în *Cărturari, opozații și documente. Manipularea arhivei Securității*, Editura Polirom, Iași, 2013, pp. 113-145; eu însămi, necitind dosarele lui Balotă (citind alte dosare, de exemplu, DUI Paul Goma, în care „Someșan” este prezent), dar citindu-i *Jurnalul albăstru*, în două volume, și alte surse bibliografice, inclusiv pe cei doi autori menționați, am putut exprima un punct de vedere în textul *Dezambiguizarea arhivelor Securității, un puzzle întortocheat*. 3, publicat în revista „Timpul”, mai 2013, și care poate fi citit la <http://flori-balanescu.blogspot.ro/2013/06/dezambiguizarea-arhivelor-securitatii.html>. Ajungeam acolo la concluzia că „Respectul breslei culturale pentru Nicolae Balotă, in-

pentru că asta e ancheta, dacă ești fricos. Însă el s-a desfășurat cu toate forțele în libertate, după aceea în ANCD-ul lui Ciorbea, unde Balotă a jucat și el un rol, dar se pare că și-a vîndut prietenii, pe părintele Boilă, care a fost senator pe timpul lui Constantinescu, și pe Nelu Boilă, care e un om de onoare, nu știu dacă îi cunoști.

F.B.: Nu îi cunosc, doar din ce am citit. Totuși, Balotă este un intelectual rasat, e greu de crezut că poate fi capabil de gesturi malefice după 1990..., motiv pentru care a și iscat opinii contradictorii.

N.P.: Da, unul care vorbea frumos în închisoare.

Deci, la Pitești eram patru în cameră. Eu mă țineam de rele și acolo. Părintele Ploscaru avea o memorie fantastică, știa Evangheliile pe de rost, pe care mi le dicta, și eu, sub pat, pe burtă, scriam cu cerneală – nu cerneală, ci de-acesta medical, pe care-l pui cu apă și se face roșu... aflăm noi cum se cheamă...

F.B.: Albastru de metil? Permanganat de potasiu?

N.P.: ...da, albastru de metil? Și scriam Evanghelia...

F.B.: Pe ce o scriați?

N.P.: Păi, pe bucăți de izmene, de cămăși! Rămîneam în fundul gol și le rupeam fîșii... da, dragă, era vară! Dacă mă-ntreba de ce nu am izmene pe mine, răspundeam că au fost atît de rupte încît le-am aruncat, nu mai stăteau pe mine! Și la iarnă... caut altele... Și scriam din Evanghelii și trimiteam în toate celulele, peste tot, și în alte închisori. Din Evanghelia după Ioan, da...

F.B.: Deci, trimiteați petice de izmene, cămăși și altele, pe care erau scrise fragmente din Evanghelii, și ele circulau dintr-o celulă în alta, chiar în alte închisori?! Albastrul de metil vi-l furniza cineva de la infirmerie sau de unde?

N.P.: L-am furat eu! Am și dovada, un articol pe care tocmai că-l am la mine, scris în 1991-1992, cum a furat Nicu Popa metilul de la Pitești! E un articol scris de Dumitru Paciag, săracul, a murit și el. Nu știu dacă era metil, nu contează, parcă erau niște cristale care se

vocat de către Gabriel Andreescu, și latura secretă a biografiei sale, ce a afectat viețile altora, sînt două aspecte distincte ținînd de dedublarea unui om cu o biografie de neînvidiat. (...) Eufemismele și relativizările într-o astfel de speță riscă să producă și mai multă confuzie”.

dizolvau în apă și se făcea roșie. Am profitat de neatenția felcerului și am sustras flaconul cu cristale... aveam 27 de ani, dacă mă prindeau, mă desființau!

F.B.: Dimitrie Paciag, cel care scria poezii?

N.P.: Da!

F.B.: Șuteați chestii, ca să mă exprim în ton cu cele evocate... Doctorul nu observa? Și „biroul” unde îl aveați, la șerpărie?

N.P.: Ei, observa el! Da, da, la șerpărie, îmi dicta episcopul Ploscaru, mai trimiteau petece și „cititorii” din alte celule, numai din Evanghelia după Ioan cred că am scris vreo 10. Asta la Pitești, unde eram în celulă cu Ioan Ploscaru, cu Nicolae Balotă și cu alții.

F.B.: Cred că orice substanță găseați la un moment dat o puneți bine, nu?! Ca românul strângător, că nu se știa niciodată când aveți nevoie. Revenind la Pitești...

N.P.: Frații Boilă au fost în același proces cu Balotă. În perioada în care i-am cunoscut eu pe frații Boilă și pe Balotă, am stat cu ei, și cu Iusuf Ismambet¹²⁸, hokele din Constanța, legionar...

F.B.: Legionar? Asta n-am știut.

N.P.: Știam noi! Eu am stat cu ei la Gherla, am sărit peste asta, sigur că sînt o mulțime de lucruri...

F.B.: Ați fost cu frații Boilă și la Gherla? Și cu Balotă?

N.P.: Da, și cu Balotă, și cu Iusuf Ismambet, eu eram al cincilea. Am prins greva de la Gherla, când au tras în noi. A fost în 14 iulie¹²⁹ 1958. Am mai stat la Gherla cu cîțiva prizonieri de război, îmi amintesc acum de Volkmer Günther, Nicolae Popa Magadan, Ivan Ivanovici Fasco. Intraseră în țară pe la Ungheni, de unde au fost arestați și condamnați în regim de urgență.

¹²⁸ Născut la 12 februarie 1903, în com. Izvoru Mare, jud. Constanța, hoke de origine tătară; a făcut parte din organizația „Mișcarea Națională Tătară”, „care urmărea crearea în Crimeea a unui stat independent tătar; acordă sprijin tătarilor refugiați din Crimeea; arestat, 14 aprilie 1952; anchetat; acuzat de spionaj în favoarea Turciei; judecat pentru crima de înaltă trădare și uneltire contra ordinii sociale; condamnat de T.M.B. prin sentința nr. 179/11 martie 1953 la 25 ani închisoare; detenție la Gherla”, cf. <http://inst-idst.ro/ro/idst/mecanisme-represive/partea-i-literele-a-l/i/pagina38> (accesat la 1 septembrie 2016).

¹²⁹ Alți memorialiști dau data de 14 iunie.

F.B.: Cred că toți istoricii care au avut într-un fel sau altul de a face cu greva din 1958 de la Gherla au o nelămurire: iunie sau iulie? Pentru că memorialiștii folosesc ambele date.

N.P.: Când este ziua Franței?

F.B.: Pe 14 iulie.

N.P.: Atunci a fost! Că de-asta am cîntat noi *Allons enfants de la Patrie, le jour de gloire...* De ziua națională a Franței! Asta-i și rațiunea pentru care s-a făcut: *Liberté, Egalité, Fraternité!* Asta am cerut! Orice acțiune violentă împotriva lor îmi plăcea atunci, orice să facem! Trebuia să facem ceva! Au venit cu armata, ne-au înconjurat, am stat liniștiți, nu mai strigam, nu mai urlam...

F.B.: Vă mai amintiți în ce cameră erați?

N.P.: Nu-mi mai amintesc, dar eram la etajul 2. A durat ore întregi, de dimineața pînă seara.

F.B.: V-ați baricadat?

N.P.: Noi nu ne-am baricadat, pentru că la un moment dat auzeam prrr! prrr!, dădeau obloanele jos. Atunci, eu sar la oblon, să-l rup. În vremea aceasta, au început să tragă de afară. Trăgeau de deasupra și strigam: *Aici, mă! Trage, mă!* Eram inconștient. *Criminalilor, asasinilor! Vînduții Moscovei!* Și punem la vot: dăm sau nu obloanele jos? Singurul care a spus da în final a fost Iusuf Ismambet. La restul ne-a fost frică. Nu le-am dat jos. Sigur că sfîrșitul era același, dar intram în istorie. Nu puteai să stai tăcut, să nu protestezi.

F.B.: Vă mai aduceți aminte de la cine, cum a început?

N.P.: Da, am aflat în timp. De la camera frontieriștilor, era o cameră cu treizeci și ceva de frontieriști, îți dai seama că erau copii, erau tineri, aveau douăzeci și ceva de ani. Greșeala lor a fost că s-au baricadat înăuntru, toate paturile le-au pus în dreptul ușii.

F.B.: Motivația lor?

N.P.: Era ziua Franței...

F.B.: Cred că e prima oară cînd aud că există o legătură între declanșarea grevei de la Gherla și ziua Franței. Poate că a fost un pretext, nu doar un simplu prilej. Au cerut ceva, au revendicat ceva?

N.P.: Noi ne-am trezit cu ea pusă, n-a fost o convenție a noastră

ca în ziua de... A izbucnit! Și nu întâmplător de ziua Franței.

F.B.: Spuneți că greva de la Gherla, din vara lui 1958, nu a avut un caracter premeditat, iar cei care s-au trezit implicați nu au avut nicio revendicare? Sau a fost pregătită de frontieriști, iar restul s-au trezit doar solidari cu aceștia?

N.P.: Dar ceream cu toții *Liberté, Egalité, Fraternité!*

F.B.: În franceză? Am citit în mai multe memorii că greva a pornit de la frontieriștii nemulțumiți de lipsa aerului și luminii, de căldura insuportabilă, de înfometare... Mie îmi miroase a premeditare, a grevă gândită din timp, adevărat, într-o zi (sau în preajma ei, o lună mai devreme) cu o simbolistică deosebită pentru drepturile și libertățile individului! Este la fel de adevărat, că nefiind implicat direct, fiind în altă cameră, știți doar ceea ce ați trăit Dvs.

Cum s-a încheiat greva?

N.P.: Sigur, în franceză și în română. După ce lucrurile s-au potolit, ne durea gâtul, au băgat furtunurile de apă pe ferestre, de afară, în celulele respective, și atunci deținuții au început să rupă ușa și să iasă pe coridor.

F.B.: Adică asta i-a scos din sărite, în loc să-i calmeze.

N.P.: Da, ei erau deja potoliți, dar cu furtunurile... și atunci au intrat și au tras. Au tras în celulă, la frontieriști! Plescăiturile de mitralieră se auzeau exact ca-n filme. 5000 de oameni câți eram în Gherla strigam „Huo, criminalilor!” Dar ei trăgeau de sus, n-au omorât niciunul, așa știu eu, lucrurile sînt diferite de la mărturie la mărturie. A urmat un regim sever, de mîncare mai proastă, înjurături, bătai – te scotea și te bătea pentru nimic, un regim ultrasever. Eu nu știam decît ce se întâmplă în camera mea, era o poliție foarte severă. De la noi nu au ridicat pe nimeni, pentru că au fost cuminți, datorită lui Balotă. Mă urcasem să împing obloanele cu picioarele, dar ei m-au tras jos... Eu am rămas prieten cu frații Boilă.

Chiar anul trecut am intervenit să fie ajutat Nelu Boilă. El are o policlinică privată greco-catolică, dar primește pe oricine cere ajutor. Nu mai avea bani pentru cheltuieli, salarii, lumină, gaze. Nelu Boilă cred că este mai mare decît mine cu 2 ani, înalt, zvelt, opus fratelui său

Matei, care e rupt, e zdruncinat de reumatism, vai de el. Sînt oameni buni, cinstiți, corecți!

În Gherla ascultam prelegerile lui Nicolae Balotă, vorbea despre teme filosofice, despre cărțile lui Thomas Mann, eram patru-cinci în celulă, nu aveam altceva de făcut, dar el era un bun orator...

F.B.: Ce altceva s-a mai întîmplat la Gherla, care v-a marcat?

N.P.: Nu-mi amintesc acum...

F.B.: Ați fost pedepsit vreodată la Gherla?

N.P.: Nu-mi amintesc, toate pedepsele au fost parcă la Aiud.

F.B.: Haideți să vă amintesc una de care ați uitat (și ați uitat multe!), de la Dej, a cărei redactare, atît din punct de vedere lingvistic, cît și vizual este o mică operă de artă naivă, sfertodocă:

„PENITENCIARUL DEJ

APROB

COMANDANTUL

VĂZUT

MEDICUL UNITĂȚII

suportă 5 zile

DE ACORD

OFIȚER DE SERVICIU

RAPORT

ÎN ZIUA DE 2 IX 1960 ORA 21³⁰ DEȚINUTUL POPA Z. NICULAIE
CONDAMNAT LA 25 ani PENTRU înaltă trădare
DIN SECȚIA II-a CAMERA 34.

A COMIS URMĂTOARELE: La sup.[ravegherea] făcută am găsit pe deți. de mai sus făcea scandal în cameră dacă a fost chemat la vizetă și *iam* dat ordin să tacă nu a vrut ci a continuat mai departe, dacă *iam* spus că îi fac raport de pedepsire *mea* răspuns că pot să îi fac cî[t] de multe că habar *nare* el. Rog să se ia măsuri asupra lui.

PROPUN A FI PEDEPSIT CU: 7 zile izolare

SUPRAVEGHETOR

PEDEAPSA ÎNCEPE LA: 27.11.1960 ora 5

PEDEAPSA EXPIRĂ LA: 02.12.1950 ora 5

PRIMEȘTE: HRANĂ CALDĂ ÎN ZILELE DE 29

REGIM CELULAR ÎN ZILELE DE 27, 28, 30, 01.

LUAT LA CUNOȘTINȚĂ

DEȚINUT¹³⁰

N.P.: Da, uitasem, cine știe câte din astea au mai fost...

La Gherla, de exemplu, oamenii cu care am stat nu erau pentru confruntare directă cu cei care te țineau sub cheie. Dacă vrei, preferau o colaborare care să le asigure comunitate, nu bătai, nu izolări etc. Pe cînd la Aiud, ori ei, ori noi! Asta era atitudinea. Bătaie, vrei să bați? Uite curul, bate-l! Vrei să-mi dai în cap? Dă-mi în cap!

Era un milițian la Aiud care ne spunea: „Bă, voi nu sînteți oameni!” „Da ce sîntem dom’ șef, copaci?” „Ce copaci băi? Voi ați vrut să furați copacii!”. „Dom’ șef, da un’ să-i ducem, eu-s de la oraș...!” „Eee, ne-a spus nouă partidu’ că voi voi ați să luați copacii să-i ardeți și noi ne-am opus!” Sau, spuneau: „Bă, deținutu’ nu-i ca omu!”

F.B.: Dar ce era?

Să vă mai spun niște pedepse, unele adevărate „capodopere”:

Un Raport din 24 iunie 1958 consemnează că deținutul N.P. de la camera 97, Secția a IV-a, „a fost găsit bătînd în calorifer cu scopu de a lua legătura cu deținuți din alte camere respectivul nu a vrut să recunoască că a bătut în țeavă deși a fost găsit sus la țeava de lîngă tavan unde bătea. Propun a fi pedepsit cu 7 zile izolare în lanțuri”¹³¹. Propunerea a fost aprobată. La începutul anului, conform unui raport din 16 ianuarie 1958, ați fost pedepsit cu 5 zile de izolare pentru același motiv: fiind în camera 5, ați încercat să luați legătura „prin perete și

¹³⁰ DP, vol. 3, f. 26. Documentul este semnat indescifrabil de: comandant, ofițer de serviciu, medic, supraveghetor și deținut, fiind scris, alternativ, cu creion (ce am îngroșat) și cu stiloul, vrînd să reproducă un document tipizat. Toate greșelile de exprimare sînt în original.

¹³¹ *Ibidem*, f. 33.

conductă” cu camera 6¹³². Și pentru că sînteți consecvent, ați încheiat anul 1957 în forță, primind pe 31 decembrie 7 zile de izolare, deoarece, închis fiind la camera 55, de pe Secția a III-a: „Nu a vrut să respecte programul după semnalul de stingere nu a vrut să se desechipeze în sera de anul nou și dacă l-am întrebat de ce nu se culcă miea spus nîi somn”¹³³. Semnează, de data aceasta citeț, sergent Olteanu Ion. Anecdotic și memorabil.

Pentru un strop de expansiune a libertății lăuntrice măcar în noaptea de Anul Nou, ați plătit în mod conștient cu o săptămîină de izolare, de carceră, în ianuarie 1958! Ați „vorbit obraznic cu supraveghetorul”¹³⁴. Aveați 27 de ani și o vechime de aproape 8 ani de pușcărie politică. În ziua de Sfîntul Ștefan a anului 1957, supraveghetorul de serviciu, intrînd în camera 55, însoțit, pentru percheziție a avut de a face cu recalcitrantul care deveniserăți după atîția ani de pușcărie: „acest deți[nut] au [sic] instigat tată camera să nu să supună percheziți[ei] nu au vrut să egzekute ordinul dat să pună minile la ceafă în timpu percheziți au răspuns obraznic spunîndune călăi și ticăloși pentru acest fapt propun să fie pedepsit cu 7 zile izolare cu majorare”¹³⁵. Semnează sergent mj. G. Șomlea (îl bănuiesc după semnatură pe Gavrilă, nu pe fratele lui, Gheorghe, amîndoi sergenți majori la data respectivă, la Gherla). Vestiții frați Șomlea! Gheorghe era „alintat” *Vacă* sau *Cap de vacă*? Avem de a face aici cu două pedepse primite la distanță de cîteva zile: 27 decembrie (Sf. Ștefan) și 31 decembrie (noaptea de Anul Nou).

N.P.: Așa este, a avut și Goma de a face cu ei la Gherla, dar parcă numai noi am avut... Nu știu ce era în mintea lor, erau niște îndoctrinați, știau anumite reguli, învățate ca Tatăl nostru, cărora se conformau. Dacă primeau ordin te omorau. Nu de mult am ascultat un comentariu, un film al doamnei care a făcut *Memorialul durerii*...

F.B.: Lucia Hossu-Longin...

¹³² *Ibidem*, f. 34.

¹³³ *Ibidem*, f. 35.

¹³⁴ *Ibidem*, f. 79 v.

¹³⁵ *Ibidem*, f. 37.

N.P.: ...da, doamna Hossu, depunea mărturie un plutonier-major, șeful plutonului de execuție din Gherla, care spunea: *Sînt nevinovat, eu primeam ordin să-i aduc în subsol, în beciul în care erau executați. Eu îl aduceam, îl legam la spate și plecam! Altcineva îi trăgea glonțul în ceafă, nu eu! Nu eu îi omoram! Unde e vina mea? Eu am executat un ordin!*

F.B.: Acela care trăgea tot un ordin primea, eventual de la cel care „doar” îl lega pe osîndit, care la rîndul lui primise ordin mai de sus. Răspunderea nu este la nimeni. Toată lumea e vinovată cumva, deci, nu e nimeni vinovat!

N.P.: Atunci am aflat că la Gherla se executau oameni!

F.B.: Cînd erați în Gherla nu știați, nu s-a auzit nimic? Înseamnă că păstrau cu sfințenie secretul, care este unul din ingredientele de bază ale practicii comuniste.

N.P.: Nu știam că la Gherla te scoate și te execută, nu știam! Nici n-am știut în vreo închisoare, probabil că și la Aiud!

F.B.: Mai știu foști deținuți de la Gherla care spun același lucru, unii negînd cu tărie că s-ar fi produs execuții în închisoare (doar pentru că ei nu aflaseră, fiind închiși acolo). Administrația nu avea nici un interes să se afle, probabil că unele dintre execuții nu aveau legătură cu condamnările la moarte, cu sentințele din procese.

N.P.: Spunea, domne, cum puteți să mă învinuiți pe mine de crimă, cînd eu n-am tras în viața mea!? Eu doar îi legam...

F.B.: Nu are nici un proces de conștiință că a fost solidar la crimă, că știa exact ce face, ducînd un om nevinovat la moarte.

N.P.: Avea de ales: riposta, trebuia să riposteze! Dar uitate că nu îl înțelegea acum pe cel care îl acuza de crimă! *Păi, ce, l-am omorît eu?* Toțiăștia erau cizmari, tîmplari sau nici atît, culeși de prin sate și orașe, n-aveau o meserie de bază.

F.B.: Revenind puțin la pedepse... Într-o Adeverință-caracterizare completată la penitenciarul Pitești, nedatată, sînt trecute mai multe pedepse din diverse locuri de detenție: la 26 iunie 1953, 5 zile de izolare „pentru că a vorbit cu vocea tare prin perete”; la Aiud, cu 7 zile de izolare „pentru că a făcut instigare între deț. să nu se supună la percheziție”; preferata mea de la Aiud este cea din 26 iunie 1955: erați

deja la izolator din 24 iunie cu o pedeapsă de 5 zile de regim sever pentru că la percheziție vi se găsiseră piese de șah în saltea (motiv pentru care ați fost mutat de la camera 247 la 64-izolator, Secția celular parter), când ați fost surprins că vorbeați cu voce tare prin perete cu deținutul Alexandru Băncescu din camera 65. Vigilentul plutonier: „Propun să fie pedepsiți încă cu 7 zile izolare regim sever după ce se termină pedeapsă actuală”. Mărinimos, comandantul a aprobat numai 5 zile¹³⁶. Ați fost tare năzdrăvan! La Gherla, 5 zile de izolare „că nu a respectat regu[li]le în interior și alte 5 zile ptr că a încercat să țină leg cu alți[i] prin perete și cu 7 zile că a bătut prin calorifer să țină legătura între ei”; la Pitești, 7 zile de izolare „pentru că nu a vrut să respecte reguli[le] în cameră”¹³⁷. O altă pedeapsă, de 7 zile, a fost primită la Pitești, pe motiv de „*lam găsit culcat în pat în fie care dimineață eu le[-a]m atras ate[n]ția de felu cum trebuie să șadă în cursul zilei în cam[eră], și totuși continuie să stea culcați*”¹³⁸. Supraveghetorul propune 7 zile de izolare, începînd de la 25 septembrie 1959, orele 12, pînă la 2 octombrie 1959, orele 12. Ordinul a fost aprobat întocmai de ofițerul de serviciu, de comandant și de medicul penitenciarului.

Tot la Pitești a fost delegat pe 18 aprilie 1960 cpt. Grigore Nicolae, de la Securitatea Raională Arad, pentru a vă interoga. Este clar un supliment de anchetă. Dar în legătură cu ce? Nu reiese de nicăieri, deși pe colțul din dreapta-sus al documentului tipizat este o apostilă scrisă cu stiloul: „Se va introduce în dosarul personal” (semnătura indescifrabilă a unui căpitan), iar pe verso, o însemnare care ne nedumerește și mai mult: „18.VI.1960. Deț. Popa Nicolae din penit. Dej a fost anchetat cu acceptul [cuvînt nesigur] nostru”¹³⁹, semnătură indescifrabilă. La data respectivă erați, într-adevăr, la Dej... dar de ce să fi scris despre o anchetă la Dej, cînd pe fața documentului scrie clar că trebuia să fiți anchetat la Pitești, cu exact două luni mai devreme?

N.P.: Nu am fost anchetat niciodată la Pitești. La Dej, da.

¹³⁶ *Ibidem*, ff. 60-64.

¹³⁷ *Ibidem*, f. 28.

¹³⁸ *Ibidem*, f. 29.

¹³⁹ *Ibidem*, f. 27.

F.B.: Să nu vă fi găsit anchetatorul delegat la Pitești? V-a prins din urmă la Dej...

N.P.: Nu știu ce s-a întâmplat, îmi amintesc de episodul cu Holingher.

F.B.: Într-adevăr, DGSS l-a delegat, dar 7 ani mai devreme, la 18 iunie 1953, pe mr. Isidor Holingher din cadrul MSS să vă ancheteze în penitenciarul Aiud¹⁴⁰. Holingher era ofițerul însărcinat să vă ancheteze și să vă *atrage pe calea cea bună*.

„Credința noastră este viața noastră”

Cardinalul Iuliu Hossu

N.P.: Vreau să-ți spun... cunoscându-i pe preoții greco-catolici, am realizat o mare diferență între ei și preoții ortodocși. Tot atât de români sau buni români și unii, și alții, străbătînd o facultate fiecare, erau licențiați. Nu am stat cu nici un preot ortodox doctor. Am constatat că diferența venea, în primul rînd, din faptul că greco-catolicii erau mult superiori ca învățămînt, ca școală, majoritatea celor pe care i-am cunoscut învățaseră în străinătate, majoritatea episcopilor și preoților greco-catolici erau adunați în închisoarea Pitești amenajată special pentru „trădare”, apoi ne-au transferat la Dej. Am stat cu Ploscaru, cu preasfințitul Alexandru Rusu, cu preasfințitul Todea. Îmi amintesc, începuse o epidemie de hepatită, m-au descoperit cu hepatită și s-a format o cameră lungă de deținuți care aveau hepatită. Și-acolo am stat cu consulul general francez, dar de origine română, Popovici, cu fiul lui, Vladimir Boutmy de Katzman, care, Dumnezeu să-l ierte!, a fost un bătaios, bun român, n-a făcut nici un compromis, un bun român!, ne-am înțeles întotdeauna, ajuns în lumea liberă am ținut legătura cu el, a murit, era un om de treabă!

F.B.: Și Radu Ciuceanu vorbește bine despre el. La Pitești?

N.P.: La Pitești am stat cu el. Taică-său, care era mason, a murit acolo, în Pitești, cu episcopul Todea lîngă el și pe patul de moarte i-a

¹⁴⁰ *Ibidem*, f. 68.

dat dezlegare pentru toate păcatele. Ți-am spus că am stat la Gherla cu Iusuf Ismambet, care a murit la Dej, și care a ajuns cu mine la Pitești.

F.B.: A fost și el transferat de la Gherla la Pitești? Am găsit în dosar un bilețel de repartizare la camera 14 în Jilava, pe data de 7 noiembrie 1958¹⁴¹, adică în tranzit spre Pitești, unde ați ajuns pe 17 noiembrie 1958.

N.P.: Toți cei cu „înalță trădare”!

A fost marea foame, marea mizerie, aș putea spune că poate a fost cea mai groaznică închisoare, nu găseam într-o gamelă de 700 grame de lichid, de mîncare, atîta zaț cît găsești într-o ceașcă de cafea, ceva gros, nimic! Poate că foamea creștea și cu vîrsta, și cu anii. Sigur, cred acum că cei mai flămînzi erau tinerii, mai flămînzi decît bătrînii. Nu găseai, crede-mă, un sfert de lingură, un vîrf de linguriță de ceva, de făină, pămînt măcar în zeama colorată pe care ți-o dădeau. Se-ara, parcă văd celula, camera mare, eram cu Ploscaru, cu Florică Șanta – un mare om, român din Satu Mare, sfîrșitul războiului l-a prins la școala de aviație, undeva prin Ardeal –, cu Rusu, cu Todea, cu părințele Asaftei...

F.B.: Tot greco-catolic?

N.P.: Părintele Asaftei era romano-catolic, de prin Moldova, care suferea de reumatism deformant, era un tip înalt, cu niște mîini de țaran, cum să spun, era încolăcit pe el însuși!

F.B.: Avea artroză degenerativă?

N.P.: Așa ceva... și suferea în tăcere. M-a impresionat mult omul acesta. Dar pornisem de la preoți... diferența între ei. Țiu minte că am întîlnit doi preoți, unul greco-catolic și unul ortodox din același sat.

F.B.: Înseamnă că erau ardeleni.

N.P.: Sigur că da. Comportament diferit. Cel ortodox era un preot bun, dar prins de toate cele lumești, de făcutul averii pentru copii, avea fete, erau formați pentru lumea aceasta, nu pentru cealaltă. Așa se explică de ce Biserica Greco-Catolică a avut altă prestanță în închisoare decît cea Ortodoxă. Nu se cunoaște nici un episcop ortodox

¹⁴¹ *Ibidem*, f. 37.

care să fi stat în închisoare! Sigur că putem aduce din istorie episcopi surghiuniți, dar care să lupte în închisoare împotriva comunismului n-au existat. Doi oameni au existat care au luptat: părintele Ioan de la Vladimirești și părintele Gheorghe Calciu.

F.B.: Dar Calciu nu era preot când a fost arestat...

N.P.: E vorba de lupta lui ca preot, „Cele șapte cuvinte”, dacă ți-a fost dat să citești, formidabile, a întors totul pe dos...

F.B.: Asta a fost abia în anii 1980.

N.P.: Pentru care l-au băgat din nou în închisoare.

F.B.: Pentru a echilibra puțin discuția, trebuie să spun că în ciuda colaboraționismului tacit sau pe față al ierarhiei ortodoxe, episcopii greco-catolici au ajuns în pușcării pentru că le-a fost desființată biserica (și cu ajutorul unor ortodocși), ceea ce nu scuză lipsa de implicare a ortodocșilor și a întregii comunități române, în ansamblu, care stă foarte prost la capitolul solidarizării. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm numărul mare al preoților ortodocși ajunși în pușcării, de multe ori pentru că au luat apărarea comunității păstorite, pentru că au ajutat „dușmani ai poporului”, pentru că au fost solidari cu țăranii care s-au opus colectivizării etc. Nu putem compara ca nivel de școlarizare un preot obișnuit de mir cu un episcop. Totodată, au ajuns în pușcăriile politice și mulți preoți ortodocși școliți, peste media preoților de mir, dau trei exemple: ieromonahii Sofian Boghiu, Benedict Ghiuș, Mina Dobzeu, basarabean, cel care l-a botezat la Jilava pe N. Steinhardt. Poate nu ați avut șansa să fiți și în preajma unor astfel de oameni. Sigur că din punct de vedere cultural și istoric, ceea ce înseamnă și comportamental, sînt diferențe. Ar fi ciudat să nu fie. E adevărat că poate coloana noastră vertebrală ar fi fost alta dacă am fi avut ierarhi ortodocși care să lupte și să dea un exemplu, aici sînt de acord cu Dvs.

N.P.: Și eu am auzit lucruri minunate despre părintele Benedict Ghiuș¹⁴², de la Nae Nicolau, doctorul de la Aiud, cu care am fost...

¹⁴² „Acolo [în Balta Brăilei, în lagăr] mi-a fost dat să-l întîlnesc și să-l cunosc nu pe ocnașul, cum ar fi vrut Partidul, ci pe Arhimandritul Benedict Ghiuș, un ortodox de o adîncă puritate morală și spirituală, dar în același timp un teolog de mare finețe și de o înaltă erudiție. Să spun că era un călugăr îmbunătățit – dar cîți nu sînt acum mai cu seamă, cînd adulația devine formă perfidă de supraviețuire, chiar și-n smerenia Bisericii! –, să

ei erau prieteni, Nae Nicolau era un frecventator al lui Ghiuș, cît a stat liber. Sigur că au existat. Nu vreau să insult Biserica Ortodoxă, la care țin, e un loc de unde eu am plecat, de care mă simt legat și toate activitățile mele în Basarabia sînt de promovare a Bisericii Ortodoxe. Acolo uit că am devenit greco-catolic, că am adoptat această doctrină. Dacă astăzi ar trebui să fac o alegere n-aș face-o, azi n-aș mai deveni greco-catolic, deși nu îmi pare rău că am devenit. Astăzi, la 80 de ani judec altfel decît atunci. Ortodoxia niciodată nu a luptat împotriva guvernului, ci s-a supus politicii statului. Asta e ortodoxia și aici se vede, dacă vrei, superioritatea modului de gîndire catolic, unde cardinalul nu înseamnă același lucru cu patriarhul, el este supus din punct de vedere administrativ Papei.

Discutam cu cineva... cum îți explici că toate lipsurile astea de azi sînt mai vizibile în țările ortodoxe decît în cele catolice? De ce? Păi, ia-le cum vrei, dar e o realitate.

F.B.: Asta e o dezbatere care nu are loc în spațiul nostru, orice încercare se termină destul de urît...

N.P.: E o realitate, la noi lucrurile merg mai greu! Polonia, Cehia... Uită-te Grecia unde a ajuns! Noi sîntem la pămînt cu toate, uită-te ce vocabular e la noi! N-ai să auzi asta la ei, trăirea este alta. În catolicism se pune accentul pe trăire, pe împlinirea față de preceptele divine. În ortodoxie mai puțin.

E bine să nu discutăm despre acestea prea mult, nici nu aș vrea să comentez asta, pentru că am devenit greco-catolic din motive...

F.B.: Care vă privesc. Uitați ce spune un preot iezuit, închis și el multă vreme, Mihai Godó:

„Blestemată era lupta asta de clasă. Acești oameni mînceau același arpacăș, dormeam pe aceeași saltea, șoarecii treceau noaptea peste ei la fel ca

spun că era erudit sau demn ar fi un risc de a nota banalități. Arhimandritul Benedict – nume cu largi semnificații (căci benedictul e binecuvîntat, și Benedictus a fost călugărul latin care a creștinat și a sedentarizat barbarii năvăliți sau infiltrați în Europa; de aceea a și fost declarat patron al Europei), semnificații pe care le vedeam plinindu-se sub chipul recules și interiorizat al celui cu care în iarna aceea, pe cît de cruntă pe ațît de sfîntă, tăiam copaci și pîrtie înspre comuniune.” (pr. greco-catolic Tertulian Langa, *Trecînd pragul tăcerii*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2008, p. 310)

peste oricine. Românii închiși în pușcărie s-au întâlnit cu elita preoțimii catolice și își disputau sala¹⁴³ care să primească un preot catolic. Eram căutați ca fetele frumoase la bal. Mulți au trecut atunci la catolicism, și Biserica catolică a câștigat mult în rîndurile ortodoximii, căci din fiecare sat erau un deținut politic sau doi care au stat împreună cu un preot catolic”¹⁴⁴.

„Mulți”, cît de mulți? Cazul Dvs. este primul despre care aud. A fost într-adevăr o trecere numeroasă la catolicism în pușcăria politică?

N.P.: Nu cunosc o trecere atît de puternică încît să adevăresc spusele părintelui Godó. Știu trei cazuri: eu, Florică Șanta și Dobrinescu. Sigur, asta nu înseamnă că nu au mai fost.

Pentru asta, că am devenit greco-catolic, am 6 copii, am 18 nepoți, altfel, fiind la modă unu-doi, restul îi omoram, uită-te care e practica în ortodoxie, uită-te care e practica în catolicism! Noi în America în fiecare an creștem datorită latinității, latinos. Cîte 7-8-9 copii... duminica la biserică, la mine în cartier, în mahala, sînt 6 slujbe de liturghii, ultima e la 7 seara, biserica e arhiplină! Sînt mai multe duminica, pentru oamenii care lucrează, să nu spună careva că nu a avut timp! Vine mexicanul cu 5-6-7 copii, face gălăgie, preotul ține slujba înainte, nu-l deranjează; pentru că e biserică mare, St. Mary, se face un fel de dare de seamă a activității bisericii pe luna trecută: 17 000 de dolari au scos într-o săptămînă la biserică! Păi, cum să nu fie biserica catolică bogată!? La catolici, prezența la biserică face parte din viața ta de toate zilele, la ortodocși mai puțin, te duci la botez, te duci la cununii, la Paști, la Crăciun... Nu înseamnă că bisericile ortodoxe nu sînt pline de tineret.

Tot de la Aiud îmi amintesc de Emin Nihat – fiul consulului onorific al Turciei la Constanța, era născut în România, făcuse studii românești, a murit în detenție la Aiud, în 1961, cu trei luni înainte de eliberare, bolnav de ciroză, avea cam 33 de ani. Era cu doi-trei ani mai

¹⁴³ Probabil: camera; o traducere neadecvată.

¹⁴⁴ Mihai Godó, *Iezuit. Nu cîinele comuniștilor! (Surîsul nedeținutului)*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2014, p. 156.

mare decât mine. O fire veselă, bine dispus mereu, învinuit că a dat informații unor străini...

F.B.: Există în dosarul Dvs. penal o adresă de răspuns a penitenciarului Dej, din 24 martie 1962, către penitenciarul Văcărești – biroul financiar, care ceruse lămuriri printr-o adresă din 19 martie în legătură cu „deținuții C.R. Emin O. Nihat și Popa Z. Nicolae”. Și Dej-ul răspunde că deținutul C.R. Emin Nihat „nu se mai află în acest penitenciar, deoarece la data de 17.11.1961 a decedat”, în vreme ce deținutul C.R. Popa „se află încarcerat în acest loc de deținere”¹⁴⁵. În continuare, adresa trimisă de Văcărești ne lămurește asupra cerinței:

„Pentru executarea ordinului DGPCM Serv. Financiar nr. 0139.020/1962, referitor la indentificarea bunurilor și valorilor aparținând deținuților ieșiți din unitate (...) În cazul când au fost eliberați, ni se va comunica domiciliu[l], iar în cazul când au fost transferați, data și unitatea unde se află transferați”¹⁴⁶.

Adresa este pe numele Dvs., deducem că penitenciarul Văcărești a trimis adrese personalizate, pentru fiecare deținut, iar Dej-ul a dat un răspuns comun. În ce-l privește pe Nihat, adresa este cel mai probabil în dosarul său penal. Pentru cei morți în detenție soluția va fi fost cea pentru „eliberați în plic”. Eliberați în moarte din chinul pușcăriei.

La Pitești a fost vreun eveniment mai important de care vă amintiți?

N.P.: Da, sărmanul Emin, a murit tânăr, e foarte trist...

La Pitești știu că a fost o mare anchetă, au venit într-o zi procurori, generali, colonei. „Cum te cheamă?” Iogan Ioganovici Fasco! Era nebun ăsta. Pentru că mi-ai amintit din nou despre Pitești, am spus că eram în cameră cu Fasco, cu Balotă, cu Ploscaru. Fasco îl teroriza pe părintele Ploscaru. Eu mai cu duhul, „măi frate, măi Ioane... lasă-l”. Pe o porțiune de doi metri pătrați puteau să se plimbe doi, atât, și cum stătea Ploscaru jos, pe pat, „pac”, îi dădea una! Măi, și deodată îmi vine, de luni de zile strînsesem în mine: „Futu-ți Paștile mă-tii!”, îl iau

¹⁴⁵ DP vol. 3, f. 13.

¹⁴⁶ *Ibidem*, f. 14.

și dau cu el de colțul peretelui. Acum, de câte ori se plimba Ploscaru, Fasco se urca în patul lui!

F.B.: Frica i-a intrat în oase!

Deci, a venit o comisie de la București...

N.P.: Da, și-a venit și rîndul lui... „Cum te cheamă?” „Iogan!” Iogan a zis Fasco. Ți-a vede, nu se potrivea cu lista... „Ia mai du-te domne-n pizda mă-tii!” i-a spus el procurorului. L-au luat, evident. Era nebun!

F.B.: Îneebunise în închisoare?

N.P.: Fusesse lovit după cap în timpul războiului. Acum l-au bătuut...

Nu știi de ce au *desființat* închisoarea Pitești, pentru că numai „înalță trădare” era acolo, cazuri de învinuiri de spionaj... Nimeni nu a făcut spionaj, să știi!

Ne-au transportat de la Pitești la închisoarea Dej pe toți. Era închisoare mai mare, mai încăpătoare, cu celule mari și mici. Cred că prin 1960¹⁴⁷ sau 1961. Devenisem credincios. Cum nu aveam preot, duminica făceam eu liturghia, o știam pe de rost. Liturghia greco-catolică sau ortodoxă, în afară de rostul preotului, numai rugăciunile, cine dorea îl împărtășeam, aveam împărtășanie de la preot.

F.B.: În ce o țineai?

N.P.: Nu mi-au găsit-o niciodată! O țineam într-un tub, dacă ții minte, erau niște tuburi subțiri cu tablete... și-l băgam în rect...

F.B.: Fantastic! La percheziția celulară nu vă căutau intim... Sînteți material de roman!

N.P.: Păi, eu îl băgam în rect, acolo era sigil! Așa făceam... La Dej, Dumnezeu să-l ierte!, a murit generalul Teodorescu-Ankara, fusese atașat militar la Ankara pe timpul încercării de armistițiu între România și URSS. Tot acolo, am stat cu generalul Marinescu – „Gică Contra”, șeful Antiaerienei pe teritoriul României în timpul celui de al

¹⁴⁷7 iunie 1960, cu o scurtă ieșire la Văcărești, reîntors la Dej, de unde, la 18 ianuarie (?) 1963 a fost transferat la Gherla, potrivit Fișelor matricole penale, disponibile la <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/P/P%2011.%20Popa%20Ioan%20-%20Popelea/Popa%20Nicolae%20Zamfir/> (accesat la 21 ianuarie 2016).

Doilea Război Mondial, un general de mare demnitate și onoare, de la care am rămas cu expresia lui ca un laitmotiv – *sînt de acord, dar nu peste tot*. Tot acolo am stat cu generalul de corp de armată Rozin, cu col. Dumitrescu, cel care l-a ținut arestat în seif pe Antonescu. Un ordinar, un om lipsit de onoare! Dej a fost penultima închisoare.

La un moment dat, am fost trimis la Văcărești pentru o intervenție chirurgicală intestinală. Decuseară nu am mîncat nimic, în vederea operației, dar în ziua cînd trebuia să mă opereze, amînaseră operația două zile ținîndu-mă nemîncat, m-au anunțat că nu mi s-a aprobat cererea pentru intervenția chirurgicală. În ultima noapte am avut un vis, cu un elefant care îl lingea pe generalul Rozin cu trompa. Ca să aflu cînd am revenit la Dej că generalul murise la Văcărești, cît am fost internați acolo, în același timp...

F.B.: Erați prea „bandit” ca să vă acorde îngrijiri de specialitate și atenție..., neacordarea asistenței medicale era tot o formă de pedeapsă. De altfel, la întoarcerea în penitenciarul Dej v-a însoțit și un Referat medical emis la 16 ianuarie 1961, de spitalul penitenciarului Văcărești, camera de gardă, purtînd în colțul din dreapta-sus inscripția Medic Director, referat în care este recomandat „tratamentul ambulator prescris pe fișă. Nu este necesară internarea în spital. Apt muncă ușoară”¹⁴⁸. Semnat de Medic de gardă, semnătură indecifrabilă. Situația nu conține să ne uimească atunci cînd dăm în dosar peste tandemul foilor de transfer Dej – Văcărești tur – retur, intitulate: „Foaie de transferare (pentru uzul vagoanelor penitenciare)”, documente tipizate, personalizat olograf, de exemplu:

PENITENCIARUL Văcărești Data 3.02.1961, Consultat și găsit sănătos, De parazitat, MEDIC (semnătură indecifrabilă)

C.R. [contrarevoluționar] (...)”¹⁴⁹

Transferul de la Dej s-a făcut pe 8 ianuarie 1961, la plecare, medicul Alexandra Moldovan, care și-a pus parafa, găsindu-l pe deținut

¹⁴⁸ DP, vol. 3, f. 21.

¹⁴⁹ *Ibidem*, f. 22; cuvintele îngroșate sînt tipărite, celelalte adăugate de mînă.

și sănătos, și deparazitat. Din această primă foaie aflăm și cum se fundamentează transferul, anume: „Spitalizare conf. Ord. DGPCM nr. 166799/960”¹⁵⁰. „**I s-a dat hrană rece pentru zilele 08-09 IANUARIE**”¹⁵¹. Ceea ce înseamnă că pe 9 ianuarie deținutul trebuia să fie deja preluat de Văcărești.

Descopăr în dosarul penal 10 file de fișe medicale de penitenciar și trebuie să recunosc că încă nu am mai întâlnit atâtea și atât de detaliate în dosarele vreunui deținut, cercetate de mine la CNSAS. Este uimitor, cu atât mai mult cu cât sînt ale unui bărbat tînăr, arestat la vîrsta de 19 ani, sănătos ca un taur, cum se spune, și care a ieșit din pușcărie după 13 ani și 5 luni: beneficiem de o fișă întocmită în penitenciarul Aiud, completată pe 21 februarie 1957 (pacientul-deținut avea aproape 25 de ani), de una de la Pitești (transferat de la Gherla): 17 noiembrie 1958 (27 de ani), și de una de la Dej: 14 aprilie 1961 (pe 22 iunie împlinea 30 de ani). Nu sînt toate, arestarea petrecîndu-se în martie 1951, ceea ce denotă că vreme de 6 ani deținutul a fost tratat cu maximă indiferență din punct de vedere medical sau că administrația penitenciarelor în care a fost închis a fost neglijentă cu documentele. Din anamneză deducem că semnele bolilor au apărut cu cîțiva ani înainte de întocmirea primei fișe. Să vedem situația medicală în ordinea cronologică a fișelor:

1. – [anamneză] enterocolită (1954), icter (1956), fenomene pseudoanginoase (1953), o intervenție chirurgicală „strictură anală” (1956); [examen medical] miocardită cu fenomene pseudoanginoase, insuficiență pulmonară, abdomen balonat, simetric, dureros spontan și la palpare, colici postprandiale, segmente și mișcări anormale abdominale, scaune constipație, atonie intestinală, hipocalcemie (crampe musculare), astenie neuromusculară, gastro-colită cronică; *diagnostic*: enterocolită cronică, colecistită cronică, ptoză viscerală, colită terminală, gastrită hiperacidă, miocardită coronară cu fenomene pse-

¹⁵⁰ Pe care îl găsim o filă mai tîrziu: emis de MAI, DGPCM, Secția Sanitară, nr. 166799 din 23.XII.1960 către Penitenciarul Dej, ordin dat în urma unui raport al penitenciarului nr. 2445/1960: „vă facem cunoscut că se aprobă transferarea cu primul vagon penitenciar la penitenciarul Văcărești a deținutului C.R. POPA Z. NICOLAE”, în *ibidem*, f. 24.

¹⁵¹ *Ibidem*, f. 23.

udoanginoase, disurie;

2. *semne clinice*: hepatită epidemică [hepatita virală de tip A] (1956, internat la Aiud); M.R.F., I.T.M. (2.XI.1958 sau 1959?); T.A. 10/5 (26.IV.1960); *consultații ulterioare*: Penit. Dej. – Ptoză viscerală, megacolon, constipație spastică (II.VI.1960); M.R.F. op. neomogenă subclavic. stg. (3.IX.1960), constipație/megadolicocolon, constipație spastică (21.XI.1960), camera de gardă Spitalul Văcărești irigoscopie (? I. 1961); la ex. irigoscopic cadrul colic normal opacifiat. Se injectează pînă la cec, fără nici un stop. Unghiul splenic sus situat. Calibrul (colonului) transvers și ascendent ușor ectaziat; Ficat ușor mărit; Rf. gastro-duodenal. Nu sînt modificări. Ficat mărit (13.01.1961). La 24 h p. clismă baritată: substanța opacă inspectează cea mai mare parte din cadrul colic, Spor? accentuată la nivelul ? și descendent sensibilitate accentuată (14.01.1961). Va reveni la 72 h pt. clismă nu se percepe substanță baritată la nivelul colon (?) colic. (17.01.1961); *diagnostic*: colită spastică cronică (26.IV.1962, 7.XI.1962), distrofie gr. 1 (8.V.1962), megadolicocolon cu constipație cronică (19.II.1963), cîntărit pe 26.V.1963: 58 kg/ 170 cm (pe 11.VII.1963 are 60 kg, după tratament cu sulfat de magneziu, „sare amară”, ce rol să fi avut? e un purgativ!), colopatie cronică megacolon (14.08.1963, 24.08.1963), reumatism cronic (23.08.1963); sindrom subfebril, colită cronică, megadolicocolon (23.I.1963); polial? stenică (03.05.1963); suspect megadolicocolon, colecistită cronică cod 106 (?) (27.06.1963); 170/ 61 kg – T.A.: 13/ 8 (20.07.1963); stare gripală, colopatie cronică (cod?) 107 (30.12.1963); colopatie cronică (9.VI.1964) (pe această fișă sînt două sau trei semnături de medici, ultima purtînd și parafă, și fiind femeie: dr. Liana Stoica; toți îl declară inapt de muncă)

3. *antecedente*: hepatită epidemică (1956) – afecțiune pulmonară tbc (1943?), constipație cronică atonă, cu retenții pînă la 8 zile (din 1954); TBC pulmonar stg. (?) (1960); o afecțiune cardiacă (1955) și altele, care nu se citesc din cauza unei benzi maron de tip scotch, aplicată pe mijlocul foi de hîrtie; *diagnostic*: colită cronică spastică megadolicocolon; apt pentru munci ușoare. *Diagnostic*: megadolicocolon constipație spastică, TBC pulmonar stabilizat în obs.[ervație]; la 28.VII.61, 18.IX.61, 29.XII.61, 12.I.62, 30.I.62 se repetă diagnosticul de constipație spastică-megadolicocolon-colită spastică.

Este îmbolnăvitor chiar și numai să citești fișele medicale. Mi-a

luat ceva timp să le descifrez, chiar dacă mai sînt și expresii nesigure. Am cerut părerea unor prieteni medici. Daniela Rajka mi-a răspuns că „sînt termeni corecți, dar un pic «arhaici», adică azi am spune probabil Cardiopatie ischemică cu manifestări pseudoanginoase” și nu „miocardită coronară cu fenomene pseudoanginoase”¹⁵². Răzvan Constantinescu, specialist gastroenterolog, a descifrat mai mulți termeni, pe care, datorită scrisului „specific” medicilor și vechimii hîrtilor, nu i-am înțeles¹⁵³.

Sugestivă imaginea din vis, cu elefantul, ar merita analizată!

Trecerea Dvs. la greco-catolicism a fost determinată de influența pe care au avut-o episcopii greco-catolici?

N.P.: Parcă nici nu e vorba despre mine, dragă... Omul uită, că nu are încotro, dar a fost cumplit, cumplit... și azi port toate urmările acelor ani.

De cine a depins trecerea mea... de comportamentul diferit al unor oameni, tot atît de români ca și ceilalți, școliți la Strasbourg, în Franța etc., toți erau vorbitorii unei limbi străine, viața lor spirituală era diferită. Am găsit răspuns la multe întrebări la care nu puteam să-mi răspund sau care nu găseau răspuns la preoții ortodocși, pentru că eu n-am stat cu părintele Ghiuș sau cu alții de calibrul lui! S-au comportat diferit în timpuri grele la care au fost forțați să se supună. Hossu e erou național, a citit pe Cîmpia Libertății proclamația de unire, un ierarh bisericesc atît de activ în mișcarea românească de unire, încît el citește proclamația de unire a Ardealului cu țara și în Parlamentul României. Este închis și moare în surghiun la mănăstirea Căldărușani. Eu nu am stat cu Sfinția Sa, doar am auzit, dar citind azi cartea pe care a scris-o, e formidabil! Teoctist, pe atunci episcop, a fost trimis să-i convingă să renunțe... cred că știi astea...

F.B.: Trist este că i-am găsit numele într-un plan de măsuri al Securității, ce-l indică agent de influență, în 1978... și pe el, și pe Cor-

¹⁵² Cf. discuție pe Messenger, 18 martie 2016.

¹⁵³ Cf. discuție pe Messenger, 15 martie 2016.

neanu¹⁵⁴..., care are un dosar de rețea de 10 volume, și care a fost agent al Securității din 1950 până în 1988... o viață de om!

N.P.: Măcar Corneanu a avut demnitatea să recunoască și să cedeze de la început bisericele greco-catolicilor.

F.B.: La Dej cum era regimul de detenție față de celelalte închisori?

N.P.: Nu erau bățai, ca la Gherla... Deja chestiunea cu foarfeca pentru unghii era o obișnuință, că nu tăiau ele, asta e altceva, dar aveai ceva de care să tragi... mîncarea sigur că era proastă și niciodată nu a fost suficientă, dar nicidecum n-a fost ca la Pitești, acolo ne-au omorît de foame. La Pitești a murit cu mine în celulă contraamiralul Condeescu, Dumnezeu să-l ierte!, l-a împărtășit părintele Ploscaru. Era foarte bolnav, nu a avut parte de nicio asistență medicală.

*„Dugaev își amintea bine un proverb din Nord
care înșira cele trei precepte ale deținutului:
nu crede,
nu te teme și
nu cere...”¹⁵⁵.*

N.P.: La Dej are loc un eveniment despre care am discutat aseară... era prin 1960 sau 1961, sînt chemat la grefă de un ofițer de

¹⁵⁴ „Instruirea cu sarcini de influență a unui număr mare de intelectuali români de prestigiu (artiști, scriitori, ziariști, oameni de știință etc.) care cu prilejul unor deplasări, în interes de serviciu sau particular în Occident vor acorda comunităților românești un sprijin direct pentru organizarea unor simpozioane, conferințe, expoziții de artă cu caracter național-patriotic, precum și publicării de materiale favorabile țării noastre, acțiuni menite să contribuie la neutralizarea și anihilarea efectelor propagandistice ale cercurilor reacționare externe. În semestrul I al anului în curs [1978] vor fi pregătiți în mod diversificat la obiect și în funcție de posibilitățile personale următorii intelectuali: FĂNUȘ NEAGU, ION ALEXANDRU, MIRCEA RADU IACOBAN, MIRCEA SÎNTIMBREANU, HORIA LOVINESCU, RADU BELIGAN, TRANDAFIR GHEORGHE, «CÎMPEANU», «COSTACHE», «MIHAI», «MARIAN», patriarhul JUSTINIAN MOISESCU, mitropolitii TEOCTIST ARĂPAȘU, CORNEANU NICOLAE, «Adam», «Rotaru», «Bistrițeanu», «Barbu»...”. (ACNSAS, DUI, dosar nr. 2217, vol. 14, Notă de măsuri, ff. 62-66).

¹⁵⁵ Varlam Șalamov, *Povestiri din Kolîma*, Traducere din limba rusă și note de Ana-Maria Brezuleanu și Magda Achim, Editura Polirom, Iași, 2015, p. 36.

Securitate¹⁵⁶. Țin minte, și asta poate să fie un punct de vedere, mi-a vorbit de Gagarin, cum rușii au ajuns pe lună, superioritatea față de americani, foarte mult am discutat cu el, dar m-am prins deja, aveam 10 ani de închisoare – cum spuneau ei, „bă, ești curvă!”... deci, mă chemaseră ca să mă determine să colaborez cu ei. Eu le-am spus că mă gândesc pînă a doua zi, ei m-au avertizat să nu povestesc în celulă nimănui despre asta. Cum am ajuns în cameră, le-am spus colegilor despre oferta Securității.

A doua zi le-am spus că m-am consultat cu băieții, le-am povestit tot, cum mi s-a promis că voi fi eliberat, le-am zis că eu cred că e un joc al lor și colegii m-au sfătuit că poate ar fi bine –ăștia sînt turnătorii –, alții, ca Papagheorghiu, m-au felicitat că mă opun. Anchetatorii au dat ordin să fiu izolat trei ani de zile pînă mă învăț minte. Așa am procedat și după eliberare, am mai spus eu, la un moment dat, într-o anchetă oarecare, după 1964, zice generalul, al cărui nume nu îl știu: „Bă, dă-l în pizda mă-sii, asta e curvă bătrînă, asta nu vă vinde nimic, asta cumpără de la voi, lăsați-l în pace!” Eu nu am fost la nicio manifestare a întreprinderii de 1 mai, de 23 august etc., n-am fost, sigur că aveam dispute cu ei oricînd...

F.B.: Și-ați fost chemat la grefă...

N.P.: Acolo, într-o celulă... și-mi spune că este aici pentru a-mi oferi o ultimă șansă, o să fiu pus în libertate, îmi arată hîrtia de eliberare, semnată în alb, *o completăm imediat, acum sau în două-trei zile vei fi liber! Să colaborezi cu noi!* În 1953¹⁵⁷ îmi oferiseră la Aiud mutarea într-o

¹⁵⁶ „Ministerul Afacerilor Interne

Direcția Regională Cluj

Nr. 212/din 10 iulie 1961

DELEGAȚIE

Prin prezenta delegăm pe Maior DULICĂ IOSIF, din cadrul U.M.0123/U București, de a ancheta în incinta Penitenciarului Dej, pe deținutul POPA NICOLAE, născut la 21 iulie/sic/ 1931, în orașul Galați, fiul lui ZAMFIR și MARIA, cu ultimul domiciliu în Salzburg-Austria.

Șeful Direcției, s.s. indesc.” Apostila scrisă cu stiloul pe colțul dreapta-sus al documentului: „10.VII.961/ La noi nu apare cu nimic se poate sta de vorbă cu el înainte va fi consultat lt.mj. Costea Victor de la Penitenciarul Dej” s.s. indesc. ACNSAS, DUI 2421, f. 67.

¹⁵⁷RPR, MAI, DGSS, 18 iunie 1953, STRICT SECRET, către MAI – Penitenciarul Aiud: „Rugăm a pune la dispoziția Tov. Maior Holingher Isidor din cadrul Ministerului Securității Statului, pentru anchetă, pe deținutul POPA NICOLAE, născut la (...)”.

vilă, iar acum să fiu pus în libertate, să lucrez cu ei! Să scriu dincolo, să primesc scrisori, ca un om liber, că a trecut atîta timp, am ieșit din închisoare, ei vor avea încredere și voi face joc dublu. Am spus: nu. „Uite ce e, nu te grăbi, ai mai făcut greșeala asta o dată, du-te în cameră, nu discuți cu nimeni, îmi spui mâine, noaptea e cel mai bun sfătuitor.” Eu cînd am ajuns în cameră, am spus: „Fraților, uitați ce mi s-a cerut... sînt dator față de voi și față de Cristos să știți adevărul. Ce mi s-o întîmpla, întîmplă-mi-se!” Imediat, toată închisoarea a știut că Nicu Popa a fost scos la anchetă, i s-a oferit libertatea, în schimbul colaborării. A doua zi mă scoate: „Ei, cum e?” „Păi, vedeți, m-am consultat cu colegii...” „Cee? Dumnezeuii și...” . Făceam pe nevinovatul. „Tovarășu plutonier, trei ani de zile la izolare! Nu asistență medicală, nu, nu, nu...” . Cu promisiuni că voi fi *eliberat în plic*, dacă voi fi vreodată eliberat el personal se va ocupa de mine!

„STRICT SECRET

– Sursă «Ionescu Ioan»

– La întîlnire a participat

Lt.Maj. COSTEA VICTOR

în ziua de 16-V-1962 la

camera de anchetă a penitenciarului Dej

NOTĂ

Asupra deținutului POPA Z. NICOLAE condamnat 25 ani m.s. și a relațiilor lor [sic] făcute în camera nr. 31 sursa vă informează:

Fiind scos la anchetă în cursul lunii iulie 1961 de către un maior de securitate de la București acesta ia [sic] propus următoarele:

După ce au discutat ceva din procesul său și despre orașul Austriac Salsburg [sic] pe care maiorul părea că-l cunoaște (spune POPA) organul de securitate *la* întreat ce ar spune dacă ar fi pus în libertate cu condiția ca el POPA Z. NICOLAE să facă tot ce îi va spune securitatea București. *Ea* enumerat apoi o serie de avantaje pe care le va avea în libertate dacă primește oferta, că va fi liber, va avea locuință, deocamdată cu D.O. ca să nu bată la ochi, va avea hrană bună, îngrijire medicală, băutură și femei cîte vrea.

Rezoluție: „Grefa îl va pune la dispoziție”. cf. DP, vol. 3, f. 68.

Totul este numai să execuți ordinele noastre să faci numai ce-ți vom spune noi, a continuat maiorul.

Dacă primești, raportează tov. general, a spus organul de securitate și în 5-6 zile vei fi liber, iar acolo unde te vei stabili deocamdată deoarece la Galați nu poți încă să mergi pentru că bate la ochi, îți vom aduce toată familia să-ți vezi și să vorbești cu ei.

Bănuind că este vorba de o cursă ce i se întinde POPA a amânat răspunsul, organul de securitate lăsându-i timp de gândire până a doua zi dimineața, ordonându-i ca să nu spună nici o vorbă despre această problemă deținuților din camera unde locuiește.

Venind în cameră POPA Z NICOLAE înainte de a lua masa care-l aștepta, a spus că are datorie față de CCristos să spună în cameră ceva foarte important ce i s-a întâmplat. Deținuții GHEORGHE MARCEL și sursa l-au invitat să țină pentru el dacă problema este o chestiune delicată, dar POPA nu a ținut cont și-a povestit tot ce am arătat mai sus cu toate amănuntele.

A doua zi fiind din nou scos la anchetă a fost întrebat dacă s-a gândit și că sigur că acceptă.

POPA a răspuns negativ fapt care a înfuriat pe maior și pe ofițerul operativ din Dej care a fost tot timpul de față iar la răspunsul afirmativ al lui POPA când cei doi l-au întrebat dacă a spus în cameră, cei doi s-au înfuriat și mai tare, au amenințat, înjurat gata aproape să-l lovească. Maiorul a dat ordinul ofițerului operativ al penitenciarului să-l izoleze timp de trei ani ca să-l învețe minte iar pe deținuții care erau și ei în posesia acestui secret să-i scoată la anchetă și să li se ia scris că nu vor divulga o vorbă din cele petrecute. A mai fost înjurat[,] făcut «piscă cu clopoței» și trimis la cameră.

POPA Z. NICOLAE a spus în cameră când a revenit că s-a încercat cu el o manevră, că probabil trebuia să scrie cu mâna lui proprie la Salzburg la cei care l-au trimis cu misiune în țară având specimen de scris acolo și că după ce ar fi terminat l-ar fi asvîrlit din nou în închisoare.

Această manevră spune el a mai încercat-o asupra lui un colonel de securitate în anul 1953 în penitenciarul Aiud și că la fel a refuzat.

Ionescu Ioan

Nota Biroului:

Nota a fost dată din inițiativa agentului și se referă la det. c.r. POPA Z. NICOLAE, căruia întradevăr i s-au făcut propuneri de colaborare cu organele noastre din partea Mr. DULICĂ din cadrul Direcției a II-a. De asemeni este real și faptul că în anul 1953 i s-au mai făcut propuneri de colaborare cu organele de securitate din partea fostului Colonel HOLINGER fost șef al Direcției a II-a.

Lt.maj. Costea Victor”¹⁵⁸

F.B.: Ați fost mutat de multe ori dintr-o cameră în alta, pesemne, ca să nu cimentați legături cu alți *bandiți*, dar și ca prin schimbarea colocatarilor să puteți fi exploatat informativ. Potrivit ordinelor de mutare arhivate în dosarul penal, la Aiud ați fost mutat pe Secția a IV-a de la camera 247 la 235, pe 30 noiembrie 1955, de la 235 B (infirmerie¹⁵⁹) la 247, pe 13 martie 1956, de la 247 la 306, pe 18 aprilie 1956, de la camera 299 la 5-spital pe 5 octombrie 1956 („bolnav de varico-cel”), de la camera 6-spital¹⁶⁰ pe Secția a III-a la 299, pe 30 noiembrie 1956, de la 299 la 36 Z, pe 24 ianuarie 1957¹⁶¹; la Dej ați fost mutat pe Secția a II-a, de mai multe ori: repartizat la camera 45 pe 6 februarie 1961, ora 14 (întors de la Văcărești, cel mai probabil), de la camera 45 la 35 pe 28 februarie 1961, de la 28 la 31 pe 11 iunie 1961¹⁶².

N.P.: Sigur, nu cumva să prind rădăcini! Dar ei se străduiau să mă determine să trimit scrisoarea... În momentul în care eu aș fi scris: „Dragă Mioara... ce faci... m-am căsătorit”, cei de dincolo constatau în primul rînd că pot să scriu și îmi trimiteau pe cineva, care-mi aducea aparat de emisie și recepție, cerneală specială, intram în legătură după ce schimbam parola: „O iubesc pe Maria / Bine, foarte bine! / Poftim înăuntru!” De ce au ales cuvintele acestea, habar n-am!

¹⁵⁸ DUI nr. 2421, ff. 63-64.

¹⁵⁹ Bilet de ieșire: „hepatită epidem. icter. Colită cr.”, internat pe 25 noiembrie 1955 pînă la 13 martie 1956. DP, vol. 3, f. 52.

¹⁶⁰ Internat, conform unui bilet de ieșire din spital, semnat de serviciul sanitar, ca „sufărind de fisură anală cu spasm, operat”. DP, vol. 3, f. 45.

¹⁶¹ *Ibidem*, ff. 43-44 r-v, 46, 47, 50, 51, 53.

¹⁶² *Ibidem*, ff. 18-20 r-v.

F.B.: Puteau fi oricare, să pară conversație verosimilă. Dar în 1961, chiar dacă v-ar fi crezut americanii de la Viena, nu ar mai fi întreprins nimic, se intrase în altă eră politico-diplomatică, în ciuda faptului că unii români încă mai visau la „vin americanii!”, al Treilea Război Mondial rămînea ce fusese de la început: o himeră.

Am găsit într-o declarație datele repetate în fața anchetatorului, pe care cred că le știa agentul Ștefănescu:

„A doua zi, 13 martie 1951, m-am dus la întâlnirea fixată unde după 1/4 oră de așteptare a venit MAILAT VASILE, căruia la fel i-am spus modul în care gîndesc că ar fi bine să plec în R.P.R. **pentru îndeplinirea misiunii de spionaj**. Totodată l-am rugat să-mi dea cerneală simpatcă, la care el mi-a răspuns că el nu poate să o dea singur, deoarece trebuiește în prealabil să se consulte cu șefii săi superiori, rămînînd ca rezultatul să mi-l comunice a doua zi, 14 martie la aceeași cameră la orele 9-10 dimineața. A doua zi la întâlnirea stabilită a venit MAILAT VASILE, BĂRBULESCU MIRCEA și MIȘU GIUREA, unde mi-au dat următoarele instrucțiuni:

În primul rînd că ei sînt de acord ca să plec în țară prin Consulatul Român. Mi-au spus că cerneala nu este recomandabil ca să o iau cu mine, prentu că este periculos în caz că voi fi percheziționat, dar cînd voi ajunge în țară și voi fi liber să scriu o scrisoare pe adresa:

«GHEORGHE IONESCU – Căminul Rom
Elisabethstr 38 – Salzburg
Austria»

din care ei vor înțelege că totul este bine și că nu mi s-a întîmplat nimic. Scrisoarea pe care urma să o trimit trebuia să aibe data subliniată, iar în cazul că data nu este subliniată vor înțelege că am fost forțat să scriu această scrisoare și nu o vor lua în considerare. În urma acestei scrisori eu urmam să primesc o altă scrisoare obișnuită de la cineva din țară și trebuia să înțeleg că ei au primit scrisoarea mea și atunci va veni cineva la mine cu parola «O iubesc pe Maria» la care eu trebuia să răspund, «Bine, foarte bine, poftim înăuntru» și acest om îmi va da instrucțiuni în continuare”¹⁶³.

¹⁶³ Declarație din 11 iulie 1951, variantă dactilografiată, fără semnătură olografă, în DUI nr. 2416, vol. 1, ff. 15-17.

Am subliniat cele cinci cuvinte, deoarece nu este întotdeauna limpede, pentru toți cei care dau peste un astfel de document, că un deținut nu avea cum să se refere astfel la sine de bunăvoie. Poate cu excepția celor trecuți prin reeducare și folosiți pînă la dezumanizare de Securitate ca martori în procesele instrumentate împotriva altor deținuți.

N.P.: În prima zi, cînd securistul m-a trimis la cameră să mă liniștesc, în urma unei discuții pașnice, eu îi acuzam pe ei de crime de război, de tot ce au făcut în închisoare, eram convins – asta era mentalitatea în închisoare prin 1959-1960 – că nu vom mai ieși, comunismul va dăinui, iar noi – așa a fost să fie – eram victimele lor. Eram conștient că eram pregătit să mor, nu doar eu, de altfel, mai mulți tineri. Chiar la Dej, am stat cu inginerul Muha, cu oameni de 40-45, la 30 fuseseră băgați în închisoare, erau necăsătoriți, dar pregătiți să moară, se împăcaseră cu Dumnezeu, nu cerșeau libertatea, nu le cerșeau lor nimic, ba dimpotrivă, li s-a oferit și au spus „nu”. Preferam să mor decît să fac acest pas. Așa că m-au aruncat într-o celulă, singur, pentru vreo trei ani de zile.

Am plîns de Anul Nou, cînd mi-am amintit că îl băteam pe fraatele meu, pe care-l lăsasem de 13 ani, eu fiind mai mare. Și care nu voia să învețe deloc. „Mă, Vasile, 2 cu 7 cît fac?” „Da, ce, trebuie să spun eu, tu nu știi?” Și, pac! Eu am învățat bine la școală, eram premiant, chiar dacă nu îmi plăcea matematica. Și-am plîns mult în noaptea aceea de an nou, cînd băteau clopotele peste tot, amintindu-mi că l-am pocnit pe Vasile.

Eram convins că vom sfîrși cu toții în închisoare, aici aveam de ispășit trei ani de unul singur, începusem să sufăr grav de constipație, cu săptămînilor. Îmi făcusem program în așa fel încît nu reușeam în nicio zi să mi-l termin, atît de mult îmi lua să-mi desfășor programul pe care mi-l stabileam cu o zi înainte: meditam la diferite subiecte cu caracter religios, aveam deja, zic eu, cunoștințele necesare cîștigate în timp de la preoții minunați pe care i-am întîlnit. Am întîlnit și un preot

ortodox foarte bun, părintele Bărdaș, din Tinca¹⁶⁴ – Oradea, un om minunat... Deci, aveam program de meditație care-mi lua mult și nu reușeam totdeauna să ajung la sfârșit, înțelegând prin asta la un răspuns, cu o lămurire a situației. De exemplu, Isus vindecă 10 leproși, dar numai unul se întoarce și-i mulțumește. Și Isus se plînge „dar ceilalți unde sînt?” De ce s-a plîns Isus? De ce, cînd oamenii aceștia au fost determinați de el să nu se întoarcă? De ce? Erau subiecte din acestea, la care găseai sau nu răspunsuri.

Pe-atunci cunoșteam vreo patruzeci și ceva de mii de versuri, acum, majoritatea rămase sînt de Gyr, care fac parte din mine, m-au format în închisoare, care m-au pregătit în închisoare, fără de care probabil aș fi murit acolo sau ajungeam colaborator.

F.B.: Poeziile căror poeți le mai știți în închisoare?

N.P.: Gyr, Crainic, Eminescu, Mandinescu... Gyr era indispensabil¹⁶⁵...

¹⁶⁴ Com. Tinca, jud. Bihor.

¹⁶⁵ Un citat din Hans Bergel, scriitorul de origine sâsească, și el deținut politic, este cît se poate de relevant, motiv pentru care l-am citat și în vocea *Poezia carcerală*, apărută în revista „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2/ 2010, și în curs de apariție într-o formă mai recentă în volumul al 3-lea al *Enciclopediei represiunii*, de la INST. De o asemenea formă de *împăcare* sînt capabili doar aceia care, trăind absurdul, au înțeles ce este binele: „Pe la începutul ultimei mele detenții, am cunoscut un oier din Dobrogea din comuna Babadag – comună devenită celebră fiindcă locuitorii săi nu au vrut să intre în colectivă și pînă la urmă au fost trimise acolo batalioane ale Securității. Acest oier fusese condamnat la 15 ani, ca și mine, eram și de aceeași vîrstă. În primele zile de «conviețuire» a noastră în pușcărie m-a întrebat dacă am auzit de numele lui Radu Gyr. Eu nu auzisem și, fără să aștepte răspunsul meu, a început să recite «În fruntea mesei stau cu mirt pe frunte./dar dorm de mult sub zidurile Troii.../Mesenii rîd și cupa mea se umple –/voi beți cu morții și cinstiți strigoii./Eu am rămas sub zidurile Troii...». M-a impresionat poezia cînd am ascultat-o. Ideea era fenomenală, dar și forma pe care i-o dăduse Gyr era fantastică: acest monolog al lui Ulise. A doua zi vine alt deținut, care v(r)oaia și el să-mi spună o poezie. Cînd îl întreb de cine e poezia, îmi răspunde «de Radu Gyr». Dintr-o dată am devenit atent și am început și eu, ca și alți colegi de închisoare, să învăț poezii de Gyr pe de rost, știam vreo 30 pe dinafară. Nu mi-a păsat mie, care sînt neamț crescut cu poezia germană, adică cu Goethe, Kleist și Schiller, de concepțiile lui politice: Gyr a însemnat pentru mine un sprijin moral, poezia lui m-a ajutat să supraviețuiesc, nu fiindcă era poezie română, ci fiindcă ajungea pînă și în inima mea nemțească. Peste tot, în toate închisorile pe unde am stat, am înfîlnit poezii de Gyr și din cauza asta – indiferent de ce orientare politică a avut – eu îl iert pentru tot ce a făcut el înainte. Poezia lui Gyr a însemnat pentru sute și mii de oameni din detenție singurul mod de a supraviețui”. cf. Hans Bergel, *Întîlnirea cu civilizația și cultura română a fost decisivă pentru tot restul vieții mele*, în „Contrafort”, nr. 9-11 (83-85), septembrie-noiembrie 2001, Chișinău, la <http://www.contrafort.md/old/2001/83-85/246.html> (accesat la 9 iunie 2014).

F.B.: Ciurunga pătrunsese?

N.P.: N-am întâlnit versuri de el! Evreu din Basarabia, un om nemaipomenit! Ca și părintele Steinhardt, la care eu mă rog. Când vorbesc cu cineva care l-a cunoscut pe Steinhardt îi spun că nu e nevoie să cunoști Biblia, e de ajuns să îl cunoști pe Steinhardt și urmezi Biblia! Dar în fiecare zi îmi făceam Acatistul Maicii Domnului, după ce trecea masa de prînz. Imaginează-ți celula așa cum este camera aceasta [desenează]: era ușa, era tineta... eu dădeam tineta într-o parte și îngenuncheam acolo să mă rog. El [gardianul] nu mă vedea de la ușă.

F.B.: Erați în unghiul mort... Vă rugați pe locul tinetei. Dar tineta nu era, de obicei, în partea opusă, înspre fereastră?

N.P.: Nu aici. Deci, dădeam tineta...

F.B.: Am înțeles, dar ca simbolică devine atît de simplu: te poți ruga oriunde! Aici se verifică vorba: *omul sfințește locul!*

N.P.: Absolut! Absolut! În Dumnezeu nu există „loc”, nu există „materie”, nu există „spațiu”. Și eram cuprins de rugăciune, deodată mă trezesc că ușa se deschide brusc, încă eram în genunchi. Mă ridic, era *Crăcănici*, ajutorul de comandant al închisorii.

F.B.: Vă amintiți numele lui?

N.P.: Nu, din păcate. Sau, cine știe...

(Apropo de nume, mi-a fost dat să particip la parastasul fiului directorului închisorii de la Dej, care a emigrat pe motive politice în Los Angeles! Și am aflat că este fiul lui Dumitrescu! Cu pensie mare etc.)

Și intră ăsta: „Băăă, de cînd ești aici te pîndesc mereu! Te tot rogi la Dumnezeu ăla al tău să te scoată de aici și el nu te scoate!” „Domnu căpitan, nu vă supărați, eu nu mă rog ca să fiu scos de aici, nu sufăr că sînt aici, eu sînt foarte fericit!” În momentul acesta s-a înnegrit. „Da pentru ce te rogi?” „Păi, mă rog pentru Dvs., pentru domnul comandant, pentru copiii Dvs., pentru soție...”

F.B.: L-a pocnit bumerangul, nu mai înțelegea nimic, l-ați zăpăcit!

N.P.: L-a lovit atît de rău, încît a ieșit afară. Sigur că mă așteptam la consecințe. Dar dacă poți să crezi asta: eram fericit că pot să

sufăr și să mor pentru Cristos, pentru țara asta care era crucificată! Credeam și cred: cu cît mai multe jertfe conștiente, cu atît mai aproape de victoria finală. Cred! Așa se explică de ce a fost nevoie de 300 000 de indivizi sacrificați în primii 300 de ani ai Bisericii, ca și cum Cristos avea nevoie de noi, ca și cum victoria lui Cristos în cucerirea lumii, practic, avea nevoie de jertfele noastre. Da, este nevoie să venim și noi cu partea noastră umană la marea jertfă, la marea recucerire a spațiului christic. Și mă gîndeam acum, Doamne, ce se va întîmpla?

După juma de oră mă ia, nu-mi pune zeghea-n cap, și mă bagă în aceeași celulă cu Gică Contra etc. Ei mă izolaseră pentru 3 ani, mă pedepsiseră ca să nu fiu fericit, dar au auzit că de fapt sînt fericit în meditație și rugă, așa că m-au dus înapoi, să fiu nefericit, alături de foștii colegi de celulă, eventual pînă la sfîrșitul condamnării de 25 de ani! Scopul lor era să suferi, cît mai mult, cît mai mult!

Era la Aiud un sergent Barabaș. Avea o figură de domnișoară, un rîset de fată, era frumos! Ne supraveghea la Zarcă, acolo unde era cel mai greu, severitate multă, și ne spunea: „N-avem nevoie de cadavrele voastre!” Am cerut și eu, ca și alții: „Omorîți-ne!” Am fi suportat mai ușor glonte, parul în cap... „Dar voi sînteți inconștienți, noi nu avem nevoie de cadavrele voastre! Avem nevoie de suferințele voastre!” Spunea asta și rîdea, *hahaha*, ăsta era omul! Și era tare frumos pe dinafară, dar pe dinăuntru era stăpînit de rău..., ros de urîciune.

F.B.: Grotesc! Cuvintele Dvs. despre sacrificiu îmi amintesc de Petre Țuțea... care spunea pe patul de spital că nu trebuie rostite lucrurile urîte despre ce a fost în reeducare, parcă așa... credea că binele este mai puternic în români decît răul. Spunea: dacă mă scoateți acum și mă puneți la zid pentru România, strig *Excelsior!*¹⁶⁶ Țuțea era de o

¹⁶⁶ „L.H.L.: Credeți că acest adevăr al închisorilor trebuie scos la iveală?...

Petre Țuțea, filosof român, condamnat politic la treisprezece ani de închisoare: Nu, doamnă, nu, pentru cîntecul poporului român.

L.H.L.: Dar credeți că schingiuiitorii reprezentau poporul român?

P.Ț.: S-au petrecut faptele înăuntrul poporului român și se reflectă și asupra strălucirii lui. Dar nu vreau să umilesc, jelindu-mă, poporul român.

L.H.L.: Și totuși trebuie, domnule profesor, să scriem o istorie a celor patru decenii de comunism?

P.Ț.: Aceasta să se scrie abstract, nu particip la ea din orgoliu național. (...)

L.H.L.: Avem ațîția tineri, după revoluție, într-o mare derută. Ce i-ați sfătui, domnule

candoare pe care am impresia că nu o înțeleg prea mulți. Credea în ce spunea, și spunea atât de frumos, ar merita un film artistic. Numai în filme și în cărți mai întâlnim astfel de caractere, puternice și vetuste, la limita verosimilului. Și nu credem niciodată că sînt inspirate din realitate.

N.P.: Sergentul Barabaș... ăsta era omul și nu era străin de nația ta! Era al tău, românul tău, el te bătea, el te schingiuia, nu evreii pe care-i învinuiam. Dacă evreul a găsit un ticălos de român ca să-l bată pe celălalt român, de vină e numai evreul sau și ticălosul de român? Așa cum și Țuțea era român, nu? Alt tip de român.

Și m-au dus din izolator în celulă, să fiu nefericit...

F.B.: Să fiți nefericit alături de ceilalți!¹⁶⁷

N.P.: Da... Nu ți-am spus că la Dej, după ce am fost scos și băgat cu Dumitrescu și cu alții, se înrăutățise de tot situația: starea sănătății generalului Teodorescu-Ankara, care suferea de hipertensiune, aparatul nu mai înregistra, era peste 335... într-o simbătă intra în comă. Și-a pierdut cunoștința. În noaptea aceea, inginerul Muha, Florică Șanta, Nicu Popa, Toni Moise [lovește cu pumnul în masă în timp ce pronunță numele, înghițindu-și lacrimile] făceam de gardă... aici era patul, el stătea jos [desenează prin aer cu mîna], horcăia, iar noi eram garda în jurul lui. N-am dormit niciunul toată noaptea.

F.B.: Adică n-ați vrut să moară singur, nesupravegheat, „fără lumînare”, cum spune creștinul, deși nu aveți lumînări în celulă...

N.P.: Da, da! Eram chiar cu fața la el, vedeam tot, cum mișcă patul, alții erau nevoiți să stea cu spatele la el. Și deodată îl văd că se îndoaie, cu pieptul în sus, cînd am văzut, am trecut prin băieți și i-am prins mîinile... cade pe brațele mele, a murit!

profesor?

P.Ț.: Să nu mai schingiuiască semenii lor, pentru că este o rușine și o dezonoare.

L.H.L.: Credeți în destinul acestei țări?

P.Ț.: Cred. De aceea am și suferit. Acum, dacă mă scoateți și mă puneți la zid pentru poporul român, strig: *Excelsior!*”, citat din *Experimentul Pitești*, în Lucia Hossu Longin, *Memorialul durerii. O istorie care nu se învață la școală*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 142.

¹⁶⁷ Dificil de împăcat calități atribuite de agentura Securității și chiar de ofițeri: „mistic catolic fanatic”, „afemeiat, neserios etc.”, cf. DUI, nr. 2421, ff. 151, 153.

[pauză semnificativă, plînge...]

F.B.: Nu exista posibilitatea de a „pleca” în lumină... cu lumînare...

N.P.: Nu, nu... Asta s-a întîmplat pe la 6 dimineața, după ora de deschidere, într-o duminică... [plînge]

F.B.: Vreți să ne oprim?

N.P.: Nu, nu... și am zis să nu spunem nimic, să ne dea „cafeaua” de dimineață, porția lui de pâine am împărțit-o în 23, fiecare a luat o fărîmătură de pâine dintr-o felie de 80 de grame... eram 24 cu el... Traian Teodorescu¹⁶⁸, supranumit Ankara¹⁶⁹, Dumnezeu să-l ierte – acumă îmi amintesc de prenumele lui!

F.B.: O fărîmă de pâine ținînd loc de împărțășanie...

N.P.: Da, da! Ultima noastră comuniune cu el, ne-am împărță-

¹⁶⁸ Traian Teodorescu (28 ianuarie 1896, jud. Teleorman – 5 septembrie 1960, penitenciarul Dej), general în Marele Stat Major, arestat pe 10 aprilie 1948, condamnat prin Sentința nr. 222/ 1949 a TMB Secția I la muncă silnică pe viață pentru „crimă de înaltă trădare”, pentru că „a dat informații la agenți englezi”; pedeapsa a fost redusă la 25 de ani de muncă silnică pentru „înlaltă trădare”, printr-o sentință ulterioară a TMB (nr. 223/1949). Detenția la Jilava, Aiud, Pitești, Dej. Pe 10 mai 1955 a fost ridicat din Pitești și dus la Jilava, de unde peste 9 zile a fost „Ridicat de U.M. 0123/H cu ord. 34292/55 a D.P.L.C. [?]”. În fișa matricolă se mai consemnează că la 14 ianuarie 1956 a fost „primit la Văcărești din cercetări”. Deducem că a stat în supliment de anchetă din mai 1955 pînă, cel puțin, în ianuarie 1956. Spitalizarea la Văcărești în timpul anchetei suplimentare confirmă că starea sănătății sale era precară. La intrări-ieșiri mai apar două date: 21 decembrie 1956 transferat la Jilava (de unde?, de la Văcărești?, de la Uranus?), iar la 5 aprilie 1957 „Pitești” (adică ajunsese înapoi!); ultima însemnare din fișa sa este la rubrica „Eșiri definitive: 5.IX.960 Decedat la Dej...”. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/T/T%2005.%20Teocan%20-%20Teotai/Teodorescu%20Traian%20C/> (accesat la 19 iulie 2016).

¹⁶⁹ A fost atașat militar la Ankara, unde a reprezentat punctul de vedere al mareșalului Ion Antonescu pe lîngă Puterile Aliate; în august 1944, avea grad de colonel: „Remaricile lui Teodorescu implică că mareșalul crede că Churchill, în care se pare că are mare încredere, ar dori în secret ca România să-și continue lupta împotriva Rusiei și, prin aceasta, să țină Rusia departe de sud-estul Europei și de Balcani. (...) (Teodorescu a spus chiar că idealul României ar fi să se alăture Commonwealth-ului britanic).”, cf. unei document secret britanic al Foreign Office din 20 august 1944, în Gh. Buzatu, Dana Beldiman, 23 August 1939 – 1944: România și proba bumerangului, Editura Mica Valahie, București, 2003, accesibilă la https://books.google.ro/books?id=2ZJuDAAQBAJ&pg=PT88&dq=Gh.+Buzatu,+Dana+Beldiman,+23+august+1939-1944&hl=ro&sa=X&ved=0ahUKEwjZiPfi6_7NAhVEXBQKHZLbCFUQ6AEIGjAA#v=onepage&q=Gh.%20Buzatu%2C%Dana%20Beldiman%2C%2023%20august%201939-1944&cf=false (accesat la 19 iulie 2016).

șit din ultima felie de pâine a pușcăriașului „eliberat”, ca și când ar fi fost trupul Lui... Și îmi amintesc, lângă fereastră, pe patul de jos, era Solomon, un evreu care nu știu cum ajunsese din Canada în România, unde a fost arestat... și el a primit o bucățică din pâinea aceea și s-a închinat ca ortodocșii. Mai erau în cameră grl. Gheorghe Marinescu¹⁷⁰, zis Gică Contra, grl. de divizie Rozin, și alții. În asemenea momente, nu mai conta religia niciunuia dintre noi.

După vreo două ore, pe la 9-10 a venit doctorița închisorii, era o femeie, maior de Securitate, a constatat decesul, s-a închinat...

F.B.: ...

N.P.: Da, și-a ieșit. Și-au venit cu o targă să-l ia. Ne-au dat targa să îl punem. L-au apucat Toni Moise și Comaromi Iosif – un profesor. Politicul stătea în ușă. Și când să-l scoată pe ușă, politicul spune: „Puneți-l jos!” Și-l dă pe Comaromi laoparte și a apucat el de targă. [plînge...]

„E ofițer român!” Nu i-a dat voie lui Comaromi, pentru că era ungar.

Pe Teodorescu toți profesorii care erau în cameră îl apreciau mult.

F.B.: Dar fusese român și când îl chinuise ofițerul politic, la fel de român și el. Câți ani avea generalul?

N.P.: Trebuie să fi avut vreo 60 și ceva de ani... era un tip mărunț, slab, numai pielea și osul. Era un om cult. Dacă generalul Rozin era un om bătrîn, puțin incomod, datorită bătrîneții, ăsta era de o agerime, era o plăcere să discuți cu el, cu Teodorescu-Ankara!

F.B.: A murit în închisoarea Dej și a ajuns în ce cimitir oare?

¹⁷⁰ Grl. De divizie Gheorghe Marinescu (1891-1989), acuzat de „legături de informații cu Rădescu prin diferite mijloace subversive”, condamnat în 1951 la 25 de ani de muncă silnică pentru „întăită trădare”; „în anul 1949 a scris lui Rădescu o scrisoare în care arăta că este mică pensia”, motiv pentru care a fost arestat în 1950; transferat de două ori la Văcărești pentru spitalizare (1955 și 1956), iar pe 31 august 1959 a fost predat UM 123/H București pentru „cercetări”, de unde a fost readus la Pitești în aprilie 1960; în altă fișă matricolă se menționează că „a trimis o carte lui Rădescu în care se plînge că i-a luat pensia”, adică i-a fost luată... Deținut la Jilava, Aiud, Pitești, Dej, Gherla, Văcărești. Eliberat la 2 august 1964. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20de-tinuti%20politici/M/M%2003.%20Marin%20-%20Maszluj/Marinescu%20Gheorghe%20D/> (accesat la 17 iulie 2016)

N.P.: Dumnezeu știe! Nu aveai de unde să știi. Știam că moare. Erau ing. Muha, Șanta Flore, Comaromi Iosif...

F.B.: Observ în acest amalgam de stări dedublarea ofițerului politic, cel care vă făcea rău în numele partidului unic, dar care se arată mișcat de moartea unui general al Armatei Române, pe care îl torturase inclusiv el! Cît despre puseul naționalist, ce să mai spunem. Cît ați stat la Dej, vă mai amintiți?

N.P.: Adevărat, încurcate sînt ițele omenești! Păi, cred că prin 1962-63 s-a desființat¹⁷¹ Dejul și am fost duși înapoi la Gherla. După aia ne-am dat seama că ei ne pregăteau de plecare, pentru că plecările începuseră de prin 1962.

F.B.: Eliberările, adică.

N.P.: Dar decretul de eliberare a fost dat în 1964, iunie¹⁷². S-au făcut plecări înainte, Calciu a plecat în 1963, nu se terminase pedeapsa, Marcel Petrișor a plecat în 1963...

F.B.: Cum vă explicați?

N.P.: Nu știu... Alții cum de au fost lăsați... Niciodată nu mi s-a spus „n-ai voie”, dar pentru că lucram trebuia să învăț raportat la lucru, pentru că nu puteam învăța dacă nu munceam, nu aveam altă sursă. Aveam și copii...

F.B.: Dvs. ați fost condamnat pentru „înantă trădare”, poate de aceea. Au mai fost și inerții ale sistemului, au fost și multe compromisiuri. După 1965, s-a decretat că foștii deținuți politici își pot continua studiile. Goma a zis să se reînscrie, că era student cînd a fost arestat. Dar nu l-au reînscriș, așa încît să continue cu anul 3, a luat-o de la început, a dat alt examen de admitere. Dar au făcut aștepta presiuni asu-

¹⁷¹ Au fost repartizați condamnații pentru „trădare” la alte penitenciare. Începînd din iunie 1960 și pînă la începutul anului 1963, penitenciarul Dej a fost destinat deținuților cu condamnări mari, acuzați de spionaj sau de înaltă trădare; după eliberările din 1964, spațiul excedentar a constituit rezerva Direcției pentru Situații Speciale. Din 1967, MAI a încadrat penitenciarul Dej în categoria celor 7 închisori care întruneau condițiile de izolare în regim celular, alături de Aiud, Caransebeș, Gherla, Jilava, Poarta Albă și Sighet. cf. Flori Bălănescu, Andrea Dobeș, *Dej, în România, 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist*. Represiunea, vol. I, A-E, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2011, pp. 434-437.

¹⁷² Decretele nr. 5 și 767/ 1963, nr. 176 și 411/ aprilie și iulie 1964.

pra lui în facultate ca să devină informator, șantajându-l cu mama lui bolnavă, paralizată, pe care nu o internau în niciun sanatoriu sau azil, încît după alți doi ani de facultate a renunțat singur. Nu a terminat niciodată facultatea. Ca și Dvs., și Goma se întreabă de ce alți colegi de-ai lui, din prima facultate și de pușcărie, au putut să continue studiile și să le termine iar el nu...

N.P.: Au urcat profesional, cu sau fără pușcărie, ațiția alții care au colaborat deplin!

*„Brățara mea de drum și de popas,
Slăvite fie negrele-ți carate!
În țara-n care gîndul n-are glas,
Mai liber sînt cu mîinile legate”¹⁷³.*

N.P.: Am fost transferați la Gherla. În închisoare a fost reeducare. S-a încercat și la Gherla. Similară cu cea de la Aiud. La Gherla se întreceau deținuții între ei în a lăuda realizările actuale ale partidului. Marea majoritate erau țărani, nu erau oameni de doctrină. Se citea un articol cu caracter politic din ziar, după care trebuia să iei cuvîntul.

F.B.: Cine îl citea? Era desemnat cineva anume?

N.P.: Turnătorii închisorii: Nicholas Reiter, Ivan Deneș – să povestim de Deneș!...

Mi-a venit și mie rîndul să comentez. Și-am spus că din punct de vedere economic aș putea fi de acord, dar din punct de vedere filosofic niciodată! M-a dat afară, m-a băgat la carceră ore întregi, după care în camera de reeducare condusă de Nicki Reiter și Ivan Deneș, care mai tîrziu a ajuns vorbitor la Europa Liberă. Cum am ajuns la Roma, am pus mîna pe telefon și l-am dat afară, am vorbit cu Noël Bernard. Care mi-a spus că are informații mai multe, și alții îi spusese-ră, a fost o lichea ordinară¹⁷⁴.

¹⁷³ Ion Omescu, fost deținut politic, *Inscripție pe o cătușă*, în volumul *Poezii după gratii*, Mănăstirea Petru Vodă, 2010, p. 544.

¹⁷⁴ Ivan Alexandru Deneș (1928-2011), scriitor, jurnalist și traducător român, evreu bănățean maghiarofon, stabilit și naturalizat în Germania. Personalitate

Credeau că sînt atît de pornit împotriva lor datorită faptului că am devenit catolic. Și asta m-a influențat, dar eu nu eram împotriva li-chelismului și a comunismului pentru că am devenit catolic. Credința m-a întărit.

F.B.: Ați devenit catolic în închisoare, anticomunist erați dinainte!

N.P.: De mic, da! Comuniștii m-au crescut împotriva lor.

Și intră Iordache – dacă nu mă înșel –, politicul închisorii, bățînd un ziar de cismă: „Citește!”. Noi credeam că e provocare. „Hai, mă, lasă, cine știe să citească?” Toți ne feream... și-atunci îl iau eu din mîna lui. A fost prima dată cînd am citit un ziar. Auzisem însă că se dă la alte camere, dar nu așa direct, venind în cameră și aruncîndu-ne ziarul, cînd pentru o literă erai ciomăgit pînă-ți dădeai sufletul... Și de atunci, cam în fiecare zi ni se dădea ziarul! După cîteva săptămîni – timp în care noi am comentat că ne eliberează, chiar dacă nu auzisem știrea, altfel de ce ne-ar fi dat ziare, eram siguri, ne făceam planuri de

controversată din punct de vedere politic și literar, între 1945-1947 membru al PCR, lector de editură, redactor de ziar, din 1952 traducător și realizator de filme documentare, între 1957-1958 a fost secretar literar la Teatrul de Păpuși din Cluj. Deținut politic (1947, 1958-1964), condamnat în 1958 la 20 de ani închisoare, pentru „înaltă trădare”. Potrivit surselor memorialistice de detenție, Securitatea l-a folosit în perioada 1962-1964 în penitenciarele Gherla și Dej în munca informativă. Ar fi acceptat colaborarea încă din 1948, activitate reluată în detenție și continuată după plecarea în străinătate. Numele lui conspirative au fost „Aurel Bantaș”, „Alecă Sîrbu”, „Alexandru Sîrbu”, „GX-36” (după trimiterea cu misiune în Occident) – înlocuite ulterior cu „Petru Pintilie”, „Kraus”, „Konrad”. A lucrat pentru scurtă vreme, din 1979, la postul de radio Europa Liberă, de unde a fost dat afară ca urmare a sesizărilor făcute de foști deținuți politici. cf. http://ro.wikipedia.org/wiki/Ivan_Dene%C8%99 (accesat la 20.06.2014). În „Top 5 cei mai scârboși informatori”, amintit deja, figurează pe locul 3. Neculai Constantin Munteanu scrie, între altele, că a lucrat neînterupt în slujba Securității din 1948 până în 1989, trimis în Occident, cu numele „Krauss” și „Konrad”; a dat informații despre deținuți politici, sub numele „Aurel Bantaș”. Ca „Alecă Sîrbu”, „a facilitat confiscarea de către Securitate, printr-o spargere înscenată, a primei variante a manuscrisului cărții lui Belu Silber, *Monarhia de drept dialectic*. (...) Foști deținuți politici aflați în exil s-au mobilizat exemplar și au reușit să probeze că în închisoare Deneș a participat la „reeducarea” care a precedat eliberarea din 1964 și i-a turnat pe recalcitranți. Angajarea a fost stopată (...) Călătoria des în România, oferind Europei Libere ample materiale documentare despre situația din țară, pentru care era remunerat. Cinci dintre ele le mai am și astăzi. Sînt excelente. Detesta comunismul, varianta lui ceaușistă, mai ales. Asta nu l-a împiedicat să colaboreze și cu Securitatea, la fel de fructuos și tot pe bani, oferind informații despre Europa Liberă și despre oamenii ei. Apare obsedant în dosarul Europei Libere, Melița și Eterul, dar și în dosarele individuale ale oamenilor de la Europa Liberă, mai ales ale directorilor. Are caracteristicile unui spion sadea, nu doar simplu informator. Era convocat pentru instruiți, la București, dar și în alte orașe europene, i se dădeau sarcini, era plătit”. cf. *loc. cit.*

viitor, atunci să fi văzut guverne, cum se certau grl. Mociulschi¹⁷⁵ cu alt general: „Vă bag în pizda mamei Dvs., dle general!” Îi arăta respect... [rîdem] Erau patimi mari...

Coborîm la parter și găsim bănci, ne așezăm, și am văzut filmul *Un surîs în plină vară*¹⁷⁶. Da, la vîrsta de 33 de ani! [rîde] Cred că era în 1963! După aceea, ne-au arătat aspecte din timpul rebeliunii [legionare], Carol al II-lea, Mihai I, Horia Sima, tot ce vrei era amestecat acolo...

F.B.: Toată „putreziciunea burghezo-moșierească”!

N.P.: Da, da, tot ce fusese înainte de ei era „putred”... Am fost scos în fabrică, mai tinerii... am fost calificat în meseria de lustruitor de mobilă de lux. Era altă viață, altă atmosferă, ni se adresau cu „domnule deținut”, atunci am înțeles că nu au voie să ne tutuiască, cînd aveam nevoie de asistență medicală, imediat întrerupeau lucrul și te duceau

¹⁷⁵ Potrivit fișelor matricole penale arhivate de IICMER, a existat un general de divizie cu numele Leonard Mociulschi (n. 25 martie 1888), condamnat pentru „crime de război”, dar este ciudat că din niciuna dintre cele 8 file nu reiese ce condamnare a primit. Deși ar fi „comis și participat la exterminări de populație civilă în 1941 unde s-au purtat ost. [ilități] militare” a fost eliberat pe 10 octombrie 1955, prin D.421/ 1955. În art. 1, decretul prevedea că:

„Se gratiază în întregime cei condamnați la pedepse privative de libertate pînă la zece ani inclusiv, pentru săvîrșirea de crime de război, împotriva păcii și umanității, prevăzute de Legea nr. 312/1945, Legea nr. 291/1947 și Decretul nr. 207/ 1948.

Cei condamnați la pedepse mai mari de zece ani se gratiază în întregime dacă au participat la războiul antihitlerist în zona de operații.

De asemenea, se gratiază în întregime cei condamnați la pedepse mai mari de zece ani dacă nu au savîrsit din proprie inițiativa omoruri”. cf. <http://www.monitoruljuridic.ro/act/decret-nr-421-din-24-septembrie-1955-pentru-gratierea-unor-pedepse-si-amnistierea-unor-infractiuni-emitent-marea-adunare-nationala-publicat-21461.html> (accesat la 19 iulie 2016) Cu alte cuvinte, Mociulschi nu a făcut crime de război (în altă fișă apare „crime împotriva umanității”). A fost arestat în 1951, a fost închis peste 4 ani, pe baza unor decizii administrative, pentru ca un an mai tîrziu să fie eliberat. Toate acestea în numele „justiției”, fie ea și una comunistă. Dacă tot au ajuns în închisoarea politică, necesarmente oamenii trebuiau să fie vinovați de ceva. Contextual, este posibil ca DI Neculai Popa să confunde locul de detenție și perioada în care l-a înfîlnit, cel mai probabil acesta fiind Jilava. A mai fost închis la coloniile de muncă nr. 4 Castelu, Galeșu și Onești. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/M/M%2007.%20Misa%20-%20Moisuc/Mociulschi%20Leonard/> (accesat la 19 iulie 2016).

¹⁷⁶ Comedie în regia lui Geo Saizescu, o ecranizare după nuvela *Pădurea* de Dumitru Radu Popescu. Premiera în 1963. În rolurile principale: Florina Luican și Sebastian Papaiani. cf. <http://www.cinemagia.ro/filme/un-sur-as-in-plina-vara-2916/> (accesat la 6 iunie 2014).

la doctor... Au început să se poarte civilizat, de unde și bănuielele noastre... Mulți colegi dispăreau, plecau. Am primit două pachete de-acasă¹⁷⁷. Primul înainte de luna iunie, prin martie-aprilie 1964, după ce ne-a dat o scrisoare [carte poștală]: „sînt bine, sănătos, vă rog trimiteți următoarele”. Au trimis cărțile poștale și după un timp am primit pachetele. Pe pachet am văzut scrisul tatei și am înțeles că trăiește, nu avusesem corespondență cu ei de 15 ani. Și-atunci am început să fumez: mi-a trimis 400 de țigări.

F.B.: Dar nu fumați și la arestare? Ați povestit cum adunați chiștoace...

N.P.: Ba da, pasager, cînd găseam chiștoace.

Într-o zi văd că se adună în curtea fabricii moșnegii aduși din celular, pe târgi, cum puteau. Ei nu lucrau. Niki Reiter, un neamț de origine, turnător, citește decretul de grațiere prin care pînă pe data de 23 august trebuia să nu mai existe deținut politic în închisoare. Pe clădire erau soldați, doi de data aceasta, de obicei stătea unu. Acum au pus doi, cu fața spre noi. Era o stare de euforie, de țipete, de urale, nimeni nu a îndrăznit să spună ceva împotriva lor, dar nici nu s-a găsit nimeni care să strige „trăiască partidul” sau ceva de acest gen. Ne pupam, ne strîngeam în brațe. Și se pleca, se tot pleca, numai echipa noastră nu pleca. Noi eram finisaju’ mobilei de lux. Într-o seară ne spune că plecăm a doua zi. Îți dai seama ce bucurie pe noi! Ne-a mutat într-o cameră de plecare, ne-a dat hainele...

Am uitat să spun că am trimis două scrisori în care le ceream

¹⁷⁷ Potrivit „Fișă de evidența Pedepselor, recompenselor și a primirii de pachete – colete, vorbitor, și cărți poștale privind pe deținutul POPA Z. NICOLAE...”, emisă de MAI, DGPCM, locul de detențiune [UM] 0606 Gherla, deținutul ar fi primit nu mai puțin de 9 colete, două în 1963 (30 nov., 31 dec.) și șapte în 1964 (31 ian., 29 febr., 30 mart., 30 apr., 29 mai, 29 iunie și 13 iulie)! Cu alte cuvinte, în ultimele două luni ale anului 1963 și în fiecare lună a anului 1964, pînă în iulie, adică înainte de eliberare. Dacă într-adevăr așa au stat lucrurile – fiind o strategie de mărire a aportului caloric pe seama familiilor, în vederea unei prezentări decente a deținuților în clipa ieșirii pe poarta închisorii, nu cumva să strige „reacțiunea” că deținuților nu le sînt respectate drepturile în pușcăria comunistă!, nu este deloc sigur că pachetele au și intrat în posesia deținuților; nu ar fi primul caz (și medicul Emil Căpraru mi-a confesat că nici gînd să fi primit toate pachetele care figurează în dosarul său!); cel mai probabil, au fost însușite de personalul administrativ al penitenciarelor. (DP vol. 3, f. 10 r-v)

celor de acasă să ne trimită haine. Și mi-au trimis niște haine de-ale tatei, tata fiind înalt..., dar, ce conta...? A doua zi dimineață politicul dă executarea: „bagajele! cutare, cutare!” Măi, dar nu mai striga Popa Niculae odată! Aoleu, îmi venea...! *Am uitat* să-ți spun că aveam țigări, fumam, n-am închis un ochi în noaptea aceea, n-a fost bărbat, că eram douăzeci și ceva, care să fi închis ochii, care să nu fi vorbit *de mîndre și de femei*...

F.B.: Mîndre și cornute... Și ați fumat mult?

N.P.: Am fumat, am fumat mult, cred că 100 de țigări. Și n-am închis ochii! Așa a fost...

F.B.: Gîndul eliberării v-a reactivat toate energiile, de prin toate cotloanele ființei.

N.P.: Da, da, toate sentimentele, toate... așa a fost! Și hodorigii, ca mine acum, și ei... vorbeau de mîndre... Ne-am îmbrăcat de dimineață și ne-au dus la Direcție, acolo, politicul ne-a vorbit serios... țin minte că i-am spus „Domnule locotenent-major, nu vă supărați, lucrurile nu stau chiar așa cum spuneți Dvs., pentru că știți că înainte de a ajunge aici, fiecare deținut a fost chemat la o anchetă, la un fel de fotografiere a individului de către comisiile regionale de Securitate. Și mi s-a spus clar: «Ați greșit și voi, am greșit și noi, iertați și voi, iertăm și noi!»”.

F.B.: Așa v-au spus? E prima oară cînd aud!

N.P.: Pe cuvînt de onoare! Așa mi-a spus mie maiorul Popa din Galați: „Ați greșit și voi, am greșit și noi, iertați și voi, iertăm și noi!”.

F.B.: Maiorul Popa din Galați... și făcea parte din comisia asta... venise la Gherla...

N.P.: Da, securistul Popa! Da, înainte de a ne elibera, au venit comisii din fiecare regiune, delegații sau...

F.B.: Din fiecare regională de Securitate? Astfel încît să se potrivească regiunii de rezidență a deținutului...?

N.P.: Da, ca să vadă starea de spirit, să explice, să potolească.

F.B.: Să avertizeze, poate... Ați dat și declarație la ieșire?

N.P.: Asta e altceva. Dar mi-a spus textual: „Ați greșit și voi, am greșit și noi, pentru ce ai vrut să faci, în mod normal, dacă luai 5-6-7

ani, dar n-ai făcut nimic, doar ai vrut! Dar... s-a întâmplat... iertați și voi, iertăm și noi!” Am plecat satisfăcut de acolo. L-a trimis pe poli-trucul lui, un locotenent, să-i ia țigări și mi-a spus: „Tatăl tău trăiește, e bine, e ospătar la restaurantul «Dunărea»”.

F.B.: Era din Galați, de-asta a vorbit așa.

N.P.: Era un om la vreo 45 de ani. Când să plecăm ne-au dat declarații (tipizate) că nu vom spune nimănui unde am fost și ce s-a întâmplat cu noi. Toți am dat declarația asta, și eu am dat-o, că nu voi spune nimănui unde am fost și ce am pățit.

„ANGAJAMENT

Subsemnatul (...)

Am fost condamnat pentru faptul: ÎNALTĂ TRĂDARE de către Tribunalul Militar BUCUREȘTI la 25 ani închisoare, executînd o pedeapsă de 14 ani, executînd la Penitenciarele JILAVA ȘI GHERLA.

În prezent mă stabilesc cu domiciliu în comuna GALAȚI str. STEMEI nr. 1 raionul GALAȚI regiunea GALAȚI unde mă voi prezenta la postul de miliție pentru viză.

Nu voi discuta cu nimeni nimic despre cele văzute sau auzite de la data arestării mele și pînă în prezent, știind că aceasta se pedepsește de legea R.P.R.

Semnătura

ss indescifrabil

Întocmit la Raionul M.A.I. Gherla, de către ss indescifrabil

La data de 1 AUGUST 1964”¹⁷⁸

Ne-au suit într-o mașină, era o furgonetă trasă de tractor. Așa am ieșit din pușcărie. Și lăsați în gara Gherla. Ne-au dat bilete de drum, cei care au muncit au avut bani. Eu am avut 600 și ceva de lei. Primul lucru pe care l-am făcut, am cumpărat niște pere. Și în loc să dau 5 lei, că era 2 lei sau cam așa ceva kilogramul, am dat 50 de lei, că m-a chemat țărancă înapoi, mi-a dat banii... mă încurcam... În gară

¹⁷⁸ DUI nr. 2421, f. 103; am marcat prin litere boldate textul tipizat, iar prin litere drepte textul completat de mînă.

un coleg mi-a cerut 10 lei, nu mai țin minte cine, dar i-am dat, i-am dat și pere, plîngea săracu. A cumpărat niște „secărică”, stătea, bea și plîngea.

Plimbîndu-mă prin gară, mă apucă cineva de mîină și mă mîngîie: „Maică, să nu refuzi, ia banii ăștia, știu de unde vii, știu de unde vii!” O țărancă s-a apropiat de mine și mi-a dat 2 lei. Sigur, n-am spus nimic... Am luat bilet de Galați și m-am suit în tren. Am nimerit cu o pereche: el 23-24 de ani, ea 19-20: „Cine sînteți, de unde veniți... știu de unde veniți, sînt secretarul organizației de bază de la fabrica – nu știu care – din Deva...”. Era un copil inteligent și m-a pus la curent cu toată situația din Ardeal și cu ce se petrecea atunci. De la el am aflat despre Tezele din aprilie, ce-au vrut rușii să facă și Gheorghiu-Dej... și dorința să elibereze închisorile... Povestind noi așa, spune: „Luați și mîncăți!” A scos o găină și, ascultă!, am mîncat-o eu toată! Ei n-au vrut să mănînce!

F.B.: Cred că au văzut cum vă sclipeau ochii de foame!!

N.P.: N-au vrut să mănînce... Chiar! Ochii, și nasul, și gura, eram numai bale.

F.B.: Nu mai văzuserăți găină de 15 ani!

N.P.: N-am mîncat o roșie, n-am mîncat un fruct... țiu minte c-am mîncat un cartof crud – are gust de napi – și m-a prins „Albă ca zăpada” – Iamandi, secretarul organizației de bază de la Jilava și șeful plutonului de execuție! Era un țigan pîrlit, amărit... Și m-au văzut cînd am furat încă un cartof, l-am ascuns în mîneacă, aici, în cămașă. Și mi-a dat una de mi-a fugit cartoful...

F.B.: E tragicomic, probabil că atunci n-ați rîs. Dar frunze, fire de iarbă, cînd ieșeați la plimbare, nu ați reușit să luați?

N.P.: Ba da, mîncam, asta făceam de regulă, trebuia să fii prudent, să nu te vadă că te apropii, că te apleci ca să iei nu știu ce... dar mîncam întotdeauna. Țin minte la Pitești, parcă mă văd, cînd ne scoatea la plimbare, erau niște dale mari de ciment și între ele mai ieșea iarbă. Ce să le mai ștergi, erau cu găinaț, cu praf... așa mîncam.

F.B.: Doctorul Emil Căpraru, citîndu-l pe Petre Pandrea, spune că în pușcărie nu existau microbi... trăiați în mediul acela, aveți pro-

babel o imunitate bună.

N.P.: Asta era situația, practic era imposibil să respecti regulile de igienă. Îți închipui că primeai o gamelă de apă, din care trebuia să și bei, să te și speli... inclusiv la spate, dacă aveai ce da afară... să te speli și pe dinți... era imposibil... La Pitești erai obligat să-ți faci nevoile în gamelă și nu-ți dădeau apă să o speli ca să-ți pui mîncarea... vorbesc de reeducare...

Și am ajuns la Brașov, unde eu trebuia să schimb trenul. Era în tren și un coleg, Silaghi Nagy, român maghiarizat, care făcea parte din lotul „Biserica Neagră”. El era din Brașov, cobora. Vine la mine, ne îmbrățișăm și spune: „Băi, eu sînt cu o babină, ți-o dau ție, e din Galați, e studentă la...” nu știu unde. Îți dai seama... era prima fată cu care să vorbesc după atîția ani, n-aveam nici dinți, îi lăsasem în anchetă, și m-am apropiat de ea, cu jenă, în sfîrșit, am ajuns la Galați, fata era străină, nu cunoștea absolut nimic din lumea „cealaltă”.

M-am suit într-un tramvai, așa mi s-a spus, și întreb pe taxatoare unde trebuie să cobor pentru strada Stemei nr. 1. Ai mei nu știau că am venit, că altfel mă așteptau. Pe o bancă, lîngă taxatoare, ședea doi indivizi pînă în 30 de ani, care m-au întrebat pe cine caut acolo. Zic: familia Popa. Nu aveam dinți, eram tuns, mi-era rușine... „Nu cumva sînteți Dvs. domnul Liță?”, că așa îmi spuneau. Răspund afirmativ. „Oh, v-așteaptă mama, săraca, e bolnavă...” Și-atunci, am convenit cu ei să meargă 50-60 de metri înainte, să-i anunțe că am venit, mama putea să facă un șoc.

„Două sute optzeci și unu
Numărul cu care mă tîrîi
prin sîngele cuștii, și latru, și mîrîi...
Două sute optzeci și unu.
Numărul cu care rîd ca nebunu',
scriu coapse și sexe pe zid,
și-n fiece clipăucid...”¹⁷⁹

¹⁷⁹ Radu Gyr, fost deținut politic, poemul 281, în volumul *Poeți după gratii*, Mănăstirea

F.B.: Se terminaseră chinul foamei fizice și psihice, nu mai era nevoie să (vă) *ucideți* în fiecare clipă...

N.P.: Da, ai sesizat corect. Deținuții au pudoarea intimității lor atât de inuman stopate, mai ales cei care erau foarte tineri, lupii în care urla sângele, fierbea. N-o să găsești foști deținuți politici vorbind despre asta... Toate s-au dus... au rămas cicatricile, unele mai groase, altele mai șterse. Umilirea doare cel mai tare.

F.B.: Ce versuri din miile pe care le-ați învățat acolo vă vin acum în minte?

N.P.: Ooof...

*Azi noapte Iisus mi-a intrat în celulă
O, ce trist și ce-nalt părea Crist!
Luna venea după El în celulă
Și-L făcea mai înalt și mai trist.*

*Mîinile Lui păreau crini pe morminte,
Ochii adînci ca niște păduri.
Luna-L bătea cu argint pe veșminte
Argintîndu-I pe mîini vechi spărturi.*

*Uimit am sărit de sub pătura sură:
– De unde vii, Doamne, din ce veac?
Iisus a dus lin un deget la gură
Și mi-a făcut semn să tac.*

*S-a așezat lîngă mine pe rogojină:
– Pune-mi pe răni mîna ta!
Pe glezne-avea urme de cuie și rugină
Parcă purtase lanțuri cîndva...*

și așa mai departe... [pauză semnificativă]

– Unde ești, Doamne!? Am răcnit la zăbrele,
Din lună ieșea fum de câțui
M-am pipăit... și pe mâinile mele,
Am găsit urmele cuiei Lui¹⁸⁰.

[pauză lungă]

Da, așa a fost... Și a ieșit mama în poartă, tremurînd, ne-am îmbrățișat, am plîns și în timpul ăsta mă simt cuprins, parcă de picioare, de cineva... avea 26-27 de ani... Mamă, cine e? Păi, e fratele tău, Vasile... Da... Trei zile a fost pelerinaj, stătea lumea la coadă, nu exagerez, coadă mică, de două-trei persoane, dar nu mai încăpeau în casă, rude, colegi de școală, vecinii, noi și vechi – că noi ne-am mutat. În 48 de ore m-am prezentat la Securitate, că trebuia să te prezinți: sînt cutare, am ajuns, nu știu ce... Intru, mă pune să dau declarație că nu mai fac propagandă catolică și îmi văd de treburile mele. Zic, „asta nu pot să fac!”

F.B.: Propagandă catolică? Nu ați fost arestat pentru o asemenea „infracțiune”!

N.P.: Nu, dar ei mă considerau acum un mare procatolic, în dauna Bisericii *răstignite* ortodoxe...

F.B.: Asta reieșea din dosar?

N.P.: Din dosar, din turnătoriile din ultimul timp. Și eu spun: Nu pot să fac asta, dacă voi tăcea eu, vă răspund ce a răspuns Sf. Petru într-o situație similară: *Dacă voi tăcea eu, vor vorbi pietrele!*¹⁸¹ „Ieși în mă-ta afară...!” M-a dat afară, m-a înjurat și n-am dat nicio declarație. La cîteva zile de la incident m-a lăsat sora mea la ea la serviciu, ea era contabilă uzinei de electricitate din Galați¹⁸². M-a angajat acolo...

F.B.: Era o condiție să vă angajați imediat? Să nu fiți „parazit social”.

¹⁸⁰ Radu Gyr, *Iisus în celulă*, varianta învățată pe de rost în închisoare de N. Popa.

¹⁸¹ Conform unei adrese a MAI – Dir. Regională Galați către MAI – Dir. a II-a București /indicativ 212/, nr. 242/SO/108059 din 7 ian. 1966, „Sus-numitul a fost în atenția noastră și din urmărirea sa a rezultat că este un mistic catolic fanatic” (DUI nr. 2421, f. 125)

¹⁸² Sofia Popa, Fabrica „Prutul”, Galați, contabil expert, membră a PMR, Sindicatul „Alimentar”, cf. *Fișe personală pentru evidența cadrelor*, în DP, vol. 1, f. 2 v.

N.P.: Da, m-am angajat imediat, sigur că trebuia să fii ținut sub control. Cred că soră-mea mi-a dat o funcție pe care ei nu au agreat-o: intram din casă-n casă și citeam contoarele. Or, ei nu puteau intra după mine! Puteam să am orice discuție, în orice casă, cu oricine!

F.B.: Discuții dușmănoase adică, pe care supravegherea operativă nu le putea depista!

N.P.: După cîteva săptămîni primește soră-mea hîrtie că nu am voie să lucrez cu... cifre.

F.B.: În loc de oameni = cifre! Era un limbaj codificat, dar transparent!

N.P.: Da, da! Și printr-o relație nu știu cum m-am angajat la șantierul siderurgic din Galați.

Dar mai înainte, am o amintire plăcută: a doua sau a treia zi de cînd sosisem, *eram tuns, fără dinți*, întrebasem pe mama ce-i cu Maria... Maria se căsătorise, avea doi copii... Eh, bine. Într-o zi, ușa se deschide și vine Maria [plînge]. „Ce faci băiete?” Am stat de vorbă, după care am condus-o la tramvai. După ce m-am stabilit în București obișnuiam ca de cîte ori vin la Galați să trec și pe la ea pe la birou. Să o întreb ce face, ce mai e. Știam că are doi copii, era greu și pentru ea, ca pentru toată lumea, uneori aveam nevoie să stăm de vorbă cu prieteni din trecutul nostru ce părea atît de îndepărtat, deși eram încă tineri. Timpul ne-a îmbrățișat altfel pe noi. Destinele noastre... remodelate de malaxorul comunist.

La puțin timp, cred că prin septembrie-octombrie am plecat la București să mă întîlnesc cu bunul meu prieten Șanta Flore din Satu Mare, comuna Rogoz.

F.B.: Asta în toamna anului 1964?

N.P.: În toamna lui '64 deja îmi pusesem dinții, pentru că cumnatul meu era directorul administrativ al policlinicii centrale din Galați și m-a dus pe la toți doctorii, deci nu mai eram așa desfigurat și m-am dus să mă întîlnesc cu Florică Șanta. Mi-era o foame, nu știam ce să mănînc, mă gîndeam că îl găsesc pe Șanta și că îmi dă el de mîncare. Eu nu aveam bani de mîncare. Și-mi era o foame!

Pîna la urmă, am ajuns la Capșa... Capșa era un local jigărit pe

dinafară, nevăruit, așa era în '64. Și l-am văzut așa jigărit și am intrat înăuntru. Imediat mi s-a luat paltonul, n-am înțeles eu prea multe, am văzut că era lux înăuntru, catifea pe mese. Mă întreabă ce vreau să mănînc. Am zis fasole, gîndindu-mă că era mai ieftină. Dar fasolea ți-o puneai tu, că-ți aducea un văsoi mare. Aveam 41 de lei, s-au dus 38, banii de tren [rîdem].

Încet-încet, am ajuns în bd. Gheorghiu-Dej, unde știam că Florică Șanta vine la masă. Acolo locuia o familie, Balea, pe urmă am aflat că el era coleg cu Șanta din închisoare. Urma să ne întîlnim acolo. E familia soției mele. Așa l-am cunoscut pe Radu Balea, a venit Șanta, ne-am îmbrățișat, a mai venit și Alexe, îmi scapă numele, fost deținut politic, turnător – mi-a fost deconspirat de CNSAS, un bărbat înalt, după ce am văzut dosarul am constatat că a fost unul dintre informatorii mei¹⁸³. Acest Alexe e tipul care voia să se căsătorească cu Ileana, viitoarea mea soție. Venise să o scoată la plimbare, neștiind că eu în

¹⁸³ La cererea dlui Nicolae Popa, CNSAS a deconspirat șase dintre informatorii din DUI întocmit de Securitate pe numele său:

1. Alexe Nicolae, alias „Vlad”: n. 1932 la Chilia Nouă, Ismail; arestat în 1952, condamnat la 25 ani de muncă silnică; detenție la Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Aiud, Lugoj, Gherla, Periprava, Galați;

2. Coman Dumitru, alias „Cristescu Virgil”/ „Doru Costin”, n. 1925, Galați; arestat pe 31 iulie 1948, condamnat de TM Galați prin Sentința nr. 35/ 22.01.1949, la 10 ani de închisoare corecțională, pentru „uneltire contra ordinii sociale” pp. de art. 209 CP; la expirarea pedepsei, condamnat administrativ prin Ordinul MAI nr. 10009/1958, cf. DL 89/1958 și HCM nr. 282/1958, la 36 luni; detenție la Galați, Aiud, Culmea, Periprava;

3. Virgil Bulat, alias „Crainic Petre”, n. 1940, raionul Florești, Basarabia; arestat în 1958, condamnat la 18 ani de muncă silnică; detenție la Deva, Jilava, Salcia, Galați, Gherla;

4. Victor Paulian, alias „Marin”/ „Zamfirescu”, n. 1931, București; arestat în 1951, condamnat la 20 ani de muncă silnică; detenție la Jilava, Baia Sprie, Aiud, Galați, Botoșani, Periprava, Giurgeni;

5. Lucia Florei (Șanta), alias „Geta”/ „Lia”, n. 1930, Roșia Montană, jud. Timișoara; arestată la 10.11.1952, condamnată TM Teritorial București, prin Sentința nr. 1234/1953 la 15 ani de muncă silnică pentru „crimă de înaltă trădare”; detenție la Jilava, Mislea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc; eliberată la 19.12.1963, prin grațierea de restul pedepsei, cf. D. nr. 767/1963.

6. Ștefan Vanghele, alias „Tudor”, „Popescu” – nu i-am găsit fișă matricolă penală. Cel mai probabil, nu este fost deținut.

Datele despre deținuți sînt din fișele matricole penale, care pot fi consultate la <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/> (accesat la 20 aprilie 2016).

seara aia voi fi acolo. Florică, vrînd să scape de el, a zis de față cu mine că așteaptă să vină și Ileana, să mi-o prezinte. Alexe s-a simțit prost, a fost lezat și a plecat.

A venit Ileana, am cunoscut-o, m-am dus acasă la Șanta, să dorm la el. Locuia într-o mansardă, pe rogojină. Am dormit, am ieșit să ne plimbăm, să mîncăm ceva, niște covrigi, mi-a dat el bani de tren. Cînd, la telefon, Ileana că dacă vreau să cunosc Bucureștiul... Și am cunoscut Bucureștiul, m-am plimbat ore în șir prin Cișmigiu, am fost condus la gară, am luat bilet și la despărțire „săru-mîna, mulțumesc, zic, o să mai viu sîmbăta viitoare...”. „Păi, nu-i nevoie, că de-acuma o să vin și eu la Galați”, ea, așa, pac! Așa a fost! Copiii au o mamă vrednică și iubitoare.

Securitatea a încercat compromiterea tinerei familii Popa, intenționînd probabil să folosească drept șantaj și presiune un proces penal intentat Ilenei Popa, la scurtă vreme după căsătorie. O notă informativă semnată de agentul Securității „Voinea Gelu” pe 31 august 1965 este elocventă în acest sens:

„La un interval de cîteva luni NICOLAE POPA spune că soția sa a fost dată în judecată pentru niște nereguli bănești – ca fiind încasatoare – fără a cunoaște ceva despre aceasta. Înpresia sa este că a fost lucru intenționat făcut cu scopul de a-l determina să părăsească Bucureștiul.

Spune că a reușit cu foarte mare greutate să obțină o expertiză grafo-logică a actelor ce era [sic] atribuite ca fals aparținînd soției sale, după care s[-]a constatat că ele aparțineau altcuiva¹⁸⁴ ce nu putea fi găsit deoarece era concentrat în armată.

Deoarece înpresia sa a fost că acest proces a avut un substrat politic ce era înpotriva lui, a venit la Galați înapoi intrînd în serviciu la Combinatul Siderurgic. În tot acest timp mi-a spus că personal nu a avut nimic de obiectat deoarece nimeni nu i-a reproșat ceva. El crede că în fond organele superioare de securitate i-a[u] socotit prezența în București inoportună”¹⁸⁵.

¹⁸⁴ Iepuran. Martorul nu își mai amintește prenumele acestuia.

¹⁸⁵ DUI nr. 2421, f. 151.

Nu era suficient în epocă pentru cineva să fie considerat un „bandit periculos”, un „trădător”, dacă după liberare a mai și intrat într-un *cuib de viespi*, într-o familie în care socrul și ginerii, prietenii lor erau „dușmani ai poporului”. Cred că acest focar cu potențial de extindere a fost țintit de Securitate, pentru a-l distruge, punând la cale pînă și compromiterea soției într-un proces de delapidare. Familia era vizitată de alți pușcăriași politici: Șanta, Puiu Gociu (care se va căsători cu sora soției), Daniel Cantemir, George Mihăilescu (din Galați), Aurel Turcanu (Țurcanu?), Sorin Popa („fiul scriitorului Victor Ion Popa care mi-a spus că a beneficiat de dreptul de autor al tatălui său decedat pentru operele sale tipărite și piesele jucate (...) arătînd – atunci cînd l-a văzut POPA – foarte prost”), despre care informatorul spune că „sînt colegi de ai săi din Penitenciarul Gherla, condamnați pentru înaltă trădare”¹⁸⁶. Agentul a primit sarcina de a-l vizita la Galați, profitînd de starea precară de sănătate a dnei Popa, sub pretextul că se interesează cum se mai simte. Pare să fie gălățean și fost deținut.

Operațiunile de filare organizate de Inspectoratul Județean Galați – Serviciul IX nu au reușit să surprindă nimic condamtabil. În schimb, treburi zilnice și evenimente de familie, așa cum pare să fie remutarea de la Galați la București a familiei Popa, în vara anului 1972. Filajul asupra obiectivului „Pană” sesizează pe durata mai multor zile drumul de acasă pînă la serviciu sau pentru rezolvarea unor chestiuni domestice: „Pană” merge la tutungeria „Tabac”, la „Optica”, la farmacie și la poștă, folosește de mai multe ori cabina telefonică pentru a suna la București, cumpără piersici sau pîine, uneori, după serviciu, merge cu vreun coleg la Barul marinarilor de pe strada 13 Iunie. Pe 29 iulie 1972, la ora 15.45, obiectivul, ajutat de doi colegi de serviciu, „au încărcat toate bagajele obiectivului «PANĂ» – mobilă, aragaz și alte obiecte” într-un taxi-furgonetă „și împreună au mers la gara C.F.R. unde au descărcat bagajele și le-au depus la mesagerie pe adresa POPA NICOLAE B-dul GH. GH. DEJ Nr. 10 BUCUREȘTI SECTOR 6 Expeditor POPA NICOLAIE str. STEMELI nr. 1 GALAȚI”. După care, obiectivul le-a oferit de băut celor doi colegi timp de 10 mi-

¹⁸⁶ *Ibidem*, f. 152.

nute la braserie. Cei doi colegi au plecat, „nefiind luați în plasare din lipsă de ofițeri iar PANĂ a mers pe diferite străzi la gara C.F.R. a scos un bilet pentru trenul rapid de la orele 18.34 pentru București vagon 1 loc 72 s-a mai plimbat pe peron iar la plecarea trenului a plecat la București”¹⁸⁷. Semnează șeful Serviciului IX – lt.col. Ioan Blaga. Pentru ce luau angajații Securității bani grei!

F.B.: Se pare că v-ați angajat ca electrician la Întreprinderea Energo-montaj din Calea Dorobanți nr. 105, după cum reiese dintr-o adresă datată 7 noiembrie 1972.

De ce era precară starea de sănătate a doamnei Popa?

N.P.: În august 1965, când dădea respectivul nota, Ileana era însărcinată și a suferit pe tot timpul sarcinii din cauza hărțuirii cu procesul pentru „delapidare”, ea era absolut nevinovată. L-am întrebat la un moment dat de ce nu îl caută pe Epuran, care era vinovat, și el se scapă: „Nu ne interesează Epuran, ci să găsim argumente ca s-o închidem pe dna Popa!” De fiecare dată când eram citați îl vedeam în sala de judecată, la Tribunalul București, pe judecătorul Ștefănescu, era președintele completului de judecată, și la un moment dat dau peste el la catedrala Sf. Iosif, se închină, și l-am abordat. I-am spus să înceteze, pentru că este proces politic, mă vizează pe mine. În cele din urmă, mi-a spus că nu poate să facă mai mult decât să se recuze. Într-un târziu, instanța a absolvit-o, dar Procuratura a făcut recurs și au condamnat-o la 2 luni de închisoare, pe care a și făcut-o la Rahova, după ce a născut și ne murise fetița. Ileana a stat într-o presiune continuă cât a fost însărcinată, a fost hărțuită de Procuratură. A fost greu pentru noi. Mă simțeam vinovat că din cauza mea o chinuiau pe ea, care mai era și însărcinată cu primul nostru copil.

Ajuns aici, trebuie să eliberez și această amintire tragică... primul nostru născut a fost o fetiță, botezată Tereza-Anina, pentru că se născuse pe 3 octombrie 1965, iar pe 1 octombrie, după calendarul catolic, fusese sărbătorită Sfânta Tereza, a Pruncului Iisus, cum îi spunem noi. Nu știm cum și de ce, a murit la 6 săptămâni în brațele mamei ei,

¹⁸⁷ Cf. Notă de filaj, DUI nr. 2416, vol. 1, ff. 67-69.

în spitalul „Panduri” din București. Ileana s-a întors acasă, tocmai în centru, lângă Cercul Militar, pe jos, neavînd nici măcar 25 de bani pentru tramvai... atît de săraci eram. A fost foarte, foarte trist, dramatic. Cum putea un biet suflet de copil să fie atît de bolnav, cum scriau ei acolo, în hîrtia de la necropsie? S-a născut sănătoasă, cum și de ce să se fi îmbolnăvit atît de grav? A fost bine îngrijită, cu dragoste. Întrebările acestea nu îmi dau pace nici acum, după mai bine de 50 de ani...

„REZULTATUL (analizei, determinării, investigației, explorării funcționale).

Diagnostic anatomo-patologic: Bronhopneumonie în focar/ pulmon stîng, ficat gras, dilatația cordului drept, leziuni distrofice în rinichi, supra-renală, miocard, discret meteorism intestinal. Copil cu tegumente și mucoase palide. Ganglioni periferici nepalpabili. Cavitare toracică: plex fără modificări; pulmon stîng îndurat, cu consistență crescută mai ales pe lobul inferior. Pe secțiune se scurge lichid gălbui tulbure iar din bronșii proemină dopuri muco-purulente. Pulmon drept cu stază marcată bazal și paravertebral. Cord: cavitare dreaptă în special atriul drept dilatat. Nimic orificial supraadăugat. Endocard valvular și parietal normal. Cavitare abdominală: ansele intestinale discret dilatate. Splină cu stază moderată. Rinichi palizi răzbuzează pe secțiune. Suprarenale cu diminuarea lipoidului cortical.

Ficat galben cu consistență scăzută, stomac cu pliurile mucoasei șterse; pancreas fără modificări....”. cf. Buletin de analize medicale nr. 20/16.XI.1965, Necropsie 1076/ 13944, numele: Popa Anina, vîrsta 1 lună, emis de Spitalul clinic „Prof. Dr. Th. Burghel”.

F.B.: L-am consultat, telefonic¹⁸⁸, pe medicul pediatru Emil Căpraru, căruia i-am citit acest Buletin. Răspunsul său a fost următorul: observațiile din foaia de necropsie confirmă diagnosticul de bronhopneumonie, afecțiune ce se manifestă cu tuse, dispnee (tulburări de respirație), copilul la această vîrstă prezentînd tegumente cianotice

¹⁸⁸ Medicul Emil Căpraru (n. 1923) este fost deținut politic, actualmente complet nevăzător, ca urmare a agravării efectelor unei bătăi în cap, bătaie primită în penitenciarul Jilava, în timpul detenției. Este autorul cărții *Mama și copilul* și un foarte experimentat clinician.

(colorate) și stare generală grav alterată. Așa încât, tratamentul trebuia să fie unul complex, ce trebuia să conțină, între altele, injecții cu antibiotice. Necropsia devoalează absența tratamentului și o evoluție rapidă și urâtă a bolii. În concluzie: copilul nu pare să fi fost tratat pentru bronhopneumonie.

N.P.: Nici vorbă! Pentru a fi sigur, am discutat cu Ileana, deși încă o sensibilizează profund acest subiect, după atîta amar de vreme. Fetița noastră nu a tușit deloc, nu a avut culoarea schimbată, singurul indiciu al bolii era burtica umflată. A fost tratată la început, dacă ăsta poate fi numit tratament, cu niște picături pe limbă, iar cu cîteva zile înainte să se stingă nu i-au mai dat nici aceste picături. Practic, au lăsat-o să moară. [plînge]

F.B.: Este foarte probabil să fi fost lăsată să moară, pentru a vă pedepsi pe Dvs. Condamnarea soției nu fusese de ajuns. Că un medic a acceptat un astfel de ordin criminal, de la Securitate, nu mai este o noutate. În închisori aveau „scuza” că lăsau să moară adulți, deținuți politici, dar să se preteze și cu un nou-născut? Mai mult, alți medici sau aceiași completau buletine de necropsie ori certificate de deces cu conținut fictiv. Se știe că în închisori cauza morții era cel mai adesea „stop cardiac”, deși victimele fuseseră omorîte în timpul sau din cauza torturilor. Aceste documente nu spun niciodată că deținutul a fost traumatizat și că nu a avut parte de asistență medicală.

N.P.: Ei, viața... m-au urmărit încărcînd mobila... ce credeau că fac, că pun bombe?

Între timp, de patru ori am fost luat de Securitate, din diferite motive. Prima oară, dacă nu mă înșel, poate scrie în dosare, în 1968, învinuit că am cîntat colinde legionare de Crăciun. Era chiar în ziua de Crăciun, era duminică, lucrasem, că trebuia să facem planul, ușa se deschide la cameră, unde mîncam, au intrat în coridor, au avut chei. Se recomandă ofițer de Securitate, i-am cerut și s-a legitimat: „Fă-ți bagajul, hai cu noi!” Mi-au spus „huligan” și altele. L-au arestat pe socru-meu, după mine, pe cumnatu-meu, pe Florică Șanta. Ancheta a fost la Uranus. De regulă, arestau foști deținuți politici: „cu cine te-ai înfîlnit, ce-ați discutat”, asta îi interesa mai mult.

Eram deja patru, înmănuncheați într-un grup, aparent. Mi-am dat seama că ei căutau să aibă un act, ceva justificativ la mînă, să facă un proces cît de mic. Eram singurul dintre cei patru care cunoștea poezii întregi. Toți trei, în afară de Gociu, eram bănuți de legionarism, dar niciunul nu fusese legionar. Și ei căutau dovezi, poezii. Totul a fost să mă determine pe mine să scriu poezii și colindele pe care le-am cîntat, de Radu Gyr. Am refuzat, știind că va fi un document împotriva mea. Voiau să-mi dea o bucată de hîrtie pe care eu nu trebuia să scriu decît colindul. Și am refuzat! Ne-a ținut vreo două-trei zile acolo. Mi se pare că socru-meu a recunoscut că am cîntat.

F.B.: O poezie de Radu Gyr era considerată text legionar, condamnabil?

N.P.: Da. De exemplu, „A venit și-aici Crăciunul/ Să ne mîntuie surghiunul...”, sau din cele obișnuite: „O, ce veste minunată!”, „Stille Nacht, heilige Nacht”. Într-o seară, pe la ora 10, cînd mă tot presau, vine un cetățean de 55 de ani, civil, „Să trăiți domnule general!”, „Cum merge?” „Dă-l mă-n pizda mă-sii, ăsta nu vinde, ăsta cumpără! Fiți atenți că n-o să scoateți niciodată nimic de la el, ăsta e mare bandit!” Și dimineața ne-a dat drumul acasă. Era marți sau miercuri deja. Duminica viitoare la biserica catolică, la catedrala Sf. Iosif, cînd să ies, în spate, lîngă ușă, generalul respectiv își făcea cruce. Intrase aici pentru că la biserica catolică veneau toate ambasadele, erau mulți catolici. Și am aflat după aceea că generalul era prezent la fiecare slujbă. Fila oamenii. Nu era singurul agent acolo. Așa se lucra în România! La Sf. Iosif m-am cunutat, aici veneam la slujbă, rareori mergeam la Bărăție. Biserica Italiană, de pe bd. Magheru, era închisă în perioada aceea.

Am mai fost arestat de pe stradă, cînd s-a manifestat și la București, printre manifestanți fiind și cehi, care scandau: „Dubcek, Svoboda! Dubcek, Svoboda!”, cînd au intrat rușii în Cehoslovacia...

F.B.: Asta înainte, în vară, înainte de faza cu Crăciunul...

N.P.: Nu știu dacă a fost Crăciunul '68 sau '67, eu cred că Dubcek a fost după, le afli în dosar¹⁸⁹... și iar arestat, ținut iar două-trei zile, la Casa Centrală a Armatei, vizavi, pe strada Beldiman, la Securita-

¹⁸⁹ Nu am găsit indicii în dosare. Probabil sînt în alt fond.

te, unde au fost mulți deținuți; altă dată, prin '71-'72, am fost arestat pentru că m-am întâlnit cu Victor Medrea, șeful protocolului legionar pe timpul lui Sima. Ăsta era slobod de gură, dar era și turnător, „băi, scăpăm de comuniști!” Purta un radio cu el, din care se auzea „Aici, Radio Europa Liberă!”. M-au luat când ieșeam de la serviciu. A patra oară, m-au ridicat de la o manifestație: „Cu cine te-ai întâlnit, ce-ai discutat...”.

F.B.: Dar vă simțeați urmărit?

N.P.: Absolut, absolut! Dacă stăteam pe bancă, era o fată acolo la atelier, cu care mă întâlneam, mai discutam, era imposibil în spate să nu fie – știam acuma! – cineva care să ne observe. De altfel, am la dosar documente din care reiese că Securitatea *nu exclude femeile, propune folosirea lor*. Asta pe lângă cineva din familie care să mă toarne. Sigur că ei cunoșteau totul și mai cred că și fata de care este vorba era a lor, eu bănuiam. De exemplu, fetei acesteia de multe ori îi spuneam lucruri frumoase despre conducerea fabricii, despre secretarul de partid, ca să dea mai departe, ca să pot sta cu ea liniștit, să n-am probleme. Eram turnat! De exemplu, odată ni se înfundase veceul în fabrică, călcai pe mizerie... și zic „nici în lagărul de la Auschwitz nu a existat așa ceva!” Imediat am fost chemat!

Căutam – nu cred că am făcut bine – să aduc cât mai multă economie în materiale unde lucram, la un moment dat tabloul electric de comandă la distanță... se puteau face tot felul de îmbunătățiri, reușeam să fac lucrurile acestea, fapt care m-a evidențiat și am fost numit șef de echipă, dar eu nu puteam să fiu cu numele șef, pentru că eram deținut politic. Și atunci, șef de echipă era un vechil, care era beat mângă tot timpul, era membru de partid, și eu eram propriu-zis șef. Am adus odată o economie frumoasă de un milion și ceva de dolari în aluminiu... nu mi-au dat niciodată nimic...

F.B.: Era datoria Dvs. *patriotică*. Cred că am găsit niște urme în DUI cu referire la acest episod care v-a atras din partea Securității suspiciunea de transmitere de secrete de serviciu. Ați fost *lucrat* cu ajutorul informatorului „Popa Mircea”. Poate era chiar „șeful” de care pomeniți... Pe 25.04.1973, pe când lucrați la Electrotehnica, ați scris o

informare de serviciu, datorată cel mai probabil presiunilor pe care le simțeați deja.

„Informare

Subsemnatul (...), în jurul datei zilei de 1 martie 1973, am consultat pe tov. Ilasievici, în legătură cu obținerea din R.F.G., prin intermediul unui prieten de al meu, a unor fotocoale necesare cuptorului de impregnare.

În acest sens, de la Laboratorul Röntgen, am dat aviz telefonic pentru adresa VOLKMER GÜNTHER – 78 Freiburg Krozinger str. 58 – R.F.G.

În seara aceleiași zile, în jurul orei 22 am vorbit cu prietenul meu din Freiburg, rugându-l să-mi procure și să expedieze pe adresa întreprinderii fotocoalele necesare”¹⁹⁰.

Pe spatele acestei hîrtii, lt. Gh. Apostoia¹⁹¹, ofițerul fabricii, a notat la 4 aprilie 1973:

„Popa Neculai este lucrat în D.U.I. pentru suspiciune de transmitere de secrete.

Informatorul «Popa Mircea» a cerut susnumitului o notă cu caracterul discuțiilor telefonice datorită obligațiilor pe care le are pe linie de protocol.

Informatorul a primit sarcina de a-l contacta în continuare pe Popa Neculai spre a cunoaște și alte aspecte referitoare la relațiile acestora cu cetățeni din RF a Germaniei și Austria.

Vom căuta pe Wolkmer Günter în evidențele d. a III-a.

Propun ca nota să fie exploatată la «DUI» – «Popescu»”¹⁹².

¹⁹⁰ DUI nr. 2416, vol. 1, f. 82.

¹⁹¹ Care i s-a adresat lui N. Popa, după ce s-a aflat că acesta va pleca în Statele Unite: „Nu uita că nu ți-am făcut nici un rău!”.

¹⁹² DUI nr. 2416, vol. 1, f. 82 v. Mulți informatori sau rezidenți, sau „numai” candidați, aveau grijă să monitorizeze activitatea de „trădare” a lui N. Popa, la locul de muncă; este de-a dreptul hilar cum informatorul „Popa M.” („Popa Mircea”) descrie venirea la „Electrotehnica” a lui Walter Kurt, „economist din partea firmei franceze Pinchart Deny Grimar – Paris pentru a rezolva o reclamație referitoare la presa tip PR63 seria 5582”, în ziua de 7 decembrie 1972; informatorul urmărește discuția dintre francez și muncitorul N. Popa, care se înțelege cu cel dinții în franceză, detaliu care-i dă de gîndit agentului Securității. Trăgîndu-l de limbă pe urmărit, află că „știe cîte puțin și limba engleză și germană”. Dar N. Popa este reticent în a se întinde la confidențe, ba chiar nu are nicio

De altfel, dintr-o notă scrisă de „rezidentul Andrei” la 13 martie 1973¹⁹³ reiese clar că ştiaţi că sînteţi supravegheat operativ, că vă este ascultat telefonul, iar corespondenţa interceptată, nu mai aveţi naivităţi.

N.P.: Sarcină patriotică, da. Ascultam Europa Liberă non-stop, dacă se poate spune așa... Prin 1975-1976 mă vizitează un maior, ca să stăm de vorbă. Luni de zile a venit acasă la mine, vorbeam despre copii – se dădea mare familist –, ştia că eu am copii, că țin la ei, că am atîția, nu am omorît niciunul.

F.B.: Era interzis prin Decretul 770/ 1966 să-i „omorîți” ... Ce voia?

N.P.: Era interzis da, dar se omorau pe capete... Încet-încet, după discuții de săptămîni întregi despre datorie, țară, el vine cu teoria că indiferent de guvernul care este azi, iar mîine ar dispărea, țara este permanent a noastră și trebuie ajutată. Zic: minunat, minunat! Înțeleg că dacă Dvs. erați în 1940 în vîrstă de 20 de ani, erați un mare legionar? La care el: „Cum îndrăznești să mă insulti?” Iertați-mă, zic, nu asta încerc să fac. Încerc să înțeleg, m-ați sfătuit pe mine să colaborez cu acest regim pentru că patria este eternă, Dvs. faceți acum ce n-ați fi făcut în 1940, pentru aceeași patrie? Și el mă acuză – că e raportul lui acolo – că gîndeam cu glas tare, că eu îmi spuneam mie *fii atent Nicule, fii atent, nu scoți un cuvînt* [rîdem]... da, el spune asta! Sigur că m-a părăsit, m-a lăsat în pace...

F.B.: A văzut că n-are cu cine...

legătură de „trădare de secrete” cu francezul: „afară de discuția de circa 10 minute în care îmi dădea părerea și cerea relații despre un releu de la presă și de felul cum trebuie legat în circuit pentru probe nu l-am văzut vorbind cu acesta (Dl. Walter)”, *ibidem*, vol. 1, f. 99 r-v.

¹⁹³ „Tot în cursul acestei discuții purtate Popa Nicolae a mai afirmat următoarele:

– «Știu că telefonul de la domiciliul meu este pus sub observație».

– «De altfel eu mai primesc și pachete din RFG și știu că se cunoaște»”. cf. *Ibidem*, f. 100 r-v.

MINISTERUL DE INTERNE

UM 0672 Buc

Nr. 10/6/00538.217 din 17 MAR 1976

Către

DIRECȚIA a 3^a

La adresa dvs nr. 312/ȘI/00363.051 din 1.3.1976, vă comunicăm următoarele:

POPA NICOLAE fiul lui (...)

Dintr-o adeverință datată 14.II.1975 depusă la ICRAL Cotroceni, rezultă că este electrician la Întreprinderea «Electrotehnica», secția tablouri mari, cu sediul în str. LUJERULUI nr. 42.

Este și împluternicitul blocului unde domiciliază, și în această calitate se află în contact permanent cu locatarii, fiind vizitat și de numeroase persoane acasă, astfel este dificil pentru a se delimita relațiile sale separat de cei care-l vizitează pentru rezolvarea treburilor obștești ale blocului.

Cu toate acestea, vizitele nu depășesc cadrul obișnuit și nu atrag atenția celor din jur.

Are un comportament obișnuit: păreri despre el ca persoană și ca împluternicit sînt împărțite în rîndul lucrătorilor, unii îl agreiază alții nu-l acceptă.

Sub aspect politic nu s-a manifestat niciodată în această direcție, nu face comentarii și nu are manifestări dușmănoase.

Are o situație materială modestă, se întreține din salariul lui și al soției, plus indemnizația de împluternicit al blocului.

La domiciliu nu rezultă să întrețină relații cu cetățeni străini, însă cu ocazia unor verificări mai vechi o sursă folosită de noi atunci (sursă aflîndu-se în prezent în Chile la post) ne-a relatat că a văzut venind pe adresa lui Popa Nicolae o scrisoare din RFG, în care i se cereau de cel ce expedia scrisoarea niște fotografii a [sic] unor persoane ce fugiseră sau emigraseră în străinătate – prieteni ai lui Popa Nicolae”¹⁹⁴.

¹⁹⁴ *Ibidem*, f. 72 r-v.

Și nota internă mai menționează alte verificări solicitate de-a lungul anilor de IMB S (7.XII.1972) sau de Insp. Jud. al M.I. Argeș Securitate (21.IV.1972).

*„– identificarea relațiilor rezultate din convorbirile telefonice
– cunoașterea conținutului acestor convorbiri
– interesează în mod deosebit convorbirile cu cetățeni străini
sau care se referă la asemenea cetățeni”¹⁹⁵*

N.P.: Îmi spuneam că dacă mie îmi fac așa, copiilor le vor face la fel. Dar nu vedeam o cale cum să ies afară. Și sigur că doream să ajung în străinătate, doream mai mult pentru copii. Chiar mă gîndeam după ce a plecat maiorul că dacă le fac jocul și dau în scris, după ce ajung dincolo mă dezic spunînd adevărul. Dar tot eu îmi spuneam: Dar dacă de aici pînă ajung dincolo mor și rămîn la dosar... Nu le dau absolut nimic! Și-am renunțat.

Vine într-o zi la mine Gociu, care este cumnatul meu, căsătorit cu sora soției. Soția mea a avut o soră, Stela. S-au căsătorit dintr-o întâmplare. Noi eram deja căsătoriți de cîteva zile și am mers în vizită la Vasile Boaru, era ziua de Sf. Ion. Cînd acolo văd pe Gociu. În închisoare mi l-au dat să învețe să frece mobila. Lucra la aceeași masă cu mine, făcea stînga-dreapta... n-am fost prieteni, că vorbea mult. Și ne-am îmbrățișat, ne-am pupat. O luasem și pe Stela cu noi, s-au plăcut și s-au căsătorit.

Și să revin... vine Gociu la mine: „Băi, m-am întîlnit cu un prieten – mi-a dat un nume, dar nu îl cunoșteam – și americanii dau drumu’, dau viză la deținuții care vor să plece în Statele Unite”, „Sigur?” „Băi, sigur, pe cuvîntul meu!”¹⁹⁶ „Și tu de ce nu mergi acolo?”

¹⁹⁵ Idem, vol. 2, f. 1.

¹⁹⁶ Conform dosarului de la Serviciul Pașapoarte, Ioan Gociu (n. 23 iulie 1935) a solicitat să plece în SUA „ca fost deținut politic, condamnat pentru «trădare de patrie» 10 ani temniță grea în anul 1958 și eliberat în anul 1964”; potrivit fișei cu datele personale, pe care a completat-o pe 30 iulie 1978, dorea să fie însoțit de soția sa, Stela, și de cei trei copii ai lor: Mioara-Cristina, Doina și Alexandru. Argumentează pe două pagini de ce

„Păi, zic, am treabă...”. Și am ajuns totuși la ambasadă, era ușor de pătruns, nu erau cozi, am intrat înăuntru, am fost primit de viceconsulul Goodridge. Și îi explic, el știa ceva românește, eu știam ceva engleză, făcusem în închisoare cu Dinu Brătianu¹⁹⁷ – Dumnezeu să-l ierte!, era atît de nevinovat!, venise în România să-și viziteze țara,ăștia au pus laba pe el și l-au băgat în închisoare –, și i-am explicat consulului cine sînt, ce vreau, cîți copii am. Mă întrebă cu ce pot să dovedesc. Spun că pot aduce mandatul de eliberare. Mandat de eliberare are oricine, zice el, altceva ai? Îi spun că pot da niște adrese din Occident. Și-atunci a făcut așa din mîna, mi-a întins hîrtie și creion, știa că sînt ascultați,

dorește să părăsească România: „...modificările de conjunctură intervenite din acel an al eliberării mele și pînă în prezent, comportarea societății și a legilor țării față de mine au rămas neschimbate, motiv ce mă obligă a lua această hotărîre de a pleca definitiv din țară, pentru a munci și trăi împreună cu familia mea, într-o țară unde viitorul meu și al copiilor mei să nu mai fie umbrit în continuare de condamnarea mea în această țară. Decretul de amnistie al delictelor politice din toamna anului 1977 oglindește și mai pregnant acest aspect excluzînd delictul de trădare de patrie, aceasta contribuind la luarea acestei hotărîri ce rămîne definitivă”. Rezoluția IMBS/241/LA: „Nu avem obiecțiuni. Nu a avut acces la lucrări cu caracter secret. Organele de partid și conducerea profesională a[u] discutat cu sus-numitul, dar acesta și-a menținut poziția.” ACNSAS – MAI PAȘAPOARTE, dosar C – 15613, f. 3 r-v.

¹⁹⁷Din fișele matricole penale ale deținuților politici, publicate pe site-ul IICCMER, ne lămurim cu greu cine ar putea fi acest „Dinu Brătianu”, așteptîndu-ne ca la poziția „Brătianu Constantin C.”, mai ales pentru că e trecut în secțiunea „personalități”, să dăm peste fișele lui Constantin I.C. Brătianu, ultimul președinte al PNL, mort la Sighet, pe 20 august 1950, conform certificatului de deces, chiar dacă data nașterii de pe acest certificat este a lui Constantin B., cel decedat pe 21 ianuarie 1956 la Spitalul Colțea, la scurtă vreme după ce fusese eliberat din Văcărești în 1955. Data nașterii de pe fișele la care ne referim este 20 mai 1887, față de 13 ianuarie 1866, data nașterii lui C.I.C. (Dinu) Brătianu. Părinții sînt: Constantin și Elena, nu Ion și Pia, cum mă așteptam. Inițialele B.B. trecute pe una dintre file, la rubrica „porecle”, a elucidat, în sfîrșit, misterul: este vorba de Constantin C. Brătianu, căruia i se spunea Bebe, fiul generalului Constantin I. Brătianu, văr cu Ion C. Brătianu, fondatorul Partidului Liberal. Cu toate acestea, este puțin probabil să fie cel la care se referă Dl N. Popa. Un alt Brătianu, care s-ar califica pentru situația noastră, deși nu a murit în detenție, este Ioan C. Brătianu, n. 1908, fiul lui Constantin și al Adinei, fost director al Societății „Letea”, arestat și reținut pentru „manifestări ostile”, prin Decizia MAI nr. 317/1951; transferarea la Aiud pe 12 ianuarie 1954 îl situează în același loc de detenție cu N. Popa. Datele cele mai potrivite le conține fișa lui Dan M. Brătianu, condamnat în 1950 pentru „înalță trădare” la 15 ani de muncă silnică, pe motiv că ar fi trimis o carte lui Gheorghe Manu în Franța; a trecut prin Jilava, Aiud, Pitești, Dej și Gherla. Este probabil ca detaliile să se fi combinat în memoria dlui Popa, fiind vorba despre nume atît de asemănătoare, din aceeași familie. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/B/B%2007.%20Brader%20-%20Bucva/Bratianu%20Constantin%20C/> (accesat la 12 mai 2016).

aveau microfoane...

F.B.: Aveau și informatori în ambasade...

N.P.: Cursaru, doamna Cursaru... dar să știi că persoanele astea dădeau informații și aici, și dincolo. La americani dădea exact ce voia Securitatea, ea avea aici soț... au fost duși de nas conștient. Și am dat numărul lui Mișu Giurea, care știam că este în Viena, care a fost protectorul meu. A rămas că mă sună ei în două-trei zile. A doua zi, ajung acasă și soacră-mea spune „Mamă, te caută de la ambasada americană!” Verificaseră, nu îmi trebuia sponsor.

F.B.: Asta pentru că figurați la ei ca recrutat, era un *buletin* de încredere.

N.P.: Absolut! Imediat, peste o zi am fost în [strada] Iorga, la pașapoarte. Am ajuns la un colonel mărunț, i-am explicat toată chestia... „păi, nu-ți pare rău să pleci? Îți oferim, pe cuvânt de onoare, vei avea doi ani într-un an, în câțiva anișori termini facultatea, vei ocupa o funcție bună etc.”. Tot încercînd, tot promițînd... zic, „nu vă supărați eu deja am dosar deschis la ambasada americană și mi se acordă...”, „păi, cine moașe-ta pe gheață te-a pus să te duci întîi la americani?” Un an de zile m-am chinuit, s-au chinuit ei cu mine în str. Iorga ca să mă convingă să nu fac lucrul ăsta. În privința aceasta, Ileana a fost tare și spunea: „domnule, eu am trei copii cu el, nu pot să-l las, dacă nebunul merge în Alaska, trebuie să-l urmez în Alaska!”

F.B.: Încercau să o determine să divorțeze, știindu-vă pe Dvs. credincios practicant, atașat de familie și copii, așa încît să renunțați la gîndul plecării... După Mișcarea Goma, din 1977, regimul a dat multe pașapoarte, dar nu după ce mai întîi i-a chinuit pe cei care le cereau.

N.P.: Sigur că da! Văzînd asta, mi-au dat pașaportul, ultima dată am fost interogat tot la „Iorga”, cum intri, pe stînga, era o cameră mare, m-au primit vreo 4-5, pînă la urmă am primit pașaportul. Țin minte că i-am promis poștăriței 100 de lei, era o sumă mare... ca să-mi dea actul original în mînă, însemna plecarea definitivă în Statele Unite. Aveam patru copii cînd am plecat din România. În 1979, cînd am plecat de aici, Radu avea 1 an și 3 luni.

Nr. 14/00233879 din 20.08.1973

Către,

– INSPECTORATUL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI – AL MINISTERULUI DE INTERNE – Securitate (...) SINTEZA privind unele aspecte din activitatea ob. «PIT», POPA NICOLAE cu domiciliul (...) filat în zilele de 9, 10, 11, 13, 14 și 15.08.1973.

Obiectivul «PIT» a fost filat timp de șase zile, numai în perioada în care nu se afla la serviciu.

– Zilnic a fost la serviciu în program de tură pe 9, 10 și 11.08.1973 între orele 14,30-21.30 iar pe 13 și 14.08.1973, după ora 14.30. În ziua de 15.08.1973 a intrat la serviciu la ora 10,15.

Din filaj a reieșit că *are o comportare normală zilnic în afara serviciului s-a preocupat de rezolvarea unor treburi familiale, a făcut diferite cumpărături și a plimbat copiii.*

S-a observat că «PIT» *atunci când părăsește domiciliul, și când intră sau iese din magazine, este atent la persoanele din jurul său. (...)*

– În ziua de 15.08.1973 la ora 7,35 «PIT» a ieșit de la domiciliu, a făcut diferite cumpărături, iar la ora 7,55 în fața centrului de răcoritoare Rapid din bd. Gh. Gheorghiu-Dej s-a întâlnit cu un individ¹⁹⁸ (moment foto), cu care a discutat 10', după care s-au despărțit, iar «PIT» a mers acasă...¹⁹⁹.

F.B.: Situația nu devine mai îngrijorătoare un an mai târziu, „banditul” rămânând același om muncitor și tată grijuliu. Nici în timpul filajului executat în zilele de 21, 22, 26 și 27 mai 1974 „nu au reieșit aspecte operative care să confirme unele informații deținute de organul informativ”. Ca urmare, concluzia Sintezelor privind activitatea

¹⁹⁸ Un coleg de serviciu, care locuia pe aceeași stradă: Augustin Negrescu.

¹⁹⁹ DUI nr. 2416, vol. 1, ff. 105-107. Rîndurile redactate în italice sînt subliniate cu pixul în document.

obiectivului „Pit” este hilară: „acest obiectiv să fie filat în perioade cînd se dețin unele informații mai precise în privința activității sale compromițătoare”²⁰⁰.

Atîția oameni și o întreagă infrastructură angrenați pentru a prinde un infractor care nu exista! Am citit și transcrierile convorbirilor telefonice de acasă. În afară de dialoguri absolut banale (cu colegi de serviciu sau vecini care aveau datorii la întreținere, ori cu membri ai familiei) nu există nimic „compromițător”.

Cred că vă era greu să fentați în permanență încercările Securității de a vă implica în acțiuni care să vă determine să fiți ori să păreți „omul lor”. Cum este următoarea întâmplare: la un moment dat, ați primit o scrisoare, în care sînteți abordat cu apelativul „primar”, din partea unui anume domn Haltermann din RFG, proprietarul hotelului „Weissenhauser Strand”, prin care erați invitat să participați la deschiderea satului turistic omonim. Este limpede o eroare, nu erați primarul Bucureștiului! Securitatea a redactat imediat un răspuns pe care a vrut să-l pună pe seama Dvs., după cum putem citi într-o notă internă din 23 iulie 1973, o scrisoare abil ticluită care ar fi avut rostul „să promoveze relațiile prin corespondență între «Popescu» și Haltermann. Aceste relații (natura lor) pot astfel fi mai bine controlate de către noi.

Susțin să i se dea lui «Popescu» [nume de obiectiv] să scrie răspunsul cu textul de mai sus”. Semnează un maior. Însă, pe versoul hîrtiei, altă mîină a scris: „Cel în cauză a refuzat să-și dea acordul la ac. acțiune”²⁰¹. S-a consumat multă cerneală și au fost puse la treabă multe organe timp de aproape un an pentru a se conchide ce era evident, că a fost vorba de o confuzie de nume. După un schimb de note și adrese în interiorul Serviciului III din cadrul IMB S, la 15 martie 1974, o Notă-raport concluzionează că „nu poate fi vorba decît de o confuzie de nume”. Mai mult, „delegația care urma să participe la inaugurarea satului turistic a fost alcătuită ulterior de ministrul construcțiilor industriale. Nu toți tovarășii invitați direct, personal, au făcut parte

²⁰⁰ Idem, vol. 2, f. 16.

²⁰¹ Idem, vol. 1, ff.108-109 r-v.

din delegație”²⁰². Cu toate acestea, securiștii au dat înainte cu suspi-
ciunea asupra relațiilor cu străinii. Trebuiau să mănânce și ei o pâine.

N.P.: Dar, ce, mă născusem de ieri-de azi... nu știam metodele
Securității după aproape 14 ani de pușcărie? Poți pica în plasă din
neștiință, când ai 19 ani, nu când ai 43, din care 14 de *iubire* cu Securi-
tatea de gât!

F.B.: Tocmai... în documentul prin care Consiliul Securității
Statului cerea la 24 iulie 1973 Direcției a V-a să vă monteze în locuință
o instalație de ascultare se specifica: „La introducerea mijlocului teh-
nic rugăm a se proceda cu maximum de precauțiune, deoarece obiec-
tivul este deosebit de suspicios”²⁰³. Ei știau.

N.P.: Ei știau, eu știam... fiecare își vedea de ale lui, securiștii
să-și merite pâinea, eu să am grijă să nu pierd posibilitatea să pun pâi-
ne pe masa copiilor mei. Nu mai aveam eu multe iluzii, doar spinarea
tăbăcită și niciun motiv să mă las folosit.

F.B.: Deși nu am obținut spre studiere și un dosar al Dvs. de la
Direcția Pașapoarte, am găsit mențiuni în dosarul cumnatului, Ioan
Gociu. Într-un tabel cu rudele lui Gociu figurați alături de soția Dvs.,
iar la rubrica „Dacă a cerut să plece din țară definitiv (țara și data)
scrie: „S.U.A. 21 iulie 1978”²⁰⁴. Într-un proces-verbal din 5 septembrie
1978, încheiat la Direcția Pașapoarte, unde o comisie a încercat să îl
influențeze pentru a-l determina să se răzgândească, se menționează
că respectiva comisie „avizează pozitiv eliberarea de formulare și ple-
carea definitivă din țară fiind un element care nu se împacă cu orîn-
duirea noastră socială”²⁰⁵. Presupun că așa s-a întâmplat și în cazul
Dvs. Nu știu dacă v-ați gândit vreodată că obținerea pașapoartelor de
către un număr însemnat de români către sfârșitul anilor 1970, rela-
tiv ușor, era un efect al Mișcării pentru drepturile omului din 1977.
Comunitatea occidentală a fost nevoită cumva să țină cont de drama
românilor, Mișcarea aceasta zguduind serios și relațiile diplomatice

²⁰² Idem, vol. 2, f. 21.

²⁰³ Ibidem, f. 1.

²⁰⁴ ACNSAS – MAI PAȘAPOARTE, dosar C – 15613, f. 10.

²⁰⁵ Ibidem, f. 11 r-v.

ale României. Chiar americanii, sensibilizați pe canalele diplomatice, mediatice și direct de către exilul românesc, au început să pună problema oportunității reacordării clauzei națiunii celei mai favorizate.

N.P.: Ți-am spus cum și cât m-au frecat! Și sigur că nu mă puteam împăca nici eu cu orînduirea lor, că nu degeaba făcusem pușcărie! Uite că la chestiunea asta cu plecarea mea și cu drepturile omului nu m-am gîndit în acest fel. Dar eu și familia mea aveam să manifestăm, în anii 1980, pentru drepturile românilor încălcate de autoritățile comuniste. Am mărșăluit de nu mai aveam pinge la pantofi!

Revenind la plecare, n-aveam bani de tren, de avion, vîndusem tot din casă, ce-aveam eu? Lucruri vechi...

F.B.: Americanii nu v-au asigurat transportul?

N.P.: Nu m-am gîndit să le cer lor bani, găseau o formulă sau o găseam împreună. Din închisoare am avut un prieten bun, din lotul „Biserica Neagră”, Volkmer Günther²⁰⁶, care plecase cu ani înainte. Un copil bun, prieten de-al meu, care în final m-a ajutat. L-am contactat, ne-a cumpărat biletele, mi-a dat și bani. El a plecat cu nemții, care erau cumpărați. Se căsătorise... Da, și m-a ajutat. Ei erau la München. Tragedia copilului ăsta numai eu și Florică Șanta o știam. Era *nebun*. Era convins că Securitatea i-a instalat ceva în cap și știe tot! Și de aceea el nu poate discuta nimic cu noi împotriva lor! Ca să nu-l oprească aici... La Securitate, cînd a fost arestat, bătut și schingiuit să recunoască nu știu ce, s-a încăpățînat, nu a vrut să recunoască. Atunci, i-au adus-o pe maică-sa, pe care o băteau, care îi striga lui: „Günther, mamă, recunoaște, scapă-mă că mă bat ăștia!” Și el a recunoscut! I-a turnat pe ceilalți. Ca pînă la urmă să se constate că a fost o înscenare. Nu era mă-sa! Era tînăr...

²⁰⁶ N. la 14.01.1935 în orașul Stalin (Brașov), raionul Codlea, regiunea Stalin, naționalitate germană, 7 clase de liceu comercial, contabil; arestat cu mandatul nr. 300/ 27.12.1957 pentru *participare la organizație naționalistă germană* („Part. org. nat. germană”); condamnat de TM Cluj prin Sentința nr. 1012/ 1958 la muncă silnică pe viață pentru „trădare”, pedeapsă redusă prin D. 5/ 1963 al Consiliului de Stat la 25 ani muncă silnică; detenție la Codlea, Jilava (intrare: 7.XI.1959), Pitești (10.XI.1959), Dej (9.VI.1960), Gherla (18.01.1963); eliberat la 1 august 1964, prin grațiere de restul pedepsei (D. nr. 411/1964). cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/> (accesat la 14 mai 2016).

A luat-o razna! Nici nevastă-sa nu știa. Numai eu și Șanta. O fi trăind, n-o fi trăind, Volkmer Günther, un copil bun... Am scris, am încercat, nu mai știu nimic despre el... un copil minunat! Volkmer Günther...

F.B.: Securitatea a dezvoltat în anii 1970 o întreagă rețea informativă și a aplicat măsuri speciale pentru monitorizarea relației Dvs. cu el. Lt.col. Gh. Drăghiceanu, ofițerul care vă avea în lucru. După cum ați menționat, vă vizita des, știa că nu sînteți naiv. El menționează în rapoarte că sînteți foarte reticent, în ciuda discuțiilor în care vă angrena, legate de pachetele trimise de V.G. (cu medicamente pentru fratele Dvs. bolnav, cu haine pentru copii etc.), de munca la uzină. Scopul lui este limpede: „atragera la colaborare”. Însă, după cum le raportează superiorilor:

„deși se angajează ușor în discuții cu mine, manifestă totuși multă prudență și permanent își pune întrebarea – cu voce tare – ce urmăresc eu de la el. Îi este neclar care sînt scopurile noastre, prin menținerea acestei legături și discuții asupra unor probleme care consideră normal a fi deja cunoscute de noi (ex. convorbirile telefonice internaționale, corespondența etc.) Nu respinge aceste contacte, dar nici nu manifestă dorință de a le menține; este într-o permanentă așteptare și acceptă inițiativa noastră în această direcție.

Menționez că nu am avansat niciodată ideea unei colaborări dar POPA NICOLAE mi-a vorbit deja – încă din 1974 – despre încercările făcute de diverși ofițeri (printre care și col. Holinger) **de a-l atrage la colaborare și faptul că a refuzat categoric**²⁰⁷. Refuzul se baza pe faptul că se socotea nedreptățit că a revenit în țară din proprie inițiativă și asigurat că nu i se va întîmpla nimic, a fost arestat și condamnat”²⁰⁸.

De altfel, comportamentul prudent și, totodată, evaziv este semnalat de o adresă internă a IMB S din 15 august 1977, în legătură

²⁰⁷ Subliniere cu creion colorat roșu de către cineva care a scris cu aceeași culoare direct peste textul dactilografiat: „atunci de ce ulterior i s-a făcut propunerea de colaborare?”, cf. DUI nr. 2416, vol. 1, f. 88.

²⁰⁸ 11 martie 1976, „Raport privind contactarea lui Popa Nicolae urmărit prin DUI”, în *ibidem*, ff. 87-88 r-v.

cu situația de la domiciliu, din Bd. Gheorghe Gheorghiu-Dej nr. 10, unde, se spune, locuiați de aproximativ 10 ani, în calitate de chiriaș, cu soția și copiii:

„În imobil are un comportament rezervat, fără nici o relație apropiată, iar prin poziția locuinței sale este izolat de vecini astfel că nu avem posibilitatea să aflăm dacă îl vizitează cetățeni străini sau dacă primește corespondență de peste graniță. În locuință nu a intrat nici un vecin și nu se știe să dețină obiecte de proveniență străină, aparent este un tip modest îmbrăcat și el și familia (...) Nu are un anturaj la domiciliu, preocupările sale sînt legate de creșterea și educarea copiilor și de probleme gospodărești. Discuțiile sale cu vecinii au un caracter neutru – convențional care se încadrează în conduita sa politicos-distantă pe care o are întotdeauna.

Nu a fost semnalat cu manifestări dușmănoase la adresa regimului nostru”²⁰⁹.

În ciuda comportamentului *nedușmănos*, fostul „bandit”, „trădător”, deși a ispășit pedeapsa, este un „dușman al poporului”, este purtător *in nuce* de pericol dușmănos/ dușmănie periculoasă, potențialitatea reactivării pericolului fiind o permanență a salvagărdării patriei (socialiste).

„Trădarea” în timpul regimului comunist se poate rezuma, cel mai adesea, la o suită de scenete montate neconvingător de Securitate. Chiar cred că în anii 1970-1980 ofițerii își făceau de lucru, poate chiar lucrau la normă, fără implicare emoțională sau rațională. Rapoartele, adresele, notele interne și cele informative se bat cap în cap. Pe de o parte, „obiectivul” este liniștit la domiciliu și la locul de muncă, unde nici măcar „nu vine în contact cu date sau documente secrete de stat și nici nu se află în relații cu alți salariați care lucrează cu asemenea date și documente”, după cum scrie informatorul „Mirel”²¹⁰, mai mult, a refuzat în repetate rînduri să colaboreze cu organele; concomitent, po-

²⁰⁹ *Ibidem*, f. 93.

²¹⁰ „Candidatul” Bobe Dumitru, aflat în legătura aceluiași lt. Gh. Apostoia, scrie și el, la 21 iulie 1975, că nu a sesizat ca N. Popa „să se intereseze de date din alte sectoare de activitate”, *ibidem*, f. 96 r-v.

trivit notării ofițerului, scrisă pe versoul notei informative, N. Popa „este lucrat de serviciul III pentru suspiciune de trădare prin transmitere de date cu caracter secret”²¹¹.

Suspiciunile, reale sau mai ales inventate, lipsa probelor și consecvența în eroare a lucrătorilor Securității sînt ingredientele de bază ale *apărării* „secretului de stat”, o punere în scenă repetată la nesfîrșit, fără vacanță. Spre deosebire de teatrul clasic, Securitatea nu are stagiuni, poate juca oricine-oricînd, doar că uneori ficțiunea ia locul realității și realitatea trece în jocul ficțiunii: oameni nevinovați sînt hărțuiți, amenințați, bătuți, arestați, uciși. Toată lumea știe că este o ficțiune-de-viață reală, dar toți se comportă de parcă acesta ar fi secretul cel mai sfînt dintre toate și el trebuie apărut prin tăcere și consimțire a tăcerii.

N.P.: Da, toată lumea voia să „uite”, să evadeze cumva din realitate. Cel mai lesne era să te prefaci că nu vezi, să-ți spui că nu e dracul afît de negru, uite, oamenii încă ies pe străzi, se duc la muncă, omenirea merge mai departe...

Ți-am vorbit cîndva despre faptul că m-au arestat de pe stradă în 1946, înaintea alegerilor de atunci, înainte de 19 noiembrie, parcă era prin octombrie, și nu am spus de ce. Știam despre comunism, știam că rușii-s comuniști, dar nu știam mai mult, nici că eram împotriva comunismului. S-a ivit prilejul să mă înscriu în Tineretul Național-Liberal, pentru că părintele nostru de religie, Chiculiță, era liberal. Nu mai știu dacă a avut discuții cu noi sau cu mine, dar m-am trezit acolo. Pe timpul foametei s-au trimis alimente din Statele Unite și se împărțeau populației din Galați, eu am fost delegat din rîndul tineretului liberal să fac ordine, lumea stătea la cozi infinite... Deci, cred că aș putea fi găsit prin arhivele lor, președinte era prof. Tohăneanu, oameni cu prestigiu. Dacă vreodată mă va întreba cineva „ce politică ai făcut în tinerețe”... politică n-am făcut, nici nu știam ce e aia, dar știu sigur că am fost împotriva comuniștilor și m-am înscris la liberali.

F.B.: Nu toți preoții erau legionari și, în general, nu tot românul era legionar și, automat, antisemit?!

²¹¹ Notă informativă din 9 martie 1976, în *ibidem*, f. 95 r-v.

N.P.: Sigur că nu! Dar cine vrea să asculte ce avem noi de spus?

F.B.: Găsesc într-una din declarațiile de anchetă, datată 10 iunie 1951:

„La americani am declarat că am făcut politică liberală, și că am fugit din România ca să nu fiu arestat, la întrebările care mi s-au pus, am spus că în România este rău, că nu se găsește de mâncare, că mai există cartele. M-au întrebat dacă se fac revolte în popor, și am spus că de asta nu am auzit. M-au întrebat dacă este armată rusească în țară și câți sînt. Am răspuns că sînt la Galați, dar câți sînt nu știu. M-au întrebat despre porturile Galați, Brăila, Giurgiu și Severin, dacă se fac ceva renovări și dacă este armată rusească. Am răspuns că nu știu nimic despre asta. Apoi m-au întrebat cîte vase românești și cîte vase rusești sînt pe Dunăre, și eu am spus cîte am știut. Mai m-au întrebat ce fel de armament au rușii și am răspuns că am văzut tunuri, tancuri, puști, dar ce fel sînt, nu știu”²¹².

În aceeași zi, 10 iunie 1951, o altă declarație reia povestea cu rămînerea la Viena etc. Doar că aici găsim un element nou, care umanizează mai mult tabloul: după ce vă duce la americani, „moș” Ștefan „l-a rugat pe american să aibă grijă de mine căci Dumnezeu e mare și-l va răsplăti”, pe american, se înțelege, apoi ați dat mîna cu Ștefan, „care a început să plîngă și m-a rugat ca oriunde oi fi să nu-l uit și să-i scriu”²¹³.

N.P.: Da, am spus ce văzusem, ce vedea oricine, pentru asta nu era nevoie de „spionaj”. Dar, te rugasem aseară să îmi amintești să vorbesc despre Florică Șanta.

Ne eliberează, eu am venit în București să mă înfîlnesc cu Florică Șanta, prietenul meu, care m-a așteptat la Ileana acasă, fiind prieten cu tatăl viitoarei mele soții. Au fost amîndoi închiși și au lucrat în același loc. Ne-am căsătorit și prin nu știu ce împrejurări Florică a cunoscut pe domnișoara Lucia – pe atunci se numea Lucia Florei... era nepoata baritonului de la Opera Română, Nicolae Florei. (Despre

²¹² DP, vol. 2, f. 98 r-v, Declarație din 10 iunie 1951, varianta olografă.

²¹³ *Ibidem*, ff. 99-113 r-v, (altă) Declarație din 10 iunie 1951, varianta olografă.

care mi-a spus chiar nepoata lui că avea grad de general...) Și Florică se trezise cu Lucia Florei. M-a introdus, m-a recomandat, eu tocmai mă pregăteam să dau la fără frecvență la ora aceea, proaspăt ieșit din închisoare, ca să pot câștiga un ban în casă și ea s-a oferit – era profesoară de matematică –, în ultimul an de facultate a fost arestată și condamnată la 15 ani pentru organizație catolică, cu părintele Schuller sau Schuster de la Biserica Catolică, de la Sf. Iosif²¹⁴. Deci, s-a oferit să mă ajute, eu stăteam prost la matematică, să mă meditez. Și-am fost de câteva ori la ea acasă, avea o casă superbă, pe strada Londrei, parcă, era casă veche, mare, boierească. Vedeam că e îndrăgostită de Florică, aflui că a fost condamnată 15 ani și a executat 11²¹⁵. El nu voia

²¹⁴ „Lotul Menges”, din care au făcut parte preoții Hieronymus Menges, Xaveriu Haider, Francisc Augustin, Iosif Gunciu, Andrei Asaftei, Vladimir Ghika, Mihai Godó SJ, Cornel Chira SJ, Otto Canisius Farrenkopf SJ, precum și laicii: Silvia Montani [funcționară la MAE și la Camera de Comerț Exterior], Lucia Florei (Șanta), Silvia Placa [funcționară la Legația Americană din București], Elisabeta (Postolache) Kastel, Elena (Melania) Alexandrescu, Liviu Fărcașu, Gheorghe Olteanu. Cf. E. Cosmovici, *De ce a fost arestat Monseniorul Ghika?*, citat în Mihai Godó, *Iezuit. Nu cîinele comuniștilor! (Surîsul nedeținutului)*, Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2014, p. 118. Potrivit unui „Referat despre problemele cele mai importante cu ancheta terminată”, „STRICT SECRET CONFIDENȚIAL-PERSONAL”, apare și „Problema celor 11 arestați – agenți ai Vaticanului”, arestați în noiembrie 1952, despre H. Menges spunându-se că este „fost agent al serviciului de spionaj german, preotul bisericii catolice ilegale”; „din însărcinarea Vaticanului”, grupul ar fi „stabilit legături criminale cu spionii de la Legația Americană din București, ca: MURAT secretarul legației (plecat în 1953), prin care ei au transmis pentru Vatican informații secrete, privind unitățile militare din Predeal, evacuarea unor locuitori de pe granița româno-ugoslavă, de asemenea într-o formă tendențioasă prezentau informațiile despre situația religioasă din țară. Pe lângă spionaj, acuzații duceau o propagandă subversivă în rîndurile populației agitînd pe credincioși împotriva măsurilor autorităților pe linia cultelor, întocmind și răspîndind manifeste cu conținut contrarevoluționar”. *Secretul* era un eufemism sub care erau pedepsiți oameni nevinovați, îngrijorați de soarta lor de minoritari religioși și de situația generală a țării, *secret* ce se reducea la corespondență și un memoriu asupra situației cultelor religioase din România. Caracterul „criminal” al grupului a dus la decizia politică și secretă de a organiza un proces închis, „fără publicație”. Aceeași apostilă care impunea „secretul” a fost pusă de Iosif Chișinevchi și confirmată de Constantin Pîrvulescu, în legătură cu toate grupurile menționate în Referat: 1. grupul „celor 31 arestați – agenți ai serviciului de spionaj francez”, 2. grupul „celor 17 arestați francmasoni – agenți ai serviciilor de spionaj american și englez”, 3. grupul „celor 18 arestați – agenți ai serviciului de spionaj turc”, 4. grupul „celor 26 arestați – agenți ai serviciului de spionaj austriac”, 5. grupul „celor 68 arestați – sioniști, agenți ai Statului Israel”. cf. ANIC, CC al PCR – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 64/ 1953, ff. 1-9.

²¹⁵ N. 3.XII.1930 în com. Roșia Montană, raionul Reșița, regiunea Timișoara, studentă în anul II, prevenită de la 24.X.1953, cu mandatul nr. 4563/1953, pentru „crimă de înaltă trădare”; condamnată prin Sentința nr. 1234/1953 a TM Teritorial București la 15 ani de

să se căsătorească, ci să devină preot greco-catolic în ilegalitate. Ei doi mă cununaseră pe mine, iar eu cu nevastă-mea l-am cununat pe el... nu mai contează. Au trecut anii, noi ne-am răcit. Florică, pot spune, datorită ei, care îi spunea că nu prea e bine să ne vizităm.

*„Și-un gând mă doare mai rău decît ciocul
Hultanului ce-mi rupe splina.
De ce le-ai dat în mîină focul
Pîină ce-n suflet nu le-ai pus lumina?”²¹⁶*

Am venit prima oară în țară după 1989, pe 2 ianuarie 1990, cu două tone de medicamente, bandaje, tot ce am putut aduce, cu doi medici – drul Andronescu și drul Chindriș – și nu știu cum s-a întîmplat că în seara aceea, după o zi de stat prin Gara de Nord, unde am păzit transportul, Lucica mă invită la ea acasă. Între timp Florică murise, în spital, știam lucrul acesta. Este seara cînd am reușit să sun de la ea de acasă pe Dumitru Mazilu, care era vicepreședintele republicii atunci, să trimită o tanchetă ca să mă ducă la el la birou. Asta e altă poveste. Dar, prin anii 1990 Lucica vine cu copilul ei, pe care l-a avut cu Florică Șanta, în Los Angeles. Noi i-am primit. Mă duc mai tîrziu la CNSAS și scot dosarul. Am rămas stupefiat și lovit. Printre primii mei informatori a fost Lucica Șanta, soția bunului meu prieten și nașă de cununie și fină, botezată catolică practicantă. Mereu cu rozarul în mîină, dacă vorbeai nu te auzea!

F.B.: Ați recunoscut-o după ceea ce povestea...

N.P.: Sigur... *a venit la mine să-l prepar la matematică...* Spunea, de exemplu, că de Crăciun am venit la ea acasă cu Ileana, cu Radu Balea

muncă silnică pentru „crimă de înaltă trădare”; detenție la Jilava, Dumbrăveni, Mislă, Miercurea Ciuc; grațiată de restul pedepsei prin D. 767, la 19 decembrie 1963. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/> (accesat la 14 mai 2016).

²¹⁶ Din poemul *Prometeu* al fostului deținut politic Radu Mărculescu, citat în Radu Mărculescu, *Mărturie pentru Judecata de Apoi adunate din gulagul românesc*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 156.

- socru-meu - și am cîntat colinde legionare și eram mîndri de faptul că eram legionari. N-au mărturisit, spune ea, dar sigur ăștia doi sînt legionari. Țsta era un lucru grav! Ei asta așteptau! Asta făcea femeia care a fost arestată 11 ani pentru credință, o practicantă. Și multe alte turnătorii! De unde am dedus că ea a știut și cînd soțul ei a fost hirotonit ilegal și a turnat, Florică s-a îmbolnăvit instantaneu de nu știu ce, a intrat în spital și în două săptămîni a murit. Și-a vîndut și soțul, și-a vîndut și prietenii, și-a vîndut și credința!

„Primit: Cpt. Wavernia Mijai și Lt.mj. Comnoiu Elena.

Sursa: «Geta»

Locul: casa «Hajdeu»

Data: 22 iunie 1967, ora 17,15

STRICT SECRET

Ex. nr. 3

304/2/23 iunie 1967

În ziua de 18 iunie a.c. m-a vizitat sora HILDEGARD. La mine tocmai se găsea și NICU POPA pentru a face lecția de matematică.

Am discutat toți trei probleme lipsite de importanță despre anumite cărți de literatură mistică.

Înainte de sosirea sorei HILDEGARD, NICU POPA mi s-a plîns că s-a înfîlnit cu pâr. HAAG și și-a exprimat dorința de a merge la Sf. Agnes, iar pâr. HAAG²¹⁷ l-a sfătuit să nu meargă acolo deocamdată și în general să fie cît mai puțin văzut acolo, NICU POPA era cam revoltat și s-a exprimat despre pâr. HAAG că este un fricos, el care în penitenciar era plin de avînt. Nu înțelege cum s-a schimbat așa.

²¹⁷ „Preotul iezuit Rafael Haag, de pildă, a fost condamnat în 1952 la 18 ani de muncă silnică pentru înaltă trădare. Înainte de arestare a fost duhovnicul Nunțiatunii Apostolice din București, iar după eliberarea din închisorile comuniste a fost duhovnicul călugărițelor de la Mănăstirea «Sfînta Agnes» de la Popești-Leordeni. În 1973 își sfida persecutorii din Securitate vorbind despre victoria finală a Bisericii asupra comunismului. Citez: «Trăiesc încă sub un regim de teroare, deși nu mai este perioada stalinistă, cînd preoți catolici erau torturați și condamnați fără vină [...]. Nu am comis o crimă dacă i-am ajutat pe preoții greco-catolici sau am trimis predici tipărite unor cunoștințe, căci este de datoria mea de preot să fiu anticomunist și să combat ateismul”», cf. Ioan Robu, Arhiepiscop de București, *Mărturisirea credinței în istoria recentă a Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București*, disponibilă la http://www.dialogteologic.ro/Portals/0/docs/DT246_%E2%80%A0%20Ioan%20Robu.pdf (accesată la 7 aprilie 2016).

Am bănuat că sora HILDEGARD care din cauza bolii se deplasează foarte greu desigur că are ceva important să-mi spună dacă a venit pînă la mine. De altfel simțeam că prezența lui NICU POPA o deranjează. La plecare m-am oferit s-o conduc pînă acasă. Pe drum mi-a spus că a venit să-mi spună să nu mă duc zilele acestea la Sf. Agnes. Îmi vor spune maicile cînd să merg acolo. Nu mi-a mai dat alte explicații. Mi-a mai spus că în jurul datei de 29 iunie ea va pleca la rudele ei din Sibiu unde va sta toată vara.

În ziua de 19 iunie a.c. mergînd cu ȘANTA FLOREA la biserica Bărăției, am întîlnit-o din nou pe sora HILDEGARD care ne-a invitat pe amîndoi să mergem să-i facem o vizită deoarece este singură și ar dori să discute cu noi despre ultimile ei lecturi. Ne-am dus dar întîmplarea a făcut ca la sora HILDEGARD să vie și MINUKO FILITTI și sora HILDEGARD a renunțat de a mai discuta cu noi ceea ce dorise. S-a dus o conversație searbădă și era evident că prezența lui MINUKO FILITTI deranja.

Am plecat împreună cu ȘANTA FLOREA lăsînd-o pe MINUKO FILITTI.

Am înțeles din atitudinea sorei HILDEGARD că ea încurajează prietenia dintre mine și ȘANTA, dar a lăsat să înțeleg că pără. HAAG nu prea este de acord cu această prietenie. Sora HILDEGARD m-a sfătuit însă să nu mă las sub nici un motiv influențată de pără. HAAG deoarece ea îl consideră un exagerat. Acest lucru mi l-a spus între patru ochi.

ȘANTA FLOREA cu această ocazie a făcut cunoștință cu MINUKO FILITTI și mi-a spus că nu i-a făcut o impresie bună «această MINUKO», care fumează foarte degajată și în poziții puțin decente în camera unui bolnav de plămîni.

În conversațiile avute cu sora HILDEGARD într-o dată anterioară, am aflat că aproximativ cu vreo 3 săptămîni în urmă (ar cam coincide cu data cînd am fost la Sf. Agnes și am găsit poarta încuiată, fără să mi se deschidă) a fost în vizită la Sf. Agnes o soră a pără. Pozzar²¹⁸ venită din Apus.

«Geta»

²¹⁸ Mathias Pozar, fost deținut politic.

Elementele din notă sînt cunoscute și urmărite în cadrul problemei romano-catolice.

Este interesantă măsura luată de elementele de la Agnes de a le comunica agentei și lui Popa Nic. ambii foști condamnați de a nu merge la clauzură²¹⁹ pînă nu vor fi anunțați.

Există mai multe variante pentru care cei în cauză au hotărît astfel. Nu rezultă însă suspiciuni asupra agentei.

Agentă a fost dirijată cum să procedeze pentru a stabili cauzele reale. Va ține în acest timp o legătură strînsă cu Hildegard. Agentă a fost de asemenea instruită cum să procedeze în relațiile ce le întreține cu Șanta Fl. și cu Popa Nicolae pentru a stabili concret aspectele semnalate anterior cu privire la pregătirea acestora în detenție pentru misionarism precum și în ce măsură în prezent desfășoară o activitate concretă clandestină. Va exploata în special cu multă abilitate încrederea pe care Șanta o are din ce în ce mai mult în ea.

Menționez că verbal agentă a arătat că din ultimele discuții cu Șanta Fl. a reeșit că teologia la care s-a referit că a luat ființă în penitenciar în anii 1948-1949 sub conducerea lui Ploscaru I. nu a fost o organizare concretă, ci Ploscaru i-a pregătit pe Șanta Florea și Popa Nic. după ce i-a convertit, pentru a deveni studenți ai Institutului teologic greco-catolic în care el spera că se va reînființa. Agentă a arătat că de fapt în capul celor două elemente cu care discută există o mare nebuloasă din acest punct de vedere, fapt pentru care îi este greu să stabilească aspectul concret. Ceea ce rezultă clar, este că aceștia sînt foarte bine pregătiți din punct de vedere dogmatic și fanatizați după percepțe învechite ale bisericii catolice. De asemenea că Șanta Fl. a renunțat în mare măsură la aceste idei. Pînă în prezent nu a stabilit manifestările net

²¹⁹ „(Din lat. *clăudere*, a închide). Loc din mănăstire rezervat călugărilor, în care străinii nu au acces și din care călugării nu pot ieși în mod liber. Din punct de vedere canonic, clauzura este ansamblul de reguli care interzic străinilor să intre în acest loc, iar călugărilor să iasă din el. Există trei feluri de clauzură: *comună*, ce trebuie observată de institutele călugărești și care constă în a rezerva o parte din casă exclusiv pentru membrii comunității; *monahală*, ce trebuie observată în toate mănăstirile de monahi și monahii (maici) de viață parțial contemplativă, în conformitate cu constituțiile proprii; *papală*, ce trebuie observată de monahiile (maicile) ce se dedică în întregime vieții contemplative și care este reglementată de norme date de Scaunul Apostolic.”, cf. pr. Ioan Tămaș, *Mic dicționar creștin catolic*, disponibil la <http://www.profamilia.ro/studiu.asp?dictionar=on&litera=C> (accesat la 7 aprilie 2016).

dușmănoase ale acestuia.

La întâlnire a participat și tov. cpt. WAVERNIA MIHAI.

Materialul va fi exploatat în dosarul informativ prin care este urmărit Haag Rafael, în verificare prealabilă a lui Șanta Florea precum și în evidență operativă pentru elementele Reissner Hildegard și Filotti Mara [Maria? cuvînt indescifrabil.]

Lt.maj. Comnoiu Elena²²⁰

F.B.: Cred că pr. Haag nu era fricos, doar prudent, pentru că se aștepta la o altă neplăcere din partea organelor, poate erați Dvs. mai tînăr și mai puțin înțelept. Nota relevă sîngele rece cu care colaboratoarea este decisă a respecta instrucțiunile Securității. Zece ani de detenție pot ascuți la maxim colții instinctului de conservare. Nota a fost exploatată din plin, pe seama celor pomeniți, dacă ținem cont că s-au făcut 6 exemplare.

Cu aproximativ trei săptămîni înainte de nota reprodusă mai sus, „Geta” avusese o altă întâlnire pe 2 iunie 1967, în aceeași casă conspirativă (*casă gazdă de întâlnire*), cu lt.mj. Elena Comnoiu. Teme-rile Dvs. în legătură cu falsitatea prietenei de o viață sînt, din păcate, confirmate. Ea critică atît catolicismul, cît și Vaticanul, instituțiile religioase din România (preoții, mănăstirea Sf. Agnes etc.). Voi cita doar pasajele referitoare la viitorul ei soț și la Dvs.:

„Convingerea [lui Flore Șanta] de a face pasul spre catolicism i-a venit de la pâr. PLOSCARU și în mare parte de la NICU POPA, cu care se împrietenise în penitenciar și care era foarte exaltat în ce privesc [sic] convingerile religioase, (adică devenise un exaltat în penitenciar). Am notat în notele precedente pregătirea teologică ce li s-a făcut în penitenciar.

(...) acum o săptămîină NICU POPA venind la mine pentru lecția de algebră(,) mi-a spus printre altele că a observat că FLOREA ȘANTA e foarte legat din punct de vedere sentimental de mine și că e cazul să ia o hotărîre ori

²²⁰ Fragment din Nota informativă a agentei „Geta”, consemnată de lt.mj. Elena Comnoiu, în urma unei întâlniri cu agenta, la care a participat și cpt. Mihai Wavernia în casa conspirativă „Hajdeu”, la 22 iunie 1967, cf. DUI nr. 2421, ff. 130-132.

să se căsătorească, ori să renunțe la prietenia noastră”²²¹.

Ea povestește și că percepea o oarecare neconcordanță de idei între Șanta și Dvs., dar că „ȘANTA încearcă să nu strice complet prietenia cu NICU POPA, ca fiind singurul om care îi este aproape însă din cele ce mi-a spus mai târziu am înțeles că nu mai gîndesc la fel în toate”.

Interesant este și că l-ați invitat la Galați, în concediu, „spunînd că toți cei de acolo (adică familia POPA) îl așteaptă (...) că un cumnat al lui NICU POPA care e medic acolo îi va îngriji reumatismul”, dar Șanta a refuzat, în cele din urmă. În seara de 1 iunie, cei doi v-au făcut o vizită: „pentru a-i vedea fetița nou născută. S-au discutat doar chestiuni familiale și despre examenele lui NICU POPA, totodată făcînd cu el și o lecție de algebră”.

Rezultatele așteptate de Securitate „în cadrul problemei romano-catolice” nu întîrzie să apară. Reiese din suita notelor informative că Lucia îi căzuse, cum se spune, cu tronc lui Șanta și Securitatea a exploatat această fisură din configurația lui emoțională, creînd o breșă în fragila unitate creștină ce se formase în închisorile politice, în ciuda politicii împotriva Bisericii Greco-Catolice și a influenței Vaticanului în România. Nota lucrătorului de Securitate din finalul notei informative este lămuritoare, ofîterii dovedind că nu pierdeau din atenție niciun detaliu sau nuanță. De pe urma unui asemenea dispozitiv de urmărire și supraveghere, Securitatea nu reușea să prindă alți „infrac-tori” (pentru că nu existau), ci să brodeze noi strategii de inventare a unora. Cum am mai spus, în epoca postdejistă, puterea fiind consolidată, regimul comunist prin aparatul represiv exercita *muncă de întreținere* a sistemului. Ceea ce necesita mijloace infrastructurale și bani. Este important să vedem cum gîndea și acționa vîrfurile instanței represive din România, pentru a înțelege felul și măsura în care notele informative făceau parte din planurile mașinăriei represive, precum și urmările lor asupra celor semnați:

²²¹ Din nota „Getei”, 2 iunie 1967, în *ibidem*, ff. 133-135.

„Din cele semnalate rezultă că Șanta F. probabil [datorită] unor sentimente pe care le poartă agentei, a intrat în conflict cu unele idei dogmatice de care era stăpînit pînă acum.

S-ar putea însă să fie și metode de verificare a concepțiilor și tăriei agentei, indicate de Haag R.

Agentă urmărind atent comportarea față de ea atît a lui Șanta F. cît și a lui Popa N. au [?] certitudinea că aceștia au primit sarcina de la Haag de a o verifica în ideea dacă corespunde recomandării pentru viața monahală. Este posibil însă ca pe parcurs Șanta Florea să fi abandonat această sarcină pentru motivele arătate mai sus.

Agentă a fost dirijată cum să procedeze pentru a deplasa discuțiile de pe planul teoriei dogmatice pe cel al unor acțiuni concrete pentru biserică, în scopul de a determina pe Șanta F. să arate ce a făcut în acest sens pînă în prezent.

Se va menține pe aceeași poziție în ce privește atitudinea iar pentru a-i verifica intențiile reale a lui Șanta F față de ea, îi va interzice s-o însoțească la biserică față de toată lumea catolică, iar pentru necesitatea de a discuta cu ea îi va oferi prilejul numai odată [sic] pe săptămînă.

Agentă va mai face o deplasare la clauzura Agnes, iar în cazul în care va putea intra, îi va cere lui Haag să-i explice motivele pentru care nu se mai poate intra în clauzură, întrucît ea nu poate avea alt îndrumător în afara lui.

Materialul se va exploata în verificarea prealabilă a lui Șanta F.

Lt.maj. Comnoiu Elena²²².

Să mai sesizăm și că, neîntîmplător, ofițerul care o avea în lucru pe Lucia Florei este femeie.

Informatoarea „Geta”/ „Lia” a avut o activitate asiduă și a fost bine legendată, astfel încît să nu trezească suspiciuni printre cunoscuții foști deținuți – vă medita la matematică, în casa ei veneau mulți foști deținuți politici și nu numai, ea însăși fiind pușcăriașă: sora Hildegard, Dvs. și soția, Flore Șanta, Nicu Săileanu cu soția și alții. La catedrala Sf. Iosif, i l-ați prezentat pe fratele Tarcisius, potrivit unei note informative din 28 aprilie 1967. Și ați discutat de față cu ea despre

²²² DUI nr. 2421, ff. 133-136.

întîlnirea pe care urma să o aveți la Galați, Șanta dezvoltându-i între patru ochi că urma să vă întîlniți „acolo cu cîțiva foști deținuți necatolici printre care ALEXANDRU GHICA un fost legionar, care după spusele lui ȘANTA a rămas și astăzi pe o poziție reacționară”²²³.

Cumva admirativ, scrie într-o notă că dați „dovadă de o pregătire excepțională în acest sens. Problemele au fost expuse mult mai inteligent decît le-ar fi expus un preot. NICU SĂILEANU[,] deși nu-l contrazicea deloc, era vădit că nu crede nimic și că nu are nici-o înclinație spre catolicism”²²⁴.

Aveați, în realitate, o activitate clandestină de misionarism catolic, de recrutare de noi adepți, erați chiar atît de înflăcărat, de fanatic, precum reiese din notele informative ale „Getei”? Tot Lucia Florei informează și asupra nemulțumirilor pe care le aveați constatînd distanța dintre teorie (dogmatică) și practica din biserică (nu erați de acord, de exemplu, cu taxele percepute pentru săvîrșirea Tainelor de către preoți ș.a.). Pare mai mult dorința de a întretine o mișcare spirituală subterană de rezistență față de comunism.

N.P.: Nu căutam să fac prozeliti, dar dacă se năștea o discuție eu îmi păstram gîndurile, convingerile mele, și aveam și argumente pentru asta. Acum, dacă pui problema așa, cred că ai dreptate, ieșisem din închisoare cu frustrarea că nu fusesem în stare să fim mai rezistenți de atît... Dacă în pușcărie credința m-a ajutat să rezist ispitelor, de ce aș fi renunțat la ea în „libertate”? Ispitele erau, după cum observi, mai multe și mai perverse „afară”. Pe Al. Ghica îl știam din închisoare, de la Aiud, iar după eliberare s-a întîmplat să avem amîndoi domiciliul la Galați. Știam de la nepoata mea, Mihaela, fata sorei mele, că făcea pregătire la franceză cu el, dar am evitat în permanență să-l întîlnesc, deși i-am transmis salutări prin nepoată. Știam că sînt filat de Securitate, iar el era prea cunoscut ca legionar ca să nu fi fost urmărit. Un complot legionar făcut de Securitate ne mai lipsea după ce abia fuseserăm eliberați!

Cu toate dovezile colaborării Lucicăi la mîină, pe care le-am

²²³ *Ibidem*, ff. 137-139.

²²⁴ *Ibidem*.

obținut xerocopiate de la CNSAS, mă întorc la Los Angeles, cu toate declarațiile ei – am și primit hîrtie, mi s-a dat în scris, că a fost agentă –, sigur, i-am spus Ilenei, i-am spus soacră-mii, intru în biserică, era la noi la biserică. Zic: „Lucia, uite ce este, am dat peste toate dosarele și peste toate turnătoriile tale și răul pe care l-ai făcut e imens... ai colaborat cu Securitatea!” „Ești nebun, ești un aiurit...!” „Bine, așteaptă atunci să mă duc la mașină și să-ți aduc probele!” O turnătorie a scăpat în original, scrisă de ea, de mîna ei, îi cunosc scrisul. Era doctorul Trufașu de față și zic: „Uite!” Răspunde, nici mai mult, nici mai puțin: „Știi ceva, dă-mă-n judecată!” Din ziua aia a dispărut de la biserică. Nu știm unde este. Are 80 de ani acum. Profesoară de matematică! Și sigur ea a turnat din închisoare. În toate poveștile ei din închisoare fețele legionare erau orgolioase, trufașe, că își provocau plăceri... adică, tu, femeie, să-ți vinzi colegele tale, ca și cum eu acum aș spune de nu știi cine... e nedemn! Iar despre cei care erau „răi”, acolo în închisoare, că jucau teatru și făceau greve numai de dragul de a ieși în relief...

Asta am vrut să spun de Florică Șanta, de Lucia Șanta – fina și nașa mea, soția celui mai bun prieten al meu, pe care ea l-a băgat în închisoare, ea l-a ucis! Nu știi dacă Dumnezeu a răsplătit-o, spun asta cu durere, copilul ei s-a născut cu o deformare, i-a crescut numai jumătate de față, cealaltă nu i-a crescut... Așa s-a întîmplat cu Lucica Șanta!

„Tare aș fi vrut să mai fiu, să reacționez ca un activist cultural, cum fusesem pînă în decembrie 1989, alături de Monici²²⁵, de Berindei, de Maria Brătianu, de Marie-France Ionesco, de Matei Cazacu, de Ion Vianu, de Victor Frunză, de Georg Focke, de Dorin Tudoran și de atîți mulți prieteni, compatrioți, frați: oralizam-scriam nu totdeauna ce simțeam-gîndeam-știam, însă aceste «minciunile» erau copilărești, nu făceau rău nimănui, din contra, «întrețineau moralul», ca veștile-cu-decretul, ca «fiiolele»-cu-venirea-americanilor”²²⁶.

²²⁵ Așa îi alintă Goma pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca.

²²⁶ Paul Goma, Jurnal 2009, pe www.paulgoma.com, pp. 40-41. (accesat la 18 noiembrie 2015)

Vorbeam despre plecarea din țară. La Roma... practic, am fost sponsorizat de ambasada americană, imediat am primit biletele, la Roma am stat o zi-două într-un fel de hotel-cantină, ne-au spus că dacă stăm acolo nu ne pot da toți banii, iar dacă vrem să facem ce vrem ne dau toți banii și plecăm de acolo. Am luat banii, vreo 625 000 lire italiene, suficiente, era 200 lire o cameră cu acces la bucătărie. Învășasem foarte repede italiana, mă descurcam, mă certam, mă înjuram cu ei, ieșeam în piață, cumpăram cutare, cutare, Ileana gătea sau mîncam fructe. Toată ziua eram la Santa Maria Maggiore. E o biserică mare, frumoasă, splendidă din secolul XII, parcă, și vrînd-nevrînd am devenit liderul lor, eu nu știam... cînd mă cheamă la WCC – World Council of Churches s-au ocupat de noi acolo, ne-au dat mîncare – și aflu că practic îi reprezintă pe oamenii care sînt temporar în lagăr. Nici-odată nu am cerut lucrul acesta. Cînd i-am anunțat că trebuie să plec, pe data de 2 septembrie, era toamnă, era frig, două zile a fost o serbare de neuitat într-un parc de lîngă San Pietro di Vincoli, o biserică unde era o statuie a lui Michelangelo. Splendidă!

Am stat două luni și jumătate, dar îți spun că aveam bani și ne rămîneau... În fiecare zi luam o damigeană de 3 litri de vin – 3000 lire, era Chianti sau altele. Erau niște sticle frumoase, dacă voiai să le dai înapoi, goale, îți dădeau 500 de lire pe una. Era pe nimic vinul! Am dus-o bine. Și-am plecat, cu regrete, cu oamenii care rămîneau, am promis că voi face mult pentru ei, că nu aveau sponsor... Și așa am făcut.

Ajungînd la Los Angeles, Dumnezeu a vrut că am găsit și am închiriat o casă, am aflat că statul îi ajută pe noii veniți cu cartele de mîncare, primeam 625 dolari pe lună, dar plăteam 400 chiria, o casă mare, imensă. Pe-atunci erau bani, nu glumă! Într-o lună de zile am căutat serviciu, eu lucram, Ileana nu lucra. În așa fel încît, cînd a venit socru-meu...

F.B.: Cum? Ați cerut reîntregirea familiei?

N.P.: Nu, n-am cerut, el a cerut plecarea, s-a dus la ambasadă, am lăsat și eu vorbă că este socrul meu, un om demn, un anticomunist convins, și imediat i-a dat drumul. De aici începe viața de America,

încet-încet am mers la biserică, am cunoscut oameni și totul a fost monoton în privința vieții de luptă împotriva celor care te țineau legat. Lupta anticomunistă la Los Angeles a început cu eliberarea și venirea lui Calciu. A venit prin 1985, imediat l-am sunat, i-am spus cine sînt, știa-nu știa cine sînt, habar n-am, eram prea mic în preocupările lor, a venit la Los Angeles și pentru prima dată el a făcut o organizație: Coaliția Credință și Libertate, cu sucursală la Los Angeles.

Din acel moment, centrul Los Angelesului a devenit un centru politic anticomunist foarte puternic. Mi-a mărturisit prim-consulul Bujor Sion²²⁷, care este fiul adoptiv al lui Ion Iliescu: *Domnule Popa, credeți că degeaba Los Angelesul este orașul cu patru ziare anticomuniste românești, cu consulat general? Nu este la San Francisco, este la Los Angeles, pentru că aici este cea mai puternică comunitate românească!* Devenise un centru activ anticomunist foarte puternic, eram, sigur, în fruntea bucatelor acolo... cu Calciu, toate manifestările, toate demonstrațiile împotriva clauzei²²⁸, împotriva dărîmării bisericilor, a bisericii Sf. Vineri – părintele bisericii era cu noi în Los Angeles, „fugise” și el, am fost foarte activi, mai ales în ultimul an, cînd situația se înrăutățise mult în România.

F.B.: Aveați relații cu consulatul înainte sau după 1989?

N.P.: După 1989... Nu era căldură, nu era lumină *acasă*. Și țipam, și urlam, și trimiteam note la Casa Albă. Calciu avea pe atunci relații la Washington, la Casa Albă fusese bine primit și de Reagan, și de Bush. De altfel, Bush l-a scos pe Calciu. Era adjunct la CIA pe atunci.

²²⁷ Gabriel Andreescu: „Aveam să aflu și alte lucruri. Daniela mi-a povestit cum, cu două sau trei luni înainte de evenimente, Mihai Bujor Sion (pentru cine nu știe, fiul adoptiv al lui Ion Iliescu, lucrînd atunci tot în cadrul ODCD) a contactat-o ca s-o întrebe dacă poate miza pe solidaritatea ei în lunile ce vor veni. Urmău, afirma el, evenimente importante. Ea a refuzat și Sion nu a revenit. Aveam acum o altă dovadă empirică a unei acțiuni din interiorul serviciilor. Contest perspectiva celor care folosesc, referindu-se la evenimentele din Decembrie 1989, cuvîntul «lovitură de stat» și nu revoluție, dar mi se pare la fel de doveditor că a existat o acțiune împotriva lui Ceaușescu din interiorul sistemului. Ea nu a dus la «comunismul cu față umană» promovat de Ion Iliescu, ci, împinsă irezistibil de revolta populației, a trebuit să secondeze revoluția”. [http://www.observatorcultural.ro/Cum-se-face-o-porcarie-\(I\)*articleID_30585-articles_details.html](http://www.observatorcultural.ro/Cum-se-face-o-porcarie-(I)*articleID_30585-articles_details.html) (accesat la 14 sept. 2014)

²²⁸ Clauza națiunii celei mai favorizate.

F.B.: Pentru că scandalul, demonstrațiile au atras atenția opiniei publice internaționale asupra cazului Calciu. Ceea ce putea avea efect în beneficiul unui individ nu a avut efect pentru stoparea sau remedierea unei politici de stat – așa cum a fost cazul demolărilor, ascunse sub denumirea oficială de sistematizare urbană și rurală.

N.P.: Absolut! Enorm a contat lucrul acesta și noi am făcut-o la Los Angeles.

F.B.: Și românii din Franța, și Europa Liberă...

N.P.: În țară se semnav hîrtii... dar în diaspora Calciu a cîntărit foarte mult, s-a bucurat de simpatie. Mulți știau că a fost închis, dar nu știau ce a făcut, lipsa de apreciere a venit mai târziu, cînd lumea a aflat [despre reeducare].

F.B.: Despre cazurile astea popularizate la Europa Liberă ați aflat acolo, la Los Angeles? De exemplu, despre Dorin Tudoran, care tot în Statele Unite a ajuns.

N.P.: Da, îl știu. Intrase în ultimul timp în conflicte cu părintele Calciu. A lucrat la televiziune aici, l-am văzut. Cunoaștem despre Dorin Tudoran, despre cazul Europei Libere, ce s-a întîmplat cu Băcanu, cu cel care a făcut ziarul... „Ziua”...

F.B.: Sorin Roșca Stănescu era agent...

N.P.: Da, era al lor... Știam tot, eram la zi. Nu era televiziune care să ne ajute, era greu să prindem România și atunci făcusem o antenă specială în curte la mine, aproape că înconjuram toată curtea, și ascultam Europa Liberă în românește. Nu existau posturi de retransmisie ca acum.

F.B.: În 1977, cînd a fost Mișcarea pentru drepturile omului, erați încă în România. Cum ați perceput-o?

N.P.: Am aflat despre Mișcare de la Europa Liberă. Nu o credeam adevărată! Dacă mă întrebi acum! Credeam că e o făcătură, o murdărie, nu știam cine-i Paul Goma.

F.B.: De ce nu credeau oameni demni, recte Neculai Popa, care a fost închis, care avea experiență în a mirosi diverse situații și indivizi, de ce nu ați putut să credeți într-o asemenea mișcare? În definitiv, era vorba de drepturi încălcate tuturor românilor. Medicul Ion Ladea, tot

fost deținut politic, a făcut publică o scrisoare impresionantă în acest sens, în 1977. Nici el nu a crezut la început. Au fost ațiția care nu au crezut, după cum au fost ațiția care știau bine ce se întâmplă și colportau intenționat variantele Securității: că este o înscenare a Securității, că Goma este un necunoscut etc.

N.P.: Nu cel care atrăgea atenția, pe care nu-l cunoșteam, pe care nu-l consideram nici de bine, nici de rău, nu el m-a determinat să bat în retragere și să nu intru, să nu sar alături de el. Ci imposibilitatea șanselor, trecuse vreme din 1964 pînă în 1977! Imposibilitatea că așa ceva poate fi adevărat în România!

F.B.: Neîncrederea Dvs. era în capacitatea românilor de a reacționa în felul acesta, de a se solidariza, pînă la urmă.

N.P.: Da, da...

F.B.: Cehii și slovaci se solidarizaseră, făcuseră Charta 77, că de acolo pornise și Goma...

N.P.: Dar și polonezii... așa am gîndit atunci, sigur, bine ar fi fost să fi trecut de partea lui.

F.B.: Eu nu judec, încerc să înțeleg mecanismul mental.

N.P.: A fost un moment de temere, nu credeam că poate fi adevărat ca niște români să se ridice și să strige: „adunarea!” N-am crezut așa ceva! Am zis că e o făcătură a Securității, care era în stare de orice murdărie.

F.B.: Nu știu dacă știți că au fost deținuți politici care au împrăștiat, conștient sau inconștient, zvonurile Securității în legătură cu Mișcarea Goma. Între ei – Carandino... Montați de un colaborator al Securității, Alexandru Ivasiuc, fost coleg de facultate și de pușcărie cu Goma. Mi se pare plauzibil ca prin rețeaua foștilor deținuți, care țineau legătura între ei, să fi ajuns și variantele Securității, care arunca-se pe piață mai multe legende tocmai pentru a crea o falsă pluralitate de opinii și a sădi neîncrederea românilor în necunoscutul Goma. Culmea este că majoritatea celor care au semnat Scrisoarea Goma nu erau foști deținuți politici. Erau oameni obișnuiți cărora le ajunsese cuțitul la os și au văzut în gestul lui Goma un prilej la care nu mai aveau curaj să spere. Poporul acesta „vegetal”, nu era chiar atît de larvar, în

subteranele lui mocnea speranța.

De aceea v-am întrebat care a fost percepția Dvs. în epocă.

N.P.: Că este o făcătură a Securității!

F.B.: Securitatea a exploatat această psihologie...

N.P.: Am făcut jocul Securității, fără să știm, e clar. Dar dacă națiunea română sau o bună parte din ea ar fi... poate alta era situația.

F.B.: Au fost și oameni care au reacționat pe dos: și ce dacă este un necunoscut, tot ce contează este că are dreptate, o știm pe pielea noastră că are dreptate.

N.P.: Da... Calciu a fost după Goma. L-am cunoscut și pe Gheorghe Brașoveanu, a fost și la mine acasă, l-am cunoscut și pe Ionel Cană, era puțin handicapat el...

F.B.: Unul dintre cei care semăna neîncrederea și suspiciunile față de Goma a fost „prietenul” Dvs., fost coleg de celulă, Ivan Deneș, omul Securității, care, ce *coincidență!*, a venit de la Berlin, pentru două zile, într-o vizită acasă, în februarie 1977. S-a lăudat că este în relații bune cu Noël Bernard de la Radio Europa Liberă, căruia i-a mijlocit în 1976 o întâlnire cu rabinul Moses Rosen (!?), ba chiar a lucrat ca să obțină o bursă de un an pentru poetul Ștefan Augustin Doinaș (și el colaborator al Securității!) în Berlinul Occidental. În scurtele zile la București, printre prioritățile sale a fost și o vizită la inginerul H. Silber, în scopul discutării despre scrisoarea trimisă cu câteva zile înainte de Goma în Occident, „publicată cu relief”, drept care Goma „apare acum ca un intelectual român ce se alătură contestatarilor din alte țări socialiste”. Deneș nu îl considera pe scriitor îndreptățit să-i reprezinte pe intelectualii din România. Planul Securității ni se devoalează în momentul în care Deneș îi propune lui Silber să facă demersuri pe lângă „o personalitate culturală reprezentativă” care să contrapună „o declarație de principiu, în problema libertății de expresie și de acțiune, în care – fără să critice situația actuală din România – să arate că aderă la principiile expuse în ultimul timp de grupuri de intelectuali din Cehoslovacia și Polonia”. Persoana propusă de Deneș a fost Geo Bogza, „iar ing. H. Silber a găsit ideea ca bună și a spus lui Deneș că va vizita cât de curînd pe acad. Geo Bogza, pentru a-i sugera această

acțiune”²²⁹. Așa cum au documentat și alți istorici, Deneș a fost trimis cu misiuni în străinătate pentru neutralizarea unor incoșozi, precum Paul Goma și A. E. Baconsky. Silber nu este altul decât Belu Silber, prieten apropiat al lui Deneș, ca doi foști luptători comuniști ce erau, ambii trecuți apoi prin pușcăriă politică. Pe Silber se pare că Deneș l-a avut în obiectiv și l-a turnat toată viața. Ivan Deneș a fost un individ nefast, cu un rol mare în planurile Securității interne și externe. Este îmbucurător că mai mulți foști deținuți, între care și Dvs., au sesizat Europa Liberă²³⁰.

N.P.: Nu se putea să treci cu vederea așa ceva! Cum am ajuns în lumea liberă și am putut comunica liber, l-am denunțat. Era peste puterea mea să aud la o voce a libertății – așa cum a fost Radio Europa Liberă pentru români – un turnător nerușinat ca Deneș. Am contribuit și eu alături de alții măcar la îndepărtarea unui astfel de rău, dar atunci încă mai speram că putem îndrepta lucrurile. În Los Angeles numai de manifestații anticomuniste ne-am ținut. Credeam în ele, ne lăsam sufletul pe caldarâm, nu mai aveam tălpi la pantofi de atîta mărșăluit! Împotriva lui Ceaușescu, în sprijinul celor oropsiți, într-un fel ne simțeam vinovați că noi am scăpat, împotriva demolării Bucureștiului istoric și a satelor.

²²⁹ DUI 2217, vol. 6, f. 289, 289 r-v, Nota semnată „Dorel”.

²³⁰ Descrierea pe care i-o face Ioana Măgură-Bernard este mai mult decât relevantă: „În iarna lui 1979, Noel a angajat un ziarist profesionist, colaborator extern al Europei Libere, care traia la Berlin și lucra la marele concern de presa Springer Verlag: Ivan Denes. Noel își puneă mari speranțe în el nu numai ca redactor, ci și ca viitor director-adjunct. Mie nu mi-a plăcut niciodată personajul: îmi inspira o neîncredere instinctivă și mă dezgustau linguseliile lui. Îi ridică lui Noel niste osanale de ti se făcea rău. Max Banus, care stătuse în închisoare cu Denes în România, a alertat conducerea americană a postului asupra colaborării lui cu Securitatea pe vremea detenției. Și alte persoane au depus marturie în acest sens. Direcția americană a făcut investigații și în urma lor a decis să-i desfăce contractul de muncă lui Denes, înainte de încheierea perioadei de probă. Ulterior, Denes a dat în judecată Radioul, dar asta nu i-a servit la nimic: hotărarea a rămas definitivă. ... De ar fi știut bietul de el (Noel Bernard) cine era Denes în realitate: agent al Securității sub numele de cod «Kraus» și «Konrad», acesta pleca regulat la București pentru instrucțiuni și trimitea note informative însoțite de planurile apartamentului nostru și ale biroului lui Noel. Încă din 1977, Securitatea preconiza infiltrarea lui la Europa Liberă”. (Ioana Măgură-Bernard, *Directorul postului nostru de radio*, Editura Curtea Veche, 2007, pp. 80-81, apud Vladimir Tismăneanu, *Păpușa păpușarilor: Destinul întortocheat, straniu și abject al lui Ivan Denes (I)*, la <http://www.contributors.ro/societatelife/papusa-papusarilor-destinul-intortocheat-straniu-si-nenorocit-al-lui-ivan-denes-i/> (accesat la 7 iunie 2016).

Cum ar fi putut Deneș să intre în țară fără probleme, în vizită, apoi să se întoarcă în Occident, și tot așa... E cusută cu ață albă. Cîți foști deținuți mai practicau acest turism înainte de 1989, cînd se știe în ce condiții și cît de greu se putea obține un pașaport dacă nu aveai „pile”!?

F.B.: Am deviat... dar nu rupt de tematica noastră. Nu știu în ce măsură vă mai puteți aduna ca să vorbim despre închisori. Dacă ar fi să recapitulăm un traseu al închisorilor, ați fost dus întîi la Arad...

N.P.: După aceea la Ministerul de Interne, Uranus, Jilava, Aiud, Gherla, Pitești, Dej, Gherla iar. De aici m-am liberat.

F.B.: Suplimente de anchetă?

N.P.: Absolut niciun supliment de anchetă și două propuneri de colaborare, cu promisiuni suculente.

F.B.: Există o interpretare istorică, pe care o creditez pentru că mi se pare logică, ținînd seama de întreg contextul, românesc și internațional, cu cele două blocuri ideologice între care se lăsase Cortina de Fier, anume că scenariile cu românii parașutați, cu românii pregătiți să se întoarcă în România – în cazul Dvs., pentru a culege informații, au fost o lucrătură a americanilor, care știau din start că trimit oamenii la moarte sau la condamnare sigură, deoarece doreau să întrețină presiunea luptei ideologice dintre Blocuri. Pare destul de verosimil. Am vorbit cu oameni care nu au fost implicați direct, dar sînt rudele unor asemenea victime – de exemplu, din lotul parașutaților, Ileana Samoilă²³¹, sora lui Ion Samoilă, executat. Reiese că românii

²³¹ „Păi, doamna Flori a venit cineva de la Ambasada americană să mă caute pe mine – Ileana Samoilă – și să spună că fratele meu a fost parașutat de ei și noi toți – neam de neamul nostru – am fost... ne-au distrus și familiile și tot? N-a venit nimeni, niciodată! Să spună... Dumnezeu voastră credeți...? O venit ajutoare din străinătate și bani și nu știu ce... A venit la mine cineva după revoluție – Traian Golea, Dumnezeu să-l ierte! – și a vrut să-mi dea uite-așa un vraf de dolari, c-au fost de-o sută, c-au fost de zece, c-au fost de... nu mă interesează, nici n-am vrut să-i iau în mînă, deloc, absolut. Și-n ziua de 26 noiembrie 1992, cînd m-am întors de la Miercurea Ciuc, am primit un telefon și era Traian Golea pe care nu-l știam decît din auzite – pe fratele lui l-am cunoscut foarte bine și-am fost foarte buni prieteni, Dumnezeu să-i odihnească și pe unu, și pe altul – a venit, ne-am întîlnit... Ah, a-ntrebat dacă vreau cu – cu Tavi Voinea era – dacă vreau să mă-ntîlnesc cu el, că el nu mai are de stat decît două zile pe-aceia prin țară și vrea să vorbească cu mine neapărat. (...) Or, eu vreau să vorbesc numai cu tine, să-mi spui tu cum a fost, cum au fost parașutați, ce s-a-ntîmplat, de ce-au fost înzestrați cu aparatură defectă. Că

parașutați erau nepregătiți să se descurce pe teren, nu aveau aparatură. Am aflat de la Dvs. alaltăieri că nu ați avut parte de cine știe ce pregătire. Între altele, nu v-au avertizat în eventualitatea arestării și anchetării. E o modă după 1990 ca toate păcatele să fie puse pe seama lui Philby. Dar eu cred că arestarea Dvs. la Curtici nu s-a datorat englezului.

N.P.: Tot ce spui este posibil să fie așa. Nu am nicio dovadă împotriva. Nici tu nu ai vreuna.

F.B.: Da, eu fac o interpretare pe surse istorice și memorialistice, țin seama de contextul ideologic și de circumstanțele specifice.

N.P.: Știu că americanii ne foloseau conștient. Cei care mă instruiău pe mine erau legionarii. Și care erau angajații CIA. Cei parașutați erau legionari. Florică Șanta, care a fost trimis ca și mine, înainte, el a fost trimis în 1949²³², nu era legionar. Trimeteau pe oricine care se oferea, orice voluntar care voia să lupte în România.

F.B.: Acum par niște jocuri de culise, pentru a întreține tensiunea între Vest și Est. Iar legionarii lui Horia Sima au dus-o bine pe banii americanilor, sacrificând oameni care chiar au crezut că România poate fi eliberată.

ei... Întîi li s-o verificat aparatura și-o fost bună și cînd au ajuns aicea le-o lipsit piese, nu defecte, o lipsit piese de la aparatură. Și multe chestii de felu-ăsta pe care el... S-a dus după aceea de-aicea... a plecat direct la Madrid la Horia Sima – eu n-am avut de unde ști, el mi-a transmis pe urmă, am un bilet aicea c-o fost și o spus tot ce... a redat tot ce am spus eu. Bun, în ordine (...) Ne-am înîlînit, ne-am cunoscut, am luat un taxi și ne-am dus la Athenae Palace. (...) a scos din buzunarul de la palton așa un vraf [arată între degete], nu exagerez, de dolari și-o zis: Țștia sînt o avere, țștia-s banii tăi și faci ce vrei cu ei! Și m-am uitat la el, și-am spus: Traian, dac-ai venit să te-nîlînești cu mine și să-mi dai banii țștia, păi tu cu banii țștia nu plătești viața fratelui meu, eu n-am nevoie de niciun ban, fă ce vrei cu ei! Tipărește cărți, fă monumente, fă biserici, fă ce vrei tu! Mie mi-ar cădea mîinile dacă pun mîna pe-un ban de-ăsta! Și el a stat cu capul așa [plecat] și zice: Ești exact ca Ion, nici mai bună, nici mai rea, așa ar fi făcut și el! Da' alții o luat, am aflat eu pe urmă". cf. Arhiva personală Flori Bălănescu – interviu cu Ileana Samoilă, București, 6 ianuarie 2007.

²³² Florea Șanta (n. 1924, com. Rogoz, jud. Bihor), arestat pe 30 martie 1950, acuzat de „înalță trădare”, pentru că a făcut „spionaj” și pentru „trecere de frontieră în Jugoslavia”, a fost condamnat prin Sentința nr. 159/1951 a TMB la 25 ani de muncă silnică pentru „crimă contra umanității”/ „trădare”, detenție la Jilava, Securitatea Cluj, Aiud, Gherla, Pitești, Dej, eliberat la 3 august 1964 prin D. nr. 411. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/S/S%2002.%20Sandu%20-%20Sarbu/Santa%20Florea/> (accesat la 21 iunie 2016)

N.P.: Vrei să spui că și rușii, și americanii știau?

F.B.: Pare un joc consimțit tacit, pe seama unor „victime colaterale”. I-am așteptat 45 de ani pe americani și ei au tot întârziat să ajungă. Dar era o mitologie a venirii americanilor, care se colporta, se întreținea, pe urma căreia au căzut în plasă multe grupuri, care s-au și înarmat, scontând pe ajutorul american, pe intervenția Statelor Unite. Nu au intenționat niciodată să vină, au hrănit zvonul pentru că îi ajuta în bătălia ideologică, în „conviețuirea pașnică”, dar cu o mare zonă de tampon între ei.

N.P.: Eu îmi amintesc că în 1947-1948 ascultam Vocea Americii. Europa Liberă încă nu era, și auzeam că „mîine, la ora 2, vor veni americanii...”, occidentalii anunțau la radio²³³. Faptul că ei ne anunțau falsuri, minciuni, știind sigur că niciun avion nu va trece să lanseze parașutiști sau luptători împotriva comuniștilor îți întărește prezumția că a fost totul o înscenare. Ne-am gîndit și noi la chestia asta.

„Din mai multe indicații se vede că americanii și o parte din englezi au reluat tactica din 1945-46: vor să provoace mișcări interne și în România... Este în convingerea tuturor din închisori că regimul se va schimba în scurtă vreme... Sistemele de propagandă și captare pe care le întrebuințează par la început naive, dar în atmosfera din închisori dau rezultate nebănuite”²³⁴.

²³³ „Din difuzoare se scurgeau cîntece populare și patriotice. Nimeni nu a bănuit decît ulterior că aceste cîntece erau pentru înmormîntarea democrației, a libertății. Aș vrea să mai arăt un fapt ce demonstrează, cred, unele acțiuni, un exemplu din care se vede că Occidentul a contribuit la formarea speranței deșarte că regimul comunist va fi înlăturat. În anul următor, 1947, fiind în vacanță, oamenii din sat au adus de pe cîmp, din culmea satului care desparte Obeanu de Predești, pachete cu manifeste, lansate de aviația americană. Țăranii erau îndemnați să înlătore comuniștii care-i conduceau. Oamenii exclamau: «Cred că vin americanii și scăpăm de colhoz!», despre care știau de la foștii luptători pe frontul de răsărit, din Uniunea Sovietică”. (din cartea în manuscris: Emil Căpraru, Flori Bălănescu, *Eliberarea memoriei*)

²³⁴ *Notă despre mișcarea legionară din lagăre și închisori, 8 septembrie 1953, în ANIC, Fond CC al PCR – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 65/1953, ff. 1-6.*

F.B.: Astea erau „fiolele”-*cu-venirea-americanilor*, cum le numește Goma... Au fost foarte rezervați și circumspecți, sigur, au scos câțiva oameni din închisoare, pe alții i-au primit în Statele Unite... Am văzut la Goma în dosar cât de „lucrați” erau de oamenii Securității diplomații occidentali, și ce spuneau unii dintre ei. Când afli dedesubturile, se conturează mai bine perspectiva. Jocul diplomatic are cel puțin două fețe: una oficială – publică, o alta subterană. Discursul oficial american despre drepturile omului a fost, în cea mai mare parte, în ce ne privește, un joc diplomatic. Sau o joacă... După 1945 americanii și sovieticii și-au procurat reciproc scenariile „perfecte” ale războiului ideologic, amortizat cumva de recent *instalata* Cortină de Fier. Churchill s-a dovedit genial în inventarea acestei găselnițe care a făcut istorie. Din păcate, la mijloc au picat oamenii de bună credință, care chiar au crezut că occidentalii nu îi vor lăsa, în cele din urmă. Victime colaterale de ordinul zecilor, sutelor de milioane din țările Lagărului comunist.

N.P.: Ei lansau la Vocea Americii știri false, că la ora cutare... eu ascultam! Nu erau decît anunțuri false, ca lumea să se ridice împotriva regimului. Mențineau, fără să facă practic nimic, această tensiune, pentru a ridica spiritele românilor,ăștia înfundau închisorile, intrau în munți, hărțuiți de Securitate... Repet, eu îmi amintesc de perioada în care ei anunțau: deseară, la ora cutare, făceau anunțuri în care pregăteau populația să îi primească pe cei care soseau pe calea aerului, spuneau că aterizează de la temperaturi înalte, *dacă sînt obosiți îi stropiți cu apă...* de unde pînă unde... Lumea credea, eu credeam, neștiind cum arată un american, un parașutist... și să-l stropesc cu apă... Erau anunțuri pe care le făceau ei.

Dacă iei în considerație lucrurile acestea, atunci trebuie să ajungi la concluzia că totul a fost o înscenare. Totul a fost știut de comuniști, știut de americani.

F.B.: Ceea ce le ridica mingea la fileu autorităților de la București. Propaganda antioccidentală a funcționat la turație maximă, cu precădere în prima parte a epocii Dej.

„E cunoscută metoda mîrșavă a agenturilor de spionaj americane și

a altor state burgheze, de a prinde pe unii naivi din rîndurile noastre, de a le prezenta o femeiușcă frumoasă și să-l descompună din punct de vedere moral, să-l corupă și să-l transforme în agent. (...) Astăzi serviciile de spionaj ale statelor burgheze trimit spioni, sabotori, diversioniști să facă recrutări nu numai din rîndurile elementelor nemulțumite, dar mai ales caută să se infiltreze în partid, în aparatul etnic al partidului, în aparatul femeilor de serviciu, printre diferiți oameni cu munci tehnice care au chei, fac curățenie, sînt în jurul conducerii. Și atunci, din partea comuniștilor, a tuturor cetățenilor Republicii noastre, se cere să ascuți în mod deosebit, la maximum, vigilența politică.

Pentru spioni nu există cruțare. Nu există cruțare nici pentru acei care în schimbul unui blid de linte, pentru 13 [sic] arginți ca Iuda sau pentru o plăcere fizică de moment – la care ți-e scîrbă să te și gîndești – vînd interesele partidului, ale statului, își vînd conștiința, se distrug pe ei și-și distrug familia”.

(Din cuvîntul lui Iosif Chișinevski la ședința cu activul CC al PMR în legătură cu problema vigilenței politice, revoluționare, 3 septembrie 1953)²³⁵

Mi-ați spus alaltăieri că doar ce ați ajuns cu trenul la Curtici și ei vă așteptau ca să vă aresteze, v-au dus direct în pușcărie. Prima întrebare, pe care v-am și adresat-o, a fost: Bine, dar ei nu vă pregătiseră pentru eventualitatea în care veți fi arestat? Ați răspuns: Nu.

N.P.: Și eu mi-am zis dacă nu cumva s-au folosit de mine și am fost trimis ca un cobai, nu este imposibil nici asta. Cei care m-au trimis să fi fost conștienți că voi cădea ușor în mîinile comuniștilor...

F.B.: Erați aproape un copil, nu lucrașerați într-un obiectiv militar, de fapt, nicăieri în România, erați un copil care fugise pe un vas, ce informații ați fi putut să culegeți pentru americani, pe care să nu le fi putut afla ambasada lor, de exemplu? Cu pregătirea Dvs., unde și cum ați fi putut să vă infiltrați ca să obțineți niște informații care să merite acest sacrificiu?

N.P.: Dumnezeu a vrut [să fiu arestat]... Era plănuț să iau legătura cu sora mea. Ei m-au întrebant „ce prieteni ai, vecini...?” N-aveam

²³⁵ Stenograma integrală în ANIC, Fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 48/ 1953, ff. 2-9.

decît pe sora mea, care lucra, era intelectuală, avea Academia Comercială, era contabilă... prin sora mea trebuia să dezvolt, practic, ideea de spionaj. M-am gîndit și eu, am discutat cu alții, ulterior, în închisoare... că am fost păcălit.

F.B.: Supărarea românilor în 1990 era veritabilă... de fiecare dată cînd spun ceva ce ar putea fi în beneficiul românilor, o spun sub rezerva că sînt conștientă de lipsurile noastre, deci, în ciuda păcatelor noastre: în 1990 românul simplu se întreba *unde dracu sînt domnule americanii ăia pe care-i așteptăm noi de 50 de ani și ei nu mai ajung?* Cam asta era mentalitatea și nu a suportat mari modificări între timp. Nu aveau niciun interes, iar politica se face cu interese... majoritatea lor habar n-aveau că există o țară cu numele România și pe unde o fi ea situată...

N.P.: Nici nu aveau de gînd... n-au fost nici în Ungaria, nici în Cehoslovacia... Cînd am sosit în Statele Unite și vorbeam în țară, pe atunci trebuia să chemi operatoarea și spuneam Bucharest, răspundea „imediat vă dau Budapesta”, insistam: *Bucharest, Romania*, după cîteva secunde mă întreba: Asia sau Africa? Nu, e în Europa, e la graniță cu... și greu, greu deslușeau. Așa a fost, victime...

Sigur că am fost victimele politicii de comun acord a puterilor de atunci, rușii și americanii. Americanii trimiteau pe cei aparent mai buni pentru a fi măcelăriți de comuniști. Tot ce au făcut americanii de curînd în Irak și în alte părți în numele democrației a lovit popoare întregi. În numele democrației... John Halmaghi, Dumnezeu să-l ierte, a murit pe la Sibiu, cu el discutam temele acestea, el avea din ideile tale, fără să te cunoască. Îmi spunea că eu și cei ca mine am fost trimiși intenționat, de comun acord, să fim măcelăriți. Pentru că toți au căzut, imposibil unul să supraviețuiască. Toți au căzut.

F.B.: Și nu au beneficiat de ajutor. Acel ajutor pragmatic nu s-a văzut în niciunul dintre cazuri. După cum v-am spus, Ileana Samoilă, care a vorbit cu fratele lui Ion Golea, cu Traian, spunea că au discutat și au refăcut niște situații din aproape în aproape, cei parașutați nu aveau nici aparatură de transmisie funcțională...

N.P.: Urmau să primească...

F.B.: Așa li se spusesese..., cum vi s-a spus și Dvs. N-ați apucat.

N.P.: Da, dacă stai și judeci lucrurile, așa rezultă, asta e adevărul. Mai mult ca sigur că asta e adevărul. Deseori mă gândeam singur și ajungeam la concluzii similare. Băi, ăștia s-au folosit de mine și m-au trimis aici pentru experiment. Nu mergeam pînă acolo să consider că a fost un joc între ei, între stînga și dreapta, de a-și distruge adversarii unul altuia...

F.B.: Ați suferit pentru ceea ce numim România, sau, mai concret, pentru demnitate omenească. Ați suferit aproape 14 ani, nu v-ați lăsat doborât, n-ați vrut să colaborați.

N.P.: Trebuie să știi că, nu știu dacă poți să spui asta, că norocul meu au fost legionarii, care mi-au deschis mintea. În închisoare se comportau diferit, erau oameni diferiți, erau oamenii virtuților, ai caracterului, ai luptei deschise. Așa i-am cunoscut eu, ăștia erau în închisoare. Sigur că aveau cozile lor de topor...

F.B.: E bună precizarea, să nu creadă cineva, neavizat, că legionarii erau o masă compactă. Am auzit și multe lucruri neplăcute despre ei. Adevărat, erau și foarte mulți, ca număr de deținuți, bărbați și femei.

N.P.: Eu am cunoscut oameni mari, monumente.

F.B.: Fuseseră educați în cultul sacrificiului și cred că momentul istoric al înstăpînirii comunismului le-a dat ocazia să-și demonstreze atașamentul pentru astfel de valori desuete în vremurile noastre. Pe ei această educație, nu pe toți, și nu doar pe ei, să o spunem!, i-a ajutat să reziste moral. Ceea ce i-a transformat în exemple de îndîrjire și de rezistență. Aș îndrăzni să spun că dacă legionarii au avut o latură unică, au demonstrat-o în detenția comunistă. Într-un fel, au plătit pentru păcatele monstruoase ale coreligionarilor lor, înfăptuite în perioada interbelică și în timpul războiului. Cred că în condiții de claustrare și de maltratări fizice și morale atroce au rămas cumva legionari la un nivel romantic, idealist. Nu am cunoscut niciun legionar după 1990 care să fi fost de acord cu crimele făcute de unii dintre ai lor. Cunosco mulți foști deținuți, de convingeri diferite, niciunul activist politic (am cunoscut unul, dar între timp, dezamăgit de felul în care a adminis-

trat Corneliu Coposu problemele din interiorul PNTCD, își pierduse credința în virtuțile partidului – e vorba de Mihai Buracu, fost deținut politic, trecut prin reeducare la Pitești). Am încercat mereu să înțeleg cum s-au influențat oamenii între ei, în bine sau în rău, în condiții nefirești. Statistic – e vorba de percepțiile mele directe – cele mai des invocate exemple pozitive se referă la legionari, la preoții greco-catolici, și, foarte reconfortant, la preoți ortodocși și la călugări, mărunți – e adevărat, cu ierarhia știm ce s-a petrecut.

Dar ce vreau să subliniez, să repet: spiritul de sacrificiu de tip legionar și-a devoalat semnificațiile în condiții de claustrare, de detenție, de lipsă a libertății de mișcare. În condiții de libertate, înainte de război, legionarismul s-a compromis prin misticismul cumva teatral – dacă îl privim azi, prin politica antidemocratică din scurta guvernare și, nu în ultimul rînd, prin crimele făcute. Într-un soi de răsturnare a sferei binelui și răului, după război au plătit aproape *in corpore* pentru faptele unei minorități dintre ei. Au fost un exemplu de tărie spirituală și morală în închisoare, atunci cînd nu au mai încercat să impună o politică de salvagardare. Aveau să impună comuniștii una, care a durat aproape jumătate de veac.

N.P.: Absolut! Au fost exemplu nu numai pentru mine. Cînd comuniștii și-au dat seama că majoritatea tinerilor băgați în închisoare apolitici au devenit *legionari* prin conduită, administrația i-a scos afară. [I-a izolat.] N-am devenit legionar, nici nu aș putea, dar m-a atras partea bună. Categorie, fără influența lor aș fi fost mai slab, categoric mai slab! În memoriile sale, Iuliu Hossu spune de cîte ori a venit la el patriarhul și căuta să-l convingă să renunțe, să semneze, sub promisiunea de a-l numi mitropolit de Iași, pentru ca ulterior să devină, prin tradiție, patriarh. N-au reușit. Trebuie să recunoaștem că aici greco-catolicii au dat dovadă de multă demnitate și erau tot atît de români ca și alții.

F.B.: Nu știu dacă alții au devenit legionari în pușcărie sau doar s-au contaminat de un anumit soi de idealism. Avem uneori niște scheme sumare de gîndire, devenite prejudecăți. Unii se referă la greco-catolici ca și cînd ar fi altceva decît corpul nostru, o intoleranță ce

ține, evident, mai ales de deceniile de reeducare comunistă, de practicare cu forța a unicității Adevărului.

N.P.: În catolicism, prezența la biserică și participarea la Sfânta Liturghie constituie obligații. Dacă n-ai fost duminica asta la biserică și vrei să te împărtășești, ai păcătuit de moarte. Lucru care nu se practică la ortodocși, deși liturghia are același înțeles. Dar am toată considerația pentru cei care au ales partea bună a drumului, indiferent de religie.

F.B.: Ați avut dreptate să vă bucurați când vi s-a comunicat sentința. Dacă avocatul nu ar fi insistat pe circumstanțe atenuante, ați fi ajuns sub glonț, în Valea Piersicilor. Au considerat cererea Dvs. de repatriere doar un pas din planul mai mare al trădării, nu v-au crezut sincer. Sau nu au vrut să creadă, chiar dacă era clar că nu prezentați niciun pericol. Dar pentru ei adevărul era o „stare” fluidă, ce se putea modifica de la o clipă la alta, nu un fapt, nu un act ce putea fi probat sau infirmat, ci un ordin politic, după cum am văzut ce discutau tovarășii în Biroul Politic.

N.P.: Fantastic! După cum mi-ai spus, condamnarea mea fusese stabilită înainte să intru în țară și să mă aresteze... m-am temut că mă împușcă, dar m-am bucurat când mi-a spus grefierul de la pușcărie: 25 de ani...

F.B.: Dintre toate închisorile prin care ați trecut, unde vi s-a părut cel mai teribil?

N.P.: Aiudul și Piteștiul. Când spui închisori teribile, în primul rând, cred eu, mai ales că sînt și azi sclavul literaturii, poeziilor lui Crainic și Gyr: foamea! Foamea a fost aceea care a măcinat destine și a stricat caractere, pentru un blid de mîncare sau pentru un fum de țigară. Erau atît de pătimiși încît se vindeau unul pe altul. La Aiud a fost foame mare, cădeam din picioare, leșinam. Atunci lucram, aparent era mai multă libertate, te puteai duce în fabrică, de la un loc la altul.

F.B.: Unele închisori sînt catalogate „de exterminare”, se poate considera că principalul factor de exterminare a fost foametea? În ciuda evidenței că aceste penitenciare nu sînt numite astfel numai pe

criteriul foamei. Teroarea psihică și tortura fizică, umilirea, dorul, chinul nesomnului îndelungat, toate acestea mai luau pauză, frustrările mai puteau fi mascate, estompate, dar foamea a fost permanentă, un fenomen niciodată întrerupt în aproape 14 ani, care a șubrezit ființa. Și pe fondul ei s-au întâmplat toate celelalte...

N.P.: Foametea, foametea a fost... și la Aiud, și la Pitești. Dar Piteștiul a fost de scurtă durată, la Aiud a fost de lungă durată. Am stat 6 ani de zile la Aiud și parcă era fără sfârșit. Ne-mpăcaserăm, eram convinși că sfârșitul este acolo, nu înțelegeam să facem ceva pentru a încerca să ieșim, nu aveam posibilități, eram împăcat că acolo va fi sfârșitul nostru. Afîi de greu a fost. Nu vedeam mai mult, nu vedeam mai departe. Nici nu puteam vedea mai departe. Cum poate cineva privi acum din afară, ca la un film, și să ne judece? Pentru ce? Pentru că pe unii foamea i-a ros mai rău, în funcție de gradul de tărie al cărnii și singelui lor? E aberant. Asta au urmărit ei, comuniștii, ca voi să nu ne credeți, în cazul în care ar fi fost supraviețuitori. *O să povestești și n-o să vă creadă nimeni...* [tăcere semnificativă]

F.B.: Sînteți prea mulți cei care spuneți aceleași lucruri, din toate închisorile României comuniste, ca să nu vă credem. Și apoi, toți cei născuți înainte de 1980 avem propriile noastre amintiri din „libertatea” comunistă. Nu aveam cum să îi credem pe ei. Întîlnirea noastră este despre cum să lăsăm celor care vin după noi un semn despre lucrurile teribile ale secolului XX. Propriile lor arhive îi condamnă pe comuniști.

N.P.: Adevărat... Erau oameni ca Șanta și episcopul Ploscaru cărora nu prea le plăcea fiertura de arpacaș. Uneori le mai rămînea cîte ceva în gamelă și îmi curgea apă din gură cu gîndul la rămășița aceea...

Cît a durat ancheta, la MAI m-au anchetat fără să mă bată prea rău, dar la Uranus... acolo au fost bătăile, acolo am dat și declarațiile, acolo am scris.

F.B.: Acolo v-ați și „confesat”...

N.P.: ...tovarășului de celulă, Ștefănescu. La mine chestia asta n-ai s-o găsești în dosar, că m-a turnat Ștefănescu.

F.B.: S-ar putea s-o gădesc în dosarul penal, evident, semnată cu nume de cod... voi primi dosarul integral²³⁶. Cum se desfășurau „interogatoriile”, vă chemau la o anumită oră, mai mult seara?

N.P.: Nu era o anumită oră, mai mult noaptea. De ce preferau ei noaptea, nu știu... Dar despre bătaie e posibil să scrie în dosare?

F.B.: Pentru a exploata starea de stres și de neodihnă a deținutului; noaptea este pentru somn, „noaptea și apele se odihnesc”, spune o vorbă veche, or, ei tocmai pe răsturnarea stării de firesc mizau, pe exploatarea oboselii deținutului, pe manipularea lui. Goma, care este un foarte bun observator și despică firul în patru, spune că nesomnul în anchetă te poate face din om neom. Procedul este, pe cât de simplu, pe atât de diabolic: deținutul bătut, amenințat, forțat să scrie și să revină, bătut iară, trezit cu găleata de apă în cap etc. etc. ore în șir, noaptea, sau 24 de ore, fără zi și nopți, este atât de afectat fizic, emoțional, psihic și moral încât poate ceda foarte ușor, în speranța că va fi lăsat măcar o oră să doarmă, să se odihnească. Nu își mai poate controla reflexele. Nu spui doar „și laptele pe care l-ai supt”, dar ești în stare să „o vinzi și pe mă-ta”. Acest chin este mai atroce decât foamea. Despre bătaie și traseul real al anchetei niciodată nu vom găsi mențiuni în dosarele personale, pentru că Securitatea „nu bătea”...

N.P.: Da, da, da! Se dădeau și pedepse ca să nu dormi, erai legat cu o sfoară de pantaloni, gardianul te ținea de sfoară și tu dădeai ocol, ca la manej, iar când adormeau caraliul sărea pe tine... Am auzit asta la Jilava.

Săreau pe scaun, mă băteau cu pumnii și cu picioarele-n cap, cu genunchii-n gură, îmi apucau capul așa... [și mă loveau cu genunchii]. Loviturile acestea în cap mă derutau, câteodată nu mai știam de mine. Mă năuceau. Nici nu mai știam dacă sînt bătut sau nu. Sau mă legau cu mâinile la spate, de picioare, mă așezau pe vine și îmi băgau printre mâini și picioare un fier, apoi mă urcau între două scaune, ca pe balanșoar, și mă băteau. Uneori, mă agățau pe rangă, chiar într-un balanșoar, eram în continuă mișcare, ca să nu știu cînd vine următoarea

²³⁶ Nu am găsit nici urmă de „Ștefănescu”, ceea ce confirmă calitatea lui de informator cu ștate vechi în pușcărie, folosit pentru demascarea deținuților și conspirat pe măsură.

lovitură. Și eram legat și de mâini, și de picioare, numai în față dădeau, numai în gură dădeau, numai în nas dădeau, la cap, la cap, la cap!

Cînd am venit în celulă – eram total desfigurat, plin de sânge, care curgea, din gură, din buze, din nas. M-am recomandat lui Ștefănescu, „Nicolae Popa”, parcă-l aud: „Campionul de box?” Nu știu dacă era un campion de box... Atunci am rămas fără doi dinți, din față...

F.B.: *Doi dinți din față...* vorba lui Marin Sorescu...

Dintr-o bătaie în cap, la Jilava, medicul Emil Căpraru a orbit mai tîrziu.

N.P.: Mie mi-au atins o ureche, de la forjă. Lucram la forjă cu Nae Nicolau, la Aiud, era iarnă, era hală mare, avea o ușă mare de lemn, erau vreo 4-5 echipe de forjă, și nu știu cine a scris cu cretă „închideți ușa”. Altceineva, iar nu știu cine, a șters. Și intră maistrul Savonea. Era un bețiv notoriu, pasionat, civil, și: „Cine-a scris bă, *închideți ușa?*” Nu știa nimeni. Și am picat de țap ispășitor, eram cel mai tînăr, mereu eram bănuț. Și cînd mi-a dat o palmă am căzut cu capul de nicovală. Și de-atunci îmi piuie urechea. Mi-a zis: „Tu ai scris, tu ai scris, cu *valstritu* (Wall Street)”.

F.B.: Care-i poanta cu *valstritu*? Mi-ați spus la telefon că ați stat la un moment dat în celulă cu profesorul Nicolae Mărgineanu.

N.P.: Păi, el a citit U.S.A. în loc de „ușa”... Da, am stat, era camera mare, am stat și cu Vili Moldoveanu, la Gherla, dacă nu mă înșel, la camera 90, acum îmi vin în minte detalii. El era prieten, trebuie să-l cunoști, cu doctorul care a murit și e îngropat la Lugoj, a făcut închiisoare multă, a căzut cu americanii, a reușit să ajungă în Statele Unite, a fost medic militar, în Arizona și în Texas, doctorul Petrasievici, care a fost directorul Y.M.K.A. Era cameră mare, eram vreo 60 de inși. Cam la două-trei zile ne ținea o prelegere, era un bun vorbitor, continuu, nu avea bîlbîieli, parcă-l văd... parcă-l văd acuma! Dacă nu mă înșel, stăteam cu Volkmer Günther, era și părintele Haag. Se deschide așa deodată, parcă o cortină, parcă se dă un perete deoparte...

F.B.: ...și vedeți camera... Ce vă mai amintiți despre pr. Haag?

N.P.: Era un om blînd, bun, am stat la camera mare de la Gherla,

după eliberare a venit de mai multe ori la Bobotează să îmi sfințească casa, a văzut copiii, a fost chemat la episcopie să discute ceva... mai erau preoții Iacob Antal – consacrat episcop după eliberare – și David Ladislau. Eu stăteam la mijloc, spre fereastră, cu Volkmer Günther, cu Nagy Iosif – era român el, și cu un neamț, pe care nu mi-l amintesc, parcă în dreapta mea era și un preot greco-catolic, un sfânt, Dumitraș, a murit în spital, la Colțea, după ce a ieșit din închisoare, mai erau preoții Rotaru și Tătaru – era cameră de înaltă trădare, de spionaj. Și în stînga mea era prof. Nicolae Mărgineanu, un om tăcut, demn, frumos, toți îl respectau, toți îi spuneau *domnule profesor*. Cam o dată pe săptămînă ne ținea conferințe, la care participau uneori toți sau grupuri.

F.B.: Dar nu aveai voie, dacă v-ar fi prins caraliul...

N.P.: Nu aveam voie nicio activitate intelectuală, dar el vorbea în șoaptă, era distanță pînă la ușă, oricum, nu am fost pedepsiți nicio dată pentru conferințele lui Mărgineanu. Era o figură frumoasă, un bărbat frumos, înalt, slab, sprîncenele negre – parcă-l văd.

F.B.: Profesorul Mărgineanu era o figură luminoasă.

N.P.: Da! Era respectat de toți, avea considerația tuturor celor din celulă, n-am auzit un cuvînt de negare a capacităților sale.

F.B.: Ce teme aborda în aceste conferințe?

N.P.: E greu să-mi amintesc, mai ales că – trebuie să vorbim deschis –, mai ales că pe mine nu mă interesau problemele pe care le aborda. Trebuie să spun deschis! Pe mine atunci mă interesa foarte mult viața religioasă și eram grămadă pe preoți, discutam și meditam la subiecte biblice, nou-testamentare.

F.B.: Dar *personajul* Vili Moldoveanu²³⁷, cu care ați fost în celulă?

²³⁷ Willy Moldoveanu (apare în dosar și cu forma: Villy) a fost șeful unui lot condamnat prin Sentința nr. 10/ 23 ianuarie 1959, pronunțată de TM al Regiunii a II-a Militare, al cărui colegiu de fond l-a avut președinte pe cpt. de Justiție Fănică Munteanu, judecător pe cpt. de Justiție Gheorghe Guță, asesori populari: lt.col. Mihail Birzu, lt.col. Nicolae Chelemen, mr. Radu Lazăr, procuror: mr. de Justiție Tancret Dunea, secretar de sedință: Gheorghe Pîrvan. W. Moldoveanu, Ioan Gociu (viitorul cumnat al lui N. Popa), Haret Păduraru, Ștefan Sfîngă Rădulescu au fost condamnați pentru „crima de trădare de patrie” și pentru „delictul de acte preparatorii la trecerea frauduloasă a frontierei”, astfel: primul la 12 ani de temniță grea, 5 ani de degradare civică și 4 ani de închisoare corecțională cu confiscarea totală a averii personale; următorii doi la 10 ani de temniță grea, cinci ani de degradare civică și 3 ani de închisoare corecțională cu confiscarea

Cine era?

N.P.: Vili Moldoveanu era în lot cu Ion Gociu, prea multe nu știam despre el, mai era cu un individ care lucrase în Siguranța statului. Noi aveam deja o opinie destul de urâtă despre cei care lucraseră în Siguranță. Foarte mulți au făcut jocul Securității. Nu înseamnă că nu au existat și oameni demni. Vili Moldoveanu era într-un fel sub ascultarea acestui cetățean – Sîrbu. Vili e un om foarte tăcut, vorbește puțin, nu participa niciodată la nimic, dacă se făcea o propunere de cameră el se retrăgea, nu avea nicio părere.

F.B.: De ce fusese arestat?

N.P.: Făcuseră o organizație și voiau să plece afară. Au aflat cumva unde e locuința consulului american și au făcut o scrisoare în care defăimau regimul comunist și îi asigurau pe americani că sînt oameni cinstiți și vor să emigreze în lumea liberă. Au băgat scrisoarea sub ușa consulului, neștiind că bucătăreasa era căpitan de Securitate. În aceeași seară au și fost arestați. Semnau: Ion Gociu²³⁸, Vili Moldoveanu...

F.B.: Nu aveți impresia că diplomații occidentali nu erau prea îngrijorați sau preocupați de oamenii din imediata apropiere? Adică,

totală a averii personale; ultimul, la 8 ani de temniță grea, 3 ani de degradare civică și 3 ani de închisoare corecțională cu confiscarea totală a averii personale; un alt membru al lotului, actorul Dumitru Popescu a fost condamnat pentru „infracțiunea de instigare la delictul p.p. de art. 267 al. 5 C.P.” la 3 ani de închisoare corecțională cu confiscarea totală a averii personale. Pentru primii patru au fost reținute pedepsele cele mai mari, adică 12, 10 și 8 ani de temniță grea. cf. ACNSAS, DP nr. 001099, vol. 2, ff. 63-65 r-v, „Moldoveanu Wil/I și alții”. Toți au fost arestați în octombrie 1958.

²³⁸ Ioan Gociu (22 iulie 1935, București – 2 aprilie 2011), electrician, condamnat prin Sentința nr. 10/ 23 ianuarie 1959 a T. Regiunii a II-a Militare, Colegiul de Fond, la 10 ani de temniță grea „pentru săvârșirea infracțiunii de trădare de patrie p.p. de art. 194/3-194/4”, rămasă definitivă prin Decizia nr. 179/ 14.IV.1959 a T. Suprem al RPR. Motivul arestării: „la propunerea coindicatului Popescu D. [actorul Mitică Popescu], figurant la T. [eatrul] Armatei, au intrat în legătură cu un diplomat american prin intermediul căruia să poată fugi din țară. În acest scop au redactat și o scrisoare, la propunerea unui funcț. al legației SUA – către secretarul de legație prin care să ceară sprijinul pt. a fugi din țară, scrisoare prin care au transmis și inf.[ormații] tendențioase-dușmănoase regimului ns. Executarea pedepsei a început la 25 oct. 1958 și va expira la 25 oct. 1968.” Pe verso: „I.S. și 3 ani Î.C. p.p. 267 al. 5 C.P. cu aplicarea art. 101 CP. Sentința și Decizia corespund.” (s.s. indes. cpt. Cristenco) Cf. DUI nr. 016740 (I. Gociu), f. 2 r-v. Potrivit unei fișe interne din 11 februarie 1964, suferea de sindrom subfebril prelungit și de hepatită cronică (*ibidem*, f. 3).

de exemplu, angajații români nu erau verificați serios. Gociu, Moldoveanu și ceilalți au fost condamnați sub acuzația de „înaltă trădare” numai pentru că încercaseră să ia legătura cu diplomatul american Kent. Nereușind să ajungă direct la el, i-au trimis o scrisoare, în care, spune Securitatea, Gociu: „dă informații nereale și calomnioase la adresa economiei R.P.R., informații care ar fi putut duce la subminarea regimului democrat popular din R.P.R.”²³⁹. Este verosimil ca scenariul cu scrisoarea să aparțină Securității, într-un document din arhivele acesteia menționându-se că a fost trimisă „la propunerea unui funcț. al legației SUA”, cel mai probabil agent al Securității. Este o improvizație de justiție, fie ea și „populară”. Ca și în cazul Dvs., care ați divulgat americanilor că ați văzut vapoare trecând pe Dunăre sau locația nu știu cărei instituții din Galați! Că „imperialiștii” erau chiori, nu puteau să vadă și singuri!

N.P.: Nu prea erau verificați, dacă ambasada era plină de funcționari români, erau toți securiști, ca doamna Cursaru, ca doamna Rodica – știută de toți, care te dădea afară și țipa la tine, și te acuza în ambasadă; doamna Cursaru a stat mulți ani în ambasada americană. De altfel, lucrurile acestea le-a dezvăluit fostul ambasador, trebuie să-l știi, baptist, care și-a dat demisia în semn de protest față de politica americană în România.

F.B.: Funderburk?

N.P.: Da, l-am cunoscut afară, la Los Angeles, cu părintele Calciu, cu soția îmbrăcată în costum național, erau bapțiști. A spus lucrurilor pe nume, temerile tale le-a afirmat public. Funderburk și-a dat demisia în semn de protest față de politica ticăloasă a americanilor în ce-i privește pe români.

F.B.: Domnule Popa, ne reîntîlnim după exact doi ani de întrerupere. Pe 28 mai 2012 am avut prima înregistrare! Pentru că este foarte greu de reluat firul și pentru a relansa discuția, v-aș citi un mic fragment din primul volum de memorii al lui Aurel Sergiu Marinescu:

²³⁹ *Ibidem*, f. 4.

„De la acest drum spre Aiud am o singură amintire luminoasă, cunoștința și prietenia legată în celula din vagon cu Nicu Popa, un tînăr ca și mine, cu care venisem din Jilava, unde el fusese adus de la MAI. Fusese parașutat din Austria (Salzburg) via Grecia și lansarea lui fusese anunțată Securității cu mult înainte, așa că a căzut în plasa Securității ca un fluture. Am mai scris despre el cu altă ocazie. ...”²⁴⁰.

Sergiu Marinescu a murit între timp, în 2008, cred că am un reper personal clar, nu mă înșel. În acel an lucram la Editura Vre-mea, inclusiv la volumele lui despre exil. Comite o eroare, n-ați fost parașutat, e o inadvertență legată probabil de pățania altcuiva și în memoria lui s-a produs cu timpul o contopire. În rest, cred că memoria nu-i joacă feste, în ce vă privește.

N.P.: L-am amintit cînd am povestit despre drumul la Aiud. Avem amintiri, despre o mulțime de „prostii” de acolo. Am spus cum ne-au dus, prin zăpadă, de la gară, din Aiud, în lanțuri, în timp ce strigau „înaintează! nu te uita!” Lumea, bineînțeles, se uita... El nu avea lanțuri, pentru că avea condamnare mică. Am fost lăsați într-o cameră mare la Secția I sau a II-a, este clădirea din fața celularului. Mai era cu noi, îmi amintesc acum, profesorul de economie politică Hurmuzescu, bogătaş de pe timpul mareșalului Antonescu, avea fabrică de mezeluri pe la Mediaș, undeva prin Ardeal, exporta mezeluri și preparate din carne în Germania. Cum am ajuns la Aiud, ușa se deschide și apare un milițian solid, răutăcios: „Mă, aici e Aiudul! Eu sînt Maier!” Ai auzit de frații Maier?...

F.B.: Cred că ați povestit deja acest episod la prima noastră întâlnire.

N.P.: Da. Eu am stat din august 1951 pînă în ianuarie 1952 la Jilava, apoi am fost mutat la Aiud. Și a fost episodul cu găleata de fasole stricată, nu a mai gîndit nimeni, foamea a învins, oamenii au stat 3-4 săptămîni bolnavi, pe saltele, pe pături, pe ce aveam acolo. Țin minte că ne-au dat saltele, nu erau paturi.

²⁴⁰ Aurel Sergiu Marinescu, *Prizonier în propria țară*, vol. 1, Editura Du Style, 1996, pp. 273-274.

F.B.: Erați în carantină.

N.P.: Am fost în carantină. Dar a durat numai câteva zile. Le era frică să nu molipsim pe ceilalți din închisoare. După aceea ne-au repartizat la celulă. Am stat în celulă cu Vrabie Vasile, dacă nu mă înșel, din Brăila, condamnat la trei ani pentru trecerea frauduloasă a frontierei.

Prin 1953-54 și-au dat seama că au băgat 500 de legionari și au ieșit 5000, pentru că viața din închisoare pleda pentru o prietenie de lungă durată cu legionarii. Și atunci au încercat să-i scoată pe nelegionari dintre legionari și pe aceștia să îi izoleze. În 1954 mă scosesea dintre legionari, la Aiud, și mă mutaseră în altă secție.

F.B.: Am putea revedea puțin traseul cronologic, pentru a înțelege mai bine: după arestare ați fost dus la MAI, în subsol... ați avut vreo anchetă? Cît v-au ținut?

N.P.: Două zile, trei zile, cred... nu-mi amintesc dacă m-au anchetat acolo. Numai la Uranus, cred că a fost Uranus, pentru că ceilalți colegi de celulă, în timp, mi-au spus, eu descriindu-le viața de acolo, cum coboram pe scări sau urcam... Ancheta asta a ținut din martie pînă – așa îmi amintesc – 3 august 1951. Ca toate anchetele, a constat în bătai. De exemplu, mă scotea la anchetă și nu mă întreba nimic, nici nu scriam ceva, venea și mă bătea, îmi dădea o palmă-două și pleca.

F.B.: Pentru intimidare, vă „pregătea” pentru interogatoriu...

N.P.: După care, venea altul care mă lua la pumni, mă trîntea jos, îmi dădea în burtă cu cizma; la un moment dat, mă ducea înapoi în celulă. Asta a fost una din tactici. Credeai că te scoate pentru întrebări, la anchetă. După o perioadă, cînd ziceai că te-ai învățat cu bătaia și te scotea iar de la celulă, așteptînd să intre unul să te bată, găseai acolo un ofițer-doi care te lua la întrebări: „pentru ce ai venit, cînd ai fost trimis, cine te-a pregătit” și așa mai departe. Sigur că am negat: nu m-a trimis nimeni, am venit din proprie inițiativă... Mă loveau, mă băteau...

Una din metodele de tortură din timpul anchetelor, care erau groaznice, era cea cu făcălețul trecut printre mîinile și picioarele legate, mă dezbrăcau în pielea goală, mă suspendau, aruncau un cear-

ceaf ud pe mine și începeau, erau doi-trei, loveau peste tot și cu tot ce apucau. Însă, de la un timp nu mă mai băteau la tălpile goale, ci cu pantofii în picioare... sînt cele mai groaznice dureri! Urlam, urlam! Urlaaaam!

F.B.: Prin încălțări durerea răzbate mai puternic decît direct pe piele... are „rezonanță”. Erați dezbrăcat complet cînd vă băteau pe rangă?

N.P.: Da! Complet, în pielea goală! Pentru că nu mă băteau doar la cap, peste dinți – aveam buzele rupte, ci și în coaste, peste tot. Erau cîțiva caralii. Țin minte că era un plutonier, cu nume bulgăresc, parcă Dumitrov.

Într-o zi, întorcîndu-mă plin de sînge în celulă, pe un coridor lung, coboram niște scări, găsesc acolo un alt deținut, care se recomandă fost comisar-șef Ștefănescu...

F.B.: Cel care v-a tras de limbă.

N.P.: Da... ți-am povestit... i-am spus tot, tot, cum am venit, cum m-au trimis, cum m-au pregătit, discuția a durat două-trei ore... A bă-tut în ușă, a ieșit afară și nu l-am mai văzut niciodată.

F.B.: Așa ați scăpat de bățai, după ce au aflat tot ce voiau să afle. Ați rezistat la tortură, dar n-ați rezistat „omeniei”, falsei empatii. Se poate și cu tactici mai delicate...

N.P.: Am scăpat de bățai, da. Acum știau tot. Da, vezi ce se-n-tîmplă în Ucraina, cu tactici nedureroase²⁴¹, cum rușii au acaparat un teritoriu cît o țară fără să tragă un cartuș...

F.B.: Vă amintiți numele vreunui anchetator sau bățauș?

N.P.: Nu, pentru că eram eu cu mine însumi, nu știam să comunic Morse, nu știam că în celulele vecine sînt alți deținuți și cine sînt ei, n-am aflat numele altor deținuți cît am stat în Uranus. Cred că în privința asta nu m-au pregătit deloc cei care m-au trimis...

F.B.: M-am gîndit mult la acest lucru, am discutat și data trecută... este ciudat că nu v-au pregătit pentru eventualitatea în care ați fi „căzut”, ca și cînd v-ar fi trimis ca să fiți prins.

²⁴¹ Între timp, în momentul transcrierii, 5 septembrie 2014, situația din Ucraina a căpătat dimensiunile unui război, cu lupte și victime.

N.P.: Și eu m-am gândit... ajuns în închisoare și aflînd despre alții care au fost trimiși sau lotul parașutiștilor, în '53, prinși și executați... eu n-am fost legionar, dar sigur că cei care m-au pregătit erau legionari, băgau oameni între ei, m-am întîlnit cu unul dintre ei la Hamilton, la Cîmpul Românesc – Mișu Giurea, nu am discutat problema pe care încercăm să o abordăm acum, nu mi-a venit în minte. Nu am gândit-o. Dar întrebarea pe care o pui mi-am pus-o și eu. Ei m-au trimis, într-un fel... vreau să găsesc cuvîntul potrivit... nu de totală încredere, nu mă credeau cinstit, nu mă credeau de-al lor, gata de moarte. Nici eu nu eram gata de moarte, nu eram pregătit, eram un tip încăpățînat, aveam un singur gînd: să luptăm împotriva comunismului...

F.B.: Dar nu prea știați cum... i-au trimis și pe ai lor, legionari, în care aveau încredere, care erau de bunăcredință, la moarte sigură, la un sacrificiu inutil, la fel de nepregătiți, deci nu cred că a fost o hibă legată de încrederea în cei trimiși. Alt detaliu care dă de gîndit, pe care l-am mai amintit: ce informații militare puteați să culegeți, de vreme ce nici serviciul militar nu l-ați făcut, nu aveați legătură cu nicio instituție.

N.P.: Da, da, dacă vrei, am fost pregătit militar de Sandu Marin, parcă, un legionar vechi, de-al lui Horia Sima, care era cu Vasile Mai-lat, el era cam șeful grupului legionar de acolo, care se ocupa cu maiorul Neagoe de interogarea românilor ajunși în lagăr. Deci, ce să spun...

M-am tot gîndit și eu, am încercat să-mi dau un răspuns...

F.B.: Poate că grupul acesta de legionari care lucrau la Salzburg cu americanii voiau să demonstreze că au activitate anticomunistă, pentru a-și sprijini prezența acolo pe ceva solid.

N.P.: Poate... poate...

F.B.: Ați avut noroc că nu ați fost parașutat, parașutiștii nu au avut nicio șansă, au fost executați.

N.P.: Da, aș fi fost mort azi... dar, gîndește-te că toți parașutiștii erau legionari cu stagiul în țară, deci, ei au lucrat numai cu legionarii. Mai e un caz, Florică Șanta, care a fost trimis ca mine – e mort, Dumnezeu să-l ierte!, tot de la Salzburg, tot cu trenul. Era născut în 15 aprilie 1924, parcă, sau 1922..., era o diferență de 7 sau 9 ani între noi.

Am fost cu el la Pitești și la Gherla, am stat cu el mai mult la Pitești, avea tot o condamnare de 25 de ani, de la el știu că a fost trimis în țară de grupul Mailat. De la legionari știu că Mailat fusese primarul sectorului de Galben din București. Rămîne acest semn de întrebare... tot ei au trimis și grupul de parașutiști... am citit în privința asta, dacă lucrurile trebuiesc spuse, am primit cîndva o scrisoare a unor legionari de frunte, în care îl acuzau pe Horia Sima de dezastrul grupului, pentru care el a încasat o sumă de bani de la americani, pentru fiecare parașutist. Ceea ce este foarte probabil. Ei nu aveau din ce trăi acolo, decît din banii pe care îi luau de la americani. Ca să știi cum trăiau... îmi amintesc, nu știu dacă ți-am povestit, de o încercare de a fi răpiți eu și cel care mă pregătea. Eu cred că rușii au fost, pentru că intrau ca la ei acasă. Ca-n România...

Ți-am spus că locuiam în Elixhausen, un sat, un orașel de munte, cam la 24-30 de km de Salzburg, împreună cu Vasile Crețu, trebuia să vin prin Iugoslavia, să învăț bine limba sîrbă. Uimitor de repede am prins-o, încît discutam cu Crețu în sîrbă. Într-o seară, eram la masă acolo, vedem lîngă noi un cetățean străin, blond-roșcat, cam la 45 de ani, discutînd cu îngrijitoarea, care era și fata proprietăresei aceluia mic motel, și care ni s-a părut că îngîna – noi vorbind sîrbește – românește, repeta, îngîna cuvinte în limba română. Mi s-a părut suspect, dar n-am dat mare importanță. Și seara, pe la ora 10, simțim că cineva încearcă să deschidă ușa. Imediat ne-a venit în minte ce se întîmplase mai devreme. Încearcă să forțeze ușa, noi spunem că locuim acolo, că e cineva înăuntru, insistă forțarea și îi spunem că dacă nu se astîmpără strigăm pe fereastră, cerem ajutorul. A mai încercat, apoi s-a făcut liniște. Și eu, și Vasile eram în mare panică. Am deschis încet ușa, am riscat spunem noi, și am coborît. Am fugit pînă la Salzburg pe calea ferată, încontinuu, 24 de km. Am fugit, mai mergeam, gîfiam. Aveam 19 ani. Acum sînt hoască... cum spune Marcel²⁴²: „hoască bătrînă”. Aveam 19 ani!!

Mi-am amintit de acest scenariu pentru că vorbeam mai devreme despre Mailat. Fugind, am ajuns la el acasă. Cred că era ora 9,

²⁴² Marcel Petrișor.

dimineața. Era treaz, lua micul dejun. Ne-a mutat de acolo. Mi-am amintit de Vasile Mailat pentru că atunci când l-am cunoscut, era iarnă, mînca struguri. Îți dai seama ce bani primeau de la americani! Știu că am mai spus, dar vreau să repet!

F.B.: Deci, Dvs. ați bănuat atunci că era mîna comuniștilor, dar din ancheta nemților a reieșit că erau doi sași?

Iată cum povestiți într-o declarație de anchetă acest episod.

„Motivul pentru care am plecat de la acest restaurant cu CREȚU este următorul: În seara zilei de 4-5 iunie stăteam cu V. CREȚU afară în fața restaurantului pe o bancă și conversam pe sîrbește. Ora era vre-o 6 ^{1/2} cînd deodată se oprește un automobil în fața noastră iar un om îl întreabă pe CREȚU dacă aici la acest restaurant poate căpăta o cameră de dormit căci spunea el viu tocmai din Salzburg și pe tot drumul nu am găsit nicio cameră toate sînt ocupate. CREȚU îl trimite să vorbească cu proprietăreasa iar noi ne continuăm discuția înainte. Deodată CREȚU se scoală de pe bancă, se duce la mașină ia numărul și se întoarce înapoi spunînd că asta e lucru ciudat și ca să fim atenți în seara asta.

Cetățeanul cu mașina a găsit aici o cameră și a tras mașina în curte. El era de cca 44 ani, de statură mijlocie păr castaniu, lat în spate, șchiop de piciorul stîng. Noi ne-am mai plimbat pînă la ora 9 apoi ne-am dus să ne culcăm. Am intrat în cameră și am închis ușa cu cheea, apoi ne-am așezat îmbrăcați pe pat și iar am început să vorbim în sîrbește despre religie. Deodată auzim pași pe scară și pe cineva că încearcă să deschidă ușa noastră. Atunci CREȚU se repede, pune mîna pe un scaun și se așează după ușă așteptînd ca atunci cînd cineva ar intra înăuntru să-i dea în cap.

La un moment dat el spune că trebuie să fugim că acest domn cu mașina a venit special pentru noi ca să ne fure sau să ne omoare că chestia asta a mai pățit-o el încă de 2 ori. Dar pe unde să fugim asta era întrebarea căci geamul era cu gratii de fier iar ca să eșim pe ușă trebuia ca să trecem prin restaurant și era închis.

Discutăm noi ce discutăm apoi CREȚU spune că să eșim tot prin restaurant căci el știa unde pune baba cheia.

Ne-am descălțat și am eșit în picioarele goale pînă în stradă și am în-

ceput să fugim pe câmp pînă cînd am oboșit, ne-am oprit pe loc și CREȚU tremura ca varga spunînd că am avut mare noroc de am fugit căci astfel ne lua și ne ducea la ruși, că s-a mai întîmplat cazuri de astea. Apoi am stat acolo pînă pe la ora 3^{1/2} - 4 cînd a început să se lumineze.

La această oră am plecat înapoi la restaurant căci eram plini de frig și de somn. Cînd am ajuns cetățeanul nu mai era cu mașina acolo. Am intrat iar înăuntru încet de nu ne-a simțit nimeni și am dormit pînă pe la ora 9 ^{1/2} cînd ne-a trezit Dl. BĂRBULESCU care tocmai sosise din Salzburg și ne întrebă că de ce dormim așa tîrziu. Noi am spus toată pățania Dlui BĂRBULESCU și acesta a spus că am avut mare noroc că nu ne-au furat și că imediat trebuie să plecăm în altă parte. (...) Noi am mers cu trenul pînă la stația Itzling (o stație mai înainte de gara Salzburg) iar de acolo m-am despărțit de V. CREȚU urmînd să mă întîlnesc cu el zilele viitoare”²⁴³.

Noul loc de cazare a fost în Salzburg, Maxglan Teisenbergasse 14 Gasthaus Fröhlich.

N.P.: Nu puteam să le dau varianta reală, cum să le spun în anchetă că era să fim răpiți de comuniști? Îmi agravam situația. Nu puteai să nu ai bănuieli și spaime... După doi ani, prin 1952, 1953, a fost furat Puiu Traian din Salzburg și adus în țară. A fost dus la Interne, e om cu activitate bogată, dacă nu mă înșel, a fost chiar șeful județului sau primarul Constanței pe timpul guvernării legionare. Era unul din oamenii de bază de acolo.

*„Numai datorită muncii agenturii organelor noastre au fost prinși.
Ce poate face un om, nu poate face o armată întreagă”²⁴⁴.*

F.B.: Revenind la Uranus... De unde ați fost dus la proces, de acolo sau din Jilava?

²⁴³ DP, vol. 2, ff. 45-46, Declarația din 3 aprilie 1951 (ff. 41-51/ 52-58r-v)

²⁴⁴ Gheorghe Gheorghiu-Dej, în ședința Biroului Politic din 2 septembrie 1953, cf. ANIC, CC al PCR – Cămară, 47/1953, f. 17.

N.P.: Jilava era penitenciarul depozit unde veneai din anchetă.

F.B.: Mai sînt și excepții, nu toți cei ajunși la București au fost duși la proces din Jilava. Cum a fost procesul?²⁴⁵

N.P.: Au fost trei procese în ziua aceea: procesul Curții de Casație, al meu și procesul unor măicuțe; eu am fost singur, am avut un avocat din oficiu, Ion Crăcea. Mai era cu noi un țăran din Banat, acuzat că a colaborat cu partizanii, cu rezistența. El a dat o baniță de porumb.

F.B.: Încadrat la „grupul de sprijin”.

N.P.: L-am cunoscut pe moș Ion Ogrija, parcă el era, să știi că memoria nu prea mă mai ajută acum...

F.B.: A fost judecat tot singur, în aceeași zi, deci au fost patru procese...

N.P.: Singur, da. La Jilava vine la mine și mă întreabă „donșorule, ficiorul meu a fost mare domn...”.

F.B.: Da, ați povestit asta! A strigat Trăiască România Mare!

N.P.: Da, și acum era la proces, a luat 15 ani săracu... Procesul meu s-a desfășurat repede, procurorul a cerut muncă silnică pe viață, m-a acuzat de înaltă trădare, avocatul m-a apărat spunînd că sînt un copil, a cerut circumstanțe atenuante, în ciuda faptului că *sînt vinovat*. Nu știu dacă a durat jumătate de oră. Trebuie să fi spus și eu ceva, dar nu-mi amintesc... Nu a fost nimeni din familie, nu a fost proces public. Am fost la Tribunalul Militar, Secția a II-a, cînd ne-au dat jos din dubă, securiștii și milițienii aveau arme automate, la un moment dat unul dintre noi, un bătrîn din lotul Curții de Casație, parcă Liciu, nu s-a uitat în jos și milițianul l-a lovit peste cap cu patul armei, nu avea voie să ridice privirea. Erau animale, ajunsesem dimineața, se mijeau de ziuă. Am văzut cu ochii mei scena asta. Toată lumea trebuia să meargă cu capul în jos. E tot ce-mi amintesc, să știi că de anul trecut pînă acum memoria mult m-a... lăsat.

Dosarele mele sînt pline de urmăriri, de turnătorii...

²⁴⁵Reveneam cu întrebări despre anchetă și proces, tocmai pentru că discutam foarte fragmentat, cu multe paranteze, sărind de la una la alta; reluînd, încercam să reconstitui cît mai detaliat traseul carceral, procesul, regimul de detenție.

I. Tov. Gheorghiu-Dej informează Biroul Politic că o serie de procese ale unor agenturi imperialiste, descoperite în țara noastră, sînt aproape gata spre a fi judecate.

1) În legătură cu grupurile de spionaj în slujba diferitelor state imperialiste propune să se treacă de îndată la organizarea proceselor. Întrucît sînt mulți indivizi implicați în aceste procese, pedepsele să fie astfel gradate, încît numai inculpații cei mai vinovați să primească pedeapsa capitală, pentru a constitui un avertisment pentru cei ce mai au de gînd să facă spionaj în slujba imperialiștilor; ceilalți să primească condamnări la închisoare pe diferite durate.

Biroul Politic aprobă propunerile făcute de tov. Gheorghiu-Dej. (...)

În legătură cu parașutiștii, majoritatea legionari, aruncați din avion în țara noastră de agențiile de spionaj americane, engleze etc., descoperiți și arestați în ultimul an, Biroul Politic apreciază că este vorba de un succes important al organelor de securitate care au colaborat și au fost sprijinite de populație.

Biroul Politic consideră că trebuie să se treacă de îndată la organizarea procesului, că trebuie condamnați toți cei parașutați, precum și unii dintre cei ce i-au găzduit și ajutat, la pedeapsa capitală, iar parașutistul care s-a predat singur să fie condamnat numai la închisoare pentru cîțiva ani. Pedepsele să fie astfel date încît pe de o parte să intre frica în acei care mai sînt pregătiți a fi trimiși ca parașutiști în țara noastră, știind ce soartă îi așteaptă, iar pe de altă parte să se știe că acei ce îndrăznesc să găzduiască sau să ajute sub orice formă pe cei parașutați în îndeplinirea misiunii lor criminale, împărtășesc aceeași soartă ca și parașutiștii.

Condamnarea mai ușoară a parașutistului care s-a predat singur, să fie de asemenea un îndemn și pentru alții care sînt parașutați și în acelaș timp să provoace neîncrederea organelor de spionaj ale imperialiștilor în elementele ce le recrutează spre a fi trimise în țara noastră.

Biroul Politic consideră necesar să se ia toate măsurile ca procesul

²⁴⁶ Au participat Gh. Gheorghiu-Dej, Iosif Chișinevski, Gheorghe Apostol, Miron Constantinescu, Chivu Stoica, Petre Borilă, Constantin Pîrvulescu și Dumitru Coliu.

parașutiștilor să fie cunoscut atât în țară de către populație, cât și în țările imperialiste”²⁴⁷.

F.B.: Prin urmare, pedepsele erau stabilite din rațiuni de tactică ideologică, avînd cel mai adesea un caracter de prevenire a „actelor de trădare” prin înfricoșarea și descurajarea potențialilor candidați. Procesele nu mai țineau legătura decît formal cu Justiția. Repet: Ați avut noroc întorcîndu-vă singur în țară, dacă ați fi fost într-un lot... nu e deloc sigur cum ați fi sfîrșit, mai ales că la ședința Biroului Politic, din 2 septembrie 1953, Dej spune, după ce se subliniază că procesele trebuie să fie „închise”, „despre unele sau altele – dacă ne convine – putem să scrim [sic], despre unele mai mult, despre altele mai puțin, după importanță”:

„Tov. Gheorghiu-Dej: (...)

Toți merită, pe baza legilor Republicii noastre, să fie împușcați, dar întrucît sînt prea mulți și ar putea să arate a un fel de măcelărie, vom trebui să le administrăm pedepsele la închisoare, numai în cazuri cu totul excepționale, în 1-2 cazuri, să fie condamnați la moarte.

Tov. Chișinevschi:

Unde e vorba de teroare²⁴⁸...

Tov. Gheorghiu-Dej:

Nu numai teroare. Sînt unii care au făcut lucruri grozave, au dat inamicului secrete de stat foarte serioase. Deci unii dintre ei trebuie să fie condamnați la moarte. Eu spun că aproape toți merită acest lucru, dar este o masă de oameni, nu poți să-i măcelărești pe toți²⁴⁹.

Tov. M. Constantinescu:

Pe conducători.

²⁴⁷ ANIC, CC al PCR – Cancelarie, 47/1953, ff. 1-9.

²⁴⁸ Dar unde anume fusese vorba de teroare?

²⁴⁹ Tribunalul Militar București a pronunțat la 12 octombrie 1953 Sentința împotriva celor 13 inculpați în lotul parașutiștilor; pe 30 octombrie au fost executați la Jilava: Ion Golea, Ion (Mircea) Samoilă, Vlad Mihai Vasile, Ion Tănase, Ion Bucșan, Ion Tolan, Gheorghe Dincă, Alexandru Popovici, Axente Păcurar, Șerban Secu, Ion Cristea și Ștefan Popa.

Tov. Borilă:

2-3 în fiecare proces, altfel îi încurajăm.

Tov. M. Constantinescu:

Cei care au activizat și pe alții.

Tov. Gheorghiu-Dej:

De acord cu propunerea? (Toți tovarășii sînt de acord.)²⁵⁰

Cam așa discutau tovarășii despre *omul = cel mai prețios capital...*
Ca despre animale de sacrificat. Sau obiecte.

N.P.: Am rămas fără cuvinte. Și doar nu sînt străin de metodele lor, însă nu mi-am imaginat că la acest nivel discutau ei în Biroul lor Politic... De neînchipuit!²⁵¹

F.B.: „Ordinul de trimitere direct în judecată” este din 10 noiembrie 1951, emis de comandantul regiunii a II-a Militare, lt. Alexandru Gavrilesco, pe baza cercetărilor preliminare și a referatului introductiv redactat de Procurorul-instructor militar de pe lângă TMB, pentru că „ar fi comis: 1. Delictul de trecere frauduloasă a frontierei pp. de art. 267 C.P. 2. Crima de înaltă trădare, pp. de art. 190 CP comb. cu D.L. 856/938”²⁵². Vi s-a dat din oficiu av. Angheluță, din colegiul de avocați București. Pe versoul acestui proces-verbal, e scris de mînă, cu stiloul:

„originea socială: muncitorească

apart. politică: apolitică

Avere: nu are.

Nu a mai fost judecat”. Însă, Colegiul de avocați l-a desemnat

²⁵⁰ ANIC, CC al PCR – Cancelarie, 47/1953, ff. 10-13.

²⁵¹ După ce au discutat și despre cum trebuie pregătit procesul lui Lucrețiu Pătrășcanu, tovarășii au revenit la problema parașutiștilor, pînă în septembrie 1953 fiind depistate „40 persoane care au avut contact cu ei”; tot Dej este cel care insistă: „Aici nu este vorba de a-i condamna la pedepse diferite. Aici trebuie mers la o singură pedeapsă: împușcarea. Și un număr din cei care au dat adăpost, la fel, deci să împărtășească aceeași soartă (...) iar comunicatul în așa fel întocmit, încît să știe că cei ce vor da adăpost măcar și pentru un ceas fără să fi adus la cunoștința autorităților, aceștia vor împărtăși aceeași soartă ca și bandiții (...) vor fi nimiciți”, *ibidem*, f. 15.

²⁵² DP, vol. 1, f. 51.

pe av. Ion Crăcea, pentru ziua de 11 decembrie 1951²⁵³. După proces, care a fost scurt, v-au dus înapoi la Jilava.

N.P.: Am făcut Crăciunul la Jilava. Pe 14 noiembrie 1951, țin minte asta, trebuia să mi se comunice pedeapsa, dar nu s-a întâmplat așa, ci aproape de Crăciun, încît mulți vorbeau în celulă că dacă nu mi s-a comunicat... era o obișnuință ca aceleora care fuseseră condamnați la moarte să le prelungească agonia prin amînarea comunicării pedepsei. Cînd am fost chemat afară, la grefă, un om bătrîn cu ochelari, plutonier-major sau ce era: „Cum te cheamă?”, și îmi dă să semnez, eu imediat am semnat că am luat la cunoștință, pentru că am văzut 25! Eram atît de bucuros, ca un copil... cum ți-am mai povestit.

F.B.: Circumstanțele atenuante au funcționat. Dar e greu de înțeles azi de ce se bucura un tînăr de 20 de ani, în 1951, că a primit „numai” 25 de ani de condamnare. Cred că e vorba de 14 decembrie, nu noiembrie. Conform documentelor din dosar, la 11 decembrie 1951, instanța TMB Secția I, în Proces-verbal (Interogator de inculpat), luat de cpt. magistrat Iulian Ionescu, sînteți menționat ca „funcționar marinar matelot”, și aici sînt reluate pe multe file detaliile aflate deja din anchetă; recunoașteți tot ce ați declarat în anchetă, scrisul ofițerului este greu descifrabil. Sentința nr. 1542/ 11 decembrie 1951 a TMB Secția a II-a a fost dată de instanța compusă din cpt. mg. Iulian Sorescu (președinte), lt.-maj. mg. Ion Stoica, lt. Constantin Marchidan, lt. Ion Petcu și lt. Teodor Manu (membri). Avocatul apărării, Ion Crăcea: „arată că faptele sînt așa cum se arată în acte, inculp. fiind tînăr a fost influențat de promisiunile lui Ștefan, omul din serviciul imperialiștilor, însă el a vrut să vie în țară, fără a face spionaj, este tînăr, infract. primar și merită circ. atenuante”; învinuitul, adică Dvs., nu a spus nimic în apărarea sa, instanța a amînat pronunțarea pînă la 14 decembrie, cînd a hotărît, găsindu-vă culpabil pentru capetele de acuzare înaintate de procuror și constatînd că „sînt circumstanțe atenuante în favoarea sa”, că vă condamnă cf. art. 267 CP art. 25 pct. 6 la 8 ani de închisoare corecțională, 5000 lei amendă corecțională și confiscarea averii pentru trecerea frauduloasă a frontierei; cf. art. 190

²⁵³ *Ibidem*, ff. 52, 56.

CP, 157 CP, art 25 pct. 5, 1 și 6 CP vă mai condamna la 25 de ani de muncă silnică, 5000 lei amendă corecțională, 2 ani de degradare civică și confiscarea averii pentru crima de înaltă trădare; vi se aplicau art. 101 și 104 CP; cf. art. 304 CJM și art. 463 CJM erați obligat la plata a 5000 lei cheltuieli de judecată; detenția s-a computat de la 24 martie 1951. Drept de recurs la Curtea Militară de Casare și Justiție în termen de 4 zile, cf. art. 349-351 CJM²⁵⁴.

N.P.: Da, au funcționat circumstanțele. M-am purtat slab în anchetă, n-am opus rezistență în momentul când... m-am dat... În momentul în care am fost turnat de Ștefănescu n-am mai spus: nu!

F.B.: A fost ca o ușurare...

N.P.: Ah, da, o soluție de a scăpa de chinuri. M-am purtat slab... n-am mai rezistat. Dacă-mi cereau să recunosc că am vrut să-l omor pe Stalin, recunoșteam! Ca să scap de bătai, să scap de anchetă, de tot.

F.B.: Cererea de recurs a fost formulată de avocatul Crăcea, la 17 decembrie 1951, încheiată cu „Trăiască Lupta pentru Pace!” Era o formulă obligatorie, și, oricât de formală, era menită să tempereze din start suspiciunile autorităților. Pentru judecarea recursului a fost delegat av. Gherson Șuler, care își va întemeia motivele de casare, astfel: la anchetă, învinuitul a mărturisit totul:

„pedeapsa este prea mare față de împrejurările în care a fost comisă. Prima instanță îi acordă circumstanțe atenuante și totuși îi dă maximum de pedeapsă. Este adevărat că din punct de vedere formal, prima Instanță a scorbit cu pedeapsa de la munca silnică pe viață, care este maximum prevăzut de textul art. 190 c. penal, însă practic 25 de ani muncă silnică echivalează cu acest maximum. Din acest punct de vedere art. 157 c.p. a cărei aplicare Prima Instanță a găsit că este cazul să o facă practic nu a fost operant în speță.

Considerentele avute în vedere la această soluție cred că sînt a fi reexamine de Onor. Curte și chiar dacă formal ca motiv de recurs art. 370 partea II-a pct. 10 nu este prevăzut pentru astfel de fapte atît de grave, totuși o redozare a pedepsei în lumina celor arătate mai sus este posibilă.

Sub acest aspect Vă rog a primi recursul acuzatului și făcînd o

²⁵⁴ *Ibidem*, ff. 57, 61-62.

aplicațiune mai simțitoare a art. 157 c. pen. a-i redoza pedeapsa aplicată la una mai mică și în practică, nu numai teoretic.

Trăiască lupta pentru Pace!”²⁵⁵

Rar atîta curaj la un avocat al apărării (și din oficiu!) în anii 1950! În traducere: i-ați dat 25 de ani, fără să comită vreo faptă, asta însemnînd, practic, pe viață, și tocmai pentru că e tînr i-ați distrus viața, i-ați anulat-o.

Vă amintiți de un avocat cu acest nume, v-a contactat la Jilava?

N.P.: Nu, nici nu am știut că se face recurs. E prima oară cînd aud.

F.B.: Oricum, tertipul avocățesc al lui Șuler, realmente justificat, nu a ținut. Decizia nr. 455/12 februarie 1952 a Curții Militare de Casare și Justiție (col. mg. Vasile Vlasu – președinte, lt.col.mg. Ștefan Băduț – consilier, mr.mg. Radu Marin – consilier, lt.col.mg. Vladimir Beiu – procuror militar) a respins cererea de recurs ca neîntemeiată. Av. Șuler a susținut în continuare că, deși instanța de fond a acordat circumstanțe atenuante, acestea nu au fost aplicate. Însă, instanța a consemnat că:

„Avînd în vedere circumstanțele cauzei, în speță că recurentul, fiind în serviciu Soc. Sovromtransport și folosind această împrejurare s-a pus în slujba intereselor țărilor celei mai dușmănoase patriei noastre, Anglo-americani, cărora le-a procurat informațiuni privind capacitatea de apărare a R.P.R. și mobilizarea sa economică (...) susnumitul a dat dovadă că este unul din elementele cele mai periculoase ale țării noastre, de interesele căreia s-a rupt, trecînd de cealaltă parte, a lagărului provocatorilor și așîțătorilor la un nou război, care urmărește sugrumarea tuturor libertăților țărilor de democrație populară și subjugarea lor.

Că față de (cu) înțelegerea acordată de partid și de guvern, care prin angajarea sa în Soc. Sovromtransport, i-a dat posibilitatea unei existențe cinste și lipsite de grija zilei de mîine, recurentul, a înțeles în locul recunoștinței, manifestată prin muncă asiduă și perseverentă, așa cum a înțeles întregul po-

²⁵⁵ *Ibidem*, ff. 63, 66-67.

por din țara noastră în ceasul de față să recurgă la cel mai înjositor mijloc de degradare omenească acela de trădător de patrie.

Că, deși, față cu gradul de pericolozitate al infractorului și pericolul social al faptelor sale, cât și cu împrejurarea că instanța de fond în dozarea pedepsei i-a acordat circumstanțe atenuante aplicându-i o pedeapsă de 25 ani muncă silnică iar nu de muncă silnică pe viață așa cum prevede textul art. 190 CP în care a fost încadrat susnumitul, Curtea, pentru aceste considerente constată că instanța de fond a făcut în speță o justă dozare a pedepsei astfel încît motivul de casare depus de recurent se dovedește a fi neîntemeiat și urmează a fi respins”²⁵⁶.

Am dorit să citez amplu din această Decizie, pentru comicul macabru, sinistru, al exprimării. Mustul dialectic țîșnește din fiecare fragment. Limba de lemn își dovedește în astfel de texte preaplinul măsurii ideologice, în baza – și în ciuda absenței dovezilor – căreia au fost distruse viețile a sute de mii și milioane de oameni nevino-vați din lagărul sovietic. Foștii aliați împotriva „hidrei fasciste”, anglo-americanii au devenit acum purtătorii celor „mai dușmănoase” interese împotriva comunismului, în general, a regimului comunist de la București, în special. În ciuda faptului că nu aveau niciun gînd de război, ci numai, eventual, de tatonare a terenului, sînt prezentați ca „ațîțători la un nou război”, iar această politică secretă de racolare de români sub pretextul luptei împotriva comunismului intern (prin întreținerea obsesiei eliberării în conștiința celor ocupați: *vin americanii!*) nu face decît să dea apă la moară propagandei comuniste. Moscovei și vasalilor le convenea o astfel de situație, pentru că alimenta dispozitivul propagandistic antioccidental, în mod paradoxal în paradigma troțkistă a *revoluției permanente*, deși Stalin pusese ca Troțki să fie asasinat, acum, socialismul se construia deodată în fiecare țară „cucerită” în parte și într-o horă frățească lăgăristă, dar și prin acapararea unor noi capete de pod în Europa și pe alte continente. Iar Dej și staful lui erau niște staliniști naționali cît se poate de „deschiși” la practica terorii cu orice preț, pînă la victoria finală. Orice ar fi însemnat asta.

²⁵⁶ *Ibidem*, 70 r-v.

Este un subiect pe cât de delicat, pe atât de greu de prezentat în concluzii clare, definitive. Artizanii propagandei oficiale au exploatat cu ușurință *tema patriei aflate în pericol*, în fapt, substituind-o cu partidul-stat, astfel încât, prin raportare la politica partidului unic, ajuns ilegal la putere, orice gest contrar este etichetat „contrarevoluționar”, „tulburare a ordinii publice”, „trădare de patrie” etc.

Numai avînd o potrivită cunoaștere a mecanismelor ideologice ale epocii, poate înțelege un cetățean al secolului XXI bucuria unui tînăr (care a împlinit 20 de ani aflîndu-se în anchetă la Securitate, trebuie să repet!) atunci cînd grefierul i-a comunicat pedeapsa de 25 de ani de muncă silnică.

N.P.: Comuniștii au crescut în mine setea de a fi alături de toți cei care au ajuns în pușcărie pentru că gîndeau altfel, pentru că voiau să fie altfel. Ei, comuniștii sînt responsabili.

F.B.: Spuneți la începuturile întîlnirilor noastre că în adolescență, la Galați, înainte să plecați pe vas, nu prea știați ce este cu doctrinele politice, mai degrabă aflaserăți despre cîteva personalități politice, țărăniști și liberali. Comunismul era ceva încă necunoscut, iar legionari nu ați întîlnit prea curînd. Nu aveți nici o idee despre ce însemnase scurta guvernare legionară, cu toate restricțiile și abuzurile ei, cu măsurile antirasiale. În 1940 aveți 9 ani și, fiind român, nu aveți amintiri traumatizante. Poate să fie aceasta o explicație a felului în care i-ați perceput pe legionari, pe care i-ați întîlnit în detenție. Cred că sîntem de acord că majoritatea oamenilor înțeleg că asasinatul și propaganda pentru crimă sînt lucruri rele, inumane. Același respect pentru viață și umanitate ar trebui să ne facă însă circumspecți și cînd avem de a face cu o mașinărie propagandistică incitînd la suspiciune, la spaimă, la vînătoare de oameni, instituind sentimentul apocalipsei iminente. Erați în 1951 mai „trădător” decît sînteți astăzi? Vă simțeați îndreptățit să muriți, cum se spune, cu ei de gît?

N.P.: Dacă să vrei binele înseamnă să fii trădător, atunci, pot spune că am rămas la fel de „trădător”, poate chiar mai mult, pentru că ajuns în Statele Unite am lăsat găuri în asfaltul Los Angelesului mărșăluind împotriva regimului comunist, iar după 1989 am făcut tot

ce a ținut de puterile mele pentru a ajuta, în România și în Basarabia. Eu i-am „trădat” pe comuniști, nu mi-am trădat țara. Dacă m-ar fi eliberat după câțiva ani, pînă prin 1954-1955, poate că supărarea mea pricinuită de o suferință nemeritată ar fi dat roade și aș fi ajuns iar în pușcărie. Dar prin 1956 am avut șansa să-i întîlnesc în camerele de „înalță trădare” pe preoții și episcopii greco-catolici. Așa m-am apropiat de Isus și am înțeles care e rostul suferinței. Dacă mi s-ar da timpul înapoi, aș vrea din nou să fiu „trădător” lîngă preoții aceștia, decît „trădător” al poporului meu lîngă comuniști.

F.B.: Să revenim la Jilava... Ați stat în Reduit?

N.P.: Am stat în Reduit, la camera 10, pe care am vizitat-o recent de cîteva ori, am și dat cîteva interviuri acolo. La un moment dat am fost acolo și 200 de oameni! Îți dai seama ce miros era acolo, unde aveai și oala de necesități – tineta, care stătea toată ziua și noaptea fără capac!

F.B.: Am fost în februarie 2012 la Jilava, am suferit un atac de claustrofobie numai gîndindu-mă ce au fost nevoiți să suporte deținuții politici.

N.P.: Eram tînăr, stăteam jos, la „șerpărie”, aveam o singură rogojină – să mă învelesc și să mă întind pe ea. Un miros teribil, groaznic, nu aveam aer, nici iarna nu era aer, vara era dezastru.

F.B.: Preotul Tertulian Langa spune că după Jilava miroseai a vită.

N.P.: De lucrul acesta cu mirosul mi-a spus mama. La Galați stăteam la casă și n-aveam baie. Mama avea o bălie mare... în care ne spălam. În care m-am curățat cînd m-am liberat.

La Jilava am stat cam 5 luni, din august '51 pînă în ianuarie-februarie '52. Am încercat să citesc cărămizile de jur împrejurul pereților celei, pe unde mă plimbam. Erau pline de inscripții ale foștilor legionari... după 1990 au fost șterse toate!! Se mai vede cîte un picior de literă, dar au fost șlefuite!

F.B.: Sîntem atît de buni la distrus mărturiile, la decupat istoria...

N.P.: Pentru că nu se întîmpla atîta ură dacă nu erau legionarii.

Ei au motivat pe alții...

F.B.: Ce vreți, mai exact, să spuneți? Că existența legionarilor a stîrnit ura comuniștilor? Sau pe a celorlalți deținuți, nelegionari, împotriva comuniștilor?

N.P.: Categorie, au stîrnit ura comuniștilor, pentru că erau mai buni decît comuniștii, chiar dacă au existat excese și crime în trecutul lor, au fost accidentale, nu asta era credința lor, m-am convins în închisoare.

F.B.: Ce oameni celebri ați cunoscut în Jilava, ați participat la vreo conferință?

N.P.: Am vorbit la început de cpt. Pantazi, fiul grl. Pantazi. Era un mare vorbitor, un mare orator și toate relatările lui aveau caracter erotic, iar noi le preferam, cu mine-n frunte... Eram înfometați, ne curgeau balele, dar în același timp sîngele fierbea. Sigur că viața acolo îți diminua apetitul...

F.B.: Nu puneau bromură în ceai?

N.P.: Nu cunosc, am auzit tot felul de povești, Dumnezeu știe cît este de adevărat. Ce interes aveau?

F.B.: Să vă transforme în legume, fără dorințe, de exemplu, să vă poată controla mai ușor.

N.P.: Posibil, dar asta au făcut în toată perioada de detenție.

F.B.: O legionară, Liliana Nedelcu-Stan, scrie în memoriile ei – ea a fost și în colonii de muncă forțată de prin jurul Bucureștiului, la Ghencea și altele – că și femeilor li se puneau bromură în mîncare.

N.P.: Nouă n-aveau nici un interes să ne pună, ca să ne potolească dorințele, ci să ne chinuiască în plus, Dumnezeu știe...

Da, Pantazi era la camera 9. Tot acolo era grl. Mociulschi²⁵⁷ care în timpul Primului Război avea grad de căpitan și a intrat cu armata română în Budapesta, era renumit că a luat o vacă, a făcut-o opincă și a pus-o pe Parlamentul maghiar, și a scris pe ea „büdös olah” – valah puturos...

²⁵⁷ Leonard Mociulschi (1889-1979) a fost reabilitat la intervenția grl. Charles De Gaulle, după vizita în România, din primăvara anului 1968. Mai multe detalii pe site-ul oficial al Familiei Mociulschi, la <http://www.general.mociulschi.ro/> (accesat la 22 mai 2016).

F.B.: Un „valah puturos” a ocupat Budapesta... dar asta nu este cumva o legendă? Ocuparea capitalei ungare era disputată parcă între generalii Rusescu și Mărdărescu. Alte personalități?

N.P.: Eu așa știu de la însuși grl. Mociulschi. N-am avut personalități... majoritatea în celulă erau legionari. Și majoritatea erau, și la Aiud, tineri. Și ăia intrați dinainte de '45 erau tineri, că au intrat unii la 16 ani! Romeo Pușcașu, Jaluba – macedonean, un băiat minunat, l-am întâlnit și-afară, minunat!

F.B.: În paranteză fie spus, cunosc câțiva armîni minunați (și eu am ceva sînge machidonesc).

N.P.: Minunați, oameni de bază, oameni de onoare, oameni de cuvînt. Și oameni care bagă cuțitul dacă nu te-asîmperi. Da... am amintiri cu băieții aceștia!

F.B.: Ceva demn de reținut de la Jilava – o bătaie, o carceră?

N.P.: Nu, n-am fost niciodată, eram prea la-nceput, nu aveam nicio orientare.

F.B.: Din cazul Dvs. am înțeles mai mult decît din orice lectură că legionarismul, care a fost o pacoste „afară”, în special în timpul scurtei guvernări a statului național-legionar, a devenit în detenție o formă de rezistență la represiunea carcerală comunistă și un model de rezistență morală pentru alții. Paradoxal, a reușit în condiții de claustrare să-și devoaleze, să-și exploateze la maximum capacități și virtuți morale pe care altădată doar le declama. În exercițiul politic, ca mișcare politică organizată, n-a reușit decît să aducă neazuri și să nege mare parte din rațiunile pentru care apăruse.

N.P.: Cred că așa este, deși, repet, nu îi știam din libertate, cînd au fost la guvernare eram un copil de 8-9 ani, într-o lume în care nu circula informația ca astăzi.

După 4-5 ani de detenție, au apărut și greco-catolicii în orizontul meu... cînd am fost mutat la Pitești.

F.B.: La Jilava nu ați avut nevoie de infirmerie, cum era asistența medicală?

N.P.: Nu... făceau oamenii dizenterie, au fost zile cînd tineta mergea non-stop, nu știu să fi primit cineva ceva... oamenii stăteau la

coadă, era o singură gaură la 200 de oameni! Unii aveau de 5-6 ori nevoie, se sculau și repede...

F.B.: Am văzut niște celule cu veceuri turcești în colț...

N.P.: Acuma! Sînt puse în timp, n-au existat! Ne-a spus chiar domnul care se ocupă acolo de problema culturală... i-am cumpărat recent un... am dat 800 de dolari pe el... pentru Jilava, ca să poată da filme...

F.B.: Un retroproiector?

N.P.: Da, retroproiector! Au început să vină elevi în vizită...

F.B.: Deci, asistența medicală la începutul anilor 1950 era zero la Jilava?

N.P.: Tineta și nimic altceva!

F.B.: Mîncarea cum era?

N.P.: Groaznică, proastă, lichidiformă...

F.B.: Igienă nu, asistență medicală nu, mîncarea execrabilă... Plimbarea?

N.P.: Ne scoteau la cîteva zile. Eram atît de slăbit că nu puteam să țin pasul în marșul plimbării, mă opream și mă țineam de zid ca să mă odihnesc o secundă. Acum am reajuns în situația de atunci, cu inima și cu problemele pe care le am, după 10-15 pași...

F.B.: La vîrsta Dvs. de acum este cumva firesc, ține de biologie, dar atunci nu era.

N.P.: Nu era. Țin minte că m-a bătut Bonciulică, un țigan, pentru că m-a văzut cînd am luat de jos un cartof, era o grămadă de cartofi în curte, la gunoi. Și am luat din gunoi un cartof.

F.B.: Erau stricați cartofii?

N.P.: Da, erau încolțiți, stricați... am luat ca să mănînc, că-mi era foame. Am luat și bătaie, am rămas și fără cartof. M-a bătut... Și mai era o canalie acolo, lamandi...

F.B.: Lamandi executa deținuții condamnați la moarte.

N.P.: Da, „Albă ca zăpada” îi spuneam noi. Era șeful plutonului de execuție. Marcel²⁵⁸ are o poveste cu el... Eu îl ocoleam, nu am avut nimic cu el. Pînă să ajung la Jilava, pînă să-i cunosc pe legionari, pînă

²⁵⁸ Marcel Petrișor.

să-i imit pe ei... îmi plăcea caracterul lor de frondă, de luptă, niciodată capul jos. Mă țineam de ei și căutam să-i imit. Pînă cînd, în 1953, ți-am spus, m-au chemat la grevă, eram la Aiud, era de Paște, mi-au propus să colaborez cu ei... maiorul Holingher. Sînt băgat în birou, unde nu era nimeni. Aștept și, în birou, niște reviste...

F.B.: Alea cu femei... v-au propus să vă ducă, să v-aducă...

N.P.: Da, și după ce m-am delectat cu ele vine tovarășul maior voios „Bună ziua, ce faci?”. Și îmi spune că mă poate pune și în libertate, depinde cum evoluează lucrurile...

F.B.: Îmi amintesc, să luați legătura cu Austria...

N.P.: Și am spus: nu! M-am întors atît de fericit! Eram „legionar”!

F.B.: Credeați că numai legionarii pot să facă asta?!

N.P.: Era așa de mare diferența între – asta nu poți să spui! – legionari și restul, așa simțeam eu...

F.B.: Așa ați perceput Dvs. lucrurile atunci, în situația pe care ați trăit-o. Doar nu vă falsificăm memoria pentru că nu e corect politic să îi pomenim *de bine* pe legionari. Pot să fiu de acord sau nu cu Dvs., dar nu vă pot amenda amintirile.

N.P.: Era așa diferență între legionari și nelegionari... era izbitoare! Parcă erau alți oameni, închisoarea parcă era a lor.

F.B.: Majoritatea au fost cumințiți în reeducare, mă refer mai ales la cea tîrzie. Deci, dacă Partidul vrea, se poate.

N.P.: Se poate! Dar dacă ei au fost cumințiți, ce s-a întîmplat cu ceilalți? Dacă *pînă și ei...*? Numai pe Cristos n-au reușit să-l frîgă!

F.B.: Natura umană este „concepută” în așa fel încît să fie frîntă. Doar cîteva seturi de valori morale și spirituale, și încercarea de a le respecta, fac diferența, mai ales în situații extreme și asta indiferent de credința în care ne-am născut și am fost mai mult sau mai puțin educați. E mai ușor de vorbit despre ele, decît de trăit conform lor. Dvs. știți mai bine, eu doar trag concluzii.

N.P.: În situații anormale, oamenii se comportă anormal. Dar au fost și situații dificile în care s-au comportat ca eroi, ca exemple.

Atunci m-am recunoscut pe mine însumi și am zis că bătlia

este între ei și noi – deja eu mă socoteam așa, pe viață și pe moarte. Am auzit comentariile lor: „mă, ăsta e puiu’ dracului dacă la 20 de ani a spus nu! E de-al nostru”. Comentarii care mă flatau. Așa s-a întâmplat că peste câteva luni, în 1953, când au dat foc la fabrică, am picat de țap ispășitor. Dar totul era pus la cale de administrație. Că legionarii m-ar fi conșins să dau foc la fabrică!

F.B.: Au inventat un complot legionar, de care pomenește și col. Crăciun în raportul lui, pe care l-am citat.

N.P.: Și eu eram victima, eram eroul principal! Și această atitudine anticomunistă cu care am fost altoit în închisoare am purtat-o cu mine și afară, în exil.

F.B.: Am revenit la Aiud... Aiudul carcerelor Dvs.! Aici aveți deja experiență de detenție, nu mai erați cuminte ca la Jilava.

N.P.: E plin de... am cincizeci și ceva de pedepse... Pentru că am fost neastîmpărat. Poate e de vină și felul meu de a fi. Care m-a „urmărit” în pușcărie, în țară, afară... Prin America am avut pe timpul lui Ceaușescu activitate mare împotriva regimului de la București.

F.B.: Autoritățile americane v-au curtat în vreun fel știindu-vă trecutul?

N.P.: Nu, nu. Când am plecat din Italia în America n-aș fi putut dacă nu mă credita cineva. Pe mine m-a creditat ambasada americană de la București, iar din Londra un prieten de-al meu de la biserica Sf. Iosif. Pentru că o frecventam.

F.B.: Dacă v-a ajutat ambasada americană poate că a contat și detaliul din tinerețe.

N.P.: Am fost la ei și am spus că vreau să plec. M-au verificat, le-am dat niște numere de telefon, pe-atunci le știam. Au spus că mă cheamă după 48 de ore, dar ei m-au chemat a doua zi, m-au verificat. Dar pe-astea le-am povestit.

F.B.: Înseamnă că a funcționat un fir mai scurt, datorită acelor telefoane. Nu cred că ar fi fost valabilă situația pentru oricine le-ar fi cerut ajutorul.

N.P.: În Italia, când îți dădea viză pentru America, te chemau la ambasada americană de acolo și era un interogatoriu cu consulul sau

cu altcineva, asistat de o româncă. Mă întreabă câteva lucruri și spun că am lucrat pentru americani, m-au trimis în țară. Mă întreabă cum mă numesc și o trimite pe doamna după un dosar, verifică și spune „ai viza, peste două-trei zile o să te chemăm din nou”. Cum am ajuns acasă pentru masa de prînz, eram la *Pensione Mille Rose*, mi se spune că am fost căutat de la ambasadă. Deci, cît am făcut de la ambasadă – o oră, două?! – s-a rezolvat.

F.B.: Ați spus într-o înregistrare că un general – am înțeles că era vorba de perioada de după 1964 – a spus într-o împrejurare: „ăsta e curvă bătrînă, ăsta nu spune nimic, lăsați-l în pace”...

N.P.: În 1967 – și găsești asta în dosare²⁵⁹ – de Crăciun, că am lucrat și duminică, de Crăciun, ca să facem planul, eram la masă după-amiază, cu toată familia, locuiam într-o cameră cu trei copii. Ușa se deschide, fără să bată, intră direct: „îmbrăcați-vă și haideți cu noi!”. M-au luat pe mine, l-au luat pe socru-meu, după aceea am aflat că i-au luat pe cumnatul meu, pe Florică Șanta – în timpul anchetei am aflat că și el a fost ridicat. Eu am fost dus singur. Am aflat că și Radu, socru-meu, cu care eram la masă, a fost luat, că ne-au luat pe rînd. M-au anchetat: „te-ai întîlnit cu cutare, ai discutat cu cutare”, eram deja format, îi învinuiam de toate murdăriile, de crime... Eu am prins un lucru, cred că în timp l-am învățat: cu cît ești mai hotărît în fața lor, cu atît îi dezarmezi. Nu eram timorat în fața lor. Îi învinuiam de crime, de invenții, de distrugeri.

F.B.: Mi se pare firesc pentru un om care făcuse atîta pușcărie, care nu avusese tinerețe, să se poarte astfel, să rămînă un revoltat. Cu toate acestea, majoritatea deținuților politici s-au purtat ca niște învinși după ce s-au liberat, acesta era scopul ideologic al regimului. Așa cum ne-am comporta majoritatea și astăzi, oamenii au nevoie să își creeze confort, să se menajeze, chiar dacă asta înseamnă „integrare” în sistemul pe care l-au detestat, disciplină, conformism, suspi-ciuni. O închisoare mai largă, în care ai voie să îți faci familie, să te miști, să muncești, este preferabilă uneia excesiv strîmte.

N.P.: Eu n-am trecut prin iadul celor care au trecut prin Pitești,

²⁵⁹ Nu am găsit! Organele știau să își camufleze activitatea!

n-am trecut mai târziu prin Aiud, nu știu cum m-aș fi purtat.

F.B.: Dacă ați rezistat la vârsta de 22 de ani la momeala ofertei erotice, cred că ați fi rezistat și la Aiudul târziu, la „reeducarea prin autoanaliză” sau „nonviolentă”. Îmi place să cred asta.

N.P.: Da, numai momeli au fost la Aiud. Revenind la 1967... mă invită să spun poezii de Gyr. Eu am văzut că era un casetofon mare acolo. Zic: „mă credeți prost?” Nu am vrut să spun! În timpul anchetei, pe la 12 noaptea, vine un tip de vreo 55 de ani, cei doi sau trei se ridică în picioare: „să trăiți tov. general!”! „Ei, cum merge?” „Nu merge, pentru că nu vrea să spună” „Dă-l mă-n pizda mamei lui, ăsta nu vinde niciodată, ăsta cumpără! Fiți atenți!” Imediat au ieșit ofițerii, m-au lăsat singur, am dormit pe jos, pe scîndură, eram la Malmaison. În duminica următoare m-am dus la biserică, mergeam la Sf. Iosif. Acolo m-am cununat, am botezat copiii. Când să ies... este o ieșire pe mijloc, încă una în stînga, și în spațiul dintre ele stătea tov. general și se închina de mama focului...

F.B.: Ați mai povestit, dar e bine să ne reamintim. El se închina ca să nu bată la ochi, era sub acoperire... Tov. general făcea muncă de supraveghere operativă, nu pot să cred...

N.P.: Da, ca să vezi cine erau tovarășii noștri... pentru că acolo veneau toate ambasadele.

F.B.: În 1967 încă mai încercau să vă arunce într-un scenariu legionar?

N.P.: Voiau să inventeze ceva. Totul s-a bazat pe poezii de Radu Gyr, pe care acceptam să discut conținutul, dar nu să le recit! Mă puneau să recit, „nu vă recit!”, le spuneam că nu aveam încredere în ceea ce fac, „e un masacru ce vreți să faceți, vreți să mă implicați în colportare de literatură legionară, eu știu, dar nu vă spun nimic, ar trebui să fiu un prost să vă cred” și mă certam cu ei.

F.B.: E la mintea cocoșului: cum să ridici un om de acasă și îl pui să recite poezii de Gyr! Care e scopul?

N.P.: Dragă, e la mintea cocoșului acum...

F.B.: Cum, dar și pentru Dvs., v-ați prins imediat de intenția lor!

N.P.: Cumnatu-meu nu s-a prins...

F.B.: Păi, cum nu s-a prins?

N.P.: Nu s-a prins!

F.B.: Domnule Popa, te ia Securitatea de acasă numai ca să reciți poezii, așa, de plictiseală, în ziua de Crăciun? În ce scop? Mai ales când ți-ai petrecut tinerețea la pușcărie?

N.P.: Nu l-a pus să recite... el era mai altfel, el era țărănist, l-au pus și pe el să spună cu cine s-a întâlnit etc. La un moment dat i-au confiscat la percheziția de acasă un casetofon. El știa ceva engleză, bâlbâit, i-au luat casetofonul și au tradus, dar era clar că el nu știa engleză și pînă nu au tradus banda aia, nu l-au lăsat în pace. El tot declara că i-a spus soției lui... Se jucau: unul spunea *I love you*, celălalt spunea nu știu ce...

Așa cum lucrurile au evoluat la noi, la mine... dacă reții... am povestit că într-o zi a venit cumnatul la mine și mi-a spus că un coleg de închisoare, necunoscut de mine, pleacă în America, pentru că există acum o înțelegere între americani și Ceaușescu să dea drumul la deținuții politici, iar americanii le trimit în schimb bani și tehnologie. Auzind asta, a doua zi am fost la Ambasadă, am vorbit cu viceconsulul Goodridge, parcă. Gociu și-a depus și el actele și la două-trei luni a venit și el în Italia, eu l-am primit, cu toată familia.

Văzînd totul cum a mers, cred că zvonul care a ajuns la mine despre plecarea foștilor deținuți în Statele Unite a fost intenționat, ca să vadă ce legături am. Nu-i adevărat, niciun deținut nu a venit acolo. Noi nu mai cunoaștem din vremea aia alt deținut politic care să fi plecat în America. Acum vreun an, Moldoveanu îmi spune că nevasta lui n-a vrut să vină. Și spune: „crede-mă, am primit hîrtii de la ambasada americană să vii că-mi dă viză. Îi spun Mariei, care refuză”. Pînă la urmă, o convinge să meargă în America. Și ajung ei la Roma, sponsorizați de americani. Dar de la Roma ca să ajungi în Statele Unite aveai nevoie de alt sponsor. Aflu de la Gociu că Vili e acolo și mi se spune că nu poate să plece pentru că nimeni nu creditează pentru el. Dar e șeful tău!, spun. Eu eram la Los Angeles deja. Gociu nu voia să îl ajute și îl sun pe Vili, care spune că i-au băgat „ăștia” la dosar că este agentul Securității, că a fost turnător în țară. Era pe la începutul anilor

1980, l-au trimis americanii, dar avea la dosar – fapt spus de el mie – că este omul Securității. Ce s-a întâmplat?

F.B.: Plecărilor acestea au fost posibile în virtutea amendamentului Jackson-Vanik, de a cărui respectare americanii condiționau acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate. Regimul Ceaușescu nu era deloc în poziția de a-și diminua relațiile comerciale dacă nu respecta acest acord (transformat în lege, în 1975, anul Conferinței de la Helsinki!) care permitea cetățenilor să emigreze. Așa că a fost nevoit să mai dea drumul la câte un doritor de a pleca, deși asta îi provoca adevărate crize. Ceaușescu era convins că „democrația românească” este mult mai puternică decât cea americană, considerînd că amendamentul Jackson-Vanik constituia o modalitate de intruziune străină în „treburile interne”, dar avea în același timp nevoie de bani și de tehnologie, așa că a strîns ani buni din dinți. Mișcarea Goma l-a perturbat serios, încît putem spune fără să exagerăm că Dvs. și familia ați fost beneficiarii acestei mișcări pentru respectarea drepturilor românilor, inclusiv a dreptului de liberă circulație. În 1978-1979, cînd ați făcut cerere de plecare și ați și plecat, se punea tot mai acut problema respectării drepturilor omului nu doar a dreptului de emigrare, între timp avuseseră loc mișcări pentru drepturi în Europa comunistă, s-a întrunit Conferința de la Belgrad, numită și post-Helsinki... România a primit clauza în 1975, condiționată de acest amendament, dar a pierdut-o în 1988... pentru că s-au înmulțit situațiile de încălcare flagrantă a drepturilor omului. Ceaușescu știind că americanii se pregătesc să i-o retragă, a renunțat singur la ea! Așa a înțeles el să-și apere *demnitatea*. Le-a luat mult americanilor să accepte că prin acordarea clauzei ajutau regimul totalitar și nu cetățenii României.

N.P.: Uite că nu m-am gîndit... deși am militat la Los Angeles.

La Los Angeles am fost printre inițiatorii tuturor protestelor împotriva comuniștilor. Înainte de a pleca Bujor Sion de la post, fostul Consul general al României la Los Angeles, în 1995 a venit Ion Iliescu, s-a făcut manifestație antiIliescu, cu ouă, roșii etc. Și într-o discuție amicală – după certuri –, el se apropie de mine, a aflat că sînt „legionar”, și-mi spune „domne, am toată încrederea în dumneata, fereș-

te-te de cutare, de cutare, eu plec, sînt pus pe urma dumatăle, nu degeaba în Los Angeles aveți atîtea ziare românești, pentru că aici e activitatea cea mai puternică”. Bujor Sion e copilul a doi evrei care, venind din Belgia, au murit într-un accident de automobil și l-a crescut Iliescu.

F.B.: De cine trebuia să vă feriți?

N.P.: De anumite persoane din Consulat. Știam.

F.B.: Deci ați organizat o manifestație împotriva lui Ion Iliescu, dar aveți încredere în Bujor Sion, omul regimului Iliescu și atît de intim legat de acesta?

N.P.: De-a lungul timpului, trebuia să existe un om în Consulat care era de partea demonstrațiilor și era omul de încredere al nostru, venea acasă la mine, nu dau nume că mai sînt și acum acolo... nu e vorba de Sion.

F.B.: Chiar aveți încredere în ei?

N.P.: Eu nu le „vindeam” nimic, n-aveam ce, doar „cumpăram”... Era perioada în care de trei-patru ori pe an venea Părintele Calciu la noi, făceam mereu demonstrații, vorba soacră-mii, Dumnezeu s-o ierte, care spunea că nu mai aveam tocure la pantofi, de-atîtea demonstrații. Mergea toată familia, toți copiii, aveam nevoie de popor! 500-1000-2000! Femei, bătrîni, cît mai mulți, lumea știa lucrul acesta! Urlam, țipam „Jos comunismul!”, „Jos Ceaușescu!” Am făcut din lupta aceasta un mod de a fi.

Și la investigațiile²⁶⁰ acestea de o săptămîină-două la Jilava, cînd a venit vorba despre demonstrațiile noastre care se făceau la Los Angeles, mi-am dat drumul la gură despre comunism, tot ce-a făcut și tot ce face, încît, la un moment dat, cucoana aia mă întrebă „domnule cum ai reușit să aduni atîta ură?” Dar nu e ură, eu detest comunismul! E ceva... mintea ți se oprește, ca să poți înțelege ce au făcut!

Numai la Aiud, dacă te gîndești, unde au îngenucheat întreaga țară. N-au mai rezistat. Nu un an, nu doi, ci 23 de ani! Vreau să văd cine ar fi reușit ca să reziste atîta! Au fost oameni care... Popescu Gheorghe-Dumnezeu, care a intrat la 16 ani și a ieșit la 39 de ani! Băieții îi

²⁶⁰ Filmările.

spuneau „Dumnezeu”, pentru că el răspundea mereu „lasă, mă, cum o da Dumnezeu!”. L-am cunoscut și eu. Oameni admirabili! Vorbești de rezistență!? El nu s-a oferit să devină turnător. Au fost făcuți să devină turnători, s-au turnat unul pe altul, asta au făcut toți! Plus să denigreze, să calce în picioare ce-au avut mai sfânt, chiar dacă este adevărat ce s-a spus în timpul reeducării despre Codreanu, dar e nedemn să faci din om colportorul acestor murdării: că a trăit cu cutare, că a făcut nu știu ce... e viața intimă a unui om, nu există motivație...

F.B.: Povestea Dvs. este pentru o minte ca a detectivului Hercule Poirot. Cu un mic amendament: că el nu prea avea probleme să ajungă la informații secrete, nici nu trebuia să dovedească fiecare supoziție, și că a fost, totuși, un personaj al Agathe Christie. Or, știm că viața bate filmul, realitatea depășește ficțiunea. Un istoric nu are voie să se lase condus numai de intuiție.

Întreaga biografie mă trimite la un pasaj din *Epistola întâia către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel*, rînduri pe cît de simple și frumoase, și care tot pe atît ne pot arunca în brațele deriziunii:

„Cînd eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil; judecam ca un copil; dar cînd m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului. Căci vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci, față către față; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin, precum am fost cunoscut și eu. Și acum rămîn acestea trei: credința, nădejdea și dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea”.

Și, pe cît pricepe mintea mea de *păcătoasă*, citesc în povestea Dvs. exact această dragoste, care a crescut cu timpul, fiind hrănită spiritual în timpul detenției, dacă am înțeles corect că iubirea la care se referă Sf. Pavel înseamnă existența lui Dumnezeu, ca *prezență* în viețile trecătoare ale noastre. Sigur că este o problemă de filosofie, pînă la urmă, însă eu simt această iubire a Dvs., din tot ceea ce ați făcut și faceți cu gîndul la binele celorlalți.

„Dacă noi-naționalii, unioniștii eram la putere în Basarabia D-nul Nicolae Popa se alegea cu un ordin de cel mai înalt grad. Dar, îmi pare rău, i-am adus și am mandatul să-i înmînez o diplomă din partea Uniunii Veteranilor de război a Armatei române din Basarabia”.

(Ion Gorgan, din Chișinău)

15 iunie 2016

F.B.: Dl Ion Gorgan, din Chișinău, născut în 1948 la Bălți, azi un oraș și o regiune teribil de rusificate, a trimis o scrisoare emoționantă despre cimitirul de la Țiganca, scriind încă din primele rînduri: *„M-am trezit în plină rusificare”*. Am reprodus scrisoarea sa în Anexe.

Să ne facem curaj și să vorbim, pe ultima sută de metri, și despre activitățile extrafrontaliere, ca să le numim așa. Cînd ați început să vă implicați...

N.P.: ...în problemele Basarabiei!? Imediat după ultimul Romfest, care s-a ținut la Sibiu.

F.B.: În ce an?

N.P.: În anul 2000, am fost cu părintele Calciu acolo, pentru că în toamnă, atunci, s-a sărbătorit punerea temeliei osuarului de la Cantemir. A slujit și episcopul de Galați, a fost o ceremonie frumoasă, cu tradiție, cu cor, cu parastas. Cantemir, în Basarabia, care-i un raion și capitală de raion.

F.B.: Arhiepiscopul Casian al Dunării de Jos?

N.P.: Casian, da. Acolo m-am reîntîlnit cu Zina Cerchez și Lucia Beiu, ele fuseseră invitate și prezente la Romfest, în 2000, la Sibiu, și ce m-a impresionat pe mine a fost abundența de mîncare, cum numai în bucătăriile moldovenești poți găsi, o mare varietate de sarmale, de exemplu.

F.B.: Povestiți ce este cu osuarul... ce a fost acolo?

N.P.: N-a fost nimic, era o catedrală imensă, înepușă, care încă

nu-i terminată, cu un osuar, o groapă imensă în mijlocul ei, conținând oasele eroilor, ale soldaților care-au pierit în cel de al Doilea Război Mondial. Nu departe de Cantemir este Țiganca. Face parte din raionul Cantemir.

F.B.: Care a fost implicarea Dvs. directă în proiectul de la Cantemir? Aceste cimitire sînt pe aliniamentul Cania-Stoienesti-Țiganca, unde au murit cîteva mii de soldați români.

N.P.: A fost o simplă participare, de aici începe istoria mea cu Țiganca și celelalte. Atunci am rămas încîntat de corul femeilor care au interpretat *La moarte, la Ștefan vodă*, un cîntec minunat! M-a impresionat extraordinar, în toată gălăgia aceea datorată celor care prinseseră chef de petrecere, au început să cînte ele și toată lumea a tăcut. Au cîntat așa de frumos, pe mine m-au impresionat! Pot să spun că de atunci mi-a căzut cu tronc Basarabia.

F.B.: Așa ați ajuns să vă implicați în proiectul de la Țiganca...

N.P.: Exact, în anul viitor, 2001, m-am dus în vizită, fără nici un gînd de ceva, în Basarabia, am trecut pe la osuarul bisericii de la Cantemir să văd dacă s-a mai făcut ceva... Eram cu avocatul Antonie Popescu, de-aici, din București, și cu preotul de acolo, care îmi explică, între altele, că pe acolo, pe unde erau oi care pășteau, pe cîmpul acesta este Țiganca, unde s-au dus bătălii și au murit mii de ostași români. *Aici, sub noi, sînt mii de oameni...* Unde părinte?, ne tot uităm în stînga-n dreapta, pînă vedem cum aleargă cîinii cu niște ciolane în gură.

F.B.: Fantastic!

N.P.: Așa a fost! Antonie nu credea că sînt de om. Sînt de om, îi zic, nu vezi maxilarul? Era rotund, era de om! Uite tibia, uite... Și îl întreb pe părinte dacă îmi dă voie să iau ceva oase de acolo, să merg cu ele în țară și să îi trezesc pe cei care dorm și nu fac nimic pentru memoria noastră. E crimă! Da, sigur, zice părintele, și a făcut rost de două pungi de plastic, am încărcat cu oase.

F.B.: Pur și simplu ieșiseră la suprafață...

N.P.: Ce se întîmplă, Țiganca este pe un deal și de-a lungul timpului apa a spălat pămîntul, iar cadavrele fuseseră îngropate superficial, la distanța aceasta de o palmă, și au luat-o la vale. Cele pe care le

găseam la un lat de o palmă erau unul peste altul, dedesubt mai erau 20, la fund! La un moment dat exclam: Uitați aici o curea de pantaloni! Și când am tras de curea, tot pământul s-a ridicat! Era pantalonul, cu ciolanul care era atât de sumar îngropat... M-a impresionat atât de mult! Și am reușit, cu un ușor risc de a fi batjocorit, să duc cu mine în țară o pungă de oase de la Țiganca. Întrebăm în stînga, în dreapta, am încercat să intru la Ministerul Apărării Naționale, nu m-au primit... Am făcut imprudența să spun: Domnule, e adevărul, am cu mine o pungă de oase... Când au auzit...

F.B.: Cuvîntul *ose* i-a făcut și mai retractili! Este bine să se cunoască aceste amănunte, deși inițial nu ați vrut să vorbiți despre ce ați făcut în Basarabia, și nu numai acolo... Oamenii nu știu cum au fost trezite din letargie instituțiile statului român. Dovadă un text documentat, scris de un blogger obișnuit să caute locurile încărcate de memorie istorică și să vorbească despre ele²⁶¹.

N.P.: Da! Da! Nu vreau să pară laudă, însă m-ai convins că tăcerea oamenilor care pun umărul hrănește minciuna celor care doar dau din gură. Oasele le țineam cu mine în cameră unde dormeam, pe la Piața Rosetti, nu mai știu la cine. Încet-încet, o zi, două, trei, aflu că este în constituire Oficiul Național pentru Cultul Eroilor, cu sediul pe la Piața Victoriei, la Guvern. Am intrat pe undeva prin spate și am ajuns într-o zonă unde erau două-trei birouri care nu făceau altceva decît controlau fișe, acte, nu prea aveau activitate. Mă cert cu unu, îi spun că îi aduc oasele și dacă nu mă primește i le las la poartă, cu etichetă, și-am plecat! A venit și șeful lor...

F.B.: Cristian Scarlat!?

²⁶¹ „La Țiganca sînt îngropați 1020 de ostași români. Este cel mai important cimitir de onoare al ostașilor români de pe teritoriul RM din punct de vedere al numărului celor îngropați. Deși Republica Moldova este independentă din 1991, pînă în 2004 la Țiganca nu a existat decît memoria colectivă a ostașilor români în viață și a localnicilor. Nimic nu arată că pe acea coastă a văii Prutului sînt înhumați peste 1000 de oameni. Când oasele nu au mai rezistat și au început să iasă singure afară din ce în ce mai insistent, Oficiul Național Pentru Cultul Eroilor, o instituție a statului român mereu văduvită de fonduri, a decis că e timpul să facă totuși ceva”. cf. <https://spetcu.wordpress.com/2013/08/25/cimitirul-de-dezonoare-al-eroilor-romani-de-la-tiganca/> (accesat la 21 iunie 2016).

N.P.: Da, și îmi promite că de mâine va cerceta, că au și ei date, cunosc și ei, dar sînt abia la început, că nu au reușit nu știu ce... Și îi invitat să vină la Țiganca de Înălțare, cînd se comemorează Cultul Eroilor. Ajung la Țiganca după trei ani. Ambasada română de la Chișinău nu a vrut să stea de vorbă cu noi, nu au recunoscut că avem soldați morți acolo, unde fusese una dintre marile bătălii. Cu Scarlat am început să mă înțeleg foarte bine, am colaborat. Primul gest pe care l-am făcut acolo a fost că, găsind niște călugări care stăteau în sat și aveau grijă de biserică... Biserica asta era improvizată într-un vagon de tren, din care s-au scos toate scaunele...

F.B.: Deci, biserica era un vagon de tren, dezafectat? Imaginea asta este nemaipomenită! Aud prima oară așa ceva!

N.P.: Exact! Dacă socotești biserica drept clădire! Pentru că nu aveau unde! Și am luat acest vagon, am spus atunci: Nouă ne trebuie o biserică! Hai să facem o biserică la Țiganca, unde avem mormintele... Sînt 3 km din sat, unde era „biserica”, pînă la cimitir. Și am luat vagonul și l-am adus aici. Au aflat autoritățile și nu ne dădeau voie, și nici sătenii din jur, care erau bulgari ortodocși, dar care ne-au sabotat tot timpul, ne amenințau că ne omoară, mai ales pe călugării care stăteau noaptea acolo. Pentru că veneau sătenii noaptea și scoteau oasele afară.

F.B.: Ei nu-și doreau să se întîmple nimic acolo... sau poate voiau să rămîină pășune.

N.P.: Nimic românesc! Dacă vrei, da, pășune, sau erau sentimente antiromânești. Sînt și mahomedani acolo, nu doar ortodocși, erau fricțiuni, probleme de identitate. Am spus că cimitirul vine pe un deal și vorbesc cu părintele, care are o idee fantastică. Spune: Domnu Popa, ei nu ne dau voie să facem nicio construcție aici, dar dacă noi săpăm mamelonul acesta, fără să ridicăm nimic deasupra, putem să facem niște colibe în pămînt.

F.B.: Înăuntru, încastrate?

N.P.: Da! Am dat 2500 de dolari părintelui și le-a făcut, de minune! A făcut lucruri minunate, un om de mare ispravă, părintele Burduja. După aceea s-a întîmplat un lucru bun, pentru că statul român

s-a implicat. Prima care ne-a negat dreptul acesta, că nu avem nicio autoritate, a fost ambasada română. Cădea în spatele ei, dar nu făcea nimic, cîinii fugeau cu oasele-n gură! După vreun an, un an și jumătate de luptă în presă au recunoscut că sînt morți, dar nu sînt atîția, nu sînt 20 000, ci sînt 2 000, dar au admis că sînt! Și nu făcuseră nimic! Cu 2500 \$ părintele a făcut minuni, cred că a mai luat bani și de la alții: un dormitor în pămînt și o capelă în care se rugau. Un călugăr tînăr și un preot bătrîn. La început dormeau în acel vagon și după ce le-am făcut culcuș în burta dealului dormeau acolo. Noaptea veneau bulgarii și dădeau foc la tren, îi amenințau, îi huiduiau, huleau, totul era noaptea, nimic ziua. Preoții au stat acolo, nu i-a omorît nimeni. Între timp, noi am pus o cruce, o troiță, și au încercat să o scoată din pămînt, dar era prinsă într-un bloc de ciment și le-a fost greu.

S-a implicat statul român, prin ONCE, am convenit împreună cu Scarlat cum să arate poarta etc. Poarta și gardul care înconjoară în formă de potcoavă, deci fără porțiunea de deal, sînt făcute de statul român. Iar în 2006 a fost inaugurarea oficială, cînd Majestatea Sa Regele Mihai a venit acolo. A fost sărbătoare!

F.B.: Cam aceasta ar fi povestea Cimitirului de la Țiganca...

N.P.: Da, e cel mai mare și mai frumos cimitir al eroilor din Basarabia²⁶², am înțeles că s-ar fi făcut recent unul la Kiev sau la Odessa... Aceasta a fost implicarea noastră la Țiganca, de fiecare dată cu mitro-

²⁶² Iată ce se spune pe site-ul oficial al ONCE: „Oficiul Național pentru Cultul Eroilor și-a propus, încă de la înființarea sa în 2004, să reabiliteze cele mai importante locuri de înhumare ale eroilor români care au fost distruse după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial. Cimitirul de Onoare de la Țiganca se impunea a fi reamenajat astfel încât să devină un loc de reculegere în memoria celor peste 71.000 de militari români căzuți în Campania din Est (iunie 1941 – august 1944). În acest context, Oficiul Național pentru Cultul Eroilor a lansat – la data de 9 iunie 2005, de Ziua Eroilor – proiectul reconstrucției acestui veritabil memorial. (...) Reconstrucția cimitirului de Onoare Românesc de la Țiganca constă în: împrejmuirea acestuia, reamenajarea celor 9 gropi comune, instalarea a 142 de însemne de căpătâi (cruci creștine), amplasarea a 11 plăci de marmură (pe 9 dintre ele fiind înscrise numele celor 830 de eroi români identificați), amenajarea peisagistică și a căilor de acces, montarea unei troițe, a unei porți monumentale tradiționale și a candelor ce vor arde întru veșnica recunoștință a celor ce s-au sacrificat pentru Țară. Finalizarea de către Oficiul Național pentru Cultul Eroilor a acestui proiect constituie o garanție a respectului autorităților de stat și a societății civile românești față de trecutul nostru istoric”. http://www.once.ro/cimitire/cimitir_țiganca.php (accesat la 12 august 2016)

politul Pătru, care vine în fiecare an de Ziua Eroilor, care e de Înălțare, ține slujbă, vin și elevi. E frumos. Pentru noi e frumos, dar *ei* zac în mormînt. Călugării care făceau de strajă au căutat în niște gropi și cînd am ajuns acolo scosese ră apa dintr-o vălicică și au dat de oase, erau îngropați unul peste altul...

F.B.: Era o groapă comună...

N.P.: Iar eu am găsit și am luat în mînă, Doamne!, o oglindă... numai tinerii aveau oglindă, majoritatea morților de acolo erau tineri, între 18 și 22 de ani. Nici măcar instruiți n-au fost!

F.B.: Carne de tun!

N.P.: Oglinda era căzută, așa mi s-a părut mie, pe gură. Avea o dantură perfectă! Era tînăr, tînăr...

Am uitat să spun că am avut mult de furcă... pînă la final am convenit, am vorbit la Patriarhie, Viorel Badea era ministru atunci, s-a dus la Patriarhie și a vorbit să ne dea voie să îngropăm osemintele, că nu mai puteam intra înapoi cu ele, nu ne lăsau... am cerut voie să le îngropăm undeva la Mănăstirea Cernica, acolo unde sînt îngropați doi episcopi basarabeni²⁶³, dar nu ne-a dat voie mănăstirea, deși patriarhul a zis da. Pînă la urmă, Badea a făcut o ladă-sicriu foarte frumoasă...

F.B.: Cea care apare în fotografii...

N.P.: Da! Și cînd am trecut în Basarabia lada a fost la Viorel Badea, pe care nu l-au controlat, fiind diplomat, și oasele s-au întors în pămîntul în care s-a scurs sîngele soldaților... În groapa aceea puneai așa mîna și luai oasele... Am cunoscut acolo pe groparul de la Cantemir, că și acolo mai sînt două mii și ceva de morminte, am fost cu Grigore Caraza acolo, am pus o troiță, el a donat-o. Vreau să spun că la Țiganca plîngi dacă ești mai slab, un om sentimental... Este imposibil să nu pleci cu ochii umezi de acolo. Căutînd ulterior în arhive la ONCE, am aflat că erau tineri neinstruiți, cu 3 luni, 6 luni, aruncați pe linia întîia.

F.B.: Acum la Țiganca e totul terminat?

²⁶³ În cimitirul Mănăstirii Cernica sînt înmormîntați trei frați preoți călugări originari din Basarabia: Pr. Iron, Pr. Dumitru, Pr. Veniamin, și mitropolitul Basarabiei, Gurie Grosu.

N.P.: Da, e un cimitir îngrijit de autoritățile române, tund iarba, am cumpărat noi în fiecare an, uite că anul ăsta n-am luat!, un fel de ulei transparent cu care se ung troița, gardul, poarta, pentru protejarea lemnului. Le-am cumpărat pe vremea lui Scarlat și un detector de metale. Deci, pe scurt, în fiecare an, la Cimitirul de onoare al ostașilor români de la Țiganca se fac slujbe, vine mitropolitul etc.

Un alt cimitir am descoperit la Neculăieuca, lângă Orhei, tot un cimitir al soldaților români..., unde ONCE a amenajat mormintele, a pus cruci, iar noi am adus o troiță și am plasat-o în mijlocul cimitirului. Este un cimitir mai mic, nu este mare precum cel de la Țiganca. Am mai făcut un cimitir la Ialoveni. În toate acestea am fost implicați, am scos bani din buzunar. Fiecare troiță costa 1700-2000 \$, pe care îi scoteam eu din buzunar, pentru că nimeni dintre cei cu care colaboram nu avea bani pentru așa ceva. Lucram atunci bine cu Florin Săsărman. Nu mai știu cum m-am întâlnit cu el și prin el comandam troițele, ne-a ajutat foarte mult. Toate astea s-au făcut din buzunarul nostru, nicidecum statul român nu ne-a ajutat. Am colaborat cu ONCE, e adevărat, am spus că le cumpărasem și un detector de metale. Mă cunoșteau toți acolo, de câte ori am fost în Basarabia am trecut pe la ONCE și urgentam, dacă era nevoie, le procuram documente. O altă problemă pe care am avut-o, și nici azi nu am rezolvat-o, este Cimitirul din Chișinău.

F.B.: Da, în ce stadiu mai este?

N.P.: Ei susțin că pământul a fost vândut... O porțiune a fost deja folosită, s-a făcut un fel de mall...

După toate documentele pe care le avem, și pe care le-am predat primarului Chirtoacă și ministrului Apărării, care a fost dat afară, al cărui băiat învață undeva în America, la o academie militară, am vorbit cu el... cimitirul a fost făcut în 1918 și cuprindea morminte ale soldaților tuturor naționalităților care au luptat de-a lungul anilor în Primul Război Mondial. Chișinăul devenise un oraș bolnav, luau morții din spital și îi aruncau direct în groapă acolo... Sînt și catolici, și greco-catolici, dar majoritatea sînt ortodocși, români mulți, ruși mulți, sînt și polonezi, și slovaci... Am încercat să determinăm autoritățile să

soluționeze această problemă a vânzării.

F.B.: Înțeleg că terenul pe care a fost cimitirul are un proprietar.

N.P.: Da, un trust, așa mi se spune mereu, am încercat să obținem acte, nu se găsesc acte, să aflăm cum a fost vândut pământul acesta.

F.B.: Să vinzi un cimitir... mi se pare mai degrabă o afacere a mafiei din Republica Moldova.

N.P.: Se pare că au schimbat adresa, pe altă stradă, așa încît să nu mai figureze acolo unde se știa că este.

F.B.: O hoție făcută din hîrtii? Primarul nu a vrut să se implice deloc?

N.P.: Sigur că da! Aceste hîrtii le-am văzut! Ni le-a arătat și ministrul Apărării! Primarul nu s-a implicat niciodată, doar promisiuni că se va face...

F.B.: Nu ne mai miră nimic, primarul nu a vrut să se implice nici în chestiuni care nu ar fi costat mai nimic. Cum ar fi să aloc o clădire pentru Centrul de Studiere a Comunismului în Basarabia și Bucovina de Nord, numit simbolic „Centrul Goma”. Știți foarte bine!

N.P.: Nici ai noștri n-au presat...

F.B.: Cine, în afară de Andrei Țurcanu? Nu se poate lupta de unul singur la Chișinău cu morile de vînt. Știți bine că am discutat direct cu un actual om politic, prieten cu Chirtoacă, gîndindu-mă că poate îi explică primarului importanța acestui Centru. Și nu s-a ales nimic. Nu vor găsi niciodată la mine credit moral și politic acești doi oameni, tineri basarabeni care una susțin și alta fac.

N.P.: Dragă, eu cred că prezența lui Goma în Basarabia și în România deranjează pe mulți.

F.B.: Eu nu spun altceva. Îi deranjează inclusiv pe Chirtoacă și pe prietenul său. Niște marionete politice, care nu și-au dat seama că ar fi avut de cîștigat dacă îl aduceau în Basarabia, fie și simbolic, pe Paul Goma. Dacă ei ar fi vrut cu adevărat să se miște ceva în bine în conștiința românească a basarabenilor. S-au dovedit niște mici piese dintr-un angrenaj de interese de tot felul. Dacă ar fi vrut să rămînă în istoria Chișinăului și a Basarabiei prin ceva cu adevărat istoric, Chir-

toacă trebuia să ia taurul de coarne și să-l aducă acasă pe Goma! Să fi alocat o clădire bună și potrivită, într-o zonă decentă, pentru acest Centru de studii, care, iată, nu poate ființa și funcționa, aici nefiind vorba de persoana Goma, ci de simbolistica sa, de atragerea unui capital de încredere pentru o instituție care să se ocupe de studierea comunismului în Basarabia și Bucovina de Nord. Goma e dintre puținii care merită ca un astfel de Centru să îi poarte numele. S-au implicat și au crezut în acest proiect oameni de mare conștiință, precum Valentin Țepordei, fiul unui mare basarabean – Părintele Vasile Țepordei, fost deținut politic în Gulag și în sistemul concentraționar românesc –, Nicholas Dima, fost deținut politic, ambii și prieteni ai Dvs., alături de care ați luptat pentru multe cauze bune, și alții, și alții, care preferă să ajute, să facă mult bine, rămânând *anonimi*.

N.P.: Sînt de acord cu tine, și știi că m-am implicat. Ne-am implicat mai mulți, în frunte cu domnul Valentin Țepordei, fiul părintelui Țepordei, care a închis ochii cu gîndul la Basarabia. Am fost la Baconschi cu problema Goma, cînd era ministru de Externe. „Și ce putem face noi...?” Așa mi-a răspuns ministrul!

F.B.: Îmi amintesc... Eu l-am abordat pe Titus Corlățean... discuțiile cu reprezentanții noștri sînt, cum se spune în popor, frecții la un picior de lemn. Cîinii latră, caravana trece...

Deci, chestiunea Cimitirului din Chișinău e *cam* moartă, dacă înțeleg bine.

N.P.: Ceilalți din țară, care au mers cu noi de cîteva ori, nu au prea ajutat... Cine ne-a ajutat cu literatură și documente este Eugen Popescu, cel cu Romanian Global News.

F.B.: *Agenția de presă a românilor de pretutindeni...*

N.P.: Între altele, am mai dus în Basarabia sute de computere, folosite, dar care mai puteau fi utilizate. Am găsit un bun român, Petrila, care mi le-a transportat gratis, avea și el lucrurile lui pentru Basarabia... Le luam ieftin computerele acestea, la licitație, mergeau jumătate, restul pentru piese. Umblau puțin la ele și le puteau face funcționale.

F.B.: În ce alt proiect v-ați mai implicat în Basarabia, la Hagi

Curda (Komîșivka)? În fine, este în Bugeac, Basarabia istorică, azi în Ucraina.

N.P.: Aflasem, cred eu, prin Eugen Popescu sau prin Antonie Popescu, avocatul, aflasem de Hagi Curda... că li s-a dat foc de câteva ori... o comunitate de 4800 de români care voiau să audă slujbă în limba română, vorbitori de limba română... un sat mare, cum este și Peresecina, de care nu am vorbit, cu trei biserici, necazul fiind că două biserici țin de Moscova... Aflu, deci, despre Hagi Curda că în duminica respectivă, de Înălțare, nea Vasile Iordăchescu, eroul care se luptă pentru o biserică românească, vine la Cimitirul eroilor de la Țiganca. Așa l-am cunoscut, am stat de vorbă, mi-a plăcut mult de el, era un om necăjit, un inginer agronom de altădată²⁶⁴, dar un bun român. Mi-am zis că indiferent dacă nu voi fi înțeles de colegii mei de biserică, de cult, trebuie să recunosc că biserica ortodoxă a fost cea mai lovită de comunism, a suferit cel mai mult, a dat cei mai mulți martiri. S-au găsit în zonele înghețate ale Siberiei camere de slujitori ai bisericii, congelați, cum îi prinsese moartea, în scaune, pe jos..., unii erau legați. O biserică ortodoxă era binevenită! Nu cauți acum să vezi care dintre biserici este cea „adevărată”.

F.B.: Era o comunitate care suferea că nu are lăcaș de cult.

N.P.: Sigur că da! Reușind să facem o biserică în Hagi Curda am dat o palmă rușilor... eu am văzut în treaba asta și o acțiune politică, ar fi fost prima biserică din afara Moldovei, în Ucraina, cu slujba în limba română care ține de Pătru, nu de Moscova. Am întrebat pe la noi pe la Patriarhie și am înțeles de la ei că se poate. Și-atunci, am băgat mîna în buzunar, aveam 2500 de dolari la mine și i-am dat lui nea Vasile să cumpere pămîntul. Costa 6000, i-am spus că îi trimit restul într-o lună, el să facă actele.

F.B.: Deci, ați cumpărat întâi terenul, cu 6000 de dolari...

N.P.: Da, terenul cu casă pe el, că era în sat. După aceea, am mai cumpărat un alt teren lîngă acesta, rezultînd un spațiu mare de parcare. Două case, una am dărimat-o și s-a făcut biserica... Am avut noro-

²⁶⁴ Mihai Nicolae susține că Vasile Iordăchescu a fost șef de colhoz și are o mare putere de convingere în comunitate.

cul că la DRP a fost Eugen Tomac, pe care-l cunosc de când era copil, în facultate, și-i ajutam pe mai mulți studenți basarabeni cu o bursă de 25 de dolari pe lună. Țin minte că le dădeam, lui și soției, 50 de dolari... care erau bani atunci! Statul român dădea 50! Mai îngroșau ciorba cu cei 25. Sigur că ei trebuiau să vină cu notele, îi verificam, făceau și ei șmecheriile lor, i-am prins... dar ce copil nu face?

Nea Vasile, fiind om mare, a și început în acel an fundațiile și turnarea betonului primar, și țevile de fier care veneau acolo în beton...

F.B.: Biserica din Hagi Curda a fost terminată între timp?

N.P.: Sigur că da! A fost și sfințită. În 2006, când s-a turnat fundația, au fost reprezentanții Ambasadei române de la Odessa. Am avut noroc, DRP le-a dat bani să facă o biserică. Nu discut că nu s-a lucrat cinstit din partea celor care primeau banii bisericii, a costat enorm, peste 250 000 de euro. Bisericuța asta... Poți să afli tu în ce an a avut loc sfințirea bisericii?

F.B.: Da, pe 16 iulie 2011. Totuși, ridicarea și terminarea unei biserici costă mai mult decît construirea unei case, o biserică are o arhitectură specifică, mai complicată, tot felul de detalii care nu se regăsesc în construcțiile civile, probabil că s-a cumpărat și clopot din acești bani... Pînă la urmă, nu cred că a muncit cineva voluntar, toată lumea vrea să câștige...

N.P.: Da, da. Munca s-a plătit la prețul pieței, care e o piață scumpă. Cineva a avut o pîine bună de mîncat în toată povestea asta. Biserica are hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavel.

F.B.: Sînt multe biserici cu acest hram. Este subordonată Mitropoliei Basarabiei, care ține, la rîndul ei, de Patriahia de la București?

N.P.: Da! Și la ceremonia de sfințire a fost mitropolitul nostru cu un sobor de preoți. Am fost acolo. Și a fost o mare problemă ca să fim primiți de ucraineni, eu am reușit printr-un furtișag, cu Săsărman, ne-am oprit noaptea la Ungheni și pe la 2-3 dinspre dimineață, fără să ne simtă recepționarul, am ieșit prin spate, am fugit și am trecut granița. Dacă ne prindeau... Dacă-ți amintești, a fost mare scandal atunci. Autocarele cu români au fost oprite, nu li s-a dat voie. Am avut

și incidente acolo, numai Dumnezeu ne-a salvat, pentru că, în spatele primăriei erau, așa susțin unii, trei mii de cazaci cu săbiile scoase, care voiau să-i măcelărească pe toți cei prezenți la biserică.

F.B.: Asta sună a Evul Mediu...

N.P.: Da, da... uite ce-au făcut acum-a-n Ucraina, mai rău ca în Evul Mediu! Pentru că tu ai altă orientare, am dreptul să te omor... S-a sfințit biserica, dar încă avem probleme, care par să fi început să se amelioreze. Nu avem preoți care să vină în Ucraina...

F.B.: Adică, într-o comunitate de patru mii și ceva de suflete nu există un preot care să fie paroh?

N.P.: Există preoți, dar care țin de Moscova! Asta e singura biserică legată canonic de București!

F.B.: Înțeleg asta, dar cine vor ei să le apere drepturile identitare, dacă nu pot da un preot pentru propria comunitate? Îmi pare rău că vă supăr, nu cred în ajutoarele extracomunitare, atîta vreme cît oamenii nu știu ce vor și nu se ajută singuri.

N.P.: Biserica Ortodoxă Română plătește cît îi plătește și pe ceilalți, cu 70 de dolari, plus că Nicu Popa îi dă 150 de dolari pe lună în mînă, și i-aș da și 300, numai să se mute cu preoteasa acolo. Are copii care sînt în Basarabia și care nu vor să vină în Ucraina.

F.B.: Cum slujește în Ucraina, dacă locuiește în Basarabia? Și Nicu Popa... le poate substitui la nesfîrșit lipsa de conștiință și de responsabilitate?

N.P.: Dar e o realitate, ce vrei să faci? Nu ne-am gîndit atunci, la început, asta e...

F.B.: Mă gîndesc ce fel de biserică e aceasta, și nu mă refer la clădirea ei, ci la comuniune! Oamenii au nevoie de preotul lor, pentru împărtășit, pentru pomeniri, pentru un sfat, ce știu eu, care nici măcar nu sînt practicantă!? Încerc să înțeleg ce înseamnă și care este rolul bisericii și al preotului într-o comunitate, de orice confesiune ar fi! Atunci, la ce bun atîtea eforturi? Și unde e preotul acesta? La Chișinău?

N.P.: E undeva la granița de Sud și merge acasă 2-3 zile, o dată la 2-3 luni. Altfel nu găsim preot!

F.B.: Vedeți, aici avem o problemă. Basarabeni se plîng, dar cînd e să pună osul la treabă, ei pentru ei, nu-și găsesc oamenii. Poate nici nu-i caută. Nu e primul caz pe care-l știu. Chiar din experiență directă.

N.P.: Am angajat și un avocat, care e și al Mitropoliei. Încercăm acum cu nea Vasile, care a început parcă să joace *uite neagra, nu e neagra* cu noi... E bolnav de inimă și, dacă moare, biserica rămîne proprietatea lui, iar copiii o vînd!

F.B.: Cum așa? Ați făcut o biserică pe numele lui Vasile Iordăchescu? Nu s-a gîndit nimeni că totul se face și se încurcă potrivit legilor din Ucraina?

N.P.: N-am știut atunci! Pentru că este pe terenul cumpărat de un individ pe numele lui, și care găsește tot felul de motivații și nu merge ca să semneze și să dea pămîntul în patrimoniul Bisericii.

F.B.: Halucinant! Ați dat 12 000 de dolari din buzunar ca să cumpărați teren pentru o biserică, fără să vă pese cine îl cumpără și pe numele cui?

N.P.: Acțiune întreprinsă fără cap! Eu am făcut asta, ca particular, dar DPR a dat 200 000 de dolari, iar eu, în total, 56 000... Eu, adică Nicolae, Mihai, Andrei Popa... toți ai mei! Așa a fost.

F.B.: L-am contactat pe avocatul Alexandru Postică. Dumnealui a preluat situația bisericii abia în primăvara anului 2016 și îmi scrie că proprietarul, adică Vasile Iordăchescu, este „o persoană dificilă”. Avocatul a încercat să negocieze, dar proprietarul „a condiționat prin delegarea unui preot în comunitate, am făcut tot posibilul și am delegat preot, care inițial era foarte bun pentru proprietar, dar pînă la urmă proprietarul a început să caute nod în papură și la moment relațiile sînt tensionante”. La această situație neverosimilă, se adaugă legislația ucraineană, care „este restrictivă la vîndut terenuri către străini, or acolo vorbim despre bunuri complexe”²⁶⁵. Se pare că e nevoie de o minune ca Vasile Iordăchescu să fie convins să semneze în fața notarului actele necesare pentru ca biserica să nu mai fie proprietatea unei persoane fizice. Poate că e nevoie chiar de o intervenție pe cale diplomatică.

²⁶⁵ Cf. Corespondență privată, 6-7 august 2016.

N.P.: Nu știu, nu știu cum s-a făcut. Ultimul cec de la noi a fost de 26 000 de dolari, semnat de soția lui Mihai al meu, care-i baptistă! Îți dai seama? O baptistă a semnat pentru ortodocși! Ne rugăm ca Iordăchescu să revină la sentimentele pe care le avea când l-am cunoscut.

F.B.: Îmi amintesc de împrejurarea cu acest ultim cec, pentru că am avut o discuție prietenească, de față fiind și Dana Tapalagă, care era de acord cu mine. Nu știu dacă vă amintiți, dar v-a deranjat, îmi mențin aceeași părere și azi. Atunci nu știam ce știu azi, și îmi pare rău să constat că am avut dreptate. Cu afiția bani se putea face o școală, puteau fi dotate mai multe școli, se putea investi în educația românilor basarabeni din Ucraina, cam așa vă spuneam... Știți ce pot face copiii deținătorului legal?

N.P.: Vînd rușilor! Cu biserică cu tot. Nu știu, trebuie făcut ceva...

F.B.: Să-ți dai sufletul pentru cauza românească, nu?, că despre asta e vorba, și să constăți că ditamai comunitatea nu poate să nască din sînul ei un preot?

N.P.: Ce spui tu e o situație generală, așa sîntem noi, românii... nu numai basarabeni fac asta. Noi, în cazuri asemănătoare, ne-am comportat la fel!

F.B.: Da...

N.P.: Deci, avem probleme cu biserica din Hagi Curda. Zilele acestea urmează ca Vasile Iordăchescu să fie adus în țară, tratat la inimă. Există pericolul să moară oricînd, iar proprietățile rămîn toate pe numele lui...

F.B.: Cred că soluția cea mai eficientă ar fi să iasă ortodocșii atașați de biserică, dacă într-adevăr sînt, și să spună: Vrem ca biserica să fie a noastră, a comunității!

N.P.: Ar fi bine, dar nu se va întîmpla, pentru că nu au preot, au migrat la celelalte două biserici, aflate sub jurisdicție rusească, duminica la liturghie aici vin numai 6-8-10 oameni!

F.B.: Ce spuneam mai devreme? Nu există păstorul! Nu e trist, din păcate, e revoltător de trist!

V-ați mai implicat și în alte astfel de proiecte?

N.P.: Da, biserica de la Peresecina. Am fost dus acolo de Zina Cerchez și am cumpărat de Crăciun niște cadouri pentru copiii din comunitate. Am găsit o clădire, fost aprozar altădată, o clădire din beton, și fiind în apropiere de Chișinău au vândut-o cu 20 000 de euro, a fost amenajată frumos într-o biserică ortodoxă, s-au scos ziduri, s-au construit ziduri... le-am plătit 10 000 de dolari²⁶⁶...

F.B.: Tot Dvs.?

N.P.: Dar cine altcineva, fată scumpă, ești de minune!? Cine altcineva?

F.B.: În regulă, în biserica asta vine cineva la slujbă?

N.P.: E plină!

F.B.: Slavă Domnului!

N.P.: Au un părinte minunat! Vreau ca, dacă mai apuc vreodată

²⁶⁶ „Pentru enoriașii Bisericii Sfântul Ierarh Nicolae ai Mitropoliei Basarabiei (Patriarhia Română), ziua de 2 februarie 2016 a fost ca o sărbătoare. Ei l-au avut oaspete pe mult așteptatul ctitor al Bisericii, domnul Neculai Popa, american de origine română, născut în Moldova din dreapta Prutului, domiciliat în Los Angeles, SUA, președinte al Consiliului Româno-American și pe secretarul său domnul Mihai Nicolae, membru al organizației Platforma civică Acțiunea 2012 și președinte al «Institutului Frații Goleșcu» pentru românii de pretutindeni.

După ce au fost întâmpinați la gara Chișinău de către Parohul Bisericii, preotul Sergiu Matei, și de către Iacob Cazacu-Istrati, poet și publicist, vice-președinte al Worldwide Romanian Forum – Forumul Românilor de Pretutindeni cu reședința în Canada, oaspeții s-au deplasat la Orhei, la Oficiul notarial și cadastral, unde în prezența funcționarilor s-a autentificat tranzacția de vânzare-cumpărare a clădirii-bisericii.

La Orhei oaspeții s-au întâlnit cu Vicepreședintele Raionului Vasile Miron, care i-a mulțumit domnului Neculai Popa pentru ajutorul enorm, dat pentru cumpărarea clădirii Bisericii din Peresecina. (...)

Ctitorul a fost plăcut surprins de inițiativa parohului de a finisa, repara și amenaja una din încăperile din biserică pentru o bibliotecă, sală de lectură și de mici manifestări cultural-naționale, lucru de acum început. Cel mai important lucru, care necesită timp și muncă serioasă, este acoperișul cu turle. Atât interiorul, cât și exteriorul bisericii Sfântul Ierarh Nicolae are la bază elemente naționale de artă. Mai sînt multe de făcut pînă a aduce acest lăcaș sfînt la condițiile necesare, dar după cum ne-a spus tînărul preot Sergiu Matei:

«Cînd ești susținut atât spiritual, cît și material de așa oameni ca Dl. Neculai Popa, Mihai Nicolae ș.a. greutatea nu se simt... Le mulțumesc mult din partea enoriașilor și a mea personal, fiindcă ne-a adus un mic soare de lumină, din lumină... din a lor lumină.» (...)

Corespondență realizată pentru România Breaking News – RBN Press cu concursul domnului Iacob Cazacu-Istrati <http://romaniabreakingnews.ro/dar-din-dar-lumina-din-lumina-o-noua-biserica-pentru-mitropolia-basarabiei-corespondenta-de-la-peresecina-r-moldova/> (accesat la 21 iunie 2016).

să merg în Basarabia, să vii cu mine.

F.B.: Merg. Să revenim. Îmi amintesc de Crăciunul trecut că ați fost să le duceți copiilor cadouri la biserică...

N.P.: Și așa l-am cunoscut pe părintele Matei. Și mi-a vorbit de clădirea aceasta, am fost, am văzut-o, mi-am zis că față de 250 000 cât costase dincolo, merită să riscăm. Le-am dat 10 000, am făcut actele, urmînd ca încă 10 000 să le dăm pînă în 3 noiembrie anul acesta²⁶⁷. Ce te uiți așa la mine?

F.B.: Nu se înregistrează privirea!!

N.P.: Nu mă sabota! [rîde] Am avut discuții cu ei, le-am făcut veceu... nu aveau! Ce se întîmplă... bătrînii sînt cei care vin mai des la biserică și îi apucă problemele... ce vor face? Și-atunci, am mai dat încă o mie de dolari și am făcut un veceu, cu o fosă imensă de beton, am cumpărat două mașini de spălat, în felul acesta țaranii putînd veni să-și spele rufele, într-o anexă de lîngă biserică, unde este canalizare și tot ce trebuie. Și vreau acum să le fac o cantină care să nu îi coste nimic. Sînt bătrîni...

F.B.: Așadar, aveți și un rol civilizator! Însă, mă scuzați, vreau să înțeleg... Cînd nu veți mai fi Dvs. ca să dați bani pentru cantină, cine o să le dea?

N.P.: Îți spun, dacă mă lași... nu dau bani pentru mîncarea lor, am început să învăț și eu, îi las să-și facă singuri, pentru că nu este femeie bătrînă care să nu găsească, să nu aibă cîte ceva... putem avea o evidență a bătrînilor în satul respectiv și măcar o dată pe zi cineva să le ducă o mîncare caldă, copiii cu bicicletele de exemplu. Din mîncarea tuturor: tu dai cartofii, eu dau făină...

F.B.: Cu alte cuvinte, asigurați infrastructura, bucătăria unde să se gătească, dar asta presupune muncă voluntară, muncă în folosul comunității... să sperăm că va funcționa.

N.P.: Exact, dacă lucrurile merg bine, sigur, o să cumpărăm și niște vase mai adecvate, văzînd și făcînd. Se pot face lucrurile acestea.

²⁶⁷ Am stat de vorbă cu dl Mihai Nicolae, care mi-a spus că la începutul lunii septembrie 2016 a fost în Basarabia, a plătit ultima tranșă de bani, a făcut cadastrarea incintei bisericii și a plătit impozitul pe tot anul.

Cu lucruri mici putem construi cerul.

F.B.: Dar s-avem grijă cînd semnăm actele, că și acelea contează în „cer”, după cum ați văzut, altfel rămînem fără el. Fără cerul frumos și înalt... depinde cine este proprietarul cantinei, că s-ar putea ca bătrînii să rămînă fără masa caldă de la prînz... iar „cerul” să aducă dividende necuvenite.

N.P.: Nu eu cumpăr mîncare!, fiecare o fi avînd cîte doi cartofi puși deoparte pentru iarnă...

F.B.: Am înțeles asta.

N.P.: Totul depinde de Părintele, cît reușește să *smulgă* inima de la ei, ca să se ajute între ei!

F.B.: Da, știți că eu sînt sceptică, noi nu reușim să funcționăm după normele nescrise ale altruismului, ale facerii binelui pur și simplu, fără să așteptăm altă răsplată în afara mulțumirii de sine, a bucuriei că ai putut ajuta pe altul fără să primești ceva în schimb.

N.P.: Nu ai impresia că religia este primul element care contează aici, primul îndemn?

F.B.: Sigur că așa este, în mare, dar nu este doar asta.

N.P.: Nu crezi că de aici pornește totul?

F.B.: Da, însă...

N.P.: Mereu ai un „dar” de adăugat!?

F.B.: Evident că am! Asta îmi amintește cum ne-am cunoscut noi mai bine, poate o să revenim... Pot fi o ființă darnică, altruistă, grijulie față de aproapele meu fără să fi fost botezată și crescută de catolici! Nu credeți? Pot fi – nu excepția care confirmă regula – exemplul care poate infirma o prejudecată? Prietena mea și a Dvs. Dana Tapalagă, care strînge lucrușoare și bani pentru copii sărmani, pentru bătrîni ca vai de capul lor, pentru bolnavi de cancer, nu este? Mi-a cerut și mie, am dat cît și cînd am putut. Și atîția alții, dacă ați ști cîți sînt! Ortodocși! V-o spune o persoană foarte critică față de comunitatea ortodoxă în care s-a născut. Problema noastră, pe care nu o putem lămuri aici, ține de „moștenirea” istorică și, mai ales, de neșansa de a fi fost făcuți *tabula rasa* de comunism. O altă față supărătoare a problemei românești este dată de lipsa de consecvență și de seriozitate a

intelectualității, care nu reușește să se constituie firesc în elită. Nu în vedete de televizor, ci în adevărate modele.

N.P.: Dragă, de ce trebuie să stau eu, român, cu mîna întinsă la italian?

F.B.: Pentru că Biserica Ortodoxă ne învață mai ales să ne plîngem, să ne tînguim, să ne pupăm cu lacrimi și muci la nunți și înmormîntări, apoi să ne săpăm groapa unul altuia, ca niște străini aflați în dușmănie. Pentru că lăsăm bani de cîte ori mergem la biserică, fie că e vorba de o slujbă de pomenire, simplă, fie că e vorba de ziua de Paște sau de oricare sărbătoare, și preotul paroh bagă banii în buzunar, pe considerentul că are salariu mic, și toți enoriașii știu asta, și totuși dau, și nimeni nu-l întreabă de ce nu strînge acești bani pentru Biserică, adică pentru Comunitate, cu toate ale ei și orice ar însemna asta. Nimeni în țara asta, nicio instituție nu te învață să fii bun cu aproapele tău, și darnic la nevoie, ci să fii strîngător, egoist, să faci curat în curtea ta și să arunci gunoiul în drum, peste gard, în spațiul public. Am avut neșansa să larvăm în noaptea civilizației 50 de ani, cînd, după război, țările europene care nu au fost cotoprite de trupele sovietice s-au putut dezvolta așa cum arăta mersul firesc al istoriei, în vreme ce noi am involuat mental și cultural. Un regim democratic după 1945 ne-ar fi acordat șansa de a depăși, în sfîrșit, paradigma formei fără fond, de care pare că nu avem scăpare. Este o prăpastie între discursul public și practica politico-socială. Instituțiile noastre au luat numai forma celor de afară, oamenii care ar trebui să le încarce cu sens și cu rost au mentalitatea și apucăturile de care tocmai vorbeam. Zicerea strămoșească *nu se face primăvară cu o floare* este veșnic de actualitate la noi. De parcă ne supraviețuim nouă înșine într-o primăvară etern neterminată, într-un anotimp hîtru și indecis. Nu e ca și cînd nu am avea exemple pe care să le urmăm, doar că modelele noastre autentice sînt fie marginalizate, fie împiedicate să devină cunoscute.

N.P.: Dacă m-aș fi priceput la cuvinte, aș fi spus la fel!

F.B.: Credeți că numai în Basarabia nu sînt veceuri?

N.P.: În America, dacă faci reparații la casă și angajezi niște muncitori, primul lucru este să aduci un veceu mobil, ecologic.

F.B.: Au apărut și la noi, pe șantiere, că nu au unde să se ducă muncitorii...

N.P.: Dar e civilizată, e bine! Așa trebuie!

F.B.: Cu fetița cu oase de sticlă cum a fost?

N.P.: Și de asta ți-ai amintit... Practic, Zina Cerchez m-a trimis să găsesc fetița asta cu oasele de sticlă. Am anunțat pe părintele că viu în data de cutare, a venit și a adus fetița din Peresecina. Am cunoscut fetița. O știi, ai poze?

F.B.: Nu, nu o știu, dar tot ce știu despre ea am aflat de la Aliona Negoită, ea s-a ocupat de spitalizare și de restul. A pus mult suflet pentru a o ajuta, ca de la basarabeancă la basarabeancă, lucrând îndeaproape cu Dvs.

N.P.: Da, și ne-am hotărât să o ajutăm. Primul lucru: ne-am gândit să o ducem la spitalul „Grigore Alexandrescu”. Eu acolo cunosc pe părintele Peiu, un om de mare ispravă, de la capela spitalului. Un preot de inimă, un preot bun. Am trimis pe Aliona, care s-a dus și a vorbit cu părintele, care ne-a ajutat foarte mult, imediat a fost internată, ca să aflăm peste puțin timp, nu mai mult de o săptămână, cred... că nu o poate trata, pentru că nu este cetățeană română. Sînt 10 sau 11 copii care au această boală în România, iar Ministerul Sănătății le oferă asistență gratuită.

F.B.: Sigur, aici este vorba de asigurarea medicală...

N.P.: Da. Și atunci, am venit înapoi și printr-un avocat, pe care eu l-am susținut la școală, așa cum am făcut și cu alții, am reușit... E vorba de Ruslan Deleanu, care s-a ocupat de ea, acum are cetățenie română, buletin de București, fiind *luată în spațiu*, cum se spune, de Mihai Nicolae, prietenul meu, tot avocat. Așa încît, a fost reinternată înainte de Paște, a suportat cîteva operații, între care introducerea unei tije metalice, mai are încă vreo patru operații de făcut, dar beneficiază de tratament gratuit în spital. Noi ne ocupăm în continuare de medicamente și de ce mai trebuie, mama a trebuit să o însoțească pe perioada spitalizării, ne-am ocupat și de aspectul acesta. Acasă i-am amenajat o baie, pentru un confort minim, în felul acesta ajutînd-o și pe mamă, care trebuie să o spele, pentru că fetița nu poate singură.

Mă bucură mult, e un lucru bun, sînt mulțumit pentru că fata merge spre bine. Țin legătura cu mama ei, care îmi spune că fata a început să simtă durerea, ceea ce e mare lucru, înainte nu simțea nimic! Și, deși a lipsit destul de mult de la școală, copila este premiantă!

„Fata cu picioare de sticlă a început să meargă fără carucior și se numește Leahovici Iuliana.”

(mesaj primit de la Dl Popa, 15 iulie 2016)

F.B.: Ca să înțeleg corect: v-ați ocupat de logistică și de partea financiară. Nu conțin să mă întreb, oare lumea n-ar deveni un loc mai puțin trist, dacă oamenii cu putere financiară mult mai mare decît a Dvs. s-ar implica benevol în astfel de cazuri, aducînd puțină alinare familiilor cu probleme și speranță unor copii, cum este această fetiță, care, din cîte am înțeles, este un copil bun și dotat? Iuliana și Dvs. meritați un roman, unul care să se intituleze chiar *Fetița cu oase de sticlă*.

N.P.: Da, am suportat cheltuielile: medicamente, tren, cazări, taxiuri, baia de acasă, actele și tot ce implică birocrăția asta românească, avocatul nu a vrut să fie plătit... fost bursier, și el, și soția lui – Ludmila, o altă pereche de bursieri de-ai mei, cum îmi place să îi numesc, niște copii minunați!... Dar nu mă descurcam fără ajutorul unor oameni precum cei pomeniți, care au pus multă inimă, eu fiind mai tot timpul în Statele Unite, nu mă descurcam fără Aliona Negoită, fără Mihai Nicolae și alții. În plus, am o vîrstă și probleme de sănătate, nu mai pot să fiu dinamic cum eram, să zicem, cu 8-10 ani în urmă. Mai am o pereche de bursieri basarabeni aici, în cartierul Crîngași, absolvenți, cu mastere, dar care nu au găsit joburi în pregătirea lor și au deschis o frizerie, dar cîștigă bine. Pot să trăiască! Am atîtea lucruri cu Basarabia! Mi-ai amintit multe dintre ele...

F.B.: Într-un e-mail, Lucia Beiu își amintește mai multe fapte ale Dvs...

N.P.: Dar ea este tînăra, este firesc să aibă memorie mai bună...

„Domnul Neculai Popa este motorul acțiunilor de bine. Ascultă orice păs și este receptiv la orice strigare de ajutor. Astfel, în anul 2005, prin

intermediul Consiliului Mondial Român (CMR) a susținut sinistrații de pe urma inundațiilor devastatoare din acel an din comuna Cosmești, jud. Galați. Acțiunile au fost coordonate de mine, ca reprezentantă a filialei CMR România. Am făcut mai multe deplasări la fața locului pentru a stabili necesitățile acestor oameni văduviți de soartă. Pentru început, au fost colectate din București haine, încălțăminte, plapume, au fost cumpărate produse alimentare și paturi în valoare de 500 dolari. Ulterior, împreună cu administrația publică locală au fost identificate 79 de familii sinistrate, cărora le-au fost repartizate câte 2 metri steri de lemne de foc. Spre finele anului, CMR a susținut organizarea unui Pom de Crăciun pentru 170 de copii din această comună, la festivitate participând dnii Neculai Popa și Florin Săsărman.

În anul următor, prin contribuția dlui Popa au fost trimise zeci de calculatoare din București spre Chișinău și ulterior la școlile din regiunea estică (Tiraspol, Tighina). Tot prin efortul CMR au fost susținute cu câte 500 dolari organizațiile studenților basarabeni din Galați și Timișoara pentru a organiza un Festival cu ocazia Zilei de 27 martie – Unirea Basarabiei cu Patria-Mamă. Nu poate fi trecută cu vederea inițiativa dlui Popa de a contribui la dotarea bibliotecilor din Cernăuți și Basarabia de sud cu carte românească (2000 dolari).

În anii 2005-2006 a fost descoperit cimitirul de la Țiganca, au fost puse troițe la Ialoveni, de lângă Chișinău, și Nicolăieuca, lângă Orhei.

Nu pot uita că pe tot parcursul anilor, Dl Neculai Popa a susținut și continuă să susțină cu burse tinerii basarabeni care își fac studiile în România. Printre beneficiarii de burse de-a lungul timpului s-au numărat Eugen Tomac, Diana Postică, Ruslan și Ludmila Deleanu, Ecaterina și Olga Mînzat (din Tighina), subsemnata”.

F.B.: Nu știam și de sinistrați...

N.P.: Ei, da, e o fată bună Lucia...

F.B.: Știind că a dat o mînă de ajutor în câteva acțiuni în care v-ați implicat, i-am cerut Zinei Cerchez să își amintească despre întâlnirea cu Dvs. Simțeam nevoia și unui al doilea punct de vedere de peste Prut.

Zina Cerchez:

„Destinul mi l-a scos în cale pe nea Nicu Popa, basarabeanul nostru drag, în toamna anului 2000, la Sibiu. L-am cunoscut după un discurs în care vorbea despre calvarul închisorilor comuniste din România. Eram mai mulți jurnaliști din Basarabia, la un Congres al Românilor de Pretutindeni. Dumealui a vrut să ne cunoască și să știe mai multe despre noi, să afle dacă dincolo de Prut a supraviețuit conștiința românească. Așa că a venit la Chișinău. Pe atunci lucram la Radioul Național, unde l-am invitat. Finalizasem emisiunea despre evenimentul de la Sibiu și a vrut s-o asculte. Timp de 30 de minute n-a scos un cuvânt, iar la final avea ochii în lacrimi.

A cunoscut mulți români basarabeni: scriitori, jurnaliști, politicieni, dar și multe probleme. Așa a început drumul său bătătorit în Basarabia. Zbura peste Ocean în fiecare an, uneori și de două ori.

Îmi amintesc că a aflat de la Antonie Popescu, avocat român, că pe dealul de la Țiganca, acolo unde își dorm somnul de veci cîteva mii de ostași români, nu a mai fost restabilit cimitirul distrus de ruși cu buldozerele. A trebuit să vină tocmai din Los Angeles, ca să strîngă oasele tinerilor morți la datorie. În această campanie pentru restabilirea cimitirului s-a implicat o armată de jurnaliști: Florin Săsărman, Dina Pripa, Luminița Dumbrăveanu, Ion Proca, Valentina Ursu, Rodica Mahu, Aneta Grosu, Alina Radu, Constantin Tănase, Marcela Gafton, Alina Sloninov, Aliona Avram, Tamara Gorincioi, Mircea Năstase, Valentin Țigău, Natalia Hadîrcă, Emilia Ghețu, Maria Sahărneanu, Lucia Beiu, Zina Izbas, Eugenia Guzun, Felicia Roșca. Mărturiile localnicilor, dar și oasele ieșite la suprafață – după ce pe acel loc a fost construită o fermă de porci, care a ars, după care o stîină, care, la fel, a ars – au constituit substanța numeroaselor articole din presa scrisă și electronică. Cîteva ani am tot dat alarma.

La 25 octombrie 2004 – de ziua Armatei Române –, pe Dealul Martirilor de la Țiganca s-a sfințit Troița adusă din inima Ardealului de Asociația Culturală «România din inima mea», din Bistrița-Năsăud, reprezentată de ziaristul Florin Săsărman, troiță pe care stă scris: «Libertatea se cucerește cu jertfă de sînge». Acolo s-au sihăstrit și doi călugări de la Mănăstirea Neamț, Nifon Ilie și Casian, ucenicul său. Au spus că nu vor pleca pînă cînd vor vedea cimitirul restabilit. Părintele Nifon dormea într-un sicriu și le spunea vizita-

torilor de ce o face: «Ei, ostașii români căzuți în luptă, n-au putut să doarmă în unul de ăsta, au fost aruncați ca animalele în gropi. Ca drept creștin, am spus: îmi iubesc morții și vreau să mă rog pentru ei. Când plouă, bagă oile și se face de nu putem trece, e numai noroi. Dacă vreți, luăm un hîrleț și vă arătăm cum scoatem oasele, sînt la suprafața pămîntului. Nu plecăm de aici, că strigă aceia ca să-i ajutăm. Dacă n-or striga ei, or să strige pietrele, norii». Oasele strînse le-a dus la București. Nimic nu l-a înfrînt: nici ostilitatea autorităților comuniste ale lui Voronin, nici oboseala drumurilor... Inaugurarea Cimitirului Ostașilor Români de la Țiganca a avut loc pe 1 iunie 2006. Au venit și Majestatea sa, Regele Mihai, oficialități de pe ambele maluri ale Prutului, care și-au spus discursurile, numai Nea Nicu, luminat și împăcat, stătea și privea dintr-o parte. Nimeni dintre demnitari nu și-a mai amintit de el. Cineva spunea că: «Singurii oameni care percep întregul tablou sînt cei care ies afară din cadru». Este și cazul lui nea Nicu. El a dăruit fără a cere ceva la schimb.

Au urmat alte acțiuni: restabilirea cimitirelor ostașilor români de la Iepureni, Cania și Nicolăieuca. Fiecare a primit o troiță de la Asociația «România din inima mea». Neculai Popa este ctitorul bisericii de la Hagi Curda (Camîșovca), teritoriu românesc cedat Ucrainei. De asemenea, al bisericii din satul Peresecina, Orhei. A ajutat și la construcția bisericii «Sfinții Petru și Pavel» din Chișinău, precum și la ridicarea celei din Cania. A susținut cu burse mai mulți tineri basarabeni, care și-au făcut studiile în România, a susținut copii din regiunea separatistă Transnistria, a ajutat copii bolnavi, a achiziționat cărți în limba română pentru biblioteci, a susținut mai multe ziare de expresie română, a organizat împreună cu Consiliul Mondial Român numeroase excursii în România pentru copiii din mediul rural, a fost inițiatorul întrunirilor basarabenilor la Iași, Vatra Dornei, București și Chișinău, a fost și este acolo unde-i mai greu. De cîțiva ani însă nu se poate împăca cu gîndul că la Chișinău nu poate fi restabilit Cimitirul Eroilor, care se află chiar în centrul orașului, lăsat în paragină, teritoriu vîndut cu tot cu cadavrele militarilor... Cimitirul Eroilor a fost amenajat în perioada 1927-1942. Pînă la ocupația sovietică, se spunea că aici au fost înhumați militari români. Din acest motiv, după 1944 cimitirul a fost distrus, iar pe osemintele ostașilor a fost construit un Spital de Tuberculoză, care ulterior a fost demolat. Terenul cu o suprafață de aproape două hectare a fost privatizat în anul 2007, cu acordul premierului

de atunci, Vasile Tarlev, apoi vîndut unei firme contra sumei de 70 de milioane de lei moldovenești. Asta în condițiile în care Cimitirul face parte din Registrul monumentelor de importanță națională și municipală. Aici se odihnesc circa 3000 de militari din șapte state europene, care au luptat în Primul și în al Doilea Război Mondial. Se împlinesc deja cinci ani de cînd nea Nicu face demersuri pe la autoritățile din Chișinău, dar nimeni nu vrea să-l audă. Așa că, a adus și aici o troiță, deocamdată... În unul din multele interviuri pe care i le-am solicitat în acești 16 ani spunea: «Nu poate exista o apărare a propriei libertăți fără apărarea libertății altora, tot așa de bine cum nu se poate susține libertatea fără să-i aperi în mod concret pe cei care sînt lipsiți de ea».

Îl așteptăm acasă, mai avem multe de făcut.

Mereu, cu același respect, Zina Cerchez, jurnalistă, Chișinău, august 2016”.

N.P.: Ei, da, și Zina Cerchez e o fată foarte bună... Am parte numai de fete bune! Ce mai pot să spun?

Acum, dacă trecem oceanul, în Los Angeles, în perioada în care am ajuns noi încă nu erau renumite pentru activitatea lor bisericele catolice, motiv pentru care luni de zile am mers la o biserică ortodoxă mare, unde era părintele Alexe. Acolo am cunoscut o mulțime de români. Tot acolo, mai fîrziu, s-a pus problema părintelui Calciu, prin 1985, cînd lumea a aflat despre situația lui. S-au trimis instituțiilor americane și guvernului român tot felul de cereri și memorii, prin care ceream eliberarea sa. Toată viața politică românească, anticomunistă, din Los Angeles a început cu venirea părintelui Calciu în America. Eu, cel puțin, nu știu ca românii din LA să fi avut vreo manifestație anticomunistă înainte de momentul Calciu.

F.B.: Ați avut nevoie de un catalizator, de ceea ce spuneam mai devreme: un păstor spiritual, un lider?

N.P.: Da, a fost catalizatorul și, într-un fel, dacă vrei, justificatorul – eu mă ascundeam în spatele lui.

F.B.: Ce s-a întîmplat? Nu v-a venit ideea de a reacționa pînă atunci? Cum de ați devenit gălăgioși numai odată cu venirea lui?

N.P.: Pentru mine, el era individul de care toată biserica se agă-

ta, dându-i crezare în tot ce spune și în tot ce face.

F.B.: Era perceput drept o persoană providențială, care, în orice caz, trecuse testul credibilității și astfel putea fi urmată de comunitate, cu o putere simbolică obținută în urma stagiilor de detenție, mai ales ultima, cea târzie, din anii 1980, după ce a predicat în special pentru tineri...!? Era liderul care lipsise pînă atunci românilor din exilul american.

N.P.: N-am avut un lider, un conducător spiritual, care să pornească o acțiune de masă așa cum s-a întîmplat cu părintele Calciu! Am făcut o organizație²⁶⁸ acolo și pe el l-am pus președinte. Din mulțime, eu eram cel mai aproape de părinte. Amîndoi eram pușcăriși politici, auzisem în închisoare despre el lucruri rele, din timpul reeducării, cum multă lume vorbește. Dar cine eram eu să-mi permit să judec ce s-a întîmplat în reeducare? Chiar dacă aveam o vechime de aproape 14 ani de detenție grea? Știe cineva cum s-ar fi comportat dacă ar fi avut neșansa ajungerii la Pitești în anii aceia? Sau la Gherla? Noi ne ocupam de activitatea de zi cu zi din LA, iar el venea numai cînd îl chemam să fie în fruntea unei manifestații. Așa a fost... Cînd noi făceam demonstrații fără părinte eram 100, cînd venea părintele Calciu eram 3000! Am mirosit chestia aceasta și am vorbit cu amicii mei, dar banii tot Nicu Popa îi dădea... pentru călătoria părintelui Calciu etc. Pentru că e greu să stîrnești românismul atunci cînd e vorba de bani. Toată lumea dă din papagal, dar greu bagă mîna în buzunar. Și odată băgată mîna acolo n-o mai scoate. Este ceva incredibil, se stabilește un liant între mîna și buzunar... Așa au început manifestațiile anticomuniste, la care nu visam înainte de venirea lui Calciu, poate cu excepția cazurilor individuale, de români care cereau, de exemplu, reîntregirea familiei, făceau grevă...

A venit părintele Calciu, la începuturi, cu fostul ambasador american la București..., baptist...

F.B.: David Funderburk... care și-a dat demisia, protestînd în felul acesta față de politica represivă a regimului Ceaușescu, față de demolări...

²⁶⁸ Uniunea Română pentru Credință și Libertate.

N.P.: Funderburk, da! A fost un delir, pentru biserica noastră, pentru comunitatea românească, mii de oameni au stat la coadă ca să-l felicite pe Funderburk pentru atitudinea proromânească. De atunci, părintele Calciu venea de două-trei ori pe an în LA.

F.B.: Nu locuia în LA...

N.P.: Locuia pe undeva pe lângă Cleveland – Chicago, avusese pe-acolo o biserică, o înnodea și el greu cu banii, îi plăteau toate cheltuielile de drum și așa mai departe. Am spus că prezența lui acolo atrăgea mai mulți oameni, iar eu aveam interesul să fac din demonstrație un eveniment.

F.B.: Să aibă putere..., cât să constituie un „glas” românesc?

N.P.: Putere, da, de-asta aduceam toți copiii, ca să arătăm că sîntem mulți.

F.B.: Calciu era cunoscut, era o figură, se făcuseră demonstrații pentru a fi eliberat, semnaseră o mulțime de personalități în favoarea lui: Monica Lovinescu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Paul Goma, dintre străini: Papa Ioan Paul al II-lea, Reagan și alții.

N.P.: Nu știam de Papă... știam de Ronald Reagan

F.B.: Au fost mai mulți, chiar și Margaret Thatcher.

N.P.: Da, oameni de cultură, oameni puternici... Noi toți eram conștienți de asta, nu eram doar eu, ci un grup de români care organizam manifestațiile astea, și eram conștienți că, datorită prestigiului pe care îl acumulase după ultima arestare, Calciu atrăgea românii în stradă. Ne întruneam în grup și stabileam cînd să vină părintele în LA, în preajma unui anumit eveniment, pentru a-i da amploare. Aproape toate demonstrațiile de pînă în 1989 au fost împotriva demolărilor, îmi amintesc acum de demolarea bisericii Sfînta Vineri... eram în stradă cu pr. Costin, parohul bisericii Sf. Vineri.

Sfîrșitul a început pe 16-17 decembrie 1989 la Timișoara, lucruri groaznice pentru noi, care aflaserăm la un moment dat că sînt 60 000 de oameni morți...

F.B.: Da, așa s-a anunțat la Europa Liberă, care nu avea cum să verifice, în psihoza aceea generalizată era un haos al informațiilor, mai mult sau mai puțin reale...

N.P.: Iar noi credeam! Sigur că n-aveam cum să verificăm, spunam de dorința de a-i răzbuna pe cei asasinați... eram nerăbdători să ajungem în țară și să dăm o mână de ajutor. Am fost primul, de Crăciun parcă, am luat microfoanele în mână, eram mai băgăreț, nu pentru că eram mai bun decât alții, dar eram mai activ, mai prezent în toate. Am anunțat guvernul, lumea era bucuroasă: „Iliescu...!, Uaaa”, lumea striga, noi nu știam cine este Iliescu, habar n-aveam cine e, după aceea am aflat... „Ana Blandiana, uaa, ura!” Cum o cheamă pe cea de la Cluj...?

F.B.: Doina Cornea!

N.P.: „Doina Cornea! Ura!”

Așa i-am ridicat pe toți, buni și răi, pentru că nu știam prea bine cine sînt, noi, cu uralele noastre i-am ridicat, eram bucuroși și habar n-aveam că nu peste multă vreme pe unii dintre ei nu o să-i mai putem da jos.

S-a făcut o listă cu voluntari care pleacă în România. Printre ei era și Popa Mihai, flăcăul meu. A vorbit cu mama, a vorbit cu toți, atunci s-a despărțit de nevasta lui, care i-a spus: „Ori cu România, ori cu mine!” Frumoasă femeie, dar așa a fost să fie.

F.B.: Nu era româncă și nu a putut să înțeleagă.

N.P.: Da... Tot atunci, în tumultul acela, am avut în Statele Unite niște medici de partea noastră – Antonescu, Chindriș, ei au contactat organizații care să dea ajutor în medicamente și materiale sanitare, și, împreună, cu mine în fruntea delegației, cu trei palete pline cu medicamente și cu ustensile medicale, am pornit... iugoslavii, sîrbii ne-au luat gratis – nu știu cum se numea linia aeriană – pînă la Belgrad, pentru că în spațiul aerian românesc nu intra niciun avion. Am pătruns în țară pe la Stamora Moravița cu trenul și grănicerii erau derutați. Unuia i-am spus „nu ți-e rușine? venim cu ajutor american pentru România... morții sînt pe stradă și tu vii să mă iei la întrebări...!” Aveam acte! Dar erau derutați sărmanii soldați și ofițerii grăniceri care erau acolo...

F.B.: Era firesc, se aflau în zona nevralgică.

N.P.: Am fost ajutat mult de tot de părintele Calciu cu acest

transport, pentru că mi-a dat toate legăturile pe care le pot avea în țară. Așa am luat prima legătură cu Mazilu.

F.B.: Dumitru Mazilu!

N.P.: Am ajuns dimineața, pe data de 2 ianuarie, am mers toată noaptea. Pe 2 ianuarie 1990, dimineața, am intrat în Gara de Nord. Dacă ne orientăm cu fața spre Biroul de Informații, în dreapta era pe atunci biroul șefului de gară. Am fost chemați la el, am spus cine sîntem, i-am cerut să ne pună în legătură cu spitale, să vină să ia ce am adus. N-am găsit niciun spital care să vină să preia... care mai de care: nu avem șofer, nu avem mașină, toată lumea e acasă etc. O lungă așteptare... Ne era frică să le lăsăm în gară, era plin de hoți. Și nu știu cum, printr-un miracol, am reușit să luăm legătura cu Spitalul Militar, care era lângă gară.

F.B.: Pe strada Witting!

N.P.: Le-am dat tot ce aduseserăm și am mers cu ei, eu și doctorii Chindriș și Antonescu. Acolo am înțeles că am fost primiți de generalul nu știu care, directorul Spitalului. Țin minte, cînd ne-a dus să vizităm spitalul, a spus: *Fiți atenți, ăștia sînt teroriști!* Deci, exista noțiunea de terorist, dacă erau sau nu asta-i altă poveste. Aveam un număr de telefon și căutam să-l prind pe Mazilu. N-am reușit. Vorbeam de la telefoanele...

F.B.: Cu fise? Acelea publice, de pe vremuri.

N.P.: Exact, cu fise!

Am dat de el, în sfîrșit, sunînd de acasă de la Lucica Șanta... și a trimis după mine o tanchetă. La Mazilu am ajuns prin Pr. Calciu în noaptea de 2 ianuarie 1990. După ce am vorbit generalități, mi s-a plîns că Iliescu era singurul care refuza să-și depună carnetul de partid. Mi-a cerut să vorbesc cu Coposu pentru a-i trimite cîțiva oameni serioși, pe care să-i numească secretari de stat, și astfel, încet-încet să formeze un nou guvern. Am ajuns la Coposu acasă a doua zi dimineața, însoțit de Nicky Bărbuș²⁶⁹. I-am vorbit despre întîlnirea cu

²⁶⁹ Ioan Bărbuș (1918-2001), țărănist vechi, arestat în 1949, condamnat în 1950 la 15 ani de muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A fost închis la MAI, Jilava, Văcărești (1956, spitalizare), Aiud, Malmaison, Oradea, Rîmnicu Sărat. Eliberat pe 8 februarie 1964, la expirarea pedepsei. cf. <http://5.2.132.65/Fise%20matricole%20>

Mazilu și despre tactica lui de a schimba guvernul. Răspunsul lui a fost un nu categoric: „Nu colaborăm cu comuniștii!”

Invitați de guvern, vin la București Episcopii Todea și Ploscaru. Am condus delegația greco-catolică la Mazilu, am discutat despre meritele Bisericii în general, a fost o întâlnire de merite și laude, cel mai cursiv și cu mult fond a vorbit Pr. Tertulian Langa.

O paranteză: aveam și câteva numere de telefon de-ale foștilor deținuți, mi le dăduse părintele Calciu, i-am sunat și s-au adunat vreo 5-6, printre care și... [rîde] *Madona, Madona!*

F.B.: Ah, Marcel Petrișor! Veșnicul adolescent ștrengar!

N.P.: Da, domnule! Nu ți-am spus că l-am sunat zilele trecute, la Paris, are niște probleme de sănătate, dar este optimist, cînd i-am spus că sînt cu tine, că lucrăm, i s-a făcut dor de București, și zice, *Ah, ești cu Madona, Madona!!*

F.B.: Da, este o minune cum de au supraviețuit și au ajuns la vîrste venerabile oameni care au trecut prin ce a trecut Marcel Petrișor! Scena din casimca Jilavei, pe care o povestesc de cîte ori am ocazia, este una dintre cele mai cutremurătoare. Din fericire, atît Părintele Calciu, cît și Marcel Petrișor, care-i singurul supraviețuitor al teribilului experiment din casimcă, au trăit cît să lase mărturie directă despre moartea lui Costache Oprișan, pentru care Calciu și-a tăiat vena sperînd să îl salveze. Cutremurător!

N.P.: Da, dragă, iar el și-a păstrat umorul, este un adolescent îndrăgostit de viață, îl știi doar.

Și-atunci, în gară, trebuia să vină în seara respectivă, dar a întîrziat și m-a căutat a doua zi, Pantazi, căpitanul, care a murit...

F.B.: Da, fiul generalului Constantin Pantazi, mort la Rm. Sărat, condamnarea la moarte i-a fost comutată în muncă silnică pe viață în timp ce se îndrepta spre locul de execuție. Ca-n filme!

N.P.: Da, el! Am fost la Jilava cu căpitanul Pantazi, ne-am recunoscut după atîta amar de ani, am stat la Marcel Petrișor. S-a format

penale%20-%20detinuti%20politici/B/B%2003.%20Barbu%20-%20Bentan/Barbus%20Ioan%20D/ (10 iulie 2016).

Partidul Uniunea Democrat-Creștină²⁷⁰ cu acte în regulă, cu tot ce trebuie... Cît am mai cheltuit și atunci, Dumnezeu! Era așa o sărăcie... ei nu aveau bani nici de cîteva sticle de apă!

F.B.: Dar cine cumpăra apă pe vremea lui Ceaușescu? Numai cei cu stare! Oamenii foloseau apa de la rețeaua centrală, de la chiuvetă beam!

N.P.: Da, așa a fost... Și sediul partidului era la Teatrul de copii, în Piața Amzei, intrarea prin spate, etajul 1.

F.B.: Unde este și Fundația Alianța Civică...

N.P.: Dacă acolo este Alianța Civică, da!... parcă acolo am ajuns cu Calciu la Blandiana. A pus ea mîna pe telefon și ne-a chemat.

Pot să spun și de înfîlnirea cu Emil Constantinescu, despre care nu am vorbit.

F.B.: O notasem să vă întreb.

N.P.: Nu știu cum, fără să o chem, pentru că nici nu știam dacă mai există, a apărut seara, la tren, Lucica Șanta. Încă orbecăiam, după atîta așteptare, nu știam încotro să apucăm, înainte de a găsi un spital pentru medicamente. În fine, am stat de vorbă...

Dacă îți amintești, exact în timpul Crăciunului nostru sîngeros din 1989 a fost lovitura din Panama, cînd a fost arestat președintele Noriega, și așa demonstrații am avut în LA, foarte mari, pe acest fond intervenind lovitura de la București, sute de mașini, cu americani, cu toate națiile din LA, treceau pe bulevard, claxonau și strigau „România!”...

F.B.: Vă dați seama că noi nu mai știam atunci de Panama, eram prinși în propria vîltoare, pe lîngă faptul că nu aveam canale de infor-

²⁷⁰ Decembrie 1989, între membrii fondatori: Demostene Andronescu, Marcel Petrișor, Raoul Volcinschi, Grama, cărora li s-a alăturat cpt. Pantazi, venit din Germania, prin intermediul căruia a aderat și Fulger, despre care Demostene Andronescu spune că a fost agent al Securității trimis în Germania pentru a obține informații din mijlocul emigrației, sub acoperirea unui om de afaceri care și-a deschis un restaurant în care veneau românii. Tot ca acoperire, imediat după 1989 a venit cu „ajutoare” și astfel și-a tot consolidat poziția pînă a ajuns președintele partidului, iar Grama, care fusese coleg de detenție la Jilava cu Demostene Andronescu, a ajuns deputat în primul Parlament al României libere. Astfel, PUDC a fost subminat de oamenii Securității și a dispărut. Neculai Popa și Pr. Calciu au aderat în ianuarie 1990. cf. Discuție la telefon cu Dl Demostene Andronescu, 12 iulie 2016.

mare. Aveam Europa Liberă, canalizată zilele acelea pe situația din România.

Cum e cu vizita la Emil Constantinescu?

N.P.: Venisem cu părintele Calciu în aprilie 1998 și nu știu prin ce împrejurare am ajuns la Ana Blandiana, care mă știa, că a fost invitată în Statele Unite, ai văzut-o în poze, la Romfest. Ne îmbrățișează și ne întreabă dacă ne-am văzut cu Președintele. Nu, răspundem noi, ea pune mâna pe telefon și a facilitat întâlnirea noastră cu președintele Constantinescu. Părintele n-a vrut să meargă, că *el nu dă mâna cu un trădător!*

F.B.: Frumos!

N.P.: Eu îi spun că e târziu să se retragă, că e anunțată vizita. Presat de mine, ajungem împreună acolo. Stătea undeva în spatele Televiziunii, pe o stradă cu P...

F.B.: Pangratti!?

N.P.: Așa ceva. Primul care iese pe scări, Președintele! Dă mâna cu părintele Calciu, apoi cu mine, mă știa, că doar a plecat de la mine cu 72 000 de dolari, înainte de alegeri, strînși în grupul nostru de români. Așa a fost! Ajutam democrația românească să crească! Dragă, toți am crezut atunci!

F.B.: Nu trebuie să vă justificați, mulți am crezut în schimbare! Doar că n-am avut toți bani să-i dăm..., i-am dat *doar* votul nostru, care nu s-a dovedit suficient pentru schimbare.

Întîmplarea face să fi primit recent de la Dl Nicholas Dima un text, pe care se pare că nu dorește să i-l publice o revistă anume, considerat probabil incorect politic. Cum Dl Dima este fost deținut politic, profesor (între 1985 și 1989 a fost profesor la o școală superioară a forțelor armate americane, „J. F. Kennedy” din Carolina de Nord, director al catedrei de studii Euro-Sovietice, majoritatea studenților fiind căpitani și maiori), jurnalist, cred că are multe de spus. Face referire și la banii strînși de un grup de români pentru campania electorală a lui Constantinescu.

„Pozitia pe care am avut-o la Washington și prestigiul de care m-am bucurat personal mi-au facilitat contacte la cel mai înalt nivel cu liderii români

și la nivel foarte ridicat cu liderii americani. De exemplu, în SUA am intrat de două ori în biroul oval al Casei Albe și am consiliat mai mulți senatori și congresmeni. În plus, am publicat în arhivele oficiale ale Congresului, *Congressional Records*, multe materiale favorabile țării. Un asemenea material foarte amplu l-am dedicat cooptării României în NATO. Nici una din activitățile mele pro-românești nu a fost menționată de noile autorități din țară. În schimb, fostul președinte Emil Constantinescu l-a medaliat pe șeful serviciului românesc al Vocii Americii, Andrei Brezianu, care ulterior s-a dovedit că fusese informator al Securității. Să nu susțină nimeni că președintele nu știa acest lucru!

În ce privește contactele cu conducătorii români de după 1989, i-am intervievat personal pe toți liderii importanți ai țării, timp de vreo zece ani, pînă aproape de pensionarea mea în 2001. Cu președintele Ion Iliescu am avut mai multe discuții și interviuri, atît în SUA, cît și în țară. La palatul Cotroceni, de pildă, l-am întrebat dacă ar putea discuta cu Gorbaciov, fostul său coleg, problema retrocedării Basarabiei. Ulterior, mi-am dat seama că probabil Basarabia a fost prețul pe care l-a plătit Iliescu pentru a obține președinția României... (...)

Cel mai patetic a fost însă fostul meu coleg de facultate Emil Constantinescu. Înainte de a fi ales președinte, acesta a venit la Washington și m-a luat de o parte să mă convingă să fac campanie electorală pentru el, nu pentru Ion Rațiu, pe care îl susținusem pînă atunci. Și a invocat un motiv pe care numai Securitatea putea să-l știe! Împreună cu doctorul Nicolae Filipescu, cunoscut medic din Virginia, geologul Valentin Țepordei, tot din Virginia, și doctorul Claudiu Matasă, venit tocmai din Florida, i-am organizat dlui Constantinescu o recepție de mare calitate. Cu acel prilej, am strîns un grup important de români-americani și am colectat o donație generoasă pentru campania sa electorală.

În aceeași perioadă fusese ales în Congresul SUA David Funderburk, mare susținător al României și bun prieten cu mine. Funderburk îmi sugerase funcția de consilier al său, dar am preferat să rămân la Vocea Americii și pe el să-l ajut în mod voluntar. Între altele, i-am conceput o alocuțiune despre România, pe care a prezentat-o oral în fața congresului SUA. Alocuțiunea, menționînd și numele meu, a fost inserată în *Congressional Records*. La scurt timp după alegerea lui Constantinescu, Funderburk m-a chemat la el înainte

de a veni în vizită la București și m-a întrebat dacă sînt de acord să mă propună pentru funcția de consilier al noului președinte român. *Cu tine la București și cu mine aici la Washington am putea face o echipă foarte bună pentru România*, mi-a spus el. Am fost de acord, deși aș fi pierdut un post bun și sigur la guvernul american.

Președintele Constantinescu l-a primit pe Funderburk la Cotroceni, dar cînd acesta din urmă i-a vorbit despre mine, Constantinescu a întors capul și s-a uitat pe pereți, de parcă nu își mai aducea aminte cine sînt. Nick, mi-a spus Funderburk la înapoiere, *mi-a fost jenă de rușinea lui și nu am mai spus nimic despre tine*. Constatase și el că ceva era putred în noua Românie! În America eram deja pe listele negre ale unei puternice organizații internaționaliste și nu aveam voie să ajung în nici un post important. Acum eram probabil și pe listele negre ale guvernului țării mele natale. Așa înțeleg noii noștri guvernanți să salveze România...!²⁷¹

N.P.: Nu știam că au mai strîns și alți români din America bani pentru campania lui Constantinescu... în orice caz, e vorba despre alți bani, pe vremea aceea încă nu îi cunoșteam nici pe Dima, nici pe Țepordei. Dar mi-am amintit acum că donațiile lunare pentru studenții basarabeni le-am dat prin fundația lui Constantinescu, nu mai știu cum se numea...

F.B.: Fundația Română pentru Democrație.

N.P.: Așa... după o vreme, am renunțat la colaborarea cu ei și am continuat prin „Frații Goleșcu”, înființat de avocatul Mihai Nicolae, care este atașat cauzelor pe care le susținem în Basarabia.

F.B.: Institutul „Frații Goleșcu” pentru relații cu românii din străinătate.

N.P.: Exact! Și, în timpul vizitei la reședința președintelui Constantinescu, am stat într-o sufragerie mare, am fost tratați cu sucuri, am discutat despre orice vrei, eu eram mai dur, mai agresiv, spre deosebire de părintele Calciu... Cu cît un om este mai gol de cultură, cu atît este mai plin de agresivitate. Eu n-am avut cum să îmbrățișez o cultură, pentru că în perioada aceea m-au ținut orbit de toate...

²⁷¹ cf. Textul trimis prin e-mail, pe 24 iulie 2006.

F.B.: Sînteți prea autocritic, nu cred că lucrurile stau întocmai așa. Aveți o experiență fantastică! Nu mai spun cîte ați făcut pentru cultură, sper să nu uităm ceva...

N.P.:... Și cînd să ieșim, era o masă la mijloc așa, și pe masă cartea *Pentru legionari*... Zic, Domnule Președinte, de cînd ați devenit legionar? [rîde] A mormăit un *nu, nu, nu, domnule Popa, am fost și la întîlnirea luptătorilor din munți condusă de Ogoranu, am mers și la Templul Coral... Nu pot fi acuzat de nimic, am fost în toate locurile în care statutul îmi cere să fiu.*

F.B.: Puțină bravură, ceva mai multă corectitudine politică... Sigur, putea citi și *Mein Kampf*, ca și *Manifestul Partidului Comunist*, că nu sînt interzise... Dacă s-ar fi gîndit că veți sta vreodată de vorbă, pe hîrtie, cu cineva, rememorînd întîlnirea cu el, poate că nu se afișa cu *Pentru legionari*. Constantinescu e la fel de legionar, precum e Băsescu literat, doar pentru că a afirmat că a terminat de citit *Levantul* lui Cărtărescu!

N.P.: A vrut să arate că pentru a sta de vorbă cu Ogoranu a trebuit să facă niște compromisuri. Sigur că putem citi orice, din curiozitate sau pentru a fi cît mai culți...

F.B.: Nu mă impresionează deloc „curajul” președintelui Constantinescu, cu atît mai mult cu cît a ales să fie *înfrînt de Servicii*, după cum singur a declarat. De parcă știa cei de afară ce citea el în casă... astea-s poante.

N.P.: Da, și cartea așezată pe o masă la intrare ca să dai cu nasul în ea. Te-mpiedicai de ea, practic. Ne-am mai întîlnit o dată, de un 30 decembrie, la Cotroceni, am dat mîna, și-a amintit de mine...

F.B.: Sînteți prea modest, la 72 000 de dolari și eu mi-aș fi amintit de Dvs.

N.P.: Domnule, ce rea ești!

F.B.: Dvs. nu v-ați fi amintit de el dacă vă dădea suma asta? Sau „măcar” dacă nu semna tratatul cu Ucraina? Că nu degeaba îl considera Calciu-Dumitreasa *trădător*.

N.P.: Nu aveam cum să-l uit – îl neuit!, vorba lui Goma –, tocmai pentru că l-a semnat!

Revenind la demonstrațiile de la LA, erau momente în care, vorba soacră-mii, nu mai aveam tocuri la pantofi! Peste tot luam socrii, toți copiii, nevasta, rude, pe cine puteam strânge...

F.B.: Bine c-ați făcut mulți copii!

N.P.: Adevărat! Mi-a prins bine!

Pe 4 iulie anul acesta am primit de la Dl Neculai Popa un e-mail, în care scria numai atât:

„Slăvit să fie Domnul!

Acum mă folosește în comuna natală a lui Coposu”.

Dintr-un șir de corespondență electronică, retransmisă mie ulterior de Dl Popa, am reușit să reconstitui ultima secvență românească în care s-a implicat. Apelul umanitar este următorul:

Afficher le message d'origine

Le Lundi 27 juin 2016 20h18, (...) a écrit :

„Dragi prieteni, dragi cunostinte,

Apa în Bobota este o problema pentru cei care nu au un put sau o fantana.

Ne numaram printre cei care ne confruntam cu aceasta problema. Apa potabila o folosim de la magazin.

Apa cu care ne spalăm noi, cu care spalăm hainele și vasele, ne este adusa din localitatea vecina, iar costul ei este destul de ridicat - 20 lei/mc, cu reducere pentru că sîntem parohie. Aceasta nu ne este adusa întotdeauna cînd avem nevoie, ci în funcție de disponibilitatea omului cu cisterna.

Din ianuarie pînă în martie, precum și în mai, am folosit apa de ploaie, cînd a plouat, sau am adus de la izvor în bidoane mici de 6 litri (fiind stricata cisterna). Va las pe cei pasionați de matematica să socotească câte bidoane și câte ture trebuie să se facă cu o mașină mică pentru a umple 2 bidoane de câte 1mc. Forta fizică o las pentru noi și pentru musafirii care din pacate și din fericire au fost draguți să ne ajute.

În plus, calitatea apei primite cu cisterna lasa de dorit după cum puteți vedea din fotografiile atasate (am fotografiat în comparație cu o sticlă de apă plată, cea pe care o folosim la gătit și baut). Ne dorim să avem apă curentă, să avem un put (fântână) dar fondurile parohiei sînt foarte limitate, numărul credincioșilor fiind mic.

Facem apel la bunătatea fiecăruia dintre voi pentru a ne ajuta fiecare cu cât poate pentru a putea ajunge să avem apă.

Va mulțumim pentru că ați citit acest mesaj și sperăm în ajutorul vostru!

Știm că faptele bune ale fiecăruia sînt întotdeauna răsplătite, mai devreme sau mai târziu.

Datele parohiei sînt:

Parohia Romana Unită cu Roma Greco-Catolică Bobota

(...)

La finalul lucrărilor va vom trimite fotografiile și decont pentru cei care vor face sponsorizări. Cei ce puteți să ne ajutați, vă rugăm să ne trimiteți pe această adresă de email datele dvs. de contact, în vederea încheierii contractelor de sponsorizare.

Va mulțumim!

Dumnezeu să vă binecuvănteze!

Costul lucrărilor se ridică la minim 7000 lei; din această sumă am reușit să primim 1450 lei”.

Primul meu gând a fost că, în sfîrșit, Neculai Popa este chemat să ajute și o comunitate de greco-catolici, cu care împărtășește confesiunea. Totodată, m-am gândit la sărmanii oameni, cît trebuie să se mai chinuiască, fără apă la îndemînă, azi, în secolul XXI... Nu m-am putut împiedica să mă întreb de ce pînă în anul 2016 Biserica Greco-Catolică nu s-a implicat pentru a săpa o fîntînă, care costă mai puțin de 2000 de dolari. M-am gândit, de asemenea, la primăria din comuna Bobota și, nu în ultimul rînd, la însuși celebrul personaj originar din

acest sat reședință de comună, despre care se scrie pe internet: „Satul natal al lui Corneliu Coposu există în documente de opt secole”. Dar locuitorii lui nu au apă pentru băut, gătit, spălat... Și, totuși, mă bucur că Neculai Popa, care s-a zbatut atât de mult pentru basarabeni și pentru o mulțime de alți români, cazuri individuale pe care nu a mai dorit să le amintească, „pentru că nu se cade”, face acest gest pentru o comunitate de greco-catolici din Sălaj. Mi-a spus la telefon: „Dragă, dacă ai ști cât sînt de fericit, pentru că am suferit atât de mult de sete în pușcărie și știu ce înseamnă să fii lipsit de apă, sînt foarte fericit că pot să ajut acești oameni, care mai sînt și din satul de origine al lui Coposu! Dumnezeu a vrut astfel!”²⁷²

Sînt convinsă că nimic nu este întîmplător. Împotriva dorinței sale, voi mai aminti cîteva gesturi și voi reveni, acum, la final, la împrejurările în care ne-am cunoscut. Previzibil, întîlnirea noastră s-a datorat lui Paul Goma. Nu persoanei, ci simbolului. Așa am ajuns să cunosc, de la depărtare, grupul de apropiați ai Dlui Popa, în care Dnii Valentin Țepordei și Nicholas Dima au un rol covîrșitor. Am scris în prefața volumului *În gura foametei. Mărturii ale supraviețuitorilor* cum a fost pasată cartea lui Alexei Vakulovski ani de zile prin redacții, nu voi relua. Cînd a ajuns (întîmplător?) la mine, printr-o fericită întîmplare (colegul meu de la INST, Alexandru Murad Mironov nu știu de unde primise fișierul și mi l-a trimis, iar eu i-am contactat pe Mihail și Alexandru Vakulovski, fiii regretatului Alexei), m-am ambiționat să o îngrijesc și să o public, deși *ce editor care-și cunoaște interesul publică așa ceva pe banii lui!*? Am auzit de prea multe ori această placă. Și am făcut ceea ce mai făcusem, dar numai pentru cărțile lui Paul Goma: am cerut ajutorul unor oameni pe care abia îi știam sau pe care nu îi știam decît după nume. Conținutul cărții este covîrșitor, dacă nu aș fi încercat, nu mi-aș merita apelativul de istoric. M-am adresat Dlui Popa, care și-a mobilizat cunoșcutii, pe aceia care au răspuns mereu prezent cînd a fost vorba de proiecte ce implicau mecenatul. Și astfel,

²⁷² Pe 26 septembrie 2016, Dl Popa mi-a scris: „Am dat 3000 de lei și nu știu dacă s-a finalizat sau nu”. Problemele de sănătate din ultima vreme l-au împiedicat să se mai concentreze la rezolvarea unor situații de acest tip.

cartea a apărut în 2011 la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, în 600 de exemplare, din care 400 au ajuns în bibliotecile și școlile din Basarabia, tot pe cheltuiala acestor neobosiți luptători pentru drepturile românilor basarabeni. Deși tirajul este mic (între timp, cărțile neagreate de editurile „mari” apar în tiraje chiar mai mici, sub 3-400), cartea a luat ființă, a fost posibilă, există. Așa încât, cu câțiva ani în urmă, a mai apărut o ediție, la altă editură.

Sînt multe alte exemple, ultimele proiecte editoriale în care s-au implicat cei pomeniți și alții (Dnii Alexandru Cristea, Gabriel Pleșea, Radu Negrescu-Suțu) sînt două cărți de exegeză dedicate operei lui Paul Goma. O concluzie tristă, dar și fericită în același timp: ce nu poate/ nu vrea să facă un întreg establishment cultural și educațional este susținut, chiar dacă la un nivel mai mic, de persoane cu un înalt grad de responsabilitate și altruism, care înțeleg rostul istoriei și culturii, rolul memoriei în viața și evoluția unei comunități.

Încercînd să se implice mai mult în rezolvarea problemelor românilor, este membru fondator al Uniunii pentru Credință și Libertate²⁷³, din anul 2000 este președintele Consiliului Român American (inițial s-a numit Centru...), a devenit membru fondator al Institutului „Frații Golescu pentru relații cu românii din străinătate”.

Pentru devotamentul său în practicarea binelui, Dl Neculai Popa a fost decorat de președintele Traian Băsescu, pe 1 decembrie 2011, cu Ordinul Național „Steaua României” în grad de Ofițer.

²⁷³ „Uniunea Credință și Libertate a fost organizația făcută de Calciu în USA, eu am condus sucursala LA, dar Calciu a fost peste noi toți”. (e-mail, 8 iulie 2016)

În loc de încheiere

*„Nimic n-am oprit pentru noi din prea dulcea risipă,
Ne-am dat, cum din prag dam colindelor mere și nuci”²⁷⁴*

F.B.: Dacă ați avea șansa să vă întoarceți în trecut, în anul 1949, să zicem, ce ați schimba?

N.P.: Deseori m-a bătut gândul... eram un copil de 19 ani când am fost arestat, sigur că am avut naivitățile mele, cine nu le-ar fi avut, nu mi-a spus nimeni cât de perversi sînt securiștii, că au oameni peste tot, acum aflu că și șoferul de la Consulatul român din Viena... Nu m-a învățat nimeni cum o să fie dacă sînt arestat. Am fost ispitit și să renunț la misiunea de a veni în țară pentru a lupta împotriva comunismului, pentru că mă îndrăgostisem de o fată, o nemțoaică din Banat, aș fi plecat cu ea și părinții ei în Australia, chiar semnasem actele...

Am tot vrut să-ți spun, dar am avut o oarecare sfială... acum, la 85 de ani, e momentul să recunosc lucruri pe care oamenii de azi nu le înțeleg. În Los Angeles prind canalele românești, cu ajutorul unei antene, și nu știu ce post de televiziune difuzează o emisiune în care vin oamenii să se cupleze, dindărătul unui zid, să se „cunoască”, oameni singuri. Și ce m-a uimit e că aproape toți sînt tineri de 20-22-23 de ani... Când am văzut prima oară emisiunea am intrat într-o stare de șoc, constatînd că *eu nu am avut vîrsta asta*. Nu știu cum să spun, pe de o parte mă șochează să pricep la vîrsta mea că *eu nu am avut 20 de ani!*, pe de altă parte, mă încălzește, mă face să tresalt, ca și când m-aș putea întoarce în trecut să am și eu 20-22 de ani! Este o stare încurcată de disconfort și plăcere.

Dar, mergînd înapoi, retrecînd prin tot ce-am pățit... îmi dau seama că am învățat singur, pe pielea mea, acolo, în celulă, după ce

²⁷⁴ Radu Gyr, *Labuntur anni*, în volumul *Poezii din închisori*, vol. I, cules de Zahu Pană, Editura Cuvîntul Românesc, 1982, pp. 15-16. Există și variante ușor diferite, în funcție de cum au fost reținute de cei care le-au învățat în detenție. Domnul Neculai Popa a reținut astfel: *Nimic n-am oprit pentru noi din prea dulcea risipă! Ne-am dat, cum din prag dai colindelor mere și nuci.*

mi-am pierdut naivitățile în anchete, am renunțat conștient la ele după ce am fost judecat și am întâlnit oameni, oameni adevărați... Din anonimul, necunoscutul de la început am evoluat sufletește și azi sînt mîndru de felul în care m-am comportat pe parcursul detenției.

Deseori, căutarea de a-L aduce pe Isus lîngă mine, punîndu-I în brațe problemele mele, m-a ajutat, m-a scos din încurcătură, mă făcea biruitor și totdeauna încrezător că nimic nu mă poate abate din drum. Isus Dumnezeu era cu mine și înțelesesem după ani grei de pușcărie că El este finalul fără de care nimic nu se poate întîmpla, Dumnezeul Dragostei care crede totul, iartă totul, rabdă totul, nădăjduiește totul și că nimic din ceea ce sîntem n-ar fi fără prezentul Lui continuu.

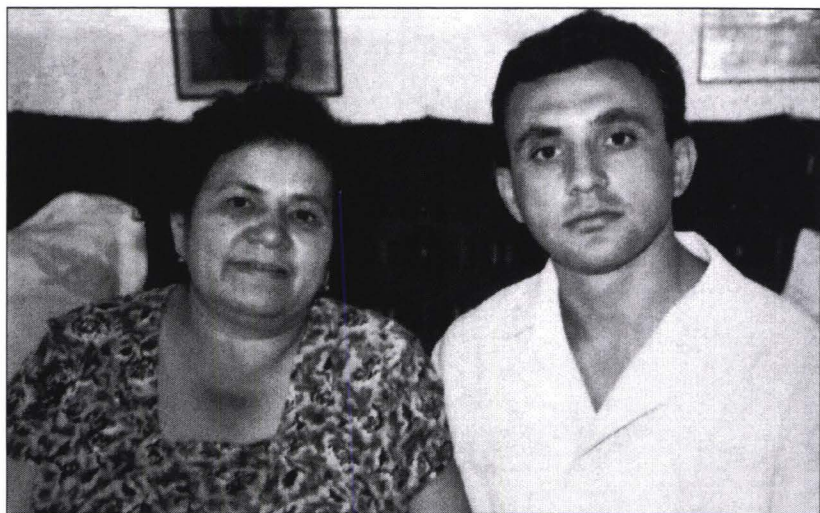
Aș putea asemăna experiența mea spirituală, pentru că nu știu altfel să mă exprim, cu a părintelui Steinhardt, sigur că la alt nivel...

Ce aș fi fost eu fără închisoare?

Aș fi fost nimic.

Anexe

Familie și prieteni



Neculai Popa cu mama sa, Maria, imediat după eliberare, 1964.



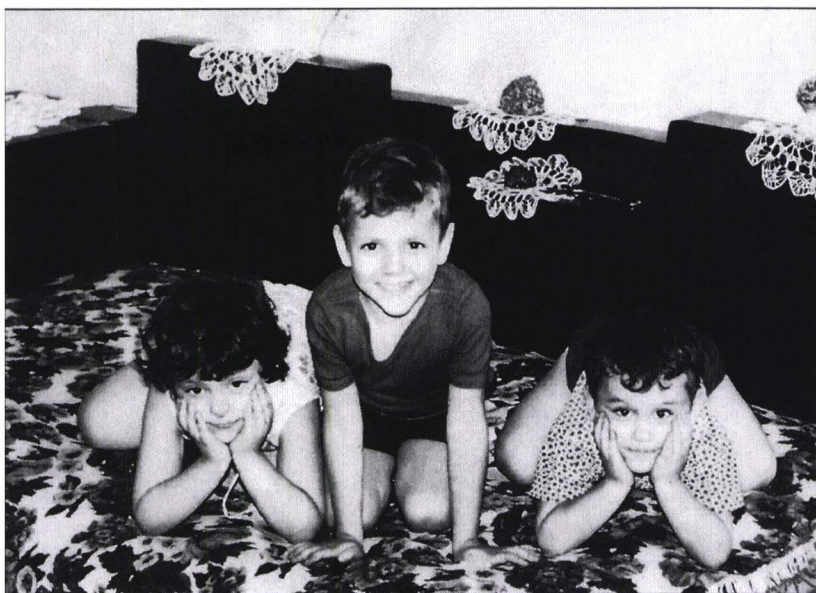
Neculai Popa, Bacalaureat, 1976.



Fetița unor prieteni, Neculai, Ileana cu Maria în brațe, la mormântul Aninei Tereza.



*Ileana în vizită la Galați,
Sf. Nicolae, 1964.*



Maria, Mihai și Andrei Popa, București, începutul anilor 1970.



Maria Popa (1968-2000).

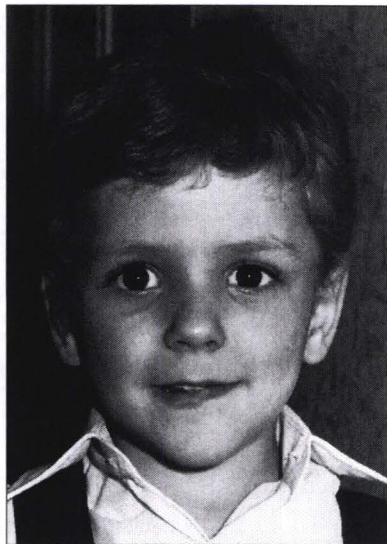


Ileana și Neculai, cu două dintre nepoatele sale, Galați, 1970 (1971?).



Socrii, Victoria și Radu Balea, în vizită la Galați, în vederea căsătoriei dintre Ileana și Neculai, cu nepoții acestuia, Sofia, Nicușor și Mihaela, 1964.

Soții Balea în tinerețe.



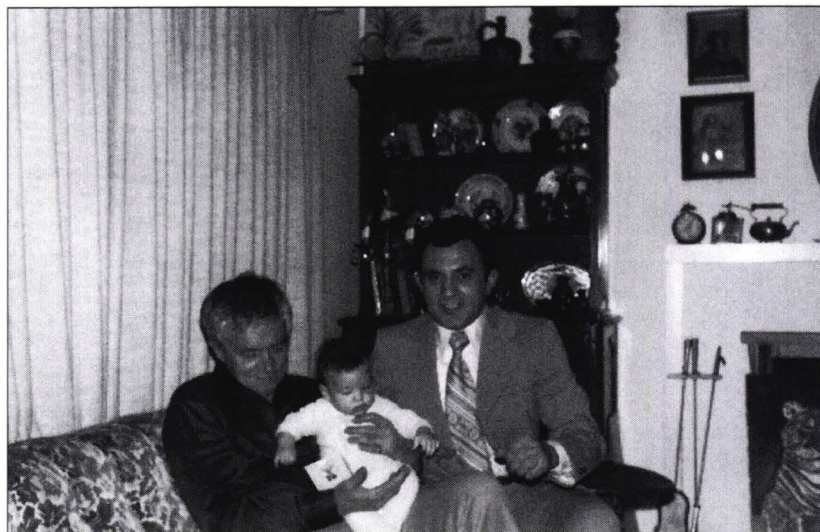
Mihai Popa, la grădiniță.



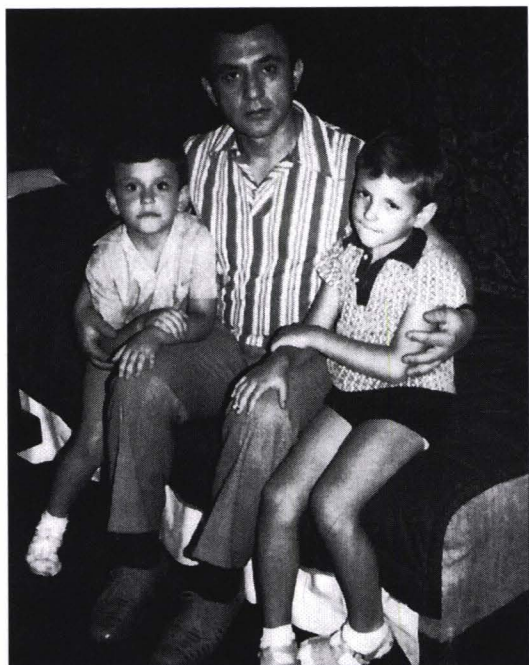
*Neculai și Radu, 1979,
înainte de plecare.*



La masă cu Maria, Mihai și Andrei, București, începutul anilor 1970.



Botezul lui Victor, cu nașul, Dl. Fekete, Los Angeles, 1980.



*Doi dintre băieții tatei:
Andrei și Mihai.*



*Familia Popa înainte de plecarea în SUA, cu socrii și copiii, de la stînga la
dreapta: Mihai, Maria, Radu, Andrei.*



La liceul „George Coșbuc”, cursuri serale, București, înainte de 1976.



Neculai Popa, ? Dobrescu, fost coleg de detenție la Pitești, Ion Gociu, cumnat, fost deținut politic. București, Parcul Cișmigiu, începutul anilor 1970.



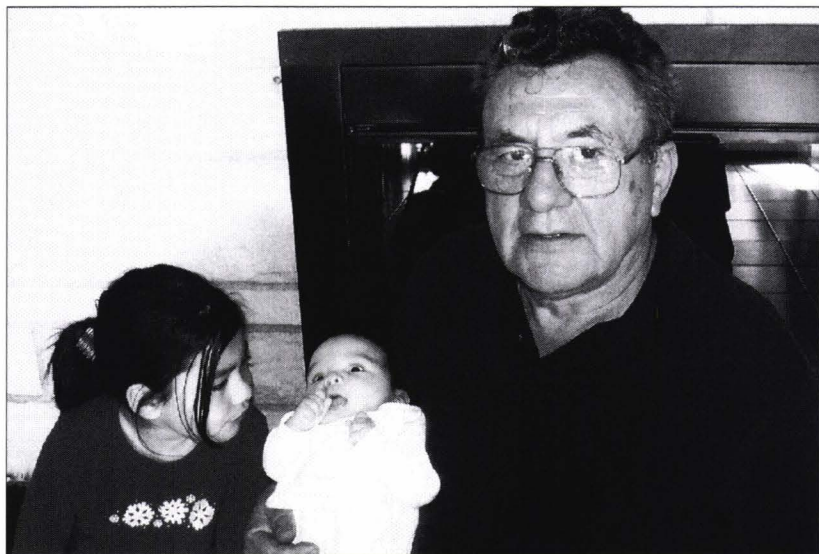
Trei prieteni, foștii deținuți politici Neculai Popa, Demostene Andronescu, Marcel Petrișor, București, după 1990.



Sonia, soția lui Radu Popa, cu fiul lor, Iosif, Los Angeles, 21 ianuarie 2005.



*Cu nepotul Matei și cu fiul,
Radu, Los Angeles.*



Cu nepoatele Miranda și surioara ei, Victoria, fiicele lui Victor.



Cei șase copii ai familiei Popa, cifrele indică ordinea în care s-au născut, de la stânga la dreapta: Andrei (3), Radu (4), Maria (1), Ioana (6), Victor (5), Mihai (2), Los Angeles, 16 noiembrie 2002.



„Clanul” Popa, Los Angeles, Crăciun, 2015.



Bunici și nepoți, Los Angeles, Crăciun, 2015.



De la stînga la dreapta: familia Onișor, pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Neculai Popa, penultima pe rîndul de sus dreapta, preoteasa părintelui Calciu, Los Angeles, a doua jumătate a anilor 1980.



Cu fratele Vasile (în spatele lui soția, Coca), pe care Neculai Popa și pr. Calciu l-au vizitat la spital, 26 octombrie 2001.



Nicolae și fratele său Vasile, decedat în 2014.



Cu Ariana și Bella, fiicele lui Andrei, București, iunie 2016.



Cu câțiva dintre nepoți la aniversarea a 85 de ani, Los Angeles, 22 iunie 2016.



*Nicolae și Andrei
Popa, Radu, Monica
și av. Nicolae Mihai,
Santa Fe Springs,
anii 1990.*



*Foștii deținuți politici Grigore Caraza, Neculai Popa, Tertulian Langa,
Aurel Sergiu Marinescu, Romfest, Princetown, 1996.*



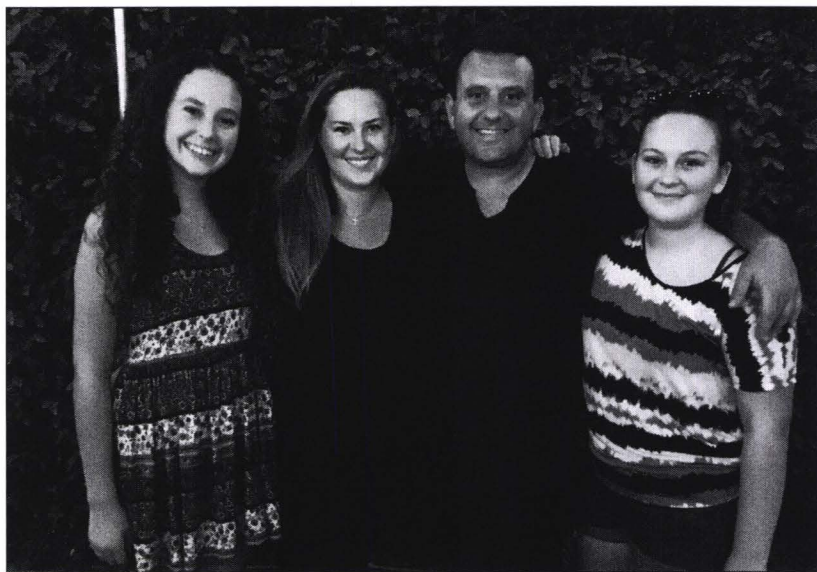
Foștii deținuți politici Ion Baurceanu și Neculai Popa, Aiud, 1994.



Ileana și Neculai, nași la nunta lui Grigore Caraza cu Rodica-Ștefania, oficiată de pr. Calciu, în casa familiei Popa, Los Angeles, 1995.



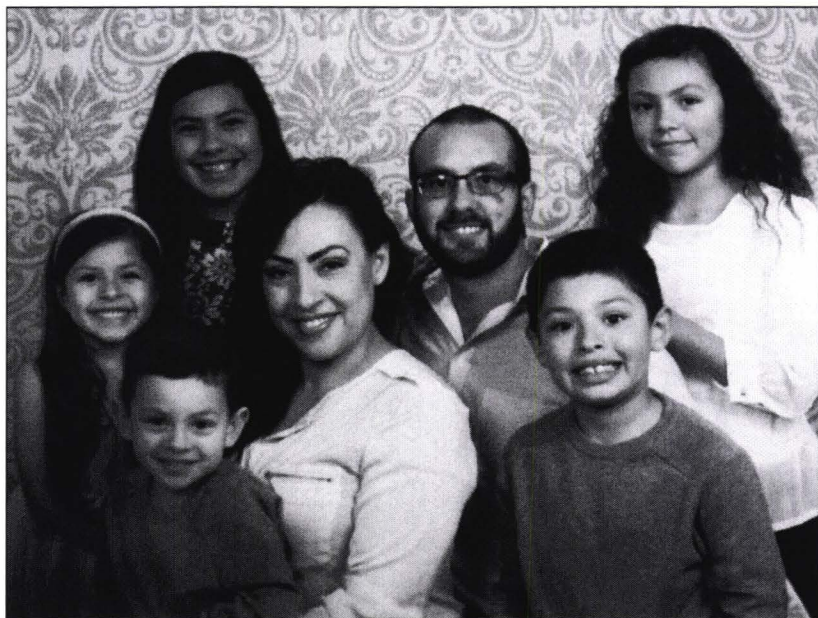
Mihai Popa și familia lui.



Andrei Popa și familia lui.



Radu Popa și familia lui.



Victor Popa și familia lui.



Ioana (Popa) Pater și familia ei.



De Ziua Bunicilor.



În Cimitirul Eroii Revoluției, București, 1990.



În biroul lui Marcel Petrișor. București, 19 mai 2014. Foto: Flori Bălănescu



Aniversarea lui Andrei, în avans: Claudiu și trei cumnați: Mihai, Andrei, Victor, Los Angeles, 8 octombrie 2016.

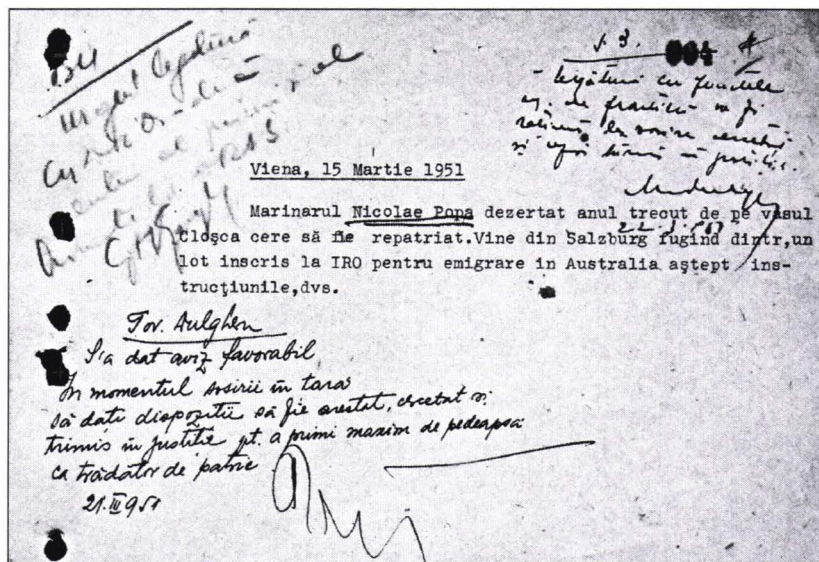


Fiul (Andrei) și tatăl, Los Angeles, 8 octombrie 2016.

Detenția politică



În fața Căminului Românesc din Salzburg: ?, Traian Golea (centrul imaginii), Neculai Popa, Neață Spiridon, 1951.



„Condamnat” cu 3 zile înainte de a se întoarce în țară și a fi arestat.
 ACNSAS.

TRIBUNALUL MILITAR

București Secția II-a

Dosar Nr.1872/1951

SENTINȚA Nr. 1543

Tribunalul Militar București Secția II-a

a pronunțat următoarea sentință:

Pentru motivele cuprinse în corpul sentinței și în unirea cu concluziunile Domnului
Procuror Militar.

ÎN NUMELE LEGII HOTĂRĂȘTE:

Cu unanimitate de voturi declară culpaibil

pe POPA NICOLAE din Galați Str. Dumitru Morineanu Nr.35

din frontierii pp de art.267 C.F. și 2) crima de înaltă trădare

prevăzută și pedepsită de art. 190 C.F. combinat cu D.L.856/1938

Asemenea cu unanimitate de voturi, că sunt circumstanțe atenuante
în favoarea sa.

Păcând aplicațiunea art. 267 C.F., 25 pct.6 C.F.

cu unanimitate de voturi îl condamnă pe POPA NICOLAE
la 6 (șase) ani închisoare corecțională, 5000 (cincimii) lei amendă corec-
țională și confiscarea averii pentru delictul de trădare frauduloasă a
frontierii, ceea ce face să aplice art.190 C.F. și 2) crima de înaltă trădare
6 C.F. cu unanimitate de voturi îl mai condamnă la 25 (douăzeci și cinci)
ani muncă silnică, 5000 (cincimii) lei amendă corecțională, 3 (trei) ani
de reeducare civică și confiscarea averii pentru crima de înaltă trădare.
I se aplică art.101 și 104 C.F. conform art.304 C.F. și art.403 C.F. și
culic să plătească 5000 (cincimii) lei cheltuieli de judecată, computate
detenția din 24 martie 1951

Data și cetatea în care s-a pronunțat astăzi anul 1951, luna Decembrie

ziua 14-a

PRESEDINTE (ss)

C. G. Jovanescu Iulian

Conform cu originalul

Grefier,

Lt. Col. Ing. Voica Ion

Locut. Marchidan

Membri (ss)

Locut. Ștecu Ion

Locut. Manu Teodor

Grefier (ss)
Orlovanu St.

Starea civilă a numitului este: porecle și pseudonime POPA NICOLAE

, anul luna și ziua nașterii 21 Iunie 1931

locul nașterii Galați - Gavanului fiul lui Zamfir

și al Maria, profesiei f. național, naționalitatea

căsătorit, _____, numărul copiilor

PRESEDINTE,

Grefier,

Extras din Sentința nr. 1543/ 1951 a Tribunalului Militar București,
Secția a II-a. ACNSAS.

MINISTERUL AGERILOR INTERNE
PENITENCIARUL PITEȘTI

De acord
ofer servicii

Medic



R A P O R T

În ziua de 15-8-1959 ora 1430
deținut Popa E. Nicolae
condamnat la 25 ani pentru J. Fărăde
directia 1 ce era 8 a comis
treptorele: 10

Am găsit culcat în fot. în
fie care birouetăi sau tem. al
interven. de fel. din treburile și se do
în cursul zilei că e cu, și totuși
continuă să stea culcat.
Prop. să fie pedepsit cu 7 zile de izolare.

Pedepse începe la 25.09.1959 ora 12⁰⁰
și expiră la 2.8.1959 ora 12⁰⁰

SUPRAVIGHEZOR
ide. cifrabil

[Signature]

[Handwritten notes]

Raport pentru pedepsirea lui Neculai Popa, penitenciarul Pitești, septembrie 1959. ACNSAS.

PENITENCIARUL DEJ.

RECEPȚIA
INTERVIEU

RAPORT

ÎN ZIUA DE 2 IX 1960

ORA 21⁰⁰

DETINUTUL POPA, E NICULAIE

CONDAMNAT LA 25 ani

PENTRU înaltă trădare

DIN SECTIA 172 CAMERA 34.

A COMIS URMĂTOARELE: La sup. făcutor om găsit pe
et. de mai sus facia scandal în comoroi
dăcă o fost chemat la vizetă, m'iam dat
ordin săi tăcă nu a putut ci a continuat mai
departe, dăcă, iam spus că i fac raport de
pedepsire mea răspus că pot să i fac ei de multe
că habar naru l. Roy să se ia mâini asupra lui

PRODUN A FI PEDEPSIT CU: 7 zile izolare

SA PROVEGHETOR

RECEPȚIA ÎNCEPE LA 27.11.1960 ora 5

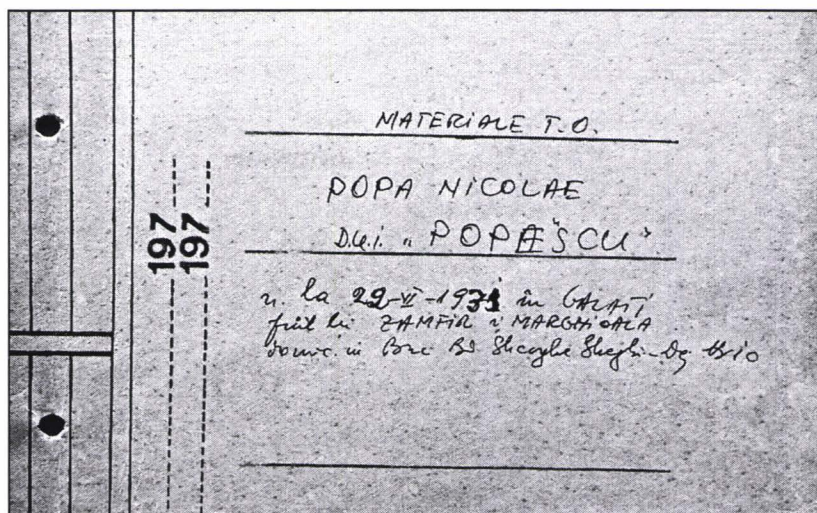
LA ORA 08.12.1960 ora 5

PRIMEȘTE: HATNĂ CALDĂ ÎN ZILELE DE 28,

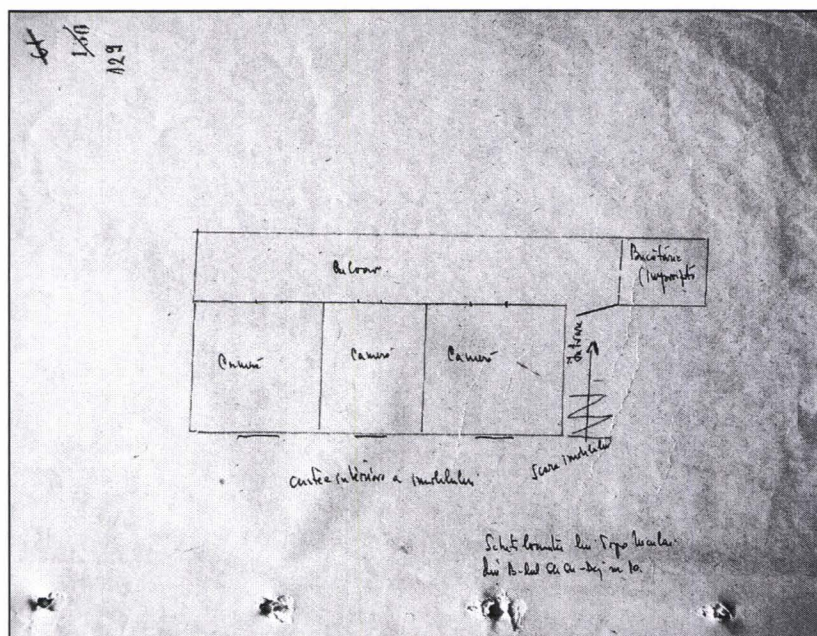
REGIM CELULAR ÎN ZILELE DE 27.28.30.01.

LUAT LA CUNOȘTINȚA
DETINUT.

Raport pentru pedepsirea lui Neculai Popa, penitenciarul Dej, noiembrie 1960. ACNSAS.



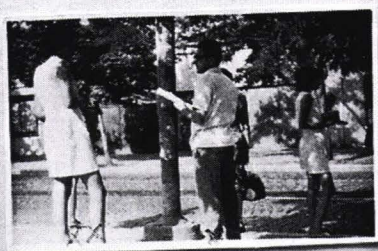
Coperta Dosarului de Urmărire Informativă a obiectivului „Popescu”.
 ACNSAS.



Schița locuinței lui Neculai Popa, prezentă în DUI. ACNSAS.



48
66



Fotografii de filaj din timpul supravegherii operative a lui Neculai Popa, în DUI. ACNSAS.

Activitatea în exil



Manifestație împotriva regimului Ceașescu. În dreapta imaginii: micul Victor și mama sa, Ileana Popa. Los Angeles, înainte de 1989.



Manifestație împotriva regimului Ceașescu. De la stînga la dreapta: Victoria Balea (mama Dnei Popa), Ioana Popa (mezina familiei), Ileana Popa, Steluța Gociu (sora Dnei Popa). Los Angeles, înainte de 1989.



*Cu corul Bisericii Baptiste din Los Angeles, în calitate de președinte al
Centrului Româno-American. Crăciun, 1987.*



*În campanie electorală,
președintele secției de votare.
Los Angeles, 1990.*



În Parlamentul României, vorbind despre problemele românilor din afara graniței.





La mormântul generalului Nicolae Rădescu, în cimitirul Calvary, New York.



Primul Congres al Consiliului Mondial Român, președinte Mircea Popescu; Neculai Popa (centru, rândul din spate), mitropolitul Pătru al Moldovei (centru – față) și ziaristul Constantin Tănase (penultimul, rândul din spate). Atlanta, 2000.



Lucia Hossu-Longin în vizită la Los Angeles, anul 1994.



Împreună cu poeta Ana Blandiana și Giani Halmaghi. Los Angeles, 1994.

LUPTA-EXILULUI ROMÂNESC ÎMPOTRIVA DISTRUGERII SATELOR MAREA DEMONSTRAȚIE DE PROTEST DE LA LOS ANGELES

Foto-reportaj de CORNEL BĂLCU

Publicăm în rândurile care urmează, extrase din ocaziunile de protest ale principalilor participanți la demonstrația de la Los Angeles.

PREOT VALERIU BULBOACĂ :

Vestea asocia din țară că guvernul român vrea să distrugă satele în care ne-am retras, m'a îndurerat profund. Turcii, cât au fost de turci, n'au făcut ceea ce face dictatorul de azi.

Ne doare această veste și sperăm să se ocorească această tragedie, fiindcă unia Româniilor se găsește la sate.

Protestăm cu toată energia și credem că Dumnezeu ne va ajuta să nu se îndeplinească dorința nebună a lui Ceaușescu.

Dorim să vină o primăvară să mergem iar în țară, în satul în care ne-am născut.

Așa să ne ajute Dumnezeu !

PREOT MIRCEA NICULESCU :

Pareul Bisericii ortodoxe române „St. Ioan Botezătorul” din Los Angeles.

Frați Români !

Vă mărturisesc că venind aici am avut o strângere de inimă văzând că din cei peste 12.000 de români din zona Los Angeles, nu s'au adunat aici câți sperăm să se adune. Toți suntem un număr important și fiecare participant este un om cinstit și de curaj. S'ar fi putut să fim mai mulți la această importantă manifestare românească, dar suntem victime ale unei conștientizări, o conștientizare a tăcerii, a cărei linie începe la București și se termină aici.

Așa cum spun și în biserică, este necesar să ne ajutăm țara într-un moment atât de greu cum nu s'a mai cunoscut vreodată în istoria țării noastre. Astăzi este amenințată și ființa noastră națională. Măi de sate românești, de cimitire și biserici vor fi distruse. Încercându-se să se stăte creștinismul românesc, cel care a asigurat eternitatea noastră în timp și spațiu pe pământul dintre Carpați și Dunăre. Multe clișeeuri ne-au ocupat țara, ne-au arstat bagătelor, dar poporul nostru a rezistat. Acum se dăruie distrugerea noastră.

Din păcate, diaspora românească e controlată, în bună parte, de guvernul de la București. Nu mi-am îndrăznit încă să spun că lucrurile stau chiar așa, acum opt ani, când căutam pe pământul Statelor Unite. Experiența mea a luat de multe ori aspecte tragice, cunoscând măștile sub care acționau securitatea de la București în comunitățile românești. Sigur că lupta noastră împotriva oamenilor securității ar trebui să fie mai puternică. Sarcina noastră este să găsim căile cele mai directe către guvernul Statelor Unite și către guvernele colonizate țări libere pentru a le face cunoscută de acordul de cooperare a misiunilor Patriarhiei române de la București în strălătime trebuie revizuit. Patriarhia română, supusă guvernului comunist de la București, nu este competentă să păstrească pe cei din țară și, cu atât mai mult, din afara granițelor. Preoții misionari ce vin aici trebuie să păstrească pe români, nu să facă misionarism în rândul americanilor.

O singură biserică distruge undeva amenințată creștinismul în toate culturile lumii. Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute să găsim căile credinței, ale valorilor reale, pentru ca viața noastră să devină exemplară, sfântă.

Chiar dacă numărul celor adunați aici nu este pe măsura așteptărilor, fiecare dintre dumneavoastră are un motiv de mândrie pentru că dumneavoastră, care participați la această manifestare sunteți adunați români, oameni ai lui Dumnezeu, care simțiți, prin mărturisirea pe care o faceți azi în fața Tatălui Ceresc, pentru țara noastră.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

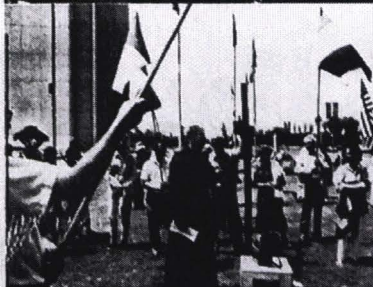
PREOT CORNEL AVRAMESCU,

parohul Bisericii Ortodoxe Române din Tustin, California.

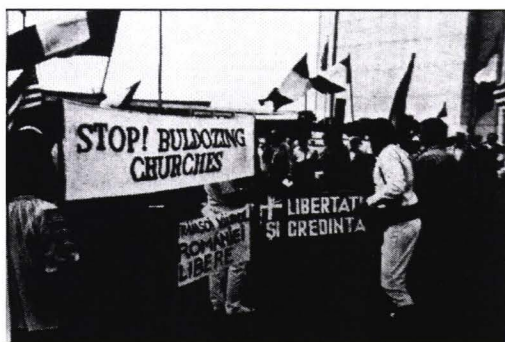
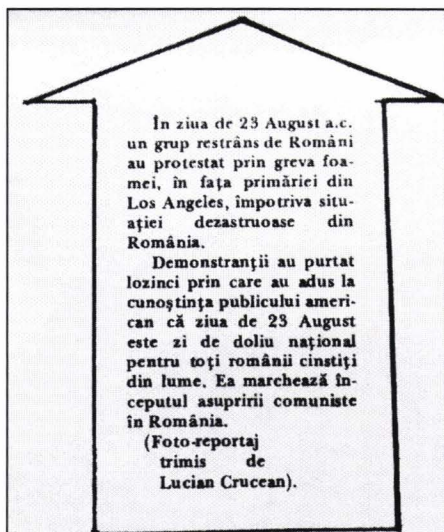
Frați Români,

Toți cei adunați la această manifestare de protest trebuie să fim mândri că în suferințele noastre n'am adormit încă sentimentul de dragoste pentru țara noastră și că vom alinați de frații noștri din țară și suferința pe care trec. Vreau să vă spun că împotriva noastră, a conducătorilor care organizează această demonstrație se dau adversitate lupte din culise, se împrăștiie vorbe, se răstălmăcesc cauză, se încearcă intimidări, amenințări.

În fotografiile din cele două pagini alăturate, diferite aspecte de la demonstrația de la Los Angeles.



**SĂ
ACORDĂM
SPRIJIN
NELIMITAT
ACȚIUNILOR
DE
COMBATERE
A
PLANURILOR
DIABOLICE
DE
DISTRUGERE
A
SATELOR
ROMÂNEȘTI**



Protest al comunității românești din Los Angeles împotriva demolărilor practicate de regimul comunist de la București, Los Angeles, 23 august 1988. Între cei care au luat cuvântul, pr. Mircea Niculescu (dreapta imaginii), parohul bisericii ortodoxe Sf. Ioan Botezătorul din LA, a vorbit despre eficiența Securității externe: „Din păcate, diaspora românească e controlată, în bună parte, de guvernul de la București. Experiența mea a luat de multe ori aspecte tragice, cunoscând măștile sub care acționează securitatea de la București în comunitatea românească... Sarcina noastră este să găsim căile cele mai directe către guvernul Statelor Unite și către guvernele celorlalte țări libere pentru a le face cunoscut că acordul de acceptare a misiunilor Patriarhiei române de la București trebuie revizuit... Preoții misionari ce vin aici trebuie să-i păstorească pe români, nu să facă misionarism în rîndul americanilor...”. „Micro Magazin”, septembrie 1988.

SECOND CLASS 001185
At Long Island City, N.Y. 11101



MAI 1989
EDITIA 3-a 40 PAG.

PENTRU
PRIMA DATĂ
ÎN U.S.A. și
CANADA
UN MAGAZIN
ÎN LIMBA

**R
O
M
Â
N
Ă**

**DEMONSTRAȚIA
DE 10 MAI
DE LA
LOS
ANGELES**

VOLUMUL 362 • APARIȚIE SĂPTĂMÂNALĂ • \$1

DIRECTOR
NEW YORK • ANUL 17 • CĂTĂLINA LUMINIȚA LIGI

FONDATOR
MARIUS LIGI

"MICRO MAGAZIN" 30-83, 42 STREET, ASTORIA, N.Y. 11103

TEL. (718) 728-6210
FAX. (718) 956-0527

articol in
pagina 8



Preotul Prof. GH. CALCIU-DUMITREASA, Preotul CORNEL AVRAMESCU și
DI. NICOLAE POPA în fruntea demonstrațiilor de la LOS ANGELES
foto: LUCIAN GRUCEANU

Vineau trecut, mama, am fost contactat telefonic și invitat să merg într-o deplasare în localitatea Tigrana, orașul Cantemir. Mi s-a spus dovezi că acolo, în iunie 1961, a murit o-o mare bătrână și că au murit foarte mulți copii nomizi, iar acum, pe locul acela, în la supranumit

Suntăți am poartă spre Târgușorul
Împănădușului cu câștiguri, cu Nicolae
Popa de la Comitetul Municipal al Româ-
niei, cu Avram Cojocari de la Asociația
Fotbalistă Deportivă FOTBALISTĂ, și cu Nicolae
Milescu Jilinschi de la Radio România
Internțional. La Târgușorul am ajuns pe
la ora 10. Nu am găsit din pricina

cul, din care în sur și pe locurile ne-
indicate drumul. "Nu dispunem, nu lă-
naștem, mai ales că amergu cu mașin-
i", însoțindu-l în scurt timp, am găsit o
crasă simplă, o lămpă de olefină cu
plumb și o bucată de grâu. Localul bă-
leu, în loc, nu prea băleu, dar în so-
flet neamur - în vâlt, în două. După ce
defășurăm o mână de lămpă, drumul
se deschide de local unde se află o ma-
șină de lucru - parafină. Un însoțitor
pe un bun - gospodărie în loc și cu
poate controla o apăsă apăsătoare în
furne bătău - local peșteră, amplasat în
pe două localități - Săușevici și Tăp-
ca de unu documente de arhiv, în-
soțindu-l pe mașină, în Săușevici.

De pe câmpul înalt sunt mijlocul
la loca emana o putere surdă, îndu-
când în ochii tăiați ai lui, în ochii
și în gâtul său, în ochii și în gâtul

luate totale, o intrare dramatică, o istorie vece și, absolut goală. Cere urmare, cere din care, fără prea multă ostenție, dacă le-ai fi așteptat, ai fi putut conștientiza călătoria urmare excepție. Cu oarecui adevărat. Cerele călătoriei române, dinși în ligă și clișeu de la figura începutul cu zău de 22 iunie 1941.

De asemenea în care am găsit pe-
rmele cu urșii, în am oprit și mi-a fost
cum că înclinarea mării deșapă și în

greu la simțurile mei cuprinsă pe nouă acroș, să știu ce mai ascunde. Când eram copil, mama mi-a spus că e plin de moarte și că o pot mormoni. Locul acela era un mormânt mare. Era ca și cum ai fi călcat pe sufletul acolorilor tăiați neînțeleși. Și nu m-am temut de călcat în mormântul acela, a fost ca și cum ai fi avut permisiunea. Se credea că acolo erau morții înșelați.

lar viziul lui mîncare a puii de pui
si a carnei noi.

Si deci este un singur din clipa in care am aflat istoricul acestui clisaj, te-ar putea incanta, cugheri ortodoxe, care tinau in vecinatatea unui loc unde s-au pusut stupa mai mult de 10.000 de suflete umane, zicute ca, dupa jura decedat si cora, deci nu s-au ghit lipsa, comunitate lor fiind alcatuita?

Un român

These results suggest that the model is useful for predicting the behavior of the system. The model is based on the assumption that the system is a linear system. The model is based on the assumption that the system is a linear system. The model is based on the assumption that the system is a linear system.

Un român alături de români

...the
... ..
... ..
... ..
... ..



Campanie de presă pentru restabilirea Cimitirului eroilor români de la Tiganca. Credit foto: Lucia Beiu.

Prezentarea
situației de la
Țiganca. În
centrul paginii,
un articol
despre Neculai
Popa. „Un
român alături
de români”.
„Flux”, 3
octombrie 2003.



Campanie de presă, Țiganca. Credit foto: Lucia Beiu.

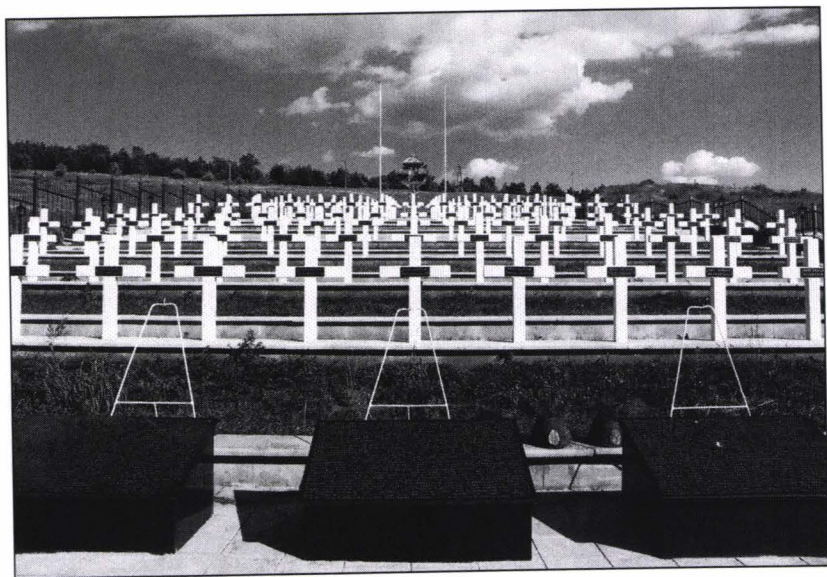


În dialog cu Neculai Popa la postul de radio „Antena C”, Chișinău. Credit foto: Lucia Beiu.



Demersuri pe lângă Ambasadorul României în Republica Moldova, Filip Teodorescu, privind susținerea României în restabilirea Cimitirului de onoare de la Țiganca. Credit foto: Lucia Beiu.





*Cimitirul de onoare din Țiganca.
Credit foto: Vasile Șoimaru*



*Cimitirul de onoare din Țiganca.
Credit foto: Vasile Șoimaru*



*Cimitirul de onoare din Țiganca.
Credit foto: Vasile Șoimaru*





S. Gorgan - tel. 48-50-95 m.

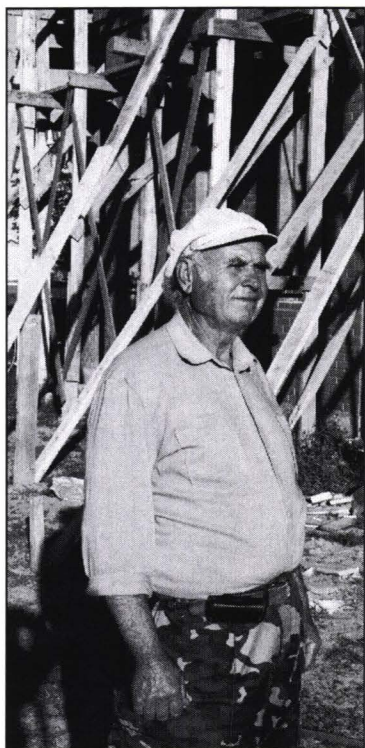
Mă numesc ^{Șoimar} Ion Sunt de la Chișinău.
Originar din Țibău. Născut în anul 1948.
M-am trezit în plină susținare.

Dar altceva doream să vă spun. După al II-lea război mondial la sudul Basarabiei în localitatea Țiganca pe ocolină a rămas un cimitir al ostașilor români căzuți în lupte grele, părăsiți de toți dar nu de Dumnezeu. Cu timpul crăile au căzut, au putrezit, s-au născut soluz, oasele omenești au ajuns la suprafață, oblaturi mai era și o stână. Un tablou foarte trist. După mișcarea națională, când s-au mai deschis frontierele au reușit să vină autorități țărănești și unii din ei chiar treceau pe la Țiganca. Văzând cimitirul ostașilor români în așa stare se puneau mâna pe cap, mai promiteau ceva și plecau. Dar lucrurile nu se schimbau.

Într-o bună zi a ajuns pe la cimitir un bărbat, se vedea că e de o cultură mai înaltă, de statură mică, lătos, plăcut la vorbă, prietenos, inteligent, cărturar și se numea Nicolae Popa. Mai era cineva cu dîndu-se că se pînă în cap. N-a promis nimic, a luat un sac și a început să strîngă oasele ostașilor. O pus sacul în spate și a plecat. Ce a făcut nu știu. Dar după aceasta s-a făcut cimitirul adăvîrat în sensul plin al cuvîntului, la care a avut posibilitatea să vină regele Mihai, ministrul apărării a României Teodor Stănescu, președintele Uniunii Veteranilor de război Ștefan Cucu.

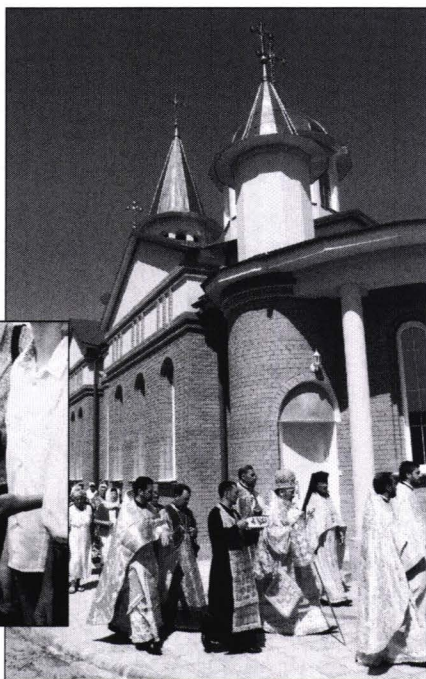
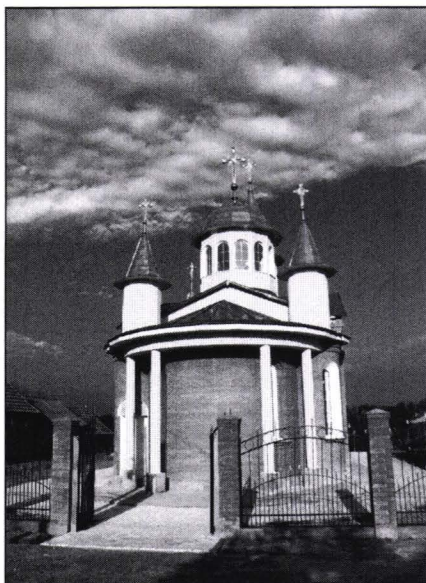
Dacă noi-naționalii, unioniștii erau la putere în Basarabia. R-nul Nicolae Popa se aliea cu un ordon de cel mai mare grad. Dar, mi pare că i-am adus și am mandatul să-i dîndu-se o diplomă din partea Uniunii Veteranilor de război a Armatei române din Basarabia.

Scrisoarea lui Ion Gorgan din Chișinău, nedată (după 2006), în care vorbește despre implicarea lui Neculai Popa în recuperarea memoriei soldaților români din Cimitirul de onoare de la Țiganca.



Vasile Iordăchescu, localnicul care a facilitat cumpărarea terenurilor pentru biserică. Biserica din Hagi Curda.

Credit foto: Vasile Șoimaru.





Ilie Ilașcu, pr. Calciu, Neculai Popa, pastorul baptist Liviu Petrila, în Parcul Cișmigiu, București, începutul anilor 2000.



La statuia lui Grigore Vieru, lângă statuia lui Eminescu, Iași: av. Mihai Nicolae, Grigore Caraza, Neculai Popa, Constantin Chirilă, 1 decembrie 2009. Realizarea bustului a fost susținută financiar de Consiliul Mondial Român, prin N. Popa.



Excursie în România a studenților basarabeni sprijiniți de Neculai Popa, Sinaia, anii 1990. Credit foto: Lucia Beiu.



*„Fetița cu oase de sticlă”,
Iuliana Leahovici din Basarabia,
vara 2016.
Credit foto: pr. Sergiu Matei.*



*Cu Radu, la Chișinău,
25 octombrie 2001.*





La un post de radio, Chișinău, anii 2000.



Membrii Consiliului Mondial Român, la întâlnire cu deținutul politic Ilie Ilașcu, anii 2000. Credit foto: Lucia Beiu.

